

a *Cautioni*. damni infecti præstandæ, vel præstitæ.
b *Præstitus*. prætoris vel iudicis arbitrio: vt. j. e. l. prætor. in fi. j. A respon. & l. qui bona. §. si. nisi quando in flu. pu. vel ripa eius: quia tunc est certum tempus decem annorum: vt. j. eo. l. prætor. §. de eo opere.
c *Causa*. scilicet cognita: in qua multa inspiciuntur: vt. j. eod. l. qui bona. §. si. & l. seq.

d *Resum notare*. si finitus sit dies.

e *Protelare*. scilicet si adhuc duret. sic. j. de precal. sed & si manente. & supra de arbit. l. si cum dies. in princ.

f *Eum*. scilicet diem.

g *Localem*. sic. §. finium regu. si irruptione. §. si.

h *Remittere*. id est, prætor vel præses debet hoc significare magistratibus municipalibus, qui proximi sunt loco ruinoso: & ipsi faciunt renouare vel protelare cautionem.

i *Constituendum*. id est constitutum. sic enim dicit prætor domino domus ruinosæ: caueas vsque ad tres dies. vel econtra dicit: caueas vt tenearis intra annum. Accursius.

k *Caueatur*. nomine rei cuius timet damnum.

l *Eius rei*. non omnium rerum: vt. j. qui. ex cau. l. j.

m *Mittendus*. ex primo decreto, & hoc à prætore vel à magistratu: vt infra. §. duas.

n *Pars*. vt & j. eo. si finita. §. ex hoc edicto.

o *Admittit*. à magistratu mittendum.

p *Non puto*. sic & C. de pign. l. nominatori. sed ipse prætor posset, secundum Py. & Azo. vt in arg. contra. instit. de satisfact. tu. §. pe.

q *In factum*. in qua venit quantum interest aduersarij in possess. venire. R. vt infra. eod. l. prætor. §. in eum. & de hac loquitur. infra eod. si finita. §. pe. & §. fin. & l. si quis missum. in princ. & §. actio. & ad idem infra ne vis fiat ei. l. j. & l. fin.

r *Nam & si*. & quidem in factum actio hinc sufficit: nam & hæc alio casu sufficeret.

s *Prætor*. & sic per locum à maiori ostendit quod magistratus non potest compellere: quia prætor non posset: imò eadē actione agendum est: vt hinc dicit. R. & sic dicit qd hic. §. nam & si. ab illo. §. an tamē, & c. differt: quia ibi iussu magistratus: hinc iussu prætoris.

t *Missus*. id est mitti iussus.

u *Actionem*. aliàs cautionem: vt scilicet iubeat eam interponi: vt. §. eo. l. j. & aliàs actionem. scilicet vt ex contempu cum effectu nascatur, & de ea cognoscat. sed certè imò quatuor. primum. §. eo. l. j. secundum. §. ea. l. in prin. Alia duo. scilicet de poss. & actio. in hoc. §. sed R. hunc tantum præsentem. §. respiciebat. an ergo hæc quatuor cōpetant iure magistratus, quasi à prætore mortuo cōmissa sint? Quidam sic: ergo & ipsi possent alij delegare: vt & §. de offic. eius cui mand. est iu. l. j. §. qui verò. potest dici cōtra: quia iubere cauere, item mittere in poss. (quæ sunt duo) habent à merito imperio quod non delegentur, saltem cuilibet: vt. §. de iurif. om. iud. l. iubere. ergo non competit iure magistratus: vt infra ad muni. ea. §. j. Item quia fiunt cum causæ cognitione. sic & tertium. scilicet protelare diem, fit cum causæ cognitione: vt. §. ead. l. in princ. vnde per delegatum quemlibet non possunt expediri: vt. §. de offic. pro con. l. nec quicquam. §. vbi. super act. verò in fact. potest dici quod d. competat cognitio iure magistratus. à prætore ergo viuo tantum committente potest habere cognitionem magistratus in primis tribus casibus. Vel dic, licet à prætore mortuo sine delegatione viuētis competat cognitio magistratui: non

ff. Nouum.

tamen delegabit, cum ei specialiter sit commissum, tanquam iurisdictionem aliàs habenti: vt. §. de offic. eius cui man. est iud. l. j. in princ. & sic competit magistratui: sed non iure magistratus omnino. Item quod hinc dicit, possessionem dandam posse committi, est contra supra de iurif. om. iu. l. iubere. Solu. ibi.

puto: **p** sed in factum **q** actione tenebitur. Nam & si **r** à prætore **s** missus **t** non admittatur, eadem actione vtendum est. Duas **u** ergo res magistratibus municipalibus prætor vel præses iniunxit, cautionem **u** & possessionem: **x** cætera **y** suæ iurisdictioni reseruauit. Si forte dureretur **z** non caueri, **a** vt possidere **b** liceat, quod causa cognita fieri solet: non duuiros, **c** sed prætores vel præsides permitturos: item vt ex causa **d** decedatur **e** de possessione. **f**

Non fit missio contra absentem, nisi prius denuntietur ad domum inquilini vel procuratoris: vel nullo habitante libellus ipse domibus applicetur. Bartolus.

Prætor **g** ait: **h** dum ei qui aberit, prius domum denuntiari iubeat. Absente **i** autē videtur & qui in iure nō est. quod & Pomponius probat. Verecundē **k** autē prætorem denuntiari **l** iubere, nō extrahi **m** de domo sua. Sed domū **n** in qua degit, denuntiari: sic accipere debemus, vt & si in aliena domo habitet, ibi ei denuntietur. **o** Quod si nec habitationē **p** habeat: ad ipsum prædiū **q** erit denuntiandū, vel procuratori eius, vel certē inquilinis. **r**

Vbi deficiunt verba legis, deficit legis dispositio. Pau.

Totiens **s** autem prætorem exigere denuntiationē **t** intellegen-

decreto: vt infra eod. si finita. §. Iul. scripsit.

c *Duumuiros*. id est magistratus municipales: vt. C. de iudi. l. fin.

d *Causa*. vt si ille in cuius domum facta est missio, sit reuersus, qui fuit absens causa reipublicæ. nam hoc est imperij

e *Decedatur*. id est exeat de possessione qui primo possidebat: quod post secundum decretum demum fit: vt. j. eod. si finita. §. si quis autē. vel etiā potest hoc intelligi antè secundum decretum: cum dicat ex causa: vt sic per hoc magis ad cauendū induceretur quàm si stet secum in alia possessione. Potest & tertio intelligi: si missus ex iusta causa debeat exire: vt. §. qui satisfact. cog. l. de die. §. diuersum. & infra qui. ex cau. l. hoc autem. §. ait prætor.

f *Possessione*. data ex secundo decreto.

g *Prætor*. quia circa tractatum de damno infecto prætor fecit suum edictum, ponit eius verba.

h *Ait*. in possessionem mittendum, dum ei, & c.

i *Absente*. in iure multis modis dicitur quis absens: vt nota. §. de procur. l. absens.

k *Verecundē*. i. honestè, & bene. non autem dixit: vade, extrahe eum per capillos. **b** & sic. C. de procur. l. qui stipendia. Accur.

l *Denuntiare*. quod veniat ad cauendum de damno infecto.

m *Non extrahi de domo*. sic supra de in ius vocan. l. plerique. & infra de reg. iur. nemo de domo. Accursius.

n *Sed domum*. hæc verba materialiter ponuntur. Accursius.

o *Denuntietur*. vt nomine eius domus caueat, vel nomine alterius suæ quam non habitat.

p *Habitationem habeat*. sed est vagabundus.

q *Prædiū*. scilicet ruinosum: vt. j. prox. §.

r *Inquilinis*. habitantibus domum ruinosam.

s *Totiens*. id est semper.

t *Denuntiationem*. ad domum.

x *Possessionem*. quatuor dantur remedia ex hoc edicto. scilicet vt caueat mihi. Secundò qd si non caueatur, mittar in possessionē ex primo decreto. Tertio quod si non admittor: datur mihi actio in factum ad interesse. Quarto quod si domus ruinosa saluat domum meam mala saluatione, & vicinus perseuerat in contumacia: quod ad eam prætorem: & faciam ipsum solenniter citari: & si non venerit, mittar in poss. ex secundo decreto. & istud prætor sibi reseruauit, quia imperij est. & hoc est qd dicit, cætera, & c. & hoc est quod glossatores Azo & Ioan. multa impropria varietate & obscuritate insufficientia dicunt.

y *Cætera*. scilicet mittere ex secundo decreto. Item cogere captis pignoribus. itē qd possit supradictis quatuor casibus delegare. non autem magistratus delegat: cum ipse ex delegatione cognoscat: vt. C. de iud. l. à iudice. Item vt recedatur de possessione: vt. j. prox. §.

z *Si forte dureretur*. id est differatur.

a *Non caueri*. post primum decretum.

b *Possidere*. ex secundo

decreto: vt infra eod. si finita. §. Iul. scripsit.
c *Duumuiros*. id est magistratus municipales: vt. C. de iudi. l. fin.
d *Causa*. vt si ille in cuius domum facta est missio, sit reuersus, qui fuit absens causa reipublicæ. nam hoc est imperij
e *Decedatur*. id est exeat de possessione qui primo possidebat: quod post secundum decretum demum fit: vt. j. eod. si finita. §. si quis autē. vel etiā potest hoc intelligi antè secundum decretum: cum dicat ex causa: vt sic per hoc magis ad cauendū induceretur quàm si stet secum in alia possessione. Potest & tertio intelligi: si missus ex iusta causa debeat exire: vt. §. qui satisfact. cog. l. de die. §. diuersum. & infra qui. ex cau. l. hoc autem. §. ait prætor.
f *Possessione*. data ex secundo decreto.
g *Prætor*. quia circa tractatum de damno infecto prætor fecit suum edictum, ponit eius verba.
h *Ait*. in possessionem mittendum, dum ei, & c.
i *Absente*. in iure multis modis dicitur quis absens: vt nota. §. de procur. l. absens.
k *Verecundē*. i. honestè, & bene. non autem dixit: vade, extrahe eum per capillos. **b** & sic. C. de procur. l. qui stipendia. Accur.
l *Denuntiare*. quod veniat ad cauendum de damno infecto.
m *Non extrahi de domo*. sic supra de in ius vocan. l. plerique. & infra de reg. iur. nemo de domo. Accursius.
n *Sed domum*. hæc verba materialiter ponuntur. Accursius.
o *Denuntietur*. vt nomine eius domus caueat, vel nomine alterius suæ quam non habitat.
p *Habitationem habeat*. sed est vagabundus.
q *Prædiū*. scilicet ruinosum: vt. j. prox. §.
r *Inquilinis*. habitantibus domum ruinosam.
s *Totiens*. id est semper.
t *Denuntiationem*. ad domum.

Paulus. de Cast. hic, & alij docentes, maxime Alexan. reputat glo. hinc positam super verbo discedatur. sin. & vbi que per alios, ad hoc quod licet ex primo decreto quis non efficiatur verus possessor, tamē potest fieri aliquādo ex causa per istū tex. cū gl. Bol. a] De hac dictione, cetera, quando abbreviatē & quando extensē est scripta, quid denotet: vide Barto. in. l. Gallus. §. idem credendum. versic. vltimo iste §. col. 1. & ibi omnino do. Alexand. cum cōcor. ibi per eum signa. in. 1. col. cum. §. sequent. ff. de libe. & posthu. Rebuffi in. l. inuitis. nu. 2. & ibi notati in apostil. in verb. de verbo & c. de deere. decu. li. 10. Gemi. in. c. 1. §. in ceteris. de cle. coniuga. lib. 6. Lanfran. in. c. quoniam contra. in prin. num. 12. vbi etiam notati in apostil. in ver. dicitio & c. extra de proba. & Philip. Franc. in præalleg. §. in ceteris. & ibi addidi in versic. de dictione & c. & Bal. cōsi. 63. vol. 5. b] Quero in proposito de extractione capillorum: quæ poena sit aliquem capillis expillare, vel barbam aliqui extrahere: non tamē sanguis exierit: & dico, addendo pro nouo, quod poena est. 40. librarū parti applicandarum, & 20. fisco. iste est text.

si quis aliquem de pace tenenda in vrb. se id. quem solitarium dicit, & per consequens vnicum in iure, Roma. sing. 363. fo. 20.

a Cui denuntietur. sic. j. ex quibus cau. in posse. ca. l. hac autem. & supra ex qui. cau. ma. l. item
b Heres. quia non adiuit, vel mortuus est.
c Edicti. id est denuntiatio ad domum. Hug.
d Libellum. scribet enim qualiter petit sibi caueri, & leget hoc coram eide, vel etiam figet ibi: vt alij videntes se defensionem offerant: vt subiicit. Et nota hic domui posse denuntiar. sic. j. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. s. j. & s. de li. ag. l. j. s. j. & C. de an. except. l. ij. in fin. & s. titu. j. de pupillo. s. nuntiationem. & l. fin.
e **Monitus**. dominus domus ruinosae.
i **Defensor**. alius quida.
g **In eum**. mutat materiam vsq; in fi. l. & dicit in eum. l. magistratum.
h **Eorum**. scilicet quatuor; quae ipse facere potest: vt. s. s. duas.
i **Cuius**. i. cuius nomine non erat cautum.
k **Dani**. id est propter dam. infect. id est dicere, quanti iatererit illius cui praestanda erat cautio. alia est littera: cui damni infecti, &c. & tuc plana est littera.
l **Iudicium**. in factu: cum non exprimatur quod: vt. s. nau. cau. sta. l. & ita. s. ij. sed hoc in casu isto fallit: vt statim. j. s. si tam vicinum.
m **Ad quantitatem**. vt datur in tantum quantum in lite iuratur. Azo. vel dic: scilicet certam dupli vel quadrupli. sic. s. qui fatid. cog. l. ij. s. fi.
n **Interest**. s. verè. & facit. j. de verbo. signific. l. inter hac verba.
o **Ad utilitatem venit**. id est quod sua interest.
p **Non ad poenam**. s. respectu ageris: sed est poena respectu soluëris. sic. s. de eo p que factu erit. l. j. s. si plures. vel dic ad poenam. id est quanti in litem iuretur: vt dixi.
q **Hoc autem iudicium**. i. hec actio que datur aduersus magistratu. Az.
r **Conditionem**. ta citam: sic. s. tit. proxi. stipulatio. s. haber.
s **Postulatum**. scilicet caueri.
t **Non potest**. sic supra de magist. conue. l. j. s. magistratibus. Sed argu. contra. C. de contrahen. & com. stip. l. magnam.
u **Non alibi**. scilicet in domo vel balneo. sic infra rem ratam ha. l. amplius. & supra de postu. l. j. s. postulare.
x **Si tam vicinum**. vt per centu miliaria: vt. s. de offi. praefec. vrbi. l. j. s. in initio. **ADDITIONE**. Bart. hic quaerit quis dicatur locus vicinus. adde vltra eum glo. no. in ca. faelicis. in verbo. vicinaru. de poenis. in. vj. que tenet q hoc committitur iudicis arbitrio: vt etiam hic tenet Bart. & no. per Innocen. in ca. calumnia. extra de pœ. per Bal. & Cy. in. l. si vicinis. C. de nup. secundum Alexan. de Imo. hic.
y **Vrbi**. Romanæ, per excellentiam: vt insti. de iu. natu. s. sed ius.
z **Potuerit**. id est debuerit. quasi dicat. cum locus vicinus sit vrbi, non debet se interponere magistratus eius loci.
a **Nihil interfit**. sic. s. si quis in ius voca. non ie. l. ij. s. fin.
b **Hec autem actio**. in factum; quae in magistratum datur: vt in superioribus. s. s. patet.
c **Persecutionem**. Ex parte agentis: vt. s. ea. l. s. in eum.
d **Dabitur**. vt. j. eo. si quis missum. s. actio. & no. quod hac ratio, quia reipu. & c. optima est: vt datur heredi. Item vt perpetuo: vt supra de alie. iu. l. non solu. s. fin. & j. de actio. & obli. l. in honorariis. sed no est bona ratio quare in heredem: imò videtur quod

dum est, si sit cui denuntietur. Ceterum si no sit, veluti quod hereditaria insula est, necdum hereditas adita: vel si heres non extet, nec inhabitetur: cessat hac pars edicti. c est tamen tutius libellum d ad ipsas aedes proponere. fieri enim potest, vt ita monitus e defensor i existat.

In magistratu qui praedicta non fecerit, datur actio in factum: quae verum continet interesse. Barr.

In eu g qui quid eoru h que supra B scripta sunt, no curauerit: quati ea res est cuius i dani k infecti nomine cautu non erit, iudicium l datur. quod no ad quantitatem m refertur, sed ad id quod interest: n & ad utilitatem o venit, non ad poenam. P

Cautio dani infecti, debet postulari iudice sedente pro tribunali. B.

Hoc autem q iudicium certam conditione r habet, si postulatu l est. Ceterum qui non postulauit, ex periri non potest. t Postulare autem proprie hoc dicimus, pro tribunali petere, non alibi. u

Magistratus municipij existetis prope vrbem, vel prope locu vbi est praeses, no potest se intromittere de hac causa: sed debet recurri ad praetorem vel praesidem: & idem si requisitus non facit, non tenetur actione in factu ad interesse. Pau.

Si tam vicinum x vrbi y municipiu sit, vt magistratu se no interponente potuerit praetor z vel praeses adiri: potest dici cessare hac actione aduersus magistratu, quasi nihil interfit, a cum in tua pote-

non, cum ex maleficio vel quasi detur: vt. d. l. s. de alie. iud. l. non solum. s. fi. & l. seq. & instit. de perpe. act. s. non autem omnes.

Prætoris officium. CASVS. Tu possidebas domu ruinosam, non tamen erat tua. petij caueri de damno infecto, & noluisti cauere. vnde missus sum in pos. ex primo decreto. tu adhuc differs

cauere. missus sum ex secudo decreto in possessione. certe ego incipio vsucapere. [si PLURIBUS.] Plures erat domini domus ruinosae. petij caueri de damno infecto. quida volunt cauere: quida non. mittar in pos. partis no cauentis. Secudo dicit: tu habebas domu ruinosam: plures eramus qui habebamus domos ibi. ppe, in quibus timebamus damnu. vna domus erat melior altera. certe si non caues de damno infecto, omnes mittemur in possessione domus ruinosae equaliter: non inspecta magnitudine, vel valeria domus cuiusq; nostru. id est si habebamus domu comunem, in qua timeamus damnu: & vnus nostru habeat maiore partem quam alter. nam si no caues, omnes mittedi erimus equaliter. [ET SI DOMINVS.] Habebas domu ruinosam iuxta mea: in qua Titius habebat vsufructu. ego proprietate: peto caueri mihi de damno infecto: & Titius etiam petit sibi caueri. quaeritur an debeas nobis ambobus cauere: & dicitur q sic: & reddit rationem. Fran. Accur.

Hæc actio in factum ad interesse datur heredi, & contra heredem: & est perpetua. Paul.

Hec autem actio b cum rei habeat persecutionem: c & heredi, & in heredem, & perpetuo dabitur: d

Secundum decretum dat causam praescribendi: si ille contra quem fuit interpositum, non erat dominus. Paul. de Cast.

v. PAVLVS libro primo ad Edictum.

Prætoris e officiu est, vt missus f in possessionem, etiam eam g per longi temporis spatium in suum dominium capere h possit.

Contra vnum ex pluribus non cauentem fit missio in possessionem: & si plures petunt mitti, omnes ex primo decreto equaliter admittuntur. Bartolus.

Si plures sint domini qui caute debent, & aliquis non caueat: in portionem i eius mittetur. Et contra, si aliquot sint qui caueri sibi desiderent, & alius pretiosiores, alius viliores habeat aedes: k siue vnus domus plures habeat dispares partes: tamen non magnitudine dominij quisque, sed equaliter mittentur omnes in possessione. l

Tam proprietario quam vsufructuario debet caueri de dano infecto: nec in plus tenetur quam si cauisset soli proprietario habenti proprietatem & vsufructu: quia cuiuslibet pro suo interest. Pa. de C.

Si & dominus proprietatis, & fructuarius desideret sibi caueri

g Eam. scilicet possessionem.

h Capere. si non erat dominus prior possessor. Sed quid si dominus erat? Respon. secundum B. & Io. & Py. & nos q statim fit dominus missus: vt. s. si ex noxa. causa agatur. l. ij. in fin. & de rebus eorum. l. iij. s. j. & de fun. do. l. j. & comuni diui. sed si res. Sed Ia. D contra: quia non statim, sed vsucapit: arg. j. eod. l. his. quod non placet: quia contra quem praescriberet, nisi contra dominum? Sed dominus non potest cotrauenire, etiam volens satisfacere, nisi ex aliqua iusta causa: vt. j. eod. si finita. s. non autem statim. vbi videtur habere pro derelicto b si expectet secundum decretum. & s. si forte. Accursius Florentinus legum doctor.

i In portionem. non autem in partem cauentis: vt supra communi diui. l. si quis putans. s. si damni infecti. sed si nullus caueat, in possessionem omnium fit missio: licet quorundam partes sint maiores: vt. j. eo. in stipulatione damni infecti.

k Aedes. quas timet casuras propter ruinam vicinarum. Azo.

l Possessionem. hoc ex decreto primo. ex secundo autem hoc foret iniquu. & sic intelligo in primo decreto. j. eo. si finita. s. non autem licet sit contra. s. si ante. in ead. l. ibi, sed si. expones: na si ad damnum agatur ex stipulatione: pro rata fiet damni restitutio: vt. j. proxi. s. & arg. C. de bo. auct. it. pos. l. fi. s. j. ibi, quia & secundum debita, & c. & est arg. s. tit. j. stipulatio. s. fi. & j. de solu. in his. s. imperator. versi. si vero. & j. de oper. liber. l. vt iurisuradi. s. fi. Sed si equaliter sint missi, & postea expulsi: an equaliter agut actione in factu: Respon. H. sic. Sed Io. & Py. contra: sed pro rata damni.

cauere. missus sum ex secudo decreto in possessione. certe ego incipio vsucapere. [si PLURIBUS.] Plures erat domini domus ruinosae. petij caueri de damno infecto. quida volunt cauere: quida non. mittar in pos. partis no cauentis. Secudo dicit: tu habebas domu ruinosam: plures eramus qui habebamus domos ibi. ppe, in quibus timebamus damnu. vna domus erat melior altera. certe si non caues de damno infecto, omnes mittemur in possessione domus ruinosae equaliter: non inspecta magnitudine, vel valeria domus cuiusq; nostru. id est si habebamus domu comunem, in qua timeamus damnu: & vnus nostru habeat maiore partem quam alter. nam si no caues, omnes mittedi erimus equaliter. [ET SI DOMINVS.] Habebas domu ruinosam iuxta mea: in qua Titius habebat vsufructu. ego proprietate: peto caueri mihi de damno infecto: & Titius etiam petit sibi caueri. quaeritur an debeas nobis ambobus cauere: & dicitur q sic: & reddit rationem. Fran. Accur.
e **Prætoris officium**. i. ex officio prætoris. Acc.
f **Vt missus**. ex secudo decreto, non primo: vt j. eo. l. si finita. s. Iulianus. & j. de acquir. pos. l. iij. s. fin. Accursius.

si illa glo. sing. reputatur ad hoc, quod ille qui expectat secundum decretum in re aliqua, videtur ea pro derelicto habere. Bolo.

b] ista glo. sing. reputatur ad hoc, quod ille qui expectat secundum decretum in re aliqua, videtur ea pro derelicto habere. Bolo.

a] Et ideo inferitur q magistratus non tenetur de iustitia negare, si noluit se intromittere eia requisitus: quia impetret sibi quare praetorem no. adieit, cum potuerit. Bol.

Damni.

a *Damni*. ab extraneo. si autem iniucem, dic vt. j. eod. l. inter fructuarium. Accur.

b *Promissor*. si vtrique promittat. & sic est: s. vt leg. no. cau. l. sed & ipsis. & l. si duo. Accur.

E *venit.*] **CASVS.** Aliquando euenit vt damnum mihi detur, & tamen nō habeam actionem: vt in hoc exemplo: cū domus tua minaretur meae domui ruinam: & ego tāquam negligens nō petij mihi caueri, cū possem: & tandem domus tua cecidit supra meā: non teneris mihi damnum emēdare: imō nec ruderā quae ceciderunt supra meam, cogaris tollere, si vis ea habere pro derelicto. Frā. Acc.

c *Nonnunquā*. sed multotiens.

d *Cautione*. s. per negligentiam non interposita, vel non petita: alioquin datur actio: vt. j. l. proximi. in fi. & l. sequenti. secundum Irn. vbi plenē dices. Sed nec stipulatione interposita pro omni damno dato agi potest: quia non pro fortuito, vel soli naturali vitio: vt. j. eod. l. fluminum. §. vitium. & §. hęc stipulatio. Accur.

e *Rudera*. i. fragmenta. quae cadunt.

f *Omnia*. secus si partem tantum: vt. j. l. proxi. §. pen.

P *Rator ait.*] **CASVS.** Si aliquis velit promittere de damno infecto: si suo nomine hoc facit, debet cauere absque fideiussore. si alieno: debet satisficere. Secundō dicit quōd ille qui petit caueri, si suo nomine, debet iurare non animo calumniandi se petere satisfactionem. si alieno petat, debet iurare non calumniandi animo postulaturū fuisse eum cuius nomine petit. Tertiō dicit, pone quōd dubium sit suo nomine velit promittere, vel non: quia non apparet sit dominus vel non: tūc in dubio debet satisficere hoc modo: vt si apparebit dominus, fideiussores dati non teneantur. [DE EO OPERE.] Si opus fiat in ripa fluminis, ex quo timeatur damnum aliis ibi prope morantibus, vel in flumine nauigantibus: debet ille qui facit opus, satisficere de damno quod accidet ex vitio istius operis intra decem annos. [EVM CVI.] Ille qui habet domum ruinofam, & non cauet de damno infecto vicino, praetor ait vicinum mitti in possessionem ex primo decreto: & si adhuc ille differat, mittam ex secundo. Secūdo dicitur. pone quōd nec vult cauere, nec patitur me intrare possessionē de iussu praetoris, vel alterius magistratus. dat praetor mihi act. in factum ad omne id quod consequeretur si cauisset mihi de damno infecto. [EIVS REI.] Habes domum ruinofam: & petij mihi caueri de damno infecto: & quia non cauebas, missus sum in possessionem ex primo decreto. deinde venit Titius extraneus, & petit à me sibi caueri nomine istius domus in cuius possessionem sum. si ego nolo cauere: ipse mittendus erit mecum in possessionem istius domus ruinofae. [HOC EDICTVM.] Nunc loquitur Vlpia. & dicit: apparet ex verbis edicti quod praetor voluit prospicere tantum damno futuro, non praeterito: & sic differt hoc edictum à ceteris actio. quae datur pro damno dato, non futuro: vt in act. l. Aquil. & pluribus aliis. si autē esset damnū iam datū, vt quia domus tua corruisset supra meā, antequā peterem caueri: nunquam debes cogi amodo mihi cauere de damno: cū si velis ruderā habere pro derelicto, sufficiat, & libereris. & adducit simile. Nam sicut si animalia alicuius dat damnū alicui, nō tenetur dominus ultra dationem eorū: multō magis si res inanimata (vt domus) dat damnum: nō tenetur dominus eius ultra dationē ruderum pro noxa. Sed pone ff. Nouum.

damni^a infecti: vterque audiendus est. Nec enim iniuriā sentiet promissor, ^b non plus cuique praestaturus, quam quod eius interfit.

Si dānū cōtingit ante petitiā cautionē: dominus nō tenet si omnia quae iacēt, p derelicto habet. Bar.

VI. GAIVS libro primo ad Edictum Provinciale.

E Venit nonnunquā, ^c vt damno dato nulla nobis competat actio, non interposita antea cautione: ^d veluti si vicini aedes ruinofae in meas aedes ceciderint: adeō vt plerisque placuerit, nec cogi quidem eum posse vt ruderā ^e tollat, si modō omnia ^f quae iaceant, pro derelicto habeat. †

Istud edictū fit hīc cōtra nō admittentem, & contra contumacē. h. d. B. Hęc lex diuiditur in septē partes. Prima in principio. Secunda ibi, si controuersia. Tertia ibi, de eo opere. Quarta ibi, eum cui ita. Quinta ibi, eum cuius. Sexta ibi, in eum. Septima ibi, eius rei. & in principio suo sic summatur: A quo petitur cautio damni infecti suo nomine sufficit quōd promittat: si verō alieno nomine à se petatur, debet satisficere: & qui caueri sibi petit, debet de calumnia iurare. Secunda sic summatur, vt libenter fideiussoribus pareatur ex-

quod ipse velit ruderā sua tollere. nōn permittam nisi omnia ruderā tam bona quam mala tollat, & caueat de dāno futuro quod timeo in remotione ruderum: & etiā caueat de dāno praeterito. Vltimō dicit quōd in casu datur mihi act. per quā cogam vt vel tollat ruderā: vel dimittat ea cum domo destructa pro derelicto:

ceptio, si postea apparet dominū esse qui satisfidit. Tertia sic: Etiā de opere quod est in loco publico, potest peti cautio dāni infecti. Quarta sic: Cui nō cauetur: mittitur in possessionē eius rei. Quinta sic: Ex iusta causa iubetur missus in possessionē ex secūdo decreto possidere. Sexta sic: qui nō cauet de dāno infecto, nec permittit ire in possessionē, cōuenitur actione in factū: vt tantū post dānū datum praestet, quantū praestaret si cauisset. Septima sic. Missus in possessionem ex primo decreto, debet alteri petenti cauere de damno infecto, aliās mitteretur dominus in possessionē cū primo h. d. vsque ad §. hoc edictum.

VII. VLPIANVS libro. 53. ad Edictum. Praetor ait: ^g Damni infecti suo nomine ^h promitti, ⁱ alieno ^k satisfidari iubebo ei qui iurauerit non calumnia causa id se ^l postulare: eum ^m ve cuius ⁿ nomine ager, postulaturum fuisse, ^o in eam diem, quā causa cognita statuerō. ^p Si controuersia erit, dominus sit ^q necne, qui cauebit: ^r sub exceptione ^s satisfidare iubebo.

C Missus ex eo non possidet: sed simul cum possessore possessionem detinet. Paulus de Cast.

De eo opere ^t quod in flumine publico ripā ^u de eius fiet, in annos decē

§. quae sitū. & §. seq. & hęc expediuntur. j. vsq; ad l. qui bona. §. qui damni. Sed cōtra. s. ti. j. non solum. §. si cum iure. Sol. vt ibi. Acc.

l Id se. cū suo nomine postulat.

m Eum ve. procuratorem.

n Cuius. domini.

o Fuisse. cum alieno. & hoc expeditur vsq; ad §. fi. in. l. qui bona. Sed in hoc est contra. C. de iuramen. calumn. l. ij. §. si autem. vbi dicit procuratorem non iurare. Solu. secundum Ioan. & Py. speciale est hīc. Vel verius hic corrigitur. Item opponitur: hic compellitur anceps periurium subire pro alio: & sic est contra. s. de in litē iurā. l. videamus. Item de alieno facto iurare compellitur: & sic est contra. s. rerum amo. Marcellus. Sol. hīc de credulitate: ibi affectionis & veritatis est iuramentum. **ADDITIO.** Dic secundum Pau. de Cast. & Iacob. de Rauē. quōd non obstant ista iura: quia sicut ibi non compellitur iurare, ita nec hīc: sed si non iurat, sibi non cauebitur.

p Statuero. Hoc expeditur in l. qui bona. §. fi. & l. seq. in prin. Sed an magistratus municipales possunt statuere? ^a Py. non: alij quōd sic: vt. s. eo. l. j. & l. iij. in prin. & dixi plenē in §. duas.

q Dominus sit. à quo exigo mihi caueri: vt. j. eo. si proprietarius. §. fi. alij dicunt: ego, qui exigo caueri, quod non placet.

r Cauebit. nomine ruinofae domus.

s Sub exceptione. vt si dominus est qui satisfidat, fideiussores habēt except. vt. j. eo. qui vias. §. j.

t De eo opere. hoc expeditur. j. c. si finita. §. deinde ait praetor. vsq; ad §. ex hoc edicto. & dic opere. i. dāno quod ex opere fiat: vt. j. e. ti. si finita. §. notandū. in fi. vt quia minatur ruinā nauigantibus, vel his qui iuxta flumē suas habēt aedes, & facit. j. de praet. stip. l. j. §. stipulatio. versi. item ex causa. & de rebus dub. l. verum est.

u In annos decem. & sic hīc specificatur tēpus à praetore mortuo. sed cur non tollitur omnino opus: Respon. quia principe vel senatu permittente factum est: vel non impediatur tempore extructionis nauigium: vt. j. de flu. l. j. respon. & §. pe. & l. ij.

vt si ego impeditus iusta de causa non petieram mihi caueri. Vltimō Iulianus loquitur corrigens vltimum dictū: & dicit quōd quādo non fui negligens, sed iusta causa impeditus non petij mihi caueri: agam ad totum damnum emēdandum: id est vt caueat mihi de damno praeterito, & etiam de futuro, si quod timeo: & adducit rationem. & hoc dicit cū l. sequenti. & in prin. seq. Fran. Accur.

g Praetor ait. tractatum est supra de primo capite huius edicti: scilicet coram quo petēda sit cautio damni infecti, & à quō: quia à domino si est praesens: alioquin denūtiandum est domui. modo sequitur de secundo capite, circa quod quia praetor fecit suum edictum, ponuntur eius verba.

h Suo nomine. siue sit sua res, siue nō: dummodo pro suo iure caueat: vt j. e. qui bona. §. j. Acc.

i Promitti. scilicet à possidente.

k Alieno. vt procuratorio: vel quia fructuarium vel similis est, qui quasi alieno nomine caueat: vt. j. l. hoc ampli.

a] Adde de hac. q. not. in. l. 2. ff. de iurid. omni. in. & in lege magistratus. eod. titu. de quo ple. per Rapha. Paul. & Alex. in. l. i. sup. si quis ius di. non obtemp.

a Non cauebitur. de damno infecto.
b Postulabitur subaudi in litera, scilicet ex decreto primo: & expeditur hæc pars. j. eo. l. si finita. §. ex hoc edicto. vsque ad. §. fin.
c Possidere. ex secundo decreto.
d Iudicium. scilicet in factum: & exponitur hæc pars infra eo. l. si finita. §. si. & l. sequē. & seq. vsq; ad. §. si. sed abinde leges iuriconsultorū mixtim respiciunt prædicta.
e Ea re. id est damno.
f Eius. i. magistratus.
g De ea re. i. super ea re ex qua timet dānū.
h Quæ. i. iurisdicção.
i In ea re. i. in ea causa vt caueri debeat.
k Eius. adhuc sunt prætoris verba.
l Misero. ex primo decreto.
m Ab eo. i. domino.
n Possessione. quia nondum erat repulsus.
o Eum. petētem secūdō caueri. Accur.
p Non satisfabitur. cui dam secūdō petenti.
q Simul. vt. j. eo. l. si finita. §. si plures. & §. si ante. Si autem ex secūdō decreto primō esset missus; sed miss⁹ primō ex primo & secūdō decreto, secundo non caueat: solus secūdus missus ex primo & ex secūdō decreto, erit dominus: vt. j. eo. l. si finita. §. si plures. versic. quōd si iam prior. & §. si autē. versic. si verō iam.
r Iubebo. cum primo in possessionem misso.
s Hoc edictum. nūc incipit Vlpianus.
t Nondum factū. sicut & actio aquæ plu. arcend. vt. j. titu. j. l. Atteius. §. in hoc iudicium.
u Actiones. quæ p dāno competant: sed & quælibet pro eo quod iā debetur cōpetit, non p futuro: vt. §. de iudi. l. non quemadmodum.
x Pertineant. in hoc differt ab aliis actionibus. Accursus.
y Aquilia actione. nisi in casu vbi agitur pro futuro: vt supra ad legem Aquiliam. l. in lege Aquilia, si delictum. aliās, delictum. quæ est contra. vel ibi delictio erat præsens, sed futurum damnum.
z Et aliis. vt in act. furti. sed ibi improprie damnum: quia spectat ad pœnam: & de pauperie, & in factum: & de dolo, & omnibus quæ ex delictis dantur. Accur.
a Facto. scilicet refarciendo.
b Cauetur. vt amodo caueatur: cum liceat habere pro derelicto: & hoc probat, cum enim & c. officio enim iudicis quandoque cauetur: vt. j. ead. l. §. nec solūm. & l. hoc amplius. j. respon. & §. Alphenus. versic. ita demum. in fi.
c Animalia. rationabilia, & irrationabilia.
d Dedamus. vt & supra si quadrupes paupe. fecisse dic. l. j. in principio. & institutionib. de noxali. in princip. non tamen noxa est in obligatione, sed in solutione: vt. j. de re iudi. l. miles. §. decem.
e Multo magis. & in hoc conuenit cum noxalibus.
f Onerare. sic. §. de nego. gest. sed an vltro. §. is autem. & §. de vsu fruct. l. cum vsufructuarius.

* rectè ire eum, cuius causa iusta.

† Flor. quæ mea est, cautum.

* nomine satisfabitur.

† Idem Exo. ca. 11. vbi de boue cornu-peta agitur.

satisfdari iubebo. Eum cui ita nō cauebitur, in possessionē eius rei cuius nomine vt caueatur postulabitur, b* ire, & cū causa iusta esse videbitur, etiam possidere iubebo. In eum qui neque cauerit, neque in possessione esse, neque possidere passus erit, iudiciū dabo: vt tantū præstet quantum præstare eū oporteret si de ea re ex decreto meo, eiusve cuius de ea re iurisdicção fuit, h quæ in ea re i est, cautum fuisset. Eius rei nomine, in cuius possessionem misero: l si ab eo qui in possessione n B erit, dāni infecti nomine [non] satisfabitur: eū cui non satisfabitur, p simul in possessione esse iubebo. r

Hoc edictum pertinet ad futura damna, nō ad præsentia: & habet causam quasi noxalem. pro dāno præterito actione in factum vel interdicto de tollendis ruderibus succurritur. h. d. Bar.

Hoc edictū prospicit dāno nō dum factū: cum cæteræ actiones ad damna quæ cōtigerunt, facienda pertineant: vt in legis Aquiliæ actione, & aliis. De damno verō factū nihil hoc edicto cauetur. Cum enim animalia quæ noxam commiserunt, nō vltà nos soleant onerare, † quàm vt noxæ ea dedamus: d multō magis e ea quæ anima carent, vltà nos nō debent onerare, f præsertim cum res quidem animales g quæ damnum dederint, ipsæ extent: h ædes autē si ruina sua damnum dederunt, deserint extare.

Si ille cuius domus ruit, & damnum vicino dedit, ante præstitam cautionē, vel habitā pro præstita, velit ruderera tollere inuito eo cui dānū datū est: potest hoc facere dūmodō tria faciat: scilicet quōd omnia tollat etiā inutilia: & q caueat de dāno futuro, quod potest

g Animales, vt serui.

h Ipsa extent. per quod videbatur quōd insolidum teneretur. & idē dixit. §. multō magis.

i Vnde. cum istud edictum respiciat damna futura, si damnum datum est, vnde quæritur & c.

cōtingere ex ablatis: & etiā de præterito iam factū ex ruina. sed si nō curat ea tollere: & ille qui dānū recepit, vellet vt tollantur: agere potest interdicto de ruderib⁹ tollēdis, vt tollātur, vel pro derelictis habeantur: & hoc secundo casu si vult dimittere, cogitur etiā dimittere totas ædes, etiā in parte quæ nō cecidit, si aduersarius nō fuit negligens cautionē petere. sed fuit impeditus. in primo verō casu si vult tollere, cogitur etiam damnum iam factum emendare. hoc dicit. Paulus de Castro.

Vnde quæritur, † si antequam caueretur, ædes deciderint, neque dominus ruderera velit egerere, l eaque derelinquat: an sit aliqua aduersus eum actio. m Et Iulianus consultus, n si prius quam damni infecti stipulatio interponeretur, ædes vitiosæ corruissent, quid facere deberet is in cuius ædes ruderera decidissent, vt damnum sarciretur: respondit, si dominus ædium quæ ruerunt, vellet tollere: non aliter permittendum, quàm vt omnia, o id est & quæ inutilia essent, auferret. Nec solūm de futuro, p sed & de præterito damno caueri eum debere. q Quōd si dominus ædium quæ deciderunt, nihil facit: r interdictum f reddendum ei in cuius ædes t ruderera decidissent: per quod vicinus compelleretur aut tollere, aut totas ædes pro derelicto habere. u

VIII. GAIVS ad Edictū Prætoris urbani titulo de damno infecto.

Qvod fortè tunc rectè dicitur, y cum non ipsius z negligentia, a sed propter aliquod impedimentum b sibi nō prospexit.

x Qvod. quod supra dictum est.

y Dicitur. vt cogatur omnia tollere, vel ædes pro derelicto habere.

z Ipsius. scilicet qui passus est damnum propter ruinam aduersæ domus, cum fuit negligens in petendo cautionem.

a Negligentia. si autem fuit negligens, non agit. Sed ille tollēs non permittitur nisi omnia tollat, & de damno (etiā præterito) caueat: vt. §. eo. l. proxi. §. pe. & facit. j. eo. l. si finita. §. eleganter. & l. cum postulasset. ij. respon.

b Impedimentum. temporis, præsens vel absens causa reipub. fuit. Hoc amplius.] CASVS huius principij fuit continuatus casui præcedenti. [DE HIS AUTEM.] Si flumen apportauit rem meam in domum vel agrum tuum, habeo interdictum ne vis fiat mihi exportare volenti rem meam: dum tamen prius caueam de dāno infecto. Secundo dicit, si flumē crustam fundi tui in meū fundū portauerit: tu potes petere vt liceat tibi tollere: dū tamen caueas de dāno infecto. & hæc vera quando omnia tollere vis. Item hoc est verum si crusta tui fundi non coaluit: nā si coaluit, & sic est facta vna cum mea: tunc nō possēs petere

k Ruderera. vocat ruderera materiam fractam. vel dissolutam.

l Egerere. aliās, legere: & aliās eiicere.

m Aduersus eum actio. vt ei caueat, cum cautioni non sit locus: vt dixi.

n Consultus. id est interrogatus.

o Quam vt omnia. sic j. hoc ampli⁹. §. Alphenus. in fin. §. & supra de procuratori. l. in causæ. Accursus.

p Nec solum de futuro. quod posset contingere in ruderum oblatione.

q Debere. non per edictum, sed officio iudicis: vt. §. §. hoc edictum. Accursus.

r Nihil facit. id est, neque ruderera tollit, nec de damno cauet infecto.

f Interdictū. cuius nomen non habemus secūdū B. & Ioā. & idē appellatur interdictum de tollendis ruderibus, vel actio. in factum: vt institu. de interdict. §. fi. Sed R. dicit interdictum de dāno infecto, licet de præterito caueatur: maximè quando dominus vult tollere ruderera, siue ratem: vt j. de incend. l. ratis. & j. l. hoc amplius. §. Neratius. & facit ad hoc infra, ne quid in loco publico. l. ij. §. si ex fundo. & supra ad exhiben. l. Celsus. §. sed & si ratis. & infra ne vis fiat ei. l. fina.

t Aedes. id est ædium ruderera: & imō ipsas ædes destructas.

u Habere. Sed hoc. j. corrigitur vel determinatur.

† Circa huius §. intellectum scribentes hic plenam non habuerunt intelligētiā: idē tu aduertere ad ea quæ hic dicuntur in nouissi. interpre. Bol.

petere ut liceat tibi tollere. Idem de arbore fundi tui si flumen portauerit in meum. nā si nō coaluit, petere potes: alioquin nō. Vltimō reuertitur ad id quod dictum est de crusta. nam dixit, si coaluit, non potest petere. Sed nūquid ego potero agere contra te ut non sit tibi licitum sic habere crustam tuam supra meam eo casu quando coaluit?

certē non: quia mea facta est. [NERATIUS.] Nauis tua quæ erat in flumine, delata est in meum agrū. tu vis agere interdicto ne vis fiat tibi exportare volenti. certē potes, dum tamē prius caueas de damno si quod habui, emendando. Et sic secundum hoc videtur contra. in eo quod dixit supra Alfenus contra. sed solue ut ibi in glossa. [QUÆSITVM.] Titius habet superficiem, Sempronius habet proprietatē soli, & minatur ruinam. quæritur an superficialis debet satisficere, an promittere. & certē dicitur quod si à domino soli petatur promissio, ipse debet promittere absque fideiussore de vitio soli & ædificij. Si verò petatur à superficiali nomine iuris sui: tunc ipse debet satisficere de utroque. nā si superficialis nolit promittere pro domino soli, cum ab eo petatur satisficere, eòque nomine alieno promittere: tūc aduersarius qui petebat caueri, est mittendus in possessionem. Idem dicit in fructuario & proprietario. nam proprietarius debet promittere absque fideiussore, si ab eo petatur cautio. si autem à fructuario petatur, ipse debet satisficere, si autem nolit caueri: tunc postulas erit mittendus in possessionē iuris vtriusque. si verò nō reficit domum in qua habet vsum fructum, cum ad eum pertineret refectio, ut quia parua erat, dominus proprietatis eum potest repellere ab utendo fruendo. sic & fructuarius si non caueat de damno infecto, cum ab eo peteretur, & ita proprietarius compulsus cauit: potest proprietarius eum repellere ab vsum fructu. Fran. Accur.

a Hoc amplius. eo quod dictum est in l. prætor. in fi. & l. quod & ita. vel corrigit ut prima parte glossæ. vel addit ut secunda parte huius glossæ. non solū ibi, potest tamen & c.

b Compellendum. per officium iudicis: vel actio. in factum subsidiaria. nam quotiens & c. vt. s. de præscr. ver. l. quotiens.

c De præterito. non solū vt tollat rudera. nā nō loquitur ad differentiam futuri: quia hoc nō est futurū, quod iam factum est: potest tamē dici quod etiā ad differentiam futuri loquatur: quia adhuc dari potest in rebus quibusdam quæ adhuc læsæ non sunt: vt. s. l. prætor. §. vnde quæritur. verfi. nec solū de futuro. Azo. patet ergo quod non liberatur tollendo rudera: & sic secundum primā expositionem corrigit Iulianus quod est. s. eo. l. prætor. in fi.

d Re integra. id est si domus non ruiisset.

e Præstabitur. in casu impedimenti: quia nō fuit negligēs, sed impeditus: arg. C. de act. & oblig. sicut. **ADDITIONE.** Dic secundum Alex. de Imo. quod ibi loquitur de obligatione quæ spontē veniebat contrahenda à principi. idē tunc succedit, quod re integra nō cogitur quis se obligare: sed si se obligauit, & sic res desit esse integra, cogitur obseruare: hinc verò loquitur in obligatione quæ oritur citra voluntatem ex legis dispositione: idē debet idem statui ex postfacto prout re integra quando aliquid imputandum nō est: vt quia interuenit impedimentum necessarium.

f Integra. quia adhuc restat aliquid de ædificio: alia pars cecidit: vt saluetur glo. R. fortassis & c. vel aliter salua R. quod re integra & c. l. vt caueatur de futuro. hinc post ruinam præstabitur, scilicet vt caueatur de futuro. Sed quare non de præterito: vt in principi. j. respon. R. fortassis & c. sed secundum primam expositionem dicit post ruinam. i. partem.

ff. Nouum.

g Damno infecto. fortassis quando talis est iudex qui non habet se intromittere de præterito damno. sed si haberet, fieret cautio de utroque. vel non spectat ad eum, nisi vt iuri seruiat. s. edicti, quod de futuro tantum dicit. sed sine hac gl. R. planus est textus.

h Quas non defendit. hinc igitur vbi danum est factum, & de damno facto cauebit, & rudera tollet, aut carebit ædibus. Azo.

in aliena ædificia detulisset, interdictum à prætoribus datum, ne vis fieret dominis quod minus sua tollerent, auferrent, si modò damni infecti repromitterent. Alfenus quoque scribit, si ex fundo tuo crusta lapsa sit in meum fundum, cāmque petas: dandum in te iudicium de damno iam facto. idque Labeo probat. nam arbitrio iudicis apud quem res prolapsa petentur, damnum quod antē sensi, non contineri: nec aliter dandam actionē, quā vt omnia tollantur quæ sunt prolapsa. Ita demum autem crustam vindicari posse idem Alfenus ait, si nō coaluerit, nec vnitatem cum terra mea fecerit. Nec arbor potest vindicari à te, quæ translata in agrum meum, cum terra mea coaluit. Sed nec ego potero tecum agere, ius tibi non esse ita crustam habere, si iam cū terra mea coaluit: quia mea facta est. Neratius autem scribit, si ratis in agrum meum vi fluminis delata sit: non aliter tibi potestatem tollendi facien-

i Angustias. quæ debent fortē ei nocere si se angustiauerit: vt. s. si quis cautionib. l. j. §. si quis tamen. Et quia circa hoc sunt diuersa iura, distingue: aut fuit antē postulationem, aut post. si antē: aut fuit negligens: & tunc serua quod est supra eod. euenit. aut non, & tūc quod est supra eod. l. prætor. in fi. & l. seq. & hinc. Si post, aut antē decretum: & tunc serua quod est. j. eo. l. si finita. §. eleganter. aut post decretum, & tunc serua quod est. j. eod. l. cum postulassent. & l. si finita. §. illud. & §. si iam ruerint.

k De his. s. dictum est de damnis quæ dantur ab ædibus vicinis, hinc de aliis danis quæ alio modo dantur.

l Autem. hæc dictio innuit aliud iuris, quod est verum: quia supra cauetur de præterito: sed fallit in isto.

C m. Interdictum. de damno infecto: vel alio in factum.

n Dari possit. repositenti delata.

o Interdictum quod est. s. l. prætor. in fi. quod non placet: quia illud datur damnum passio: sed est ne vis fiat ei exportare volenti: vt hinc, & supra ad exhiben. thesaurus. nō autem vt possidetis, cum possessionem amiserit: vt. j. de acquiren. pos. l. qui vniuersas. §. j. ver. item quod à mari.

p Damni infecti. de infecto idē dicit, quia de præterito nō tenetur domini prolapsarū rerū, secundum Trebatium, & Labeonem, & Alfenum, vt hinc, & infra proxi. §. licet secus sit in ædibus quæ ceciderunt. vt. s. ea. l. in prin. & idē ponitur. s. coniunctio aduersatiua, de his autem & c. & est ratio: quia domino vitiosæ domus imputatur quod sua diligentia casum non prouidebat, quæ imminere videbat: imperū verò fluminis quis prouidere nō potest. Neratius autē idem in vtrisque statuit: vt. j. ea. l. §. Neratius. vel loquitur Neratius in speciali casu quādo dominus potuit prouidere ligando nauē funibus & aliis modis. & fa. s. si cer. pet. si quis nec. §. fi.

q Iudicium. per officium iudicis. Accur.

r Iam facto. aliās infecto: & posterior bona.

s Petentur. interdicto ne vis fiat ei: vt. s. proxi. §.

t Antē sensi. antē, scilicet iudicium acceptum. nam non pertinet ad iudicis officium: vt. s. de ædil. edi. l. ædiles. j. §. item sciendum. Accur.

u Non contineri. secundum Alfenum, sed malè: vt. j. e. l. Neratius. Azo. vel illud intellige vt dixi. s. §. proxi. Vel dic non contineri vt damnum æstimeretur: sed debet iubere de eo caueri: & sic non obstat Neratius, secundum Io. Alex. & V.

x Actionem. id est interdictum ne vis fiat.

y Omnia. vt & s. l. prætor. §. vnde quæritur.

z Vindicari à te. aliās, ea: aliās, à te. & facit. j. de acquiren. rerum do. sed si ex meis tabulis. §. arbor. & l. adeo. §. j. & institu. de rerū diui. §. præterea quod per alluionē. & dixi. s. de rei vin. si frumentum. aliās, Idem Pompo. scribit si frumentum. §. de arbore.

a Neratius autem. habuimus. s. de duplici damno. f. ædium, & de damno facto per vim fluminis, & de tertio. f. dato per crustam: sequitur de quarto modo dandi damnum. Accur.

b scribit. contradicens Alfeno, secundum Azo. Vel aliter vt dixi in. §. de his. verfi. Alfenus. Accur.

c Tibi. agenti interdicto ne vis fiat tibi.

B iij

* Flo. qua

† de porta a.

* Flo. mihi sed rectius tibi. Cont. a] Nā prohibetur aduersari tue not. Bar. in l. maritij §. fin. j. ad. l. Jul. de adulte. & l. tranfigere. C. de transla.

a *Caveris*, per officium solum, non ex edicto: vt. s. eo. l. prator. §. hoc edictum. & facit. j. de incen. l. ratis. & s. ad exhiben. l. Celsus. §. sed si ratis. & argu. j. titu. j. l. quanquam. §. j.

b *Quæsitum est*. Supra dictum est qd si ille à quo petitur cautio, sit dominus: tenetur promittere. si nō sit dominus, satisfare. Circa prædicta formatur talis quæstio: si solum, &c.

c *Dominū*, scilicet soli.

* Flo. cauif-
ses.

d *De soli & de edificij vitio*. simul, sed & de singulis per se tenetur, nisi in casu: vt. j. e. fluminū. §. si. & §. vitium. & §. sequen. Azo. & facit. l. fluminum in prin. & l. si finita. §. notandum.

† Et ratio est, quia superficies dicitur naturaliter possidere. ita no. glo. in l. 2. in verficu. nō ambigitur. C. de rei vin. Bart. in l. si duo. §. cæterū. §. v. ti possi. & Spe. in ti. de loca. §. 6. verficul. 46.

e *De utroque*. si nomine domini absentis à quo petitur cautio, velit cauere. si verò à superficiario peteretur quod suo nomine conueniretur, repromitteret: vt. j. eo. l. qui bona. §. j. Az. & l. dāni infecti. §. vtrū. quæ sunt cōtra. vel solue secundū R. vt dicā in dicta l. qui bona. §. j. Azo.

f *Vicinum*. qui postulat sibi cauere.

g *Mittendū esse*. ex primo decreto: ex secundo verò non iubet possidere ex contumacia superficiarij, sicut nec ex fructuarij vel creditoris contumacia vel emphyteutæ: sed suo iure carebit: vt. j. e. l. si finita. §. item quæritur. & §. si de vegetalibus. & j. proxi. §. **h** *Celsus*. in isto. §. cū. l. seq. ponit casus similis superiori. Idem enim in fructuario dicit qd in superficie dicit: & ideo cōtraria ibi signata. j. e. l. qui bona. §. j. & l. dāni ij. §. vtrum. signa hīc eodem modo: & solue vt modò dixi.

i *Cauendum*. Titia non satisfare.

k *Vti frui prohibebit*. j. l. pxi. & j. e. si finita. §. ite quærit. & s. de noxa. si ex duob. §. si plures. & j. e. l. si ppropriarius. Ac.

l *Non reficit*. cū ad eum pertinet refectio: quia modica erat. nā si ad eū nō pertinere, & dominus refecisset: nō posset

fructuarium prohibere vti: vt. s. de vsufr. l. vsufructu legato. §. fin. & l. haætenus. & j. e. l. si finita. §. si quis damni. C. de vsufr. l. eum.

m *Ergo*. locus à pari. nam sicut onus refectiois, ita & onus cautionis ad eum pertinet. Accur.

n *Debet*. i. potest. sic. j. an per alium causa appella. l. fina.

o *Mitti oportet*. in totum utroque contumace existente. sed si altero, tunc in eius iure: vt not. supra. l. proxi. §. quæsitum.

dam, quàm si de præterito quoque damno mihi cauere. **a**

Superficiarius tenetur satisfare: dominus verò promittere. Bart.

Quæsitū est, si solū sit alterius, superficies alterius: superficiarius vtrū repromittere dāni infecti, an satisfare debeat. Et Iulianus scribit, quoties superficies in insula vitiosa est: dominū & de soli & de edificij vitio d repromittere: aut eum ad quē superficies pertinet, de utroq; satisfare. quod si vterque cesset, vicinum f in possessionem mittendum esse. **b**

Proprietarius tenetur repromittere tantū de toto dāno, licet alius habeat vsufructum: sed vsufructuarius tenetur satisfare de toto dāno, tam pro iure suo, quàm pro iure proprietarij, & eius procuratorij nomine. Paulus.

Celsus h rectè scribit, si ædium tuarū vsufructus Titia est: dāni infecti aut dominū repromittere, aut Titia satisfare debere. Quod si in possessionē missus fuerit is cui dāni infecti cauendū i fuit: Titia vti frui k prohibebit. Idē ait eum quoq; fructuariū qui nō reficit, l à domino vti frui prohibendum. Ergo m & si de dāno infecto non cauet, dominūq; cōpulsus est repromittere: prohiberi debet n frui.

Primò ponit quid debeat fieri proprietario vel fructuario nō cauenti. Secundò, qualiter succurrit proprietario cauēti cōtra vsufructuarium. Tertio, qualiter vsufructuario cōtra proprietariū. Bar. Nā si proprietarius nō repromittat: vel fructuarius nō caueat: mittitur petēs in possessionē. Item si vsufructuarius nō caueat proprietario qui repromittit, repellitur ab vsufructu. Itē si fructuari⁹ aliquid præstitit pro vitio rei, proprietari⁹ teneat ei cōferre: aliās res reman-

p *Denegandam*. qui non laborat, non māducat: vt supra de noxa. l. si ex duobus. §. fina.

q *Præstitit*. ex satisfatione præstita conuentus.

r *Ad eum*. scilicet fructuarium. Accursius.

f *Oportet*. ex secundo decreto: primū tamē præcedere oportet, & hoc si dominus ei non conferat: vt. j. e. si proprietarius. Sed quomodo cōfert, cū sit finitus vsufruct⁹ interitu rei: vt insti. de vsufr. §. pen? Respō. non tota perit, vel ruit, sed pars.

bit apud fructuariū iure dominij.

x. PAVLVS libro quadragesimo octauo ad Edictum.

Quamuis alienus vsufructus sit: dominū promittere oportere Cassius ait. nisi proprietarius in totū repromittat, vel fructuari⁹ satisfaret: mitti oportet o in possessionē eū cui non caueatur: sed nisi proprietario repromittēti fructuarius caueat, denegandā p ei fructus petitionē Iulianus scribit. Sed si fructuarius de soli vitio quid præstitit q ius domini * ad eū r transferri oportet. f

Pigneratitius creditor cogitur satisfare: & etiā ei debet cauere de damno infecto. Et iussus possidere propter cautionem nō præstitam, potior est pigneratitio creditore, hoc dicit. cum. l. sequen. Imo.

XI VLPIANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

Quid de creditore dicem⁹ qui pignus accepit? vtrū repromittere, quia suū ius tuetur: an satisfare, quia dominus non est, debet? t Quæ species est in cōtrario latere u apud Marcellū agitata, an creditori pigneratitio dāni infecti cauere debeat. Et ait Marcellus x inutiliter ei cauere: idēque etiam de eo cauendum, 7 qui à non domino emit. nā nec in huius persona committi 2 stipulationē. Æquissimū tamen puto huic prospiciendum, id est, creditori a per stipulationem. b

Iussus possidere per cautionem nō præstitam, potior est pigneratitio creditore. Alexander.

XII. PAVLVS libro quadragesimo octauo ad Edictum.

His c qui d pignori rem acceperūt, e potior est is cui dāni infecti non cauetur: si possidere, f & per longum tempus rem capere ei permissum fuerit. **g**

sed secus in emptore antè traditionē: ar. j. de fur. l. eū qui in prin. sed post cauetur ei secundum Azo. licet videatur cōtra. j. eo. l. qui bona. §. sed ei qui. sed ibi expones.

b *Per stipulationem*. scilicet cum satisfare. vel sine, ex parte promittentis: vt distinguitur supra eo. l. prator. j. respon.

His.] **CASVS**. Si domus est Titio obligata: & illa domus minatur ruinam, & ego vicinus petij cauere de damno infecto: & nemine volente cauere missus sum in possessionē: amodo sum potior in possessione quàm Titius: & reddit rationē, si id est quia possidere. Fran. Accursius.

c *His*. al. his aliās, eis. casus ablatiuus.

d *Qui*. ista. l. habet duplicem literam: aliās eo qui pignori, &c. & tunc est plana. aliās his: & tunc est ablat. pluralis: & dic tunc, acceperunt. i. acceperunt.

e *Acceperunt*. ex conuentione.

f *Si possidere*. si, id est quia. M.

g *Permissum fuerit*. hoc verum si aliquid potest creditori imputari: vt. s. de

hoc si dominus ei non conferat: vt. j. e. si proprietarius. Sed quomodo cōfert, cū sit finitus vsufruct⁹ interitu rei: vt insti. de vsufr. §. pen? Respō. non tota perit, vel ruit, sed pars.

Quid de creditore. **CA**

SVS. Si Titius habet domū sibi obligatā: & illa domus minatur ruinā, & petat vicinus à Titio sibi cauere de dāno infecto: quæritur an Titius debeat satisfare & promittere absque fideiussorib⁹? & nō respōdet: tu tamen respōdeas & dicas, qd debet satisfare. Secundò dicit ecōtra: pone qd Titius petat à vicino, qui habet domū ruinofam, sibi cauere, cū timeat dānum in domo quam habet pignori: nūquid audit⁹? & certè Marcellus dixit qd nō auditur: & si cauere, inutiliter cauere. Idē dicebat & in eo qui emit domū à nō domino, vt nō sit ei cauendum: attamen Vlpianus corrigit dicēs quod creditori est cauendum. Fran. Accur.

t *Debet*. huic quæstioni non respōdet hīc: sed dic qd debet satisfare: vt j. eo. si finita. §. si qua. & §. seq. illud tamē intellige vt no. s. eo. l. hoc amplius. §. quæsitum.

u *Latere*. aliās, genere: & aliās, latere.

x *Sit Marcellus*. & malè.

y *Cauendum*. i. dicendum.

z *Cōmitti stipulationem*. ait Marcellus, & malè.

a *Creditori*. etiā re sibi non tradita: quia ex nudo pacto habet ac. hypo. vt. s. de pac. si tibi. §. de pignore. & arg. j. de fur. l. si is qui rē. in prin.

* dominij.

vt. s. de noxa. act. l. si noxale. in princ. & j. eo. si finita. §. si qua. & §. ite queritur. aliis secus: vt. j. eo. eorū. in princ. & s. si ex noxa. cau. A ag. l. ij. §. si. secundū Azo. vel secundū Hug. licet nil possit imputari: tamē ipse erit potior: vt. C. si aduer. cre. l. j. & dices. j. eo. cūm potulastem. §. j. Azo. **ADDITIONE.** Querit hīc Barto. de veritate istarum duarū opinionū: & responde, q̄ aut loqueris ante p̄scriptiōē cōpletā: & tūc est vera opinio Az. aut post p̄scriptiōē cōpletā: & tūc opinio Hug. est vera.

Qui bona fide.] **CASVS.** Titius emit domū à te nō domino, bona fide. hęc domus minat ruina. peto mihi satisfdari à Titio. querit an debeat satisfdare vel cauere: dicitur q̄ Titius debet cauere absq; fideiussore, suo enim nomine tunc p̄stat. [S I V E CORPORIS.] Dicitur q̄ si petatur cautio damni infecti à domino domo ruinosā, debet cauere absq; fideiussore. idē si petatur ab eo qui habet seruit. in illa domo, nā debet cauere absq; fideiussore, quia suo nomine facit. [CVM INTER.] Inter domū ruinosam, & meā erat domus Titij in medio. queritur quis debeat mihi cauere de damno infecto: & certē tā dominus domus ruinosā, quā etia Titius. & reddit rationē. [QVI DAMNI.] Si aliquis petit sibi caueri de dāno infecto: debet prius iurare q̄ non animo calumniadi petat. itē licet verba p̄toris nō dicat sit inspiciēdū an intersit sua, an nō: & cui cauendū sit, cui nō: tamē hoc totū debet inspiciere iudex corā quo petit caueri. [DE ILLO.] Locui tibi domū: illa minatur ruina: querit an debeat tibi cauere: Et dicitur q̄ non: & reddit rationē. [S I QVI S.] Duo dicit. Primō si quis edificauit domū iuxta monumentū, & illicitē quia nō dimisit spatium inter domū & monumentū lege cōprehēsum: nō debet sibi caueri de dāno infecto. Secūdo dicit, si aliquis passus est iuxta domū suā fieri monumentū, nō seruato spatio lege cōprehēso: & tādē postea petat sibi caueri: nō auditur. Tertiō dicit, quidā habet monumentū: prope illud monumentū Titius habet domū, & licet. domus minat ruina, nūquid cauēdū est dño monumenti? Dicit q̄ sic. [E T SUPERFICIARI V M.] Dicit q̄ superficiarius & fructuarius possunt stipulari de dāno infecto. Secūdo dicit: Titius emit domū à nō domino petit: sibi caueri de dāno infecto: an audiatur, queritur. Et dicitur q̄ sic. [S I QVIS OPVS.] Cū edificare domū, nūtiasti mihi nouū opus: tādē cū timeres ne domus ista caderet. s. tuā petebas tibi caueri de dāno infecto. an audiaris? querit. Et dicitur q̄ sic: & hoc p̄bat per duo similia. [S I QVIS QVIA.] Titius habebat domū ruinosam iuxta meā: & quia nō cauit mihi, missus sum in possessionē. tandē cū ipse Titius haberet aliā domū sanā iuxta istā: petit à me vt sibi cauerē de dāno infecto nomine istius domus ruinosę, in cuius possess. missus erā, querit an debeat cauere. Et dicitur q̄ nō: & reddit rationē. [S I QVIS STIPVLATORVS.] Cū velles mihi p̄mittere de dāno infecto: iuravi me animo caluniadi nō petere istā caut. tādē distulisti p̄mittere: postea ex interuallo peto caueri: an iterū debeo iurare? & dicitur q̄ sic. & reddit rationē. [S I ALIENO.] Si peto nomine alieno, puta Titij, mihi caueri de dāno infecto: debeo iurare nō calunię causa postulaturū fuisse eū cuius nomine peto, p̄dicta sunt vera quādo ille cuius nomine peto, debet iurare si & ipse peteret. si autē nō: vt quia erat patronus vel parēs: tunc nec ego eius nomine postulo. [HVIC STIPVLATIONI.] In p̄missione quā quis facit de dāno infecto debet cōtineri dies certa intra quā si dānum detur, debeat emēdari: & ea dies debet statui arbitrio iudicis corā quo petit caueri: & iudex debeat videre an istud opus qd minat ruina, sit antiquū, & sit magnū, vt sic sit credibile q̄ citō cadat: & sic paucos dies faciat apponi: & si intra istos dies positos in stipulatione non ceciderit, poterit iudex de nouo iterū facere caueri. si autē stipulatio fuit facta sine die: tūc si volūtate partiū hoc factū est, valet: & quādocunq; domus cadet, tenebit p̄missor. si verō

Possessor bonę fidei cauet nō satisfdat. Bartolus.

XIII. VLP IANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

Qui bona fide à non domino emit: videndū est, nūquid repromittat, nō etiā satisfdet. Quod quibusdā videtur. ^a habet autē rationē, vt magis repromittat quā satisfdet. suo enim nomine id facit.

Etiā habens seruitutem vel aliud ius in re: pro illo iure sufficit quod repromittat. Pau. de Cast.

Siue corporis ^b dominus, siue is qui ius habet, vt puta seruitutem, de dāno infecto caueat: puto eum repromittere debere, non satisfdare: ^c quia suo nomine ^d id facit, non alieno.

Si p̄sens status rei tendit ad aliud: inspicit quod euenire potest. h. d. Bart. Vel clarius secūdo Imo.

Etiā dominus domus ruinosę cauere tenetur si mediātibz ruinosis potest domus sua dānū inferre.

per errorē, tunc valebit stipulatio vsq; ad eā diē intra quā solitum erat caueri. & h. d. hic. §. cum. l. seq. & prin. seq. Fran. Accur.

^a Videtur. vt repromittat. est enim loco domini, ^a vt. C. de fur. a. pud antiquos. sed econtra non sic: vt. j. ea. l. §. & superficiarium. ^a Concor. text. in. c. grauis. extra de restit. spo. & in l. qui scit. §. si. ff. de vl. no. Balin. l. fin. colum. r. verfi. sed Bart. dicit quod etiā C. de vl. ca. pro do.

Cū inter ædes meas ^e & tuas ^f sint alię ^g ædes nō vitiosę: videndum est, vtrū tu solus ^h mihi cauere ⁱ debeas: an verō & is cuius ædes vitiosę nō sunt: an ille solus: an ambo. Et magis est vt ambo cauere debeat: quia fieri potest, vt ædes vitiosę in ædes non vitiosas incidētes, damnum mihi dent: ^k quamuis possit quis dicere, ^l non vitio incolumium ædium hoc factum, si alię ^m in eas ⁿ incidētes, dāni causam p̄buerint. Sed [si] ^B cūm prospicere sibi potuerit ^a dāni infecti cautionē, non prospexerit: merito conuenietur. ^o

Vbi damnum timetur de re ad rem, petitur cautio damni infecti: secus si de re ad personam. Bart.

Qui damni ^p infecti caueri sibi postulat, prius ^q de calumnia iurare debet. ^r Quisquis igitur ^f iurauerit de calūnia, admittitur ad stipulationem: & nō inquitetur, ^r vtrum intersit eius, an nō: vicinas

cit, dici facere alieno. i. propter alterius contractū vel delictum: vt s. de his qui no. inf. l. fur. §. si quis alieno. econtra qui suo nomine facit, fingitur facere alieno: vt. s. de procurato. l. non solum. §. sed interdum.

^c Cum inter ædes meas, non vitiosas.

^f Et tuas, vitiosas.

^g Alię, cuiusdam tertij.

^h Solus, aliquid superfluit: nisi repetas. item videndum vtrum ille solus cuius ædes mihi proximę non vitiosę sunt, cauere debeat, an ipse cum alio, secundum R.

ⁱ Cauere, scilicet mihi.

^k Dent, scilicet medię: & sic est ratio ad medias: & hoc respicit quamuis, & c. vel dic dent scilicet vitiosę per obliquum.

^l Quāuis possit quis dicere, quid ad rōbū? in. iuriscō. & si dormiētes nō intelligāt, vigilantes tamē intelligēt: quia sibi prospicere, & c.

^m Alię, eiusdem tertij.

ⁿ Eas, ædes, scilicet incolumes.

^o Conuenietur, dñs mediarū. q. d. quia culpa p̄cessit casum, ideo tenetur: vt. s. cōmo. l. vt certō. §. sed interdū. aliis nō tenetur: vt. j. e. l. fluminū. §. hęc stipulatio. & s. loca. sed de dāno. vel quia etiam suę ædes vidētur dare dānum: quia propter sui debilitatē alias nō potuerūt sustinere. quę ratio secunda nō placet. Sed in quo cōuenitur quando fuit in culpa? Rñ. ex cautione si eā p̄stitit, vel ad eā p̄standā si nō est p̄stita: vt hīc dicit. Vel secūdo alios. i. quia medius cōuenitur per except. oppositā ab eo cuius ædes fuere vitiosę: quia nō tenetur: vt. s. eo. euenit. & est simile cōuenitur. s. de pa. l. tale. vel à vicino cōuenitur. i. ab eo qui damnum passus est, cūm eius dāni causam p̄stat. quę duę non placent. & facit. s. ad l. Aquil. l. idem iuris. §. mulionē. Sed arg. contra. j. ne quid in loco publi. l. ij. §. idem Labeo. & §. planē. & s. ad l. Aquil. l. si ex plagis. j. in cliuo. **ADDITIONE.** Dic secundum Bart. post Dy. quod ibi in illis non deprehēditur culpa. quia non potuit providere: idē denegatur actio. hīc secus: idē conceditur: vt no. in. d. §. in cliuo.

^p Qui damni, quicquid ab illo. §. quæsitum, vsque huc dictum est: dictum est ad expositionem illorum verborum, p̄tor ait damni infecti suo nomine promitti, alienove satisfdari: modō incipit exponere sequentem clausulam. Accursius.

^q Prius, quā vicinus cogatur cauere de damno infecto.

^r Iurare debet, sic. s. ritu. j. l. de pupillo. §. qui opus. & s. de eden. l. si quis. §. exigitur. & C. de iura. calum. l. j. & infra de act. & obliga. l. actionis verbo. Accursius.

^f Igitur, infert à genere in speciem.

^r Et non inquiretur, scilicet verbis p̄toris inspectis: vt supra. e. l.

* per dāni.

prætoris. in princ. prætoris tamē officium supplet quod in eis minus plene dictum est: vt subiicit, totum tamen hoc, &c.

a Ceterum. pro certè.

b Eorum. scilicet vicinorum.

c Vxoribus. quæ habent ibi res in quibus possunt damnum pati.

d Possit. id est debeat.

sic supra de mino. l. eū qui. §. finali & contra, debet, pro potest ponitur quandoque: vt supra titu. j. l. non solum. §. j. & dixi supra de offi. proconsul. l. obseruare. §. fina. & dic quod hîc domus conducta minabatur ruinam: vnde conductor timebat damnum, quia non poterat habitare: & in reb⁹ quæ intus erant: vt infra eo. titu. l. in inquilino. Si autem in aliis ædibus suis vicinis timeat conductor, cauetur ei: vt infra eo. l. damni. j. §. ei cuius. in fin. §. item, si timeat ab alia domo locatoris in domum conductam ruinam minaturam, nunquid cauetur? fortè sic: argu. supra prox. §. sed contra dicas: vt supra eodem. l. inquilino. & l. sequen. à vicinis autem constat inquilino caueri: vt supra prox. & infra. eo. l. si filius.

e Inciderunt. postquam conduxerunt.

f Ex conducto. vt liceat migrare remissa pensione pro rata: vt infra. e. l. inquilino. & l. sequen. & supra locati. l. habitatores. §. fin. & l. sequen. vel ad hoc vt reficiat. supra loca. & conduc. l. ex conducto. & no. hîc in subsidium hanc cautionē interponi: vt hîc & infra eo. damni. j. §. ei qui in conducto. & l. si ædibus. in fi. sic & in ope. noui nun. vt supra titu. j. l. in prouinciali. §. planè. Sed argu. contra infra. ea. l. §. si quis opus. sed ibi solues: vel solue vt in. d. l. inquilino. infra eo. & facit ad totum infra vt in possel. lega. l. si is à quo. §. fin. & l. sequē. Accursius.

g Aedificauerit. domum puta: & dic illicitè non seruado spatium lege comprehensum: vt supra fi. regun. l. fina. & C. de ædifi. pri. l. moeniana. Alij dicunt quod iuxta alterius domum fiebat sepulchrum. & dicunt, si quis iuxta scilicet ædificium alterius, &c. & sic non cauebitur domino monumenti. Sed secundum primum dominus monumenti non cauet. sed prima placet.

h Non erit. vel ædificanti illicitè, vel patienti alium illicitè ædificare sepulchrum: quia per hoc suam actionē tacitè remittere videtur: vnde non agit: vt s. de ædil. edi. l. quæritur. §. penult.

i Admisit. vnde lex ei non subuenit: vt & supra de mi. l. auxiliū. in fi. & C. de episc. audi. l. iij. & ad idem infra ne quid in lo. publi. l. ij. §. si quid in loco publico. & §. idē. Sed quid si velit destrui quod factum est, cum contra. l. factum sit, scilicet in secundo casu non audietur. argu. infra titu. j. Labeo. nisi fortè ad interessè actione in factum: vt supra communi diui. l. Sabinus. vel quod vi aut clam: vt supra de mor. infe. l. si propius.

k Et superficarium. ad primum concor. infra eo. l. inter. §. damni. ad secundum supra de vsufruct. l. vsufruct. legato. §. j. & infra eo. damni. j. §. ei cuius. & l. inter fructuarium.

l Non competere. de rigore iuris, sed de æquitate sic: vt supra eo. titu. l. quid de creditore. in fi. secundum quosdam. Alij dicunt nullo modo: ar. supra de reli. l. ij. in princip. §. sed hic sermo. & ad Sila. l. j. §. j. tu dic secundum Ioan. non dari aduersus dominum,

ædes habeat, an nō habeat: totum tamen hoc iurisdictioni prætoris subiiciendum, cui cauendum sit, cui non. Ceterum^a neque ei qui in meo deambulet, neque ei qui in meo lauet, vel in mea taberna deuerrat, caueri debet. Vicinis planè, inquilinisque eorum,^b & inquilinorum vxoribus^c cauendū esse Labeo ait: item his qui cum his morentur.

Hoc auxilium est extraordinarium: ideo cessat vbi habet locum ordinarium. Bartolus.

De illo quæritur, an inquilinis suis dominus ædium cauere possit.^d Et Sabinus ait inquilinis non esse cauendum. aut enim ab initio vitiosas ædes conduxerunt: & habent quod sibi imputēt. aut in vitium ædes inciderūt: & possunt ex conducto^f experiri. quæ sententia verior est.

Iste. §. habet vnum casum quomodo ei qui sua culpa damnum timet, hæc cautio non præstat. Bartolus. Et hoc dicit. Cui imputari potest culpa ædificij iam constructi, nō præstatur cautio damni infecti. Imo.

Si quis iuxta monumentum ædificauerit,^g vel iuxta ædificium suum monumentum fieri passus sit, de damno infecto ei postea cauendum non erit: ^h quia rem illicitamⁱ admisit. ⁱ aliàs autem si monumento ædificium noceat, in quo nihil sit quod imputari pos-

utpote cum causam à domino non habeat: & idèd contra eum non defenditur. sed contra alios sic: vt supra de Publ. l. pe. & fina. & l. j. sed secus in aliis, id est fructuario & superficario: vt supra si ager vec. l. j. & l. seq. & sic est soluta quæstio cur cauetur bo. fid. possessor: vt supra. eo. l. j. in princ. & non ei cauetur. Item potest respōderi: quia quilibet possessor cauetur: sed non cuiuslibet petenti cauetur: vt multis patet exemplis. §. & infra.

fit ei ad quem ius monumēti pertinet: cauendum est ei ad quem ius monumenti pertinet.

Superficiarius & vsufructuarius possunt petere sibi caueri, sed bonæ fidei possessor etiam cum titulo, non potest petere à domino: sed ab alio sic. Pau.

Superficiarium^k & fructuarium damni infecti vtiliter stipulari hodie constat: sed ei qui bona fide à nō domino emit, damni infecti stipulationem non competit. ^l Marcellus ait. ^m

Hoc remedium nō tollitur per aliud auxilium extraordinarium, vel etiam ordinarium, quod competit ad diuersa. Bartolus.

Si quis opus nouum nuntiauerit, an nihilo minus ei damni infecti caueri debeat, ⁿ Iulianus tractat: & magis probat, caueri oportere. ^o nam & ei ^p qui egerit ^q

ius aduersario non esse altius tollere ædificium, caueri debere. Itē eum^r aduersus quem interdictū quod vi aut clam competit, ^s cauere^t debere Iulianus ait: quia non est cautum neque de vitio ædium, ^x neque de damno operis.

Ei contra quæ est facta missio in possessionē, tanquam contra non cauentem: hæc cautio ipsarum ædium nomine non præstat. Bar.

Si quis quia sibi non cauebatur, in possessionē ædiū^y missus fuerit: deinde is cuius ædes^z fuerunt, cum præterea^a alias ædes

narium vel ciuile tollit extraordinarium: ^a vt supra eod. §. de illo. quæ est contra. & supra de mino, in causæ. sed R. dixit hîc caueri de destruendo opere. his verbis non exigitur hæc cautio ne altius ædificetur: quia timeatur ruina ædium altius sublatarum: vel quia prohibitor loci dominium suum in quo ædificatur asserat. Sed ista exigitur cautio, vt opus quod factum erit restituitur: vt vitio latus seu prospectus seruitus ab ipsis domibus altius ædificatis debita non impediatur. sed prima expositio planior est. Accursius.

^u Iulianus ait. quærendo & soluendo.

^x De vitio ædium. quasi dicat licet habeat interdictum de ope. non. nun. vel quod vi aut clam, vel confessoriam, non tamen est cautū de damno: quia illa auxilia ad demoliendum cōpetunt, vel vt patiatur seruitute vti. hæc autem cautio fit ad damnum faciendum, si opus factum à vicino vitio totarum ædium vel etiā vitio operis cadat in domum meam. & per hoc apparet quod superior. §. de illo. non est contra: quia ibi satis vicino est cautum de damno per actionem ex conducto: sed hîc per alia auxilia non est ei cautum: & ideo ad hanc cautionem decurritur: licet & aliter modò notauit. Sed R. hîc exponit, id est neque ædium vicini, neque ædiū domini nomine: sed potius seruitutis causa quam ædes debent: postulatur hîc cautio. & concordat ad duo prima dicta infra de reg. iur. l. non solet deterior.

^y In possessionē ædiū. ex primo vel ex secūdo decreto, licet secus esset aduersus extraneū: vt. j. e. l. si finita. §. si plures. ver. q. si iā prior.

^z Aedes. vitiosæ. M.

^a Præterea. al. præter eas: aliàs præterea.

^b Alias. ædes. non vitiosas. Accursius.

Bonæ fidei possessor cauetur, & ei non cauetur.

† Et superficarium.

Prætoris auxilium cū alio competit.

a] Auxilium extraordinarium per ordinariū tollitur. bo. est tex. in. l. in causæ. 2. in princ. §. de mino. quod est verum, si per ordinariū est plenius consultum: secus si non ita plenè per utrūque. ita no. Bartol. in. l. Æmilius. in i. col. ver. alia lectura est. §. de mino. plenius in. l. in prouinciali. §. de oper no. nun. per eūdē & contra diuersos: vt not. Bart. in l. si minoris. habet locum §. de adm. ni. turo.

Ædium.

* Hoc enim l. 12. tab. veterum est. l. j. §. de mort. infer. Dāni infecti cautio in subsidium interponitur.

a *Aedium*. vitiosarum.
b *scribit*. scilicet quærendo & soluendo. Azo.
c *Improbè*. aliàs, improbè: & aliàs, impunè. & improbè. i. malè.
d *Quarum ipse*. scilicet aliarum potest: vt infra eo. l. damni infecti. j. §. si vicinas. quæ est contra. & est ratio: quia in eo in quo deliquit, puniri debet: vt supra de his qui. vt indig. l. rescriptum. & supra pro soc. l. actione. §. diximus. & sic potest intelligi supra de compen. l. si ambo. §. in stip. & est sic infra ne quid in loco publi. fiat. l. ij. §. idem ait.
e *Si quis stipulaturus*. de damno infecto. Accursius.
f *Iurauerit*. de calūnia: vt supra. e. l. §. qui damni. Accursius.
g *Iurandum*. scilicet iterum: quia, &c. secus ergo in sacramento quod est de re, siue de veritate: quia sacramentum quod semel est verum, semper erit verum: vnde non iuratur plus: vt supra de iureiur. l. nam postea. §. j. Item not. hîc argu. quod in causa appel. sit de calum. iurandum, contra Py. vt plenè dixi. C. de iura. calum. l. ij. §. quod si actor. Item quod hîc dicit, pluries iurari, &c. corrigitur per authen. C. de iura. calū. in isto. vel hîc est speciale. **ADDITIONIO**. Ista glo. non bene dicit secundum Bartolum, quantum ad istum. §. quia ibi loquitur in iuramento quod præstatur vniuersaliter, & de futuro: hîc de iuramento præstato de præsentia. Vel aliter: ideo hîc iterum iuratur, quia instantia est finita. Sed si eadem esset instantia: tunc iterum non esset iurandum: nisi aliquid appareret iudici quod mutationem animi faceret præsumerè: quia hîc tantum de præsentia iuratur, & magis ad probationem quàm ad ordinem iudicij: vt per eundem Bar. infra. §. proxi.

haberet, desideret ab eo qui in possessionem missus est, vt sibi damni infecti harum ædium ^a nomine quarum in possessionem missus est, cauere: an sit audiendus, videamus. Et Iulianus scribit, ^b is qui vitiosis ædibus cesserit, si integras retinuerit, nūquid improbè ^c ab eo qui vitiosas ædes cœpit possidere, cautionē exigit, cum idèd possessionem amiserit, quia ipse damni infecti satis non dederat? Et sanè parum probè postulat ab eo cauere sibi earum ædium nomine, quarū ipse ^d cauere superfedit. quæ sententia vera est.

Qui petit sibi cauere, debet iterum iurare de calumnia: licet primò iurauit in alia instātia, quæ apparet finita. Bartolus.

Si quis stipulaturus ^e iurauerit, ^f nec fuerit stipulatus: an postea ei stipulari volenti iurandum ^g sit, videamus. Et puto iterum iurandū: quia possit fieri, vt aut tūc, aut modò ^h calumniatur.

Qui alieno nomine petit cauere, debet iurare de calumnia: nisi si cuius nomine petit, iurare nō deberet. Bartolus.

Si alieno ⁱ nomine cauere mihi damni infecti postulem, ^k iurare debeo ^l non calumniæ causa id eum cuius nomine cautum postulo, fuisse postulaturum. Sed si

† Bal. hîc dicit istū text. sing. ad hoc quod procurator debet iurare de calum in personam domini: nisi esset in causis in quibus præceditur de bono & æquo. adde quod voluit luno in ca. fi. extra de iureiur. & Bal. in sua mar. in verbo, procurator. 80. Tu adde glo. in c. in pertractandis. extra de iura. calum. &c. c. 2. eo. tit. lib. 6 & Ioan. And. in. c. vt circa. in fi. de elect. & glo. & Archi. in. c. metuentes. 15. q. 4. & rota n. deci. 39. incip. quidā. & quando procurator. in no.

ad pecunias. §. qui iusurādū. & qui satisfda. cog. l. de die. §. iubetur.
n *Qui vice*. Not. hîc beneficia personalia trāsire ad defensores vel procuratores. Accursius.
o *Debet iurare*. vt. §. de obse. l. honori. & §. de procu. l. minor. §. j. & argu. infra de re iud. l. si cum procuratore. Sed contra. §. de obse. l. licet. §. si. vbi interuentoribus nō habetur honor. sed illud verum est cū ex suo dolo cōuenitur, secus si de dolo patroni, vel calum. vt hîc. Itē cōtra. §. de in ius vo. sed si hac. §. fin. vbi sine venia conuenitur tutor patroni. Sed ibi ex suo facto, non patroni, agebatur. vel illud erat statutum odio liberti: scilicet vt nō vocet in ius sine venia patronum. hoc fauore patroni. vnde primū restringitur, secūdum ampliatur: vt supra de lib. & posthu. l. cum quidam.

p *Debet*. qui cauet. & sic not. vitandam infinitatem: vt. §. de lega. iij. fideicom. §. si quis decē. & sol. ma. l. si mora. Sed argu. contra supra de in litem iur. l. videamus. §. iurare. & §. de fideiuss. l. si ita. **ADDITIONIO**. Dic secundum Bart. quod ibi verba disponētium fuerunt apta ad infinitatem: hîc non.

q *Stipulationi*. in superioribus dictū est quod suo nomine quis promittere, alieno satisfdare debet: & quod non cal. & cæ. sic igitur quia in hac stipulatione dies apponitur: videamus quomodo laxior vel breuior, &c.

r *Ex causa*. quia minor: & ideo sibi cauendū in laxiorem vel remotiorem diem: si maior, in leuiorem: vt ar. supra de trāsac. l. cum hi. §. modus.

s *In causa*. Longinquitas. id est antiquitas soli maxima, & operis magnitudo: vt quia vetustissimum est ædificium: quare citò ruina speratur.

S *Infinita*. Casus in hoc prin. continuatur casui præceden. [DE INDE.] Prætor dixit: si opus fiat in flumine publico, vel ripa eius: & timeant vicini ex eo opere damnum: debet satisfdari de damno, si contingat intra. x. annos. Secundò loquitur Vlpianus, & dicit: idèd hîc exigitur stipulatio, & certum tempus adiicitur: quia opus fiebat in publico. [CVM AVTEM.] Hîc est. §. & non ibi, notandum &c. & tunc sic pone casum: Si opus fiat in publico, & timeatur: non est satisfdandum de vitio loci: secus si in priuato opus fiat. nam tunc cauendum est & de loci vitio, & operis. Alij non habet. §. hîc: sed ibi notandū. & tunc sic pone casum: Si opus fiat in priuato, satisfdandum est. secundus non mutatur. [SI QUID IGITUR.] Apparet ex verbis prætoris, si damnum contingat intra. x. annos ex opere quod fit in publico, quod vult quod promittatur emendari. [SI QUID IN VIA PUBLICA.] Si aliquis ædificet, vel aliquod opus faciat in via publica, & timeam ex eo opere damnum: satisfdandum est. [DE CÆTERIS LOCIS.] Apparet ex verbis prætoris, quod tantum loquitur de opere quod fit in flumine & ripa. quid autem si in alio loco publico? nil dicitur. tamè dicendum est ex generali edicto, quod sit satisfdandum, quasi in loco alieno ædificet. Secundò dicit, si locus publicus reficiatur voluntate potestatis, vel præsidis: non est cauendum de damno infecto. [SI QUID] Si opus fiat in priuato, cauendum est de vitio soli & operis. hoc dicit vsque ad. §. ex hoc edicto. Fran.

t *Statuta* à iudice, vel stipulantibus.

u *Iterum*. id est quoties opus erit. sic supra de eden. l. veluti. §. hec vox. & infra de præto. stipula. l. prætorix stipulationes sapius.

Beneficia personalia ad defensores trāsleunt.

Infinitas vitanda est.

* loci.

a Adiectione diei, ex certa scientia.

b Conuentione, scilicet partiū fuerit interposita stipulatio sine die. **A**

c Quandoque, id est quodcumque. **R.** scilicet quodcumque damnū fuerit datum.

d Per errorem, scilicet facta fuit stipulatio sine diei adiectione.

e Solet, id est debet. **A-**

* cōditione. **zo.** vel die proprie, scilicet secundum cōsuetudinem regionis.

f *vt liberetur.* promissor scilicet: cum futurum timeri non expediat. ceterum si timeatur, quare peteret liberari eum: cum si esset liberatus, oporteret eum denuo promittere? Sed quod dicit ad consuetudinem recurrendum, videtur secus: quia lex statuit de. x. an. vt infra de ripa mu. sed die vt ibi. Item videtur secundum, quod non ad consuetudinem, sed ad arbitrium stipulantis: vt supra qui satisfda. cogā. l. de die. in princip. sed ibi de discordia quæ erat tempore interpositæ stipulationis: vt ibi plenè dixi. Item tertio videtur quod nulla sit: vt infra de verb. oblig. l. ita stipulatus. in princ. Solu. vt ibi. Item quarto videtur quod partiū consensus nihil possit hinc facere, cum sit prætor: vt. j. de præto. stipu. l. j. §. si. & j. de verb. obli. l. in conuentionibus. Sed die quod lex vel prætor non statuit hinc die: vnde partes vel iudex possunt statuere: vt supra. eo. l. qui bona. §. fina. & facit. s. si quis cau. l. sed & si quis. §. si. & s. e. l. prætor. in prin.

g *Deinde ait prætor.* vt & supra. e. l. prætor. §. de eo opere.

h *De eo opere.* id est damno quod opere fit: vt in ver. & quod ait.

i *Hic exigitur.* nunc incipit Vlpianus.

k *In publico.* nam si in alieno priuato fiat, non satisfdatur. & hoc subiicit, cum autem & c. Accursius.

l *Fit.* & sic ripa est locus publicus. Sed contra institu. de rerum diui. §. riparum. in fin. §. sed hinc quoad vsu.

m *In alieno.* id est in publico: & die, cum prætor hoc concedit: & secundum hoc die hanc satisfactionem, scilicet in. x. an. & secundum hoc est. §. cum autem. & non ibi notandum. secundum Io. Alij, vt Azo, non habent hinc. §. cum autem. sed ibi, notandum, & c. & tunc expone in aliena re, id est in priuato alicuius. & quod subiicit satisfactionem, supple vel repromissionem quando suo nomine: vt supra. e. l. prætor. Item quod subiicit, iniungit, scilicet prætor: non autem definit tempus: vt hinc, & supra. l. qui bona. §. fin. tertij nec hinc nec ibi habent. §. Accursius.

n *Notandum.* hic assignat secundam differentiam inter locum priuatum & publicum. Azo.

o *De loci.* vt infra eo. §. fin. Azo. Nota quod dictio, de, denotat remotam rationem. a cum non de opere, sed de damno futuro ex opere satisfdatur. Accursius.

p *De operis.* scilicet vitio.

q *Vitio.* vt infra eo. l. fluminum. §. si. Azo.

r *Satisfdare.* quia alio modo in solo sibi consulitur: vt infra. e. l. fluminum. §. ceterum si ex. & §. quid ergo. Azo. & facit infra de ripa. mu. l. j.

s *Fiat.* Dicunt quidam, principe vel senatu permittente: vt infra ne quid in loco pu. l. ij. §. si quis à princip. & de fluminibus. l. quod minus. Si autem illicitè, cum habeat locum interdictum ne quid fiat in loco vel via publica: & quod si fiat, tollatur: non

habebit locum hæc cautio de damno infecto, cum aliud supersit auxilium: vt argu. supra eo. titu. l. qui bona. §. de illo. sed hæc non placet. vnde die quod illicitè fecerit, id est non fecit auctoritate principis vel senatus: aliàs non habet locum hæc cautio: vt infra ea. l. §. si publicus. nec obstat dictus. §. de illo. quia ad aliud

dantur interdicta, scilicet vt opera destruantur: ad aliud hæc cautio: vt dixim⁹ supra. e. l. qui bona. §. si quis opus.

t *In alieno.* id est in publico: vt dixi in. §. deinde. supra ea. l. Item not. quod meliorem rationem assignaret si diceret: quia ius in eo non habet. posset enim esse aliena, & tamè non teneretur ad satisfactionem, si ius in ea habeat: vt supra eo. l. qui bona. §. j.

u *Determinabit.* vt quia fit in via, secus si in flumine vel ripa: quia tunc in decem an. & melius stat in futuro, quam si diceret in præterito: vt quidam habet. nam prætor non dixit: vnde prætor viuus statuet: vt ar. supra de iure delib. l. j. §. fin. Sed si in præterito, tunc diceret. x. an. ad similitudinem aliorum publicorum: vt supra eo. §. deinde. & facit infra eod. qui vias. Accursius.

u *Determinabit.* Habuimus supra vnam differentiam inter opus quod fit in publico, & id quod fit in priuato: quia non satisfdatur in decem an. cum pro eo quod fit in publico, satisfdatur in. x. an. modò ponitur alia: quia si fit in priuato, de soli & de operis vitio

satisfdatur: pro eo quod fit in publico, de opere tantum.

x *Cautio.* improprie: vt. C. de verb. signi. l. sancimus. ponitur enim hic pro satisfactione: vt supra proxi. §. Azo.

y *De ceteris.* præter flumen, & ripam fluminis.

z *Cauetur.* in edicto.

a *Ex generali.* qui non pertinet ad speciales clausulas & expressas, scilicet flumen & ripam fluminis: vt infra de verbo. oblig. l. doli. Azo. & facit infra titu. j. l. apud Trebatium. §. penul.

b *Sermone.* scilicet verbis edicti: vt. s. e. l. prætor. ibi, alienave.

c *Publicè.* id est sine vicinorum damno, secundum **R.** vel, id est publica auctoritate principis, vel senatus. vel, id est per præceptum præsidis.

d *Cauendum.* potest tamen dici, & debet, quod princeps sit adedus pro vtroque opere: vel præses, si in prouincia fiat: vt infra. e. l. fluminum. §. quid ergo.

e *Si quid.* ex eo quod dicit loci, vel operis: dicunt quidam quod loquitur quando in priuato fit: aliàs non cauetur pro solo: vt supra ea. l. §. notandum. & secundum hoc dices legem dandam id est cautionem interponendam. Vel die secundum, quod quando conceditur alicui in publico facere: debet concedens prædicere vt sic faciat, ne vicinis noceat: & ita talem legem, id est præceptum dare: vt hinc, & infra eo. l. qui vias. arg. infra ne quid in loco publi. l. ij. §. merito. alioquin solitæ actiones locū habebunt contra magistratus: vt argu. supra ad legem Aquiliam. l. quemadmodum. §. magistratus. & secundum hoc die, loci vel operis, id est operis quod fit in loco publi. & hoc placet: & bene concordat cum proxi. respon. Alij dicunt poni exempla per. l. C. de adi. pri. si cui.

Ex hoc edicto.] **CASVS.** Si aliquis habens domum ruinosam non caueat vicino petenti: mittitur vicinus in possessionem domus ruinosæ in totum, & non pro parte: etiam si sola pars sit ruinosæ.

nostra.

a] Habes similitudo glo. in l. i. §. eman. c. patu. & ibi Bar. supra de coniung. cū eman. libe. & m. l. i. §. si plures. & ibi Bar. col. 4. §. de exer. fa. c. t. ex. n. c. l. & ibi Archi. r. q. r. & in c. si propter. de rescrip. li. 6.

† Sic videtur dispungendum, non esse cauendum, NE QUID vitio loci aut operis fiat. certè legem & c. vt illa verba, NE QUID & c. sint verba cautionis.

noſa. & hoc etiam dixit Sabinus. Secundò dicit: pone quòd quædam domus eſt longa & ampla: & pars domus minatur ruinam: An mittitur vicinus in poſſeſſionem tantùm partis? Et certè dicitur, ſi ad eò eſt longa, quòd ſpatium ſit inter partem domus ruinoſe & aliam: tunc mittitur vicinus tantùm in partem ruinoſam. ſi verò pars ruinoſa eſt coniuncta parti non ruinoſe vna contignatione, quòd ſæpiſſimè contingit in parua domo: tunc mittitur vicinus in tota. ſi autè non ſunt cõnexæ, quòd ſæpius contingit in longa & ampla domo: tunc non niſi in partem. Vltimò dicit: pone q̄ habeo inſulã, id eſt parua domũ iuxta domũ meã magnã. inſula illa minatur ruinã: & nõ caueo. certè mittitur vicinus in poſſeſſionem inſulæ: nõ autè magnẽ domus. hoc dicit vſque ad. §. ſi plures. Franc. Accur.

a Ruinoſa. & hoc indubitatum eſt.
b In totas. ſecus in ruſtico prædio: vt. §. eo. l. dies. §. j. verſi. eius rei. & infra eod. l. cum emptor. §. ſi agri.
c Alioquin. id eſt ſi nõ mitteretur in totas.
d Eius rei. id eſt ſuperficii.

e Non poſſit. ſine ſolo. Azò. vt infra de actio. & obliga. l. obligationum ferè. §. placet. in fin. §.
f Diuiſa domus: non eo animo vt ex vna fierent duæ, pariete in medio ædificato: quia tunc non vna, ſed plures domus dicentur: vt ſupra communiã prædio. l. ſi quis duas. §. j. in fine. licet quidam hoc caſu, ſcilicet quando non fiunt duæ per diuiſionem, dicant contra, ſcilicet quòd in totam ſit miſſio.

g Si tam. hinc ſubaudi, & respon. ſi tam.
h Spatia. ſcilicet magna. Ioan.
i Partem. quæ vitioſa eſt.
k Vnita. aliàs, vnita: & aliàs, iuncta: & aliàs, mixta: tunc enim pars non vitioſa eſt mixta vitioſe: vnde vitium ab ea contrahere videtur: & idèd cauetur pro ea. ſic & aliàs modicum fermenti, &c. & aliàs, cum ſancto ſanctus eris, &c. Itè facit ad hoc quòd dicitur de contagione pecoris. §. de act. emp. l. Iulianus. in prin.
l Contextu. id eſt parua domus: vt dixit Sabinus.
m Itaque. quia connexitas contignationis facit vt caueatur etiã pro non ruinoſa propter ruinoſam. itaque vbi ceſſat contignatio (quod frequenter accidit in ampla domo) ergò ceſſat cautio pro parte non ruinoſa.
n Domibus. ſcilicet vnitis. quaſi dicat non ſolùm ſuperiore caſu quando eſt partita.
o Modica. l. cum vna contignatione totæ ædes non continentur.
p Ampliſſima. quaſi dicat eſſet abſurdum. provideat ergò iudex: vt infra eo. l. cum emptor. §. ſi agri.

q Inſula. id eſt parua domus.
r Domus. totius, vt dicit Sabinus.
f Inſula. id eſt domui adiacentiſ.
Si plures ſunt. CASVS. Vicini poſtulabant caueri à Titio, qui habebat domum ruinoſam. ſi eis non caueat, omnes vicini æqualiter mittuntur in poſſeſſionem. Secundò dicit: Pone quòd vnus de vicinis eſt primus miſſus in poſſeſſionem. certè aliis poſtea petentibus mitti, non præiudicat. nam non ſpectatur ordo iſte. nam omnes dicentur æqualiter poſſidere. Tertio dicit: pone quòd vnus de vicinis miſſus eſt in poſſeſſionem ex ſecundo decreto. tunc ſi poſtulent alij vicini caueri: tunc miſſus ex ſecundo decreto debet cauere eis: & ſi non cauet, vicini alij incipient poſſidere. hoc dicit. vſque ad. §. Iulianus. Franc. Accurſus.
t Solent. ſ. ſimul: ſi non habes in textu: vt. §. e. l. prætoris. §. j. in fin.
u Primus. Queritur quid dicatur primum decretum: quid ſecundum: qualiter perueniatur ad primum: qualiter ad ſecundum: quis ſit effectus primi: quis ſecundi? Et dicitur primum decretum primum iuſſus iudicis, ſiue prima miſſio in poſſeſſionem. Secundum

a Inſula quid dicitur, pulchre Budæus. §. locati. l. ſed illud addes. §. ſi inquilinus.
 Decretum primũ quid ſit.
 Decretum ſecundum.

eſt ſecundus iuſſus, ſiue ſecunda miſſio iudice iubente. ſimile poſteſt videri ſupra de vulg. & pupil. ſubſtit. l. j. & licet aliàs primum dicatur reſpectu ſecundi: vt ſupra de reb. du. l. qui duos. non tamen hinc ita: quia aliquãdo primum decretum interponitur, non ſecundum: vt. j. dicam. Ad primum peruenitur ſic: Citatur aliquis

tendum, quæ vitioſe parti vnita ſit. Cæterum ſi modica oportiuncula ædium ampliſſimarum vitium faceret: quale erat dicere, totas ædes iubendum poſſidere eum cui damni infecti non caueretur, cum ſint ampliſſimæ? P Item quid dicemus, ſi inſula q adiacens + domui vitium faciat? vtrum in inſulæ poſſeſſionem, an verò in totius domus poſſeſſionem mittendum ſit? Et magis eſt, vt non in domus + poſſeſſionem, ſed in inſulæ + mittatur.

Si plures ex primo decreto ſiue ſimul ſiue ſeparatim mittantur, omnes ſunt pares in iure: ſed ſi vnus in ſecundo decreto præuenerit, loco domini habetur. Barr.
 Si plures ſunt qui poſtulent vt caueatur: omnes mitti in poſſeſſionem ſolent. Idemque Labeo probat & ſi prius u quis in poſſeſſionem miſſus ſit, & alius mitti deſideret: nam non ſpectabimus

peremptoriè. non venit, nec mittit. tunc mitteretur aduerſarius in poſſ. bono. licet aliter olim, aliter hodie: & ſit hec miſſio vt ille affectus tædio, veniat reſpoſurus. j. qui. ex cau. in poſſ. ea. l. cum legati. & §. vt in poſſ. leg. l. is cui. in principio. Ad ſecundũ peruenitur ita: miſiſti me in poſſ. ex primo decreto. velle miſſi ex ſecundo. iudex debet illum adhuc citare. C. de iud. auth. iubemus. Vel ſi non inuenitur domi ſuæ, debet denuntiari vel vicino ſuo præconizari an aliquis velit eum defendere. infra ex quibus cau. in poſſ. ea. hæc autè. & ſi veniat, reſtituat expẽſas & danna aduerſario, & recipiat poſſ. Si nullo modo venerit, interponitur ſecundum decretum: vt hinc. Sed intra quod tempus? Reſpon. ſecundum Pi. poſt decem dies: vt. §. de conſtit. pe. l. promiſſor Stichi. Alij dicunt quòd poſt annum. ſic. C. de iure do. impe. l. fin. Alij dicunt quòd poſt quinquennium interponitur. C. de præſcrip. xxx. vel. xl. an. ſi quis emptionis. Alij dicunt quòd poſt biennium: vt. C. de iure do. impe. l. fin. Alij dicunt quòd poſt tempus quòd datur iudicatis: quod eſt aliud hodie: aliud olim: vt ſupra de iu. ſi debitori. & infra de re iud. l. debitoribus. Vel dic quòd arbitrio iudicis committitur: vt. §. de iure delib. l. j. Sed quò iure petitur interponi ſecundum decretum? Dicunt quidam, actione in factum: poteſt dici iudicis officio: quòd datur loco actionis deficientis: argu. §. de iurisd. om. iudic. l. j. In quibus actionibus? Reſpon. in omnibus regulariter perſonalibus ad inſtar noxa. act. in qua interponitur ſecundum decretum: vt ſupra ſi ex noxa. cau. aga. l. ij. in fine. & ad inſtar damni infecti, in quò interponitur ſecundum decretum. Item & quia leges videntur velle quòd in omni perſonali actione interponatur ſecundum decretum: vt. C. de iudi. l. propterandum. §. ſinautem. & §. de re iud. l. à diuo Pio. §. j. fallit. §. vt in poſſ. leg. l. is cui. Item fallit. §. de ven. in poſſ. mit. l. j. §. mulier. & §. fin. & l. ſeq. Sed quid in actione ex empto? variauit Ia. & videtur quòd non: quia ſecundo miſſus eſt dominus: ſed venditor nõ tenetur facere dominum emptorem, vt. §. de actio. empt. l. ex empto. ſed poſſet dici, quòd poteſt interponi. Et quòd opponitur, non tenetur facere dominum: verũ eſt, ſcilicet iure actionis ex empto: ſed hoc ex ſua contumacia contingit vt interponatur ſecundum decretum. Eſt autem effectus ſecundi decreti, vt ſi dominus erat ille in cuius poſſeſſionem mittitur, dominus ſit effectus. ſi non erat dominus, paratur cauſa vſucapiendi: vt ſupra ſi ex noxa. cauſa aga. l. ij. in fine. & de noxa. electio. & l. generaliter. in fine. & ſupra eo. l. prætoris. & hinc. Alij dicunt quòd interponitur tantum in cauſa noxa. & in cauſa damni infecti: quòd non approbat Ia. Sed nunquid in realibus actionibus, vt in rei vind. iudicio interponitur ſecundum decretum? Reſpon. non: quia lex videtur velle expreſſimè quòd in realibus act. non interponatur: quia lapſus anni in realibus fecit eum poſſeſſorem verum: ſed dominus auditur perpetuò de proprietate, id eſt vſque ad. xxx. an. ſi auditur perpetuò: ergo ſecundum decretum non interponitur: vt. C. vbi in rem act. l. ij. in fin. & C. de præſcrip. xxx. an. ſi quis emptionis. in fine. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis quare interponitur ſecundum decretum in actionibus perſonalibus, non autè in realibus? Reſpon. ille qui agit perſonali actione, petit dari ſibi quòd ſuũ non eſt: vt inſti. de act. §. appellamus. & dare, eſt accipiẽtis facere: vt. j. de verb. obli. l. vbi autè non apparet. §. ſi. vnde ſi non dat: vile eſt quòd interponatur ſecundum decretum, per quòd conſtituitur dominus. Sed qui

Proxima, non autem continens. ſic enim appellatur domus ab aliis ſemota vt aiunt Feſtus & Tacitus de morib' German.

Decreti ſecundi interpoſitio quò iure petitur.

Decretum ſecundum an in omni perſonali actione interponatur.

Decreti ſecundi effectus.

agit rei vind. non petit rem sibi dari, sed eam sibi restitui: vt. s. de rei vin. l. officium. & l. qui restituere. Vnde dicit se dominum: sed petit sibi poss. restitui: vt. C. de alie. iu. mu. cau. fact. l. j. vnde cum per primi decreti interpositionem nanciscatur possessionem, & non petat nisi sibi possessionem restitui, & modò possessionem habeat per primum decretum: adimpletū est desiderū suum: & habet quod petebat: vnde secundum non interponitur, quasi superfluum esset: vt supra vt in poss. le. l. hęc stipulatio. §. diuus. Item alia ratione probatur: quia qui petit interponi secundum decretum, petit se fieri dominū: vnde tanquam contrarius est repellendus: vt. C. de fur. l. j. Item per secundum decretum datur dominium: vt dicit hęc litera, sed si antè erat dominus, per secundum decretum nō datur dominium: quia quod meū est, amplius meum fieri non potest: vt infra de verbo. obli. l. nemo rem suam. & quia verba pratoris generalia sunt. Et fiebat missio aliter olim, aliter hodie. olim si agebatur personali, missio fiebat in omnibus bonis: nisi in causa damni infecti, vbi fiebat tātū missio in possessionē illius rei de qua timebatur damnū: vt. j. ex qui. cau. in pos. ea. l. j. & C. de bo. auct. iud. pos. l. cum proponas. Si reali, in pos. rei petite: vt. j. qui. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. Celsus. Hodie aliter: vt in auth. de exhi. & intro. reis. §. si verò quidam. col. v. Effectus primi decreti nihil aliud facit, quàm q̄ missum in posses. constituit detentatorem: a vt. j. ex quib. cau. in pos. ea. l. cum legati. vnde nec ille lucratur fructus: vt in l. Fulcinius. fallit in duobus casibus: vt. s. de ven. in pos. mit. l. j. in fi. & l. sequen. & s. vt in pos. leg. l. pen. & est fortè ibi speciale: quia nec ibi interponitur secundū decretū, ne illud esset superfluum. quod non debet esse, & hoc in personalibus. in realibus autē fuit opi. & dicit quidam quòd facit suos. s. de pet. here. sed & si. l. commissoria. §. petitio. & d. l. Fulcinius. in fi. & erit ratio similiter, quia nō interponitur secundum decretum. Vel potest dici quòd illud est propter nimiam contumaciam aduersarij: vt videtur innuere. l. illa. Fulcinius.

Ordinem, a sed habebunt b ambo possessionē. Quòd si iam prior possidere iussus sit, c & alius damni infecti caueri desideret: tunc nisi cauerit, d * mitteretur in possessionem posterior. e

Missus ex primo decreto, non prescribit antequam interponatur secundum. Bartolus.

Iulianus scribit † eum qui in possessionē damni infecti nomine mittitur, non prius incipere per longum tempus dominium f ca- B pere, quàm secūdo decreto à pratore dominus § constituatur.

Si pro pluribus eodem tempore secūdo decreto interponitur, quilibet pro rata damni admittitur: si pro vno, primus ille domini loco habetur: sed ex primo decreto omnes mittuntur in totum: sed partes faciunt sibi per concursum. Barto. cum. §. sequen.

Si antè hoc decretum h alius quoque in possessionem missus fuerit, i æqualiter ambo ædium

in possessionē illius rei de qua timebatur damnū: vt. j. ex qui. cau. in pos. ea. l. j. & C. de bo. auct. iud. pos. l. cum proponas. Si reali, in pos. rei petite: vt. j. qui. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. Celsus. Hodie aliter: vt in auth. de exhi. & intro. reis. §. si verò quidam. col. v. Effectus primi decreti nihil aliud facit, quàm q̄ missum in posses. constituit detentatorem: a vt. j. ex quib. cau. in pos. ea. l. cum legati. vnde nec ille lucratur fructus: vt in l. Fulcinius. fallit in duobus casibus: vt. s. de ven. in pos. mit. l. j. in fi. & l. sequen. & s. vt in pos. leg. l. pen. & est fortè ibi speciale: quia nec ibi interponitur secundū decretū, ne illud esset superfluum. quod non debet esse, & hoc in personalibus. in realibus autē fuit opi. & dicit quidam quòd facit suos. s. de pet. here. sed & si. l. commissoria. §. petitio. & d. l. Fulcinius. in fi. & erit ratio similiter, quia nō interponitur secundum decretum. Vel potest dici quòd illud est propter nimiam contumaciam aduersarij: vt videtur innuere. l. illa. Fulcinius.

a Ordinem. hoc cum sint eiusdem titu. in hoc pignore pratorio, vt hęc, & supra vt in pos. le. l. is cui. §. qui prior. arg. C. de bo. auct. iud. pos. l. fin. & infra de bo. auct. iud. pos. l. cum vnus. §. j. secus si diuersorum: vt. C. qui pot. in pigno. ha. l. ij. quæ est contra. Item not. non attendi ordinem. sic in authen. de mo. §. pe. col. j. & infra de solu. l. nec enim. & supra de pecu. leg. l. quidam. Sed argu. contra. C. de offic. præ. vr. l. fin. & C. de offic. rec. prouin. l. potioris. & in authen. de here. & Falc. §. inordinatum. col. j.

b Habebunt. vt & s. eo. l. prator. §. eius rei. & j. §. proximi.

c iussus sit. ex decreto secundo.

d Nisi cauerit, scilicet missus ex secundo decreto.

e Posterior. vt. j. proximi. §.

Iulianus scribit. CASVS. Cum tu possideres domum non tuā, & hęc domus minaretur ruinam. petij vt caueres mihi. te non cauente missus sum in possessionem ex primo decreto. certè nō dum incipio vsucapere, donec ero missus in possessionem ex secundo decreto. Secundò dicit: Si aliquis est missus in possessionem ex primo decreto, & alius missus postea fuit: dicuntur ambo æqualiter possidere. Tertiò dicit: Pone quòd missus in possessionem ex secundo decreto, vsucepit. si alius amodo petat caueri: iste dominus factus debebit caueri: alioquin petens caueri mitteretur in possessionem. [CUM AUTEM PLURES.] Si plures petunt mitti in possessionem: domino domus non cauente, æqualiter sunt mittendi. & hoc probat ratione aperta. Sed pone quòd vnus de istis qui missi sunt in possessionē, fecit expensas in domo ruinosā: & tandem isti missi sunt ex secundo decreto

nunquid poterit repetere sumptus pro parte aliorum qui missi erāt secum? Dicitur quòd sic actione communi diuidendo vtili. hoc dicit, vsque ad. §. si quis autem. Francif. Accursius. f Dominium. vtile, secundum Guli. & Ioan. vel secundum M. directum: vt not. C. de bo. m. l. j. & in authen. nisi.

fuit domini: scilicet cum iussi fuerint possidere. * Si verò iam constituto domino l eo qui primus in possessionem missus est, Titius damni infecti sibi caueri desiderabit: cessante primo caueri, m solus Titius erit in possessione. n

Cum autem plures mittuntur in possessionem: o æqualiter mittuntur, non pro rata damni quod vnūquemq; contigerit. p * & meritò. nam & cum vnus mittitur, nō pro portione damni mittitur, sed in totum. q Cum igitur plures mittuntur, æqualiter omnes quasi in totum missi, concursu partes habebunt. r Sed si quis eorum missus in possessionem sumptum fecerit, deinde iubeatur possidere: an sumptum consequi possit is qui fecit, f & quo iudicio? Et placet, communi diuidendo t iudicio consequi eum posse.

Per missionem ex primo decreto ille contra quem facta est missio, non compellitur de possessione decedere. Bartolus.

l. Domino. subaudi quasi. f. per prescriptionem. lo. vt modò dixi. **m. Primo cauere.** aliàs cessante primo cauere: & aliàs, cessante primo, & non cauente.

n. In possessione. ex secundo decreto: vt. s. ead. l. §. si plures. versic. quòd si iam prior. & arg. s. eo. l. prator. §. eius. ne quod primo est datum, posteriori denegetur: vt. C. qui po. in pigno. ha. l. fi. §. pe. si autem ex primo, non deiicitur prior: vt. j. ea. l. §. si quis autem.

o. In possessionem. ex primo decreto: vt. s. eo. l. pratoris. §. j.

p. Contigerit. id est contingere poterit. nam nil prodesset. scilicet mitti pro damno dato, cum nihil sit datum, & ad interesse detur hęc actio: & adhuc non interfit: vt. s. e. dies. §. in eum. Azo. sed secus aliàs, vt. C. de bo. auct. iud. pos. l. fin. §. vt autem. non in perpetuum, vbi sit missio pro iam debito, non futuro: vt hęc fit.

q. Sed in totum. quia pluribus potest esse eadem res obligata in solidum: vt. s. eo. l. pratoris. §. j. & s. de pigno. act. l. aliena. §. si pluribus. Sed cōtra. j. de precario. l. duo. vbi dicit duos non posse possidere eandē rem in solidū. Solu. vt. j. ea. l. §. vbi autem. Item nunquid tantum habebit ex secundo decreto qui minimum damnū timet, quantum & qui maximum? quòd videtur, vt hęc, & s. ea. l. §. si antè. & pro hoc est quòd dicit concursu, quòd est quando æqualiter concurrunt: vt. C. de cadu. tollen. §. fin. verò nō omnes. & supra de vsufruct. accre. l. j. §. interdum. & l. iij. sed hoc nō placet: quia hęc missio est loco cautionis, & ex cautione quilibet agit pro rata damni, vt. j. eo. l. ex damni. §. ij. expone ergo hęc partes ex primo decreto. & quòd dicit. s. §. si antè. dic æqualiter. scilicet pro rata damni. & de hoc dixi. s. eo. pratoris. §. j.

r. Habebunt. totiens enim concursu fit diuisio, quotiens plures simul in rem eandem missi, ad æquales mittuntur portiones. hoc enim est concursu & per partes habere: vt. s. de vsufr. accre. l. j. §. interdum. & l. iij. & C. de cadu. tol. §. fin. verò non omnes.

f. Is qui fecit. antè secundum decretum.

t. Comuni diuidendo. cōtra. s. comuni diui. l. iij. §. fi. & l. seq. Sol. ibi cessat directū: sed hęc dicit habere locū vtile, secundum M. arg. s. de nox. l. si seruus cōmunis in fin. **ADDIT.** Dic aliter secundum Bart. quòd hęc loquitur quādo tuit interpositū secundū decretū, quo casu propter sumptū factū quādoq; secundū decretū sic interpositū nō datur directū, sed vtile: ibi verò loquitur quādo secundū decretū non erat interpositū. [SI QVIS AUTEM.] Casus. Si aliquis missus est in possessionē ex primo decreto: an dñs domus desit possidere per hoc: dicitur q̄ nō. adducit simile in legatariis & creditoribus. Secundò dicit q̄ missus ex primo decreto non

* Flo. cauetur.

† Barto. hęc & alij scribentes cōmuniter post eū dicunt istum textum fore subtilem & quotidianū: & habere materiam subtilem, & malè explicatam & digestam. super quo §. Bol. hęc refert repetitionē fecisse & dedicasse. S. D. N. A. 6. pontifici max. & ad dicta per eum ibi se remittit.

a] Concor. tex in. c. sine possessione. extra de re. iu. l. 6. & vtrū possessionē interrūpat: hęc glo. videtur facere pro dictis Bald. in. l. cōsentaneū. col. 8. versic. caue tamen. si enim esset. C. quomodo & quando iudex. quod sit cōtra Lud. Ro. in sing. suis in ver. decretū. ver. dicit lex.

o Dominus. id est possessor, cum dicat. s. eum dominiū vsucapere ex tēpore secundi decreti. sic & j. de verb. signifi. l. interdum. & C. de rei vindi. l. quotiens. & de præscriptio. long. rem. l. j. item caue: quia non erāt res eius cuius credebatur, aliàs statim fieret dominus missus: vt no. s. e. l. pratoris. i. prin.

h Si antè hoc decretum. * Flo. contingeret.

i Missus fuerit. desit ergo primus possidere pro parte quota, scilicet dimidia: vt. j. eo. l. ex damni. §. fi. & s. eo. l. pratoris. §. si plures. & ar. s. de pig. act. l. aliena. §. j. & s. ea. l. §. si plures. & quòd subiicit æqualiter, dic. scilicet p rata dāni: vt dices statim. §. cum autem. Accur.

k Possidere. ex secundo decreto: & dic domini: vt modò not. superiori. §. Item hoc quando eiusdem tit. aliàs secus: vt. C. qui po. l. ij. quæ est contra.

Res eadem an possit in solidum à plurib' possideri.

creto non est statim mittendus ex secundo: sed cum causæ cognitione. nam si dominus domus steterit per longa tempora, & non cauit, & sic videatur eam habere pro derelicto: tunc mitteretur ex secundo. Idem est & si missus ex primo decreto stet aliquo tempore: nec dominus nec alius voluit cauere. nam & tunc mitteretur iste ex secundo decreto.

Sed quid si dominus domus ruinosa erat absens reipub: causa: vel erat minor. xxv. an. tunc iudex non debet festinare ad secundum decretum: & si fecerit, restitui in integrum poterit dominus. Ultimo dicit quod si aliquis est missus ex secundo decreto: tunc dominus deiciendus erit de poss. hoc dicit vsque ad. §. si qua sint. Fran. Accur.

a Missus. ex primo decreto. Accur.

b Iustus. ex secundo decreto.

* quo

† misso

c Mittitur. de creditoribus non habes expressè nisi hic, & infra de acqui. poss. l. iij. §. ij. sed certe imò infra uti poss. l. si duo. §. creditores. de legatariis habes hic, & supra ut in poss. lega. l. is qui in princ.

d Misit. ex primo decreto.

e Possidere. ex secundo decreto.

* Concor. text. in cap. cū Bertholdus. de re iur. extra.

f Emissio. dic aut pro & sic infra de verb. sig. sæpe. sed quod erit silentium hoc? nunquid decennium, vel vicennium: ut institut. de vsuca. §. & cum hoc placitum? Respon. non: sed recurritur ad iudicis arbitrium: ut supra de iur. de lib. l. j. §. finali. & argu. supra de nego. gest. l. diuortio. & sic etiã intelligim^o. C. de bonis auct. iud. poss. l. pe.

g Possidere. ex secundo decreto: sed in primo sic: ut supra eod. l. j. quæ est contra.

h Indulturum. sed ea non data non auditur: ut. j. ea. l. §. postea autē. & s. ex qui. cau. ma. l. ab hostibus. §. si damni. item facit. C. quib. ex cau. in integ. rest. non est ne. l. si. Itē hic not. tria argu. Primū, quia iudex non debet festinare: ut. C. de senten. ex breui. reci. l. ij. Secundum, quod fieri non debuit, factum tamen tenet: ut. j. quādo ap. fit. l. j. §. biduū. Tertium, quod iudex ignorantem priuat possessione.

i Iustus est. ex secundo decreto.

k Possessione. ut & j. de acquir. poss. l. qui vniuersas. §. item cum prætor. & s. de inter. ac. l. non alienum. & hoc ideo dicit, quia non possunt possidere plures in solidum: ut. j. de preca. l. duo. sicut nec dominium habere: ut. s. cōmo. l. si ut certo. §. fin. nec obstat. s. e. l. §. si quis autem. vbi prior non deicitur: quia ibi de primo decreto dicit. Item nec ob. s. ea. l. §. cum autem plures. vbi innuit plures in solidum possidere: quia de primo decreto dicit. secus in secundo: quia tunc viriliter. i. pro rata damni: ut. s. e. §. si antē. secus autem in creditoribus. illi enim pro rata debiti mittuntur: ut. C. de bo. auct. iud. poss. l. si. §. ut autem. Vel dic idem vtrobique: ut ibi no.

l Si qua sint.] CASVS. Si aliquis habet seruitutem in domo ruinosa, & non satisfecerit de dam. infect. & sic vicinus missus est in poss. ex primo & secundo decreto: nunquid uti poterit seruitute amodo? Dicitur, non. Idem in creditore cui erat obligata ista domus. idem in eo qui habebat usufructum: nam amittit tunc ius suum. Fran. Accursius.

l Si qua sint iura. seruitutum. M.

m Debita. quia dominus domus ruinosa debebat recipere seruitutem à domo non ruinosa.

n Satisfacere. & non fecerunt.

o Deneganda erit. si tamen aliquid possit

eis imputari: ut diximus supra. e. l. is qui.

p Missus est. ex secundo decreto.

q Satisfecit. hic dic ut no. s. eo. l. hoc amplius. §. pe. & §. fin.

r Fructuario. non tamen eodem modo: quia pignus ipso iure: sed usufruct. per excep. ut. s. de noxa. l. si noxale. in princip. Accursius.

s Si de vectigalibus.] CA-

s vs. Aliquis conduxit domum vectigalem ab aliquo municipio. hæc domus minatur ruinam Titio: unde Titius petebat sibi cauere à conductore: conductor non cauit: & sic Titius missus est in poss. ex primo decreto: tandem postea missus est ex secundo: quæritur quid consequetur per istud secundum decretum? Et dicitur quod non consequitur dominium: quia nec conductor qui non cauit, habebat: sed consequitur illud ius quod habebat conductor. Secundum dicit: ponit quod Titius qui timebat ruinam, iuit ad municipium cuius erat domus: & petit sibi cauere: & municipium noluit cauere: & sic Titius missus est in poss. & ex secundo decreto: Quid consequitur per secundum decretum? & certe consequitur dominium per vsucap. nã incipiet iste Titius præscribere. Frã. Accursius.

t Recte Celsus scribit.

Contumacia eius qui fundum vectigalem habet, non præiudicat domino quoad secundum decretum: sed ipsius domini contumacia requiritur. h. d. Bar. Vel dic plenius, secundum Imo. Si fiat missio contra illum qui habet utile dominium vel quasi: id tantum transfertur per secundum decretum: non autem transfertur directum dominium vel quasi: quod bene transfertur si secundum decretum interponeretur contra ipsum habentem directum dominium vel quasi. h. d.

u Si de vectigalibus & ædibus non caueatur, mittendum in possessionem dicemus, nec iubendum possidere. Nec enim dominium capere possidendo potest: sed decernendum vt eodem iure esset, quo foret is qui non cauerat, post quod decretum vectigali & actione uti poterit. Sed in vectigali prædio, si municipales non cauerint:

bus ædibus conductis ab aliquo municipio non cauet conductor de damno infecto: ius solum quod habet conductor, habebit missus. Si verò municipales qui locauerint, non caueant, vsucapitur: ut subiicit. & pro hoc supra eo. l. hoc amplius. §. Celsus. & l. is qui. Vel secundum M. principium loquitur cum conduxit à fisco: finis cum à municipio. Tertij, ut Pi. & Pla. dicunt principium intelligi ut non iubeatur possidere scilicet statim: sed ex intervallo sic: ut in fi. pro quo est supra eo. §. non autem. & s. si fortè. quod non placet. Quartij dicunt quod principium dicat in ædibus, finis in rustico prædio. nec hæc positio placet: unde secundum primum & secundum prosequere literam.

v Vectigalibus. sunt vectigalia prædia, quæ conducit quis à fisco in perpetuum, id est quandiu soluat pensio: ut supra si ager vectigalis. l. j.

w Non caueatur. à conductore municipij secundum primum casum: vel dic ædibus à fisco conductis, secundum alium.

x Nec iubendum. ex secundo decreto vt habeat missus dominium: cum nec ille qui non cauet, habeat secundum primum, vel fauore fisci, non solum ratione prædicta, secundum alium: vt institut. de vsucap. §. res fisci. Accursius.

y Sed decernendum. per secundum decretum.

z Vectigali. scilicet vtili in rem: ut supra si ager vec. l. j. & ij.

a Municipales. postulata ab eis cautione. Az. secundum vtrūq; casum.

† Vide in hūc. §. Alcia. lib. dispun. 3. cap. 10.

Vectigalia prædia quæ dicantur.

a Per longum tempus, scilicet decem annos: & strictè accipe municipium pro castro, vel villa. Secus si ciuitatis ^a esset prædium secundum quosdam: quia opus præscript. centum ann. vt. C. de sacrosan. eccles. l. fi. Sed fisci. xx. an. vt. j. de diuer. & temp. præscri. l. in omnibus. & plenè dixi in. d. l. C. de sacrosan. ec. l. fi. Item in eo quod dicit prædium vectigale posse vsucapi, est contra supra de Publicia. cum spõsus. §. in vectigalib⁹. Sed dic hinc esse speciale vt vectigalia prædia possint vsucapi quando pro damno infecto nõ cauetur: sicut & illud, vt etiam sciēs rem alienam præscribat: vt dixi supra. e. prætoris. in princ. & de noxa. l. generaliter. Vel dic vectigalia prædia non posse præscribi à conductore: quia nõ omnino pro suo possidebat, vt ibi: sed ab alio sic, vt hinc. vel illud verbum ibi positum, nõ possunt vsucapi, non refertur ad vectigalia, vel solue aliter vt ibi notauit. Vltimo quæro an idem quod in vectigalib⁹ sit in feudatariis, libellariis & precariis? quod satis dici potest.

Eleganter.] CASVS.

Cum tu haberes domum ruinofam: iui ad iudicem, & petij vt cogeret te mihi cauere. & cū iudex deliberaret esset cauendum mihi an non, cecidit domus, & dedit mihi damnum. dicitur quod iudex debet facere te mihi cauere etiam de damno præterito: vel si sibi videbitur, dabit mihi act. ex stipu. ac si intercessisset. Franc. Accursius.

b Possit. id est debeat.

c Cessabit. tribus modis expone. Primò cessabit, nisi iusta causa interueniat: vt quia impeditus: vt supra. e. l. hoc amplius. & l. prætor. §. fi. & l. sequen. Sed non hæc est iusta causa: quia iam instanter erat coram prætore: & sic non erat negligens? Respon. potest esse quoddam nimum fuerat negligens in veniendo coram prætore: vt supra si quis cau. l. ij. §. si quis tamen cum posset. & hoc casu hinc loquitur. Secundò missio cessabit scilicet meo consilio, secundum H. quia melius est quod habeat refarcitionem damni, cum non fuerit negligens, & iam erat coram prætore. aliud si tantum primum interuenisset: quia non fuisset negligens: non tamen venit coram prætore: tunc enim haberet locum quod dicitur supra. eo. l. quod fortè tunc. Tertiò missio cessabit: quia res interit: & sic non potest habere locum missio in ædes: fiet tamen in rudera & solum: vt sequitur, & supra. e. l. hoc amplius. Item quod dicit cessare missionem, est contra infra. e. §. si iam. sed ibi ruit post decretum: hinc autè: vt plenè no. supra. e. l. hoc amplius. in princip. vel hinc ideo cessat, quia potest agi ac si esset cautio interposita.

d Contigerit. interim.

e Caueatur. sic etiam de præterito.

f Aut. pro &: vt. §. eo. hoc amplius. in prin. sic. C. de verb. sign. l. pe. & supra. e. l. §. non autem. vel dicas propriè: & erit in sua potestate quod velit facere: vt patet ex ordine literæ.

g Actionem. in factum. M. vel interdictum vt tollat rudera: vt supra. e. l. prætor. in fi. & l. seq. in princip. & §. j. vel dic pro damno etiam sine stip. agi, quasi tacitè. §. intellecta: vt de adopt. l. his verbis & C. de rei vx. actio. §. j. & supra de fideiuf. l. cum ostendimus. §. fi. & j. ad muni. l. ij. Sed nunquid præcisè cogatur cauere, vel damnum restituere etià si velit ædibus carere quæ damnū fe-

cerunt? Rñ. sic. nec ob. §. e. l. hoc amplius. in prin. vt ibi distinxit. **h** *si pupillus.* CASVS. Pupillus non habes tutorem, habebat domum ruinofam: & timebā ne caderet. §. meam: peto mihi cauere. dicitur quod sum mittendus in pos. quasi non defendatur. **h** *Missio.* fit ergo cū non legitime defenditur: vt hinc, & j. quib. ex

sed alio iure vitimur. Cum enim ob hoc tantum missus sit, vt vice cautionis in possessione sit: nihil ei imputari, si non refecerit. ¹

Si damnum contingat post missionem factam ex primo decreto, non cogitur missus dimittere tenentiam, nisi etià de tali dano caueatur, & etià de expensis factis in refectioe. & dicitur damnū euenisse post missionem, vt debeat emendari, etiam si euenit post iustum de mittendo, & ante realem missionem: dummodo in illa nõ fuerit negligens. Pau. de Cast.

Itè videamus, si cautio ei offeratur postea quàm missus est: an non prius decedere debeat, quàm si ei caueatur etiam de eo damno quod contigit postea quàm missus est in possessionem. quod quidem magis probatur. Repetita igitur die promittendum erit. Hoc amplius, de impensis quoque si quas fecerit, erit ei cauendum.

Illud quæritur, ex quo tempore damni ratio habeatur: vtrum ex quo in possessionem ventum est: an verò ex quo prætor decreuit vt eatur in possessionem. Labeo, ex quo decretum est: Sabinus, ex quo ventum est in possessionem. Ego puto, causa cognita modò hanc, modò illam sententiam probandam. Plerunque enim subuenitur etiam ei qui missus in possessionem, aliqua ex cau-

nisi esset dñs minor, vel alia iusta causa. h. d. vsq; ad. §. fi. si iā. Fr. Ac. **i** Culpam. etiam in omittendo.

k *Acceptit.* ex cõuentione: vt. §. de pig. ac. l. si seruus. nõ dico ex auctoritate iudicis. tūc enim de solo dolo & lata culpa tenet: vt. j. de bo. au. et. iudi. possi. l. prætor. §. his verbis. & §. est præterea. Acc.

l *si non refecerit.* aliàs, cauerit: aliàs, præcauerit: aliàs, fulserit: & aliàs, refecerit. Sed quid si ille qui missus est in possessionem, deponit domum sine iussu iudicis, quæ parua mora ruitura erat: an teneatur? Rñ. non: vt. j. quod vi aut clā. l. si alius. §. est & alia. & §. ad l. Aquil. si quis fumo. §. j. cū princ. huius. §. cum concor. §. e. l. hoc amplius. §. fi. & supra de vsufu. hætenus. §. fi. sed ad fi. est contra infra. e. §. si quis metu. Solum. ibi in modica impensa: vel non imputatur si non reficit, scilicet culpa: vt hinc: sed si dolo, sic: vt ibi. Vel dic verius, ibi Cassius corrigit Labeonem.

m *offeratur.* in eodem non in alieno loco: vt supra qui satis. co. de die. §. planè.

n *Missus.* ex primo decreto: secus si ex secundo: quia tunc habet locum: vt infra. e. §. postea.

o *Magis.* scilicet quàm contrarium.

p *Repetita.* id est referenda erit cautio ad tempus præteritum, quo caueri debuit, id est ad eam diem qua nondum fuerat damnum datum: & sic ea cautio de omni futuro damno peti potuit. sic. j. de itine. actūque priua. l. j. §. si quis propter. & §. præterea.

q *si quas.* necessarias. non tamen ei incumbere necessitas faciendi: vt supra ea. l. §. si quis damni.

r *Illud quæritur.* Hinc distingue vt plenè dixi. §. e. l. hoc amplius. in princ.

f *Habeatur.* cum modò cauere velit: vt supra proxi. §.

t *Missus.* id est mitti iussus. & plerunque in hoc tit. sic ponitur.

Venit.

a] Inno. & Alexan. hic reputant istā gl. singu. ad hoc quod priuilegium cõcessum ciuitati circa præscriptionem in quatuor casibus positus in. l. fin. C. de sacrosan. ecc. nõ habet locū in castro vel villa Bol. Adde Bal. in ca. r. colum. 8 in titu. de ca. qui cu. vendi. in vsu. feu & in addi. ad Specu. in ti. de refi. in inte. verfi. Castrū & villa. Io. And. in. c. si ciuitas de sent. excom. li. 6. in nouel. & Bar. in l. sed & reprobari. §. fi. colum. 2. ver. nota ex ista glo. de ex. cu. tuto-

b] Alex. in l. i qui satis. da. cog. mo-

uet hanc. q^o & concludit sicut ista gl. quam tamē nõ alleg. cõtra Paul. de Cast. ibi & in l. iubere. §. de iurif. om. iud.

a Venit, quia iam damnum datum erat.
b Possessionem, aut fortè veniens non fuit admissus.
c Dominij, quod fit cum quis mittitur ex secundo decreto.
d Oblationi, secus si quis impetrauerit vt possideat pign^o iure dominij: vt. C. de iure do. impe. l. fi. §. sin autem in tempore.

e Finis res inuenietur, imò inueniretur si semel præstaretur, sed hoc non ita intelligitur vt prima facie sonat: sed ita, id est cautionis offerendæ. q. d. si nõ finitur modò ius offerendæ cautionis, ergo per omnia tempora poterit offerri: quod esset absurdum: nõ quæ ratio est in hoc tempore: eadem & in sequentibus. Azo. & est sic. C. de trasac. l. fratris. Item est hic ar. pro sententia. B. l. quòd ius offerendi tempore tollatur. sic. C. de præsc. xxx. an. l. cum notissimi. §. eodem.

† Potes assignare rationem ad istu §. quia iustus iudicis in secundo decreto habetur loco tit. glo. est in. l. dani. §. pe. ver. nõ solit autè. & ibi Alexã. & doc. j. eo. & per Bald. in auth. ei qui. col. antepe. C. de bo. auth iud possi.

f Seposito. q. d. seorsum posito & separato, seu segregato ab eo quod antè dixerat: vt. §. ead. l. §. si fortè.

g Si iam ruerunt. **CASVS.** Cum non caueres mihi de damno infecto: iudex decreuit me mitti in pos. & cum irem ad intrandum in pos. antequam intrare, domus tua cecidit supra meam. an in possessionem ruinæ siue aræ intrabo? & dicitur q. sic. Sed pone quòd ego feci expensas in ista aræ. reficiendo eam: & ille dominus vult cauere: & vult quòd recedat de possessione. auditur: dum tamè mihi caueat de expensis quas feci: & de damno quod habeo ex illa ruina. possem etiam agere act. in factu ad recuperandas expensas quas boni viri arbitrato fecissem. Idem est & si alius meo iussu vel rogatu expensas istas fecisset: & ei essem condemnatus ad reddendu: vel spontè soluerè: nam istas expensas consequar vel ope exceptionis, vel actione prædicta. Franciscus Accursius.

† de pretio.

h Adicit. scilicet ita mittendum.
i Decreuerit. antequam esset in possessione.
j Deciderint. aliàs non, nisi ille fuerit temporis angustia vel alia iusta causa impeditus stipulari: vt plenè dixi. §. c. l. §. eleganter. & l. hoc amplius. in princi.
k Sarciatur. impensa.
l De pretio. id est damno rei suæ.
m In factum. actione ex edicto quod est. j. de bo. auth. iudi. possid. l. prætor. non solum iudicis officio. Sed quare non actio. neg. gest? Respon. quia potius suo nomine fecit respiciendo quod potest contingere, vt ex secundo decreto iubeatur possidere: & ita fiat dominus. vnde non ager nego. gest. vt. j. de bo. auth. iudi. possid. l. prætor. §. his verbis.

Iustus à rogatu differt.

n Iussu. differt iustus à rogatu: vt. C. quod cum eo. l. etiam. & §. quod iussu. l. j. §. sed ego quæro. & ibi notauit.
o Condemnatus. nec aliquid adhuc solui, & subaudi maximè conf. Nouum.

sa aut non venit, aut tardius venit in possessionem. **b**

Post missionem ex secundo decreto non est locus cautioni, nisi mediante restitutione in integrum ex causa absentia, vel ætatis. Pau.

Posteaquam autem quis possidere iure dominij c à prætoris iussu est, nequaquam locus erit cautionis oblationi. d & ita ait Labeo. Cæterum nullus, inquit, finis rei inuenietur. e & est hoc verissimum, seposito f eo, quòd quibusdam vel ætate, vel qua alia iusta causa subuenitur. †

Si post iussum de mittendo in possessione ex primo decreto, & antè realem missionem ruat: potest fieri missio in ipsam ruinam. nec tenetur missus dimittere, nisi sibi emendetur damnum præteritum, & etiã caueatur de futuro, & refundantur expensæ factæ in refectioe pro quibus etiam competit actio in factum, dummodo sint rationabiles: siue sint factæ per eum, siue per alium eius nomine. h. d. Paulus de Castro.

Si iam ruerit ædes, an in possessionem ruinæ vel aræ mittendus sit nihilo minus is cui cautum nõ est, videamus. Et magis est, vt mitti debeat. & ita Labeo. sed adicit, § si posteaquam decreuerit h prætor eum in possessionem mittendum, tunc ædes deciderint. i & puto Labeonis sententiam veram. Proinde & si refecit aliquid, erit probandum nõ prius eum discessurum, quàm si ei sarciatur, k & de præterito l caueatur. Potest autè & in factum m actione recuperare hoc quod impendit, sed non amplius quàm quod boni viri arbitrato factum sit. Idem est & si alius iussu n rogatuve meo eorum quid sine dolo malo fecerit, & eo nomine condemnatus o sim, aut

dénatus. nõ idè si non sum cõdemnatus: vt. §. de here. ven. l. ij. §. fi. **p** Aut dederim. nõ condénatus ei qui iussu meo refecit. Sed quid si dedi ei qui non refecit: & etiã sine dolo? fortè non ago: quia indebitum solui: vt. §. de peti. here. l. si possessor. §. bonæ fi. si quis metu. **CASVS.** Cum esses missus in possessione domus

dederim, sine dolo malo.

Quando quis recedit de possessione de necessitate, vel animo retinendi: prætoris beneficium non perdit, sec^o si animo deserendi. Bar.

Si quis q t metu ruinæ decesserit r possessione, si quidem cum adiuuare re non posset, id fecit: Labeo scribit, integrum ius eum habere, perinde ac si in possessione perseverasset. Quòd si cum posset succurrere, maluit relinquere, amisisse eum prætoris beneficium: neque si postea succurri sibi velit, audiendum eum. Cassius u autem ait, si metu ruinæ recesserit, non hoc animo, x vt ædificia dereliqueret: restituendū in possessione.

Qui post decretu de mittendo in possessione ex primo decreto, negligens sit facere se immitti: si interim dom^o ruat, perdit ius quod sibi quæsitum erat ex illo decreto. secus si non neglexit. Pau.

Eum tamen qui missus in possessionem non accesserit, si ædificia ruerint, beneficium z prætoris amisisse scribit. Hoc ita accipiendū erit, si venire in possessione neglexerit: non si dum venit, ruerunt.

Contra eum qui non admittit missum ex primo decreto, secuto postea dano datur actio in factu: sed antequam damnum detur, agi non potest: & si antequam detur, purget moram cauendo, vel possessione cedando: etiam si postea detur, agi non poterit. Pau: de Ca.

Si quis ex hoc edicto à prætoris in possessionem missus, b non est admissus: in factum actione vti poterit, vt tantum præstetur ei, quantum præstari ei oporteret si de ea re cautum fuisset. c Extenditur enim actio d in id tempus, quo dandum committitur.

xvi. PAVLVS libro sexagesimo ad Edictum.

ergo reficere. & sic est contra supra ead. l. §. si quis damni. Solut. vt ibi.
u Cassius. corrigens Labeonem.
x Animo. quod in dubio semper præsumitur: vt insti. de re. diui. §. fin. & §. ad. l. Rho. de iac. l. qui leuandè. Sed arg. contra. j. de fur. l. falsus. §. si iactum.
y Missus. id est mitti iussus ex primo decreto.
z Beneficiu. quod habet ex missione prætoris: vt intret in pos. vnde à capite, vel hinc de superiori casu oportet eum petere cauere.
a Si dum venit. nõ præcedente negligentia: quia tunc non amisit: vt & §. eo. cum postulasset. in prin. & §. ea. l. §. illud quæritur.
b Missus. id est mitti iussus ex primo decreto.
c Fuisset. id est interesset: vt & §. e. l. dies. §. in eum. & §. ne vis fiat ei. l. fi. §. prætor.
d Extenditur enim actio. prædicta in factum, id est eius condemnatio. siue effectus eius vel exercitium. ipsa enim nascitur ex ipsa prohibitione: sicut est in actione iniuriarum: ut insti. de iniuri. §.

† Ioan. de Imol. & Ale. hic in apost. ad Bart. istu text. exclamãt sing. ad hoc quòd si cut possit ffo retinetur solo animo: ita & sola detetione. aduer tẽdum est tamen vt hic in nouis interpret. Bol. Tu adde Innoc. in. c. c. olim. extra de priui. Ge mi. in c. pontifices. 6. q. 1. & Panor. in c. c. ad sed. & quod ibi no. in apost. ad ipsum in verbi. dicẽdū est q. sic. nu. 21. extra de rest spol.

*quadragẽsimooctauo

pœna. sicut & aliàs. §. de euic. l. ij. & §. ad. l. Aquil. in lege. sic extēditur infamia: vt. §. de his qui no. infa. l. athletas. §. Pomp. Sed arg. cōtra. §. de act. emp. si sterilis. §. cū per vēditōrē. aliàs incipit. l. cū per venditorē. & §. eo. l. damni. §. si is. j. **ADDITIONE.** Dic secundū Bar. post Dy. quōd in illis nō extenditur actio, nec obligatio. prēterea ibi est extēsiō circa rē quæ prohibetur, hīc circa tempus.

A Ntequam. expositiō superioris. §. Azo.

b Impunitum. ratione effectū, vel subaudi perpetuō. si tamen &c. sic mora sola non inducit hanc obligationem. s. quantum ad effectum, sed dānū postea contingens.

c Si tamen. subaudi maximē: quia idem est & si nullum istorum interueniat: vt. §. l. pxi. §. fin.

S I quis] **CASVS.** Cū haberes domū ruinosam, & non cauebas de dāno infecto: iudex iussit me intrare possel. cū intrare vellem, seruus tuus me prohibuit, & sic non intraui. certē habeo act. in factū noxalem: per quam conseq. vel emendari mihi omne damnum, perinde ac si cauisset: vel loco damni dare seruum pro noxa. Secūdo dicit.

pone q̄ procurator tuus prohibuit. certē datur mihi act. in factū contra procuratorē. Idē si actor municipij, vel tutor pupilli me prohibuit. Vltimō dicit, hęc actio in factū est perpetua, & datur heredi, & in heredē. [I V D E X.] Cū haberes domum ruinosam, cauissti mihi de damno infe. tandē postea alienasti domū, & cecidit supra meam. quæritur, an tenearis mihi ex stipulatione prædicta? Et dicitur quōd sic. Franc.

d Si quis missum. id est mitti iussum.

e Cū esset. hoc refertur ad suppositum, per dictionē, si quis. & intellige de seruo tantū, non de filio: quia in eo non habet locū noxalis: vt instit. de noxa. act. §. fina.

f In ipsum. l. procuratorē. sed certē dominus videtur teneri: vt. §. l. proxi. §. si mādato. & §. de vi & vi arma. l. j. §. deieciisse. & §. quotiens. quæ sunt contra. Solu. hīc erat generalis: vel ad alia: ibi specialiter constitutus ad deiiciendū. Vel dic etiā q̄ hīc erat ad hoc specialiter constitutus, & non negatur dari in dominū, & sic in vtrunq; vel hīc erat procurator. i. procurans, nullū habēs mādātū: & sic ipse solus tenetur. Vel hīc dicit procuratorē teneri directō: ibi dominum vtiliter. & ad hoc. §. quod quisque iu. l. iij. §. si procurator. & §. si quis ius di. non ob. l. j. §. si procurator.

g Dandam. scilicet in procuratorem.

h Dicendum. vt argu. §. de tribu. l. iij. §. j. & de pecu. l. summa. §. si dolo. & de reg. iu. neq; & C. vnde vi. l. meminere. & §. de dolo. sed & ex do. sed & ipse pupillus doli capax tenetur consentiens prohibitioni: vt. §. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edicto. quæ est contra.

i Perpetuō. speciale in hoc casu: & in alio quando causa legatorū mitti iussus non admittitur, sed aliàs regulariter contra prohibētē est annalis: vt hīc, & §. ne vis fiat ei. l. j. §. fi. & est ratio, vt ibi.

k In heredem. licet sit ex delicto secundū R. nā succedit loco actionis, quæ ex cautione daretur si interuenisset quæ in heredē daretur: argu. §. si quis cau. si eū. §. fi. aliàs non datur in heredē actio ex delicto, nisi quatenus ad eū peruenit: vt. §. ne vis fiat ei. l. j. §. fi. & §. de eo per quē factū est. l. j. §. fi. & de alic. iu. l. non solū. §. fi. & l. seq. & seq. Vel dic hīc teneri heredē de eo quod ad eū peruenit: peruenit autē ad eū hoc quōd non satisfecerit, vel non admiserit in possessionem: quod faciendo, id est satisfacendo, euitat actionem: vt. §. ne vis fiat ei. l. j. §. fi. & §. j. & §. l. proxi.

l Caterosque. successores, etiam in rem tantū: vt. §. e. l. fluminū. §. adicitur.

m Cateris. etiam successoribus in rem: vt. d. §. adicitur.

n Damno infecto. infectū erat, scilicet dānū tunc cū cautio fuit interposita: sed nunc cū agitur, factum est damnum: quia

postea domus ceciderit, & tūc agitur ex stip. & iudex cognoscit. **o** Alienato. vel lite pendente, vel antē: quia actione in rem non tenetur huic, sed personali in factum, quæ rem non comitatur: vt C. de hered. insti. quotiens. & C. de act. & oblig. eum. Azo. & supra ad Treb. l. j. §. si heres.

ctū est, perpetuō dabitur, & heredi, & in heredē, ceterosque, itemque ceteris personis.

Si agitur ex cautione dāni infecti post damnum datum: fit condemnatio de caute, licet prædium quod damnum dedit, per ipsum alienatum fuerit. Pau.

Iudex qui de damno infecto cognoscit, etiā alienato prædio ab eo cum quo actum fuerit, dānū æstimare solet, omne quodcunque antē iudicium contigit.

Etiā ei qui ius habet in re, competit ius agendi ex stipulatione de damno infecto: quæ stipulatio nō trahitur ad eum casum de quo nō est verisimiliter cogitatum. Barto.

XVII. PAVLVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

D Amni infecti stipulatio competit non tantū ei cuius in bonis res est, sed etiam cuius periculo res est.

Quod quis perdit sua culpa, vel iure publico, i hac act. nō venit. P.

Sed quod opere facto

post cautionem interpositam. item bene dicit antē. nam postea validius spectat ad iudicis officiū: quia etiam nō petitū, sed prius bene petitum, vt. §. de ædil. edic. l. ædiles. j. §. item sciendum.

D Amni] **CASVS.** Si habes domum ruinosam: nō solū debes cauere vicino habenti domum in plena proprietate, sed etiam ei qui habet vsumfruct. in aliqua domo ibi vicina. Secundo dicit: timebam ne domus tua caderet supra meam. promissisti mihi de damno infe. tandem postea incepisti possidere domum meam, & eam præscripsisti. volo agere contra te ex tua promissione de damno isto præscriptionis. certē non possum, quia hoc damnum quod habeo, non contingit ratione vitij operis vel loci, sed iure communi, id est præscr. passus sum hoc damnum. [E I C V I V S.] Si habes vsumfru. in domo, & ego proprietatem: & hęc domus minatur ruinam, & tu fructuarius petas à me tibi cauere: non teneor. & hoc in prima. Idem est & si fructuarius habeat domum propriam, etiam vicinam, in qua timeat damnum ex ista in qua habet vsumfru. nam nec sibi cauere debeo. & reddit rationē vtriusque dicti. Tertiō dicit: pone quōd fructuarius habeat domum ibi propriam, quæ minatur ruinam huic domui in qua habet vsumfru. & ego proprietatem. peto vt mihi caueat de damno infecto. Dicitur quōd non audiar. & reddit rationem. Vltimō dicit: Quidam conduxit domum meam iuxta hanc domum habebat suam propriam: hęc domus conducta minatur ruina suæ propriæ: petit vt caueam sibi. quæritur quid iuris. & certē dicitur quōd cauere debēo. [E I Q V I I N C O N D V C T O.] Conduxisti solum, in eo posuisti superficiem: non debeo cauere tibi de vitio soli: nec tu mihi de vitio superficie. & reddit rationem. h. d. vsq; ad. §. si is qui. Franc.

r Stipulatio. id est ius exigendi stipulationem.

f In bonis. id est dominio. & sic strictē: vt infra de verbo. signific. l. bonorum. §. in bonis. & insti. vi bo. rap. §. fina. & infra de acqui. re. do. rem in bonis. Et sic strictē propter id quod sequitur, sed etiam &c.

t Periculo. vt fructuarius & superficiarius: vt. §. e. l. hoc amplius. §. pe. & §. fi. sed fallit in bo. fid. possessore: vt. §. eo. l. qui bona. §. & superficiarium. vers. sed ei. nam multis modis dicitur res esse alicuius periculo. nam & res mihi debita est periculo meo antē mortem vel culpam debitoris: vt. §. de verb. oblig. si ex legati.

u Sed quod. sub. illud &c. vel dic quōd, id est quia post opus factum, & sic mutat hīc casum.

x Opere. cuius operis nomine timebatur ruina quando fiebat, & idē fuerat caurum.

P æstimare. contra alienantē. Itē cōtra eum in quem est alienatū, si tamen pignus fuerit ei cōstitutum per missionē in possessionē, imō & si non sit constitutū: vt. §. eo. fluminū. §. adicitur. vel hīc vt ibi. sic econtra æstimatur pro eo qui fuit stipulatus, & pro eo qui eius loco successit, etiam in rem: vt. d. §. adicitur. sic etiā est in superiori & seq. interdicto: vt. §. titu. j. l. fi. & §. tit. j. is cum quo. videtur tamen cōtra. §. l. proxi. §. emptor. & §. sed si vēditōr. & §. si is qui. uerfi. siue ergo. ibi, non augeri &c. sed non est si bene intelligatur: vt ibi dices. Apparet ergo quōd si fuerit missus in possessionē, ager hypothecaria: vt. §. de pig. actio. l. non est mirum. si non fuit missus, sed stipulatus, ex stipulatione agatur: vt. d. §. adicitur.

q Ante iudicium. verū post cautionem interpositam. item bene dicit antē. nam postea validius spectat ad iudicis officiū: quia etiam nō petitū, sed prius bene petitum, vt. §. de ædil. edic. l. ædiles. j. §. item sciendum.

a] No. ex gl. tua, iuncto textu, quod res strictē nostra dicitur, quæ est in dominio nostro: largē quæ non est. istā glo. cum text. allegat Corfe. i eius reportato ad Panorm in verb. bona. §. col. & addēdo dic idē in ver. bona. per tex. in. l. i. §. hęc actio. §. si quis test. h. quem ad hoc dicit singu. Bald. in sua marg. in verbo bona.

a *Dominij*, eius rei quæ minabatur ruinam, & cuius nomine cauebatur, quæ in veritate erat stipulatoris, sed tamen ipse ignorabat fortè.

b *Eo nomine*, i. quia vsucepit, & sic volebat hoc damnum, scilicet quod vsucapione est datum, venire in stipulationem damni infecti: quod nõ permittit.

* *dominiũ vsucapione.*

c *Publico*, puta vsucapione, quæ dicitur inducta de bono publico, ne dominia rerum sint in incertò: vt. j. de vsucap. l. j. & institu. de vsuc. circa prin. Itẽ not. non committi stipulationẽ in casum non cogitatũ: vt arg. s. de condic. inde. si procurator. §. quod si indebitum. & s. loca. quero. §. inter locatorem. & j. eo. l. damni infecti. in fi. Azo.

d *Id.* scilicet damnum.

e *Consecutus sit*, in hoc secũdo dicto, quod valde obscurè dicit iurifcon. talis cadebat fallacia. Quidam titu. & bona fide possidebat domos meas, nomine illarũ stipulatus fui de dã. infect. præscript. completa didici domos esse meas. quæro à iurifcon. nunquid possim petere ex stipula. dam. infecti? quidã præsumptuosus, qui ibi stabat, respon. sic, tali ratione: quia qui sic stipulabatur de dam. infec. stipulabatur de damno futuro. sed tẽpore interposita stipul. istud damnus erat futurum. ergo potest ea stipulatione agere ad damnũ quod habet per præscri. cui respon. iurifcon. verbis breuibus, ridendo tamen, dicendo: frater, quando ipse stipulabatur: non stipulabatur nisi de damno futuro, quod sibi contingeret vitio loci vel operis.

f *Aedium*, vitiosarum.

g *Aedium*, totaliũ, sed de vitio soli sic: vt. j. eo. l. inter fructuariũ.

h *Et si alias*, quidam habent, sed si alias vicinas habeat. & tunc subaudi, cauere oportet. & quod subiicit: quia &c. ratio est non proximi, sed superioris dicti: & sic est idem quod in inquilino: vt in fin. huius. §. alij habent. & si alias: & tunc subaudi cauere non oportet. & quod subiicit, quia &c. est ratio vtriusque dicti, & erit secundum hoc secus in inquilino. **ADDITIO.** Dic secundum Pau. de Cast. quod ista est melior litera, & melior sensus, qui cõtrariatur sensui præcedenti. nam etiam isto casu vindicat sibi locum ratio: quia potest reficere domum fructuariam, ne ruat supra aliam suam vicinam.

i *Quia reficiendi*, itaque cum ipse aduersus damnus sibi præcauere possit, ab alio sibi cauere frustra desiderabit. R. & sic no. in subsidium hanc cautionem interponi: vt & s. proxi. §. & §. emptor. ibi, quia actionem non habet ex empto &c. & l. si aedibus. & dixi. s. eo. qui bona. §. de illo. ar. s. tit. j. in prouinciali. §. planè. Item quod de refectioe dicit, ad modicas expensas quidam referunt, quas facere debet suo sumptu. secus in magnis: vt ar. j. eo. l. inter. & dixi. s. eo. l. hoc amplius. §. fi. Alij dicunt etiam magnas ad fructuarium pertinere: vt. j. eo. l. inter. in fi. sed repetit actione nego. gest. vt. C. de vsufr. l. eum. aliàs si non faciat, scilicet expensas quæ ad eum pertinent, repellatur ab vsufu. quasi non bene vtatur: vt supra de vsufruc. cum fructuarius. & l. seq. & sic semper cesset hæc cautio.

k *Ergo*, à simili: cũ sibi similiter suo iure prospicere possit. R.

l *Aedium*, id est soli: licet pro opere sic: vt. j. eo. l. inter. Accur.

m *Fructuarius habeat*, scilicet suas proprias, idem in illis quarum ff. Nouum.

† fructuarius.

* Per hunc text. limitabis. l. in cau. se. 2. s. de minor. dũ dicit quod ordinariũ auxiliũ facit extraordinariũ cessare: qd est verũ, nisi plenius esset per extraordinariũ consultũ, secundum Barto. hĩc. de quo vide quod not. in apostil. ad gl. in l. qui bona fide. §. si quis eius. in apostil. in vers. tollit extraordinariũ. s. eo.

a] Sed ad quas expensas tenentur? tu conclude post Bart. in l. hætenus. vers. modi-

vsufructum habet.

n *Cum fructuario*, quia eum suo iure cogere potest vt reficiat vsufructum. amittere nolit. sed hæc ratio fallit in casu. j. eod. inter fructuarium.

o *Si vicinas*, sed pro conductis à me aedibus ruinam minantibus, cauere non compellor. R. vt. s. eod. l. qui bona. §. de illo.

fe. tũc enim bene posset peti. Pau.

Ei qui in conducto solo superficiem imposuit, dominus soli, quod vitio soli damnus futurum sit, cauere non debet: nec soli domino superficiarius: quia inuicem ex conducto & locato habent actiones: in quas tamẽ actiones ultra culpã nihil venit: plus autem in stipulatione venit damni infecti, quod quidem vitium eius esse dicitur.

Stipulatio de dano infecto, simpliciter interposita, nõ refertur ad aliam domũ, vel aliã domus partem post stipulationẽ quæ sitã: sed ad alias res postea in domum inductas bene porrigitur. Bar.

Si is qui vnas aedes habebat, stipulatus fuerit, deinde vicinas cõparauerit: an earum quoque nomine quas post interpositam stipulationem comparasset, promissorem obligaret, quæ situm est. Iulianus scribit, videndũ ne earum dumtaxat nomine cautũ habeat, de quibus inter eum & promissorem initio actũ fuerit. Cui conseruens videri posse vt & cum aedium communiũ nomine duo focii stipulentur: de eo dumtaxat damno cauere videatur, quod in parte aedium cuique socio datum fuerit. Siue ergo redemerit alteram partem quis ex his, siue adiudicata fuerit: non augeri d

secundò causa disputandi dictum: & ita dices non cauere: vt in princi. §. dicitur: quia culpa aliter coërceri potest: vt infra eo. l. fluminum. §. præterea si furni. Vel tertio si nulla culpa possit obici eis, præstabitur cautio: & ita quod in fine legitur, determinabit principium. Azo.

y *Quod*, subaudi id. Accursius.

Si is qui. CASVS. Habebas domum iuxta meam: mea minabatur ruinam. caui tibi de damno infecto. postea alias domos iuxta ruinosam emisti. nunquid si datur damnus in istis aliis tuis aedibus, teneor tibi ex stipula. prædicta, quæritur. & dicit Iulia. quod videtur quod non teneat. & adducit simile: si duobus habentibus domum communem caui de damno infec. teneor cuiq; pro parte quam habet: & si vnus eorum emit partem alterius, vel vni adiudicetur tota: non propter hoc magis sum obligatus. Secundò loquitur Pompon. & approbat sententiam Iuliani. Tertio dicit: cum tu haberes domum iuxta meam: & mea esset ruinosã: caui tibi de damno infec. & tunc temporis paucas res habebas in domo: tandem postea cœpisti habere plures res. vt quia emisti equũ fortè, vel libros: & postea cecidit domus mea supra tuam: & sic damnus est tibi datum in his rebus: an teneat ex stipu. pro damno dato in his rebus post cautionem acquisitis, quæritur. Dicitur quod sic: licet tunc temporis quando stipulatus fuisti, hæ res non essent in domo. hoc dicit vsque ad §. emptor. Fr. Accursius.

z *Si is qui vnas*, aliàs vicinas: non eas quarum nomine stipulatus fuerat. M.

a *Actum fuerit*, quod magis est. M. Io. & R. vt patet. j. ibi, Pompo. relata &c.

b *Ex his*, scilicet fociiis.

c *Adiudicata*, scilicet domus. Accursius.

d *Augeri*. Not. hĩc quod præsens stipu. nõ trahitur ad futura. &

ca. iũcta gl. in verb. attinet. s. de vsufr. & Spec. in tit. de locat. §. postquam. vers. sed quartur. quod ad magnas nõ tenetur: ad paruas autẽ arbitrio iudicis: vt plenĩ per eundem Bar. in l. Nescimĩ. col. 2. vers. quãdã expẽsã fiũt. s. de negot. gest. & Bald. in auth. excipitur in. q. pe. C. de bo. quæ lib.

t *Actiones*, scilicet locati, & similes.

u *Ultra culpã*, latam & leuem: vt infra de regu. iur. contractus. casum nõ, nisi culpa præcederet: vt supra commo. si vt certo. §. sed interdum.

x *Plus autem*, imò non plus: quia cũ verum sit culpam venire in acti. loca. ergo & vitium veniet propter præcedentem culpã, scilicet quia non restituit vel nõ reficit proprietarius solũ, vel superficiarius opus, vt nõ possit ruere. hoc enim est generale, vt v-

† posse putamus.

bicumque de casu non tenetur quis, præcedente ibidem culpa teneatur: vt supra commo. si vt certo. §. sed interdũ, quod ergo hic dicitur plus venire in stipu. intellige nõ inspecta culpa præcedente. vel dic

Stipulatio præsens ad futura non trahitur.

fic est arg. quod si promisi tibi fructus istius arboris, & est incisa, vel vi veterum deiecta: vel si rusticus promisit militi aqua frigida in aestate in mansione quam habebat, dare per aliquot dies: & sic arbor renascatur, quod ego non teneor ad fructus nouellae arboris: vel si domus comburatur, quod ego non teneor si postea aedificetur: vt. s. de neg. gest. nam & Seruius. s. si viuo. & de contrah. emptio. l. in lege. Itē si procurator pmitat de domino defendēdo, quod teneatur ipsum defendere tantū in quæstionibus præsentibus, non quæ postea emerseiūt: a vt supra de procur. l. non solūm.

* relata Iuliani sententiam.

a) Cōtra hanc glōf. est de Dy. in. l. 3. §. fin. & Bar. s. de tutel. & Bar. in. l. omniū. de procura. Car. in cle. r. q. 5. de proc. A. ex. in. l. more. s. de iurif. om. iudi. & deci. Rotæ, deci. 417 inci. fuit dubitatu. in nota. Sed potes saluare gl. vt intelligantur dicta in contrariū procedere, quādo verba non repugnant: vel quando sunt connexa futura præsentibus: vt per Dy. vbi. s.

promissionis^a obligationem, Pomponius^b relata^{*} Iuliani scriptura dicit non se improbare. Si autem res^c aliquas^d post stipulationem interpositā in domo habere cœperit stipulator, quæ ex ruina vicinarum ædium perierint: agere ex stipulatu^e potest: licet tum cū stipularetur, hæ res non fuerint.

Stipulatio emptoris simpliciter interposita, porrigitur ad damnū tantū post traditionem cōtingēs, non ad id quod antè contigerat: nisi contra venditorem non daretur regressus: sed stipulatio venditoris ad omne tempus porrigitur. quod si vterque stipuletur stipulatio veditoris tempore traditionis finitur: stipulatio verò emptoris abinde antea habet effectum. Bartolus.

Emptor^f prædij si antè traditionem stipulatus^g sit: cautum habebit de eo damno quod post traditionem factum erit. Venditorē autem ædium prius quàm possessionem tradat, stipulari oportet: quia huius quoque rei^h culpam

promissionis^a obligationem, Pomponius^b relata^{*} Iuliani scriptura dicit non se improbare. Si autem res^c aliquas^d post stipulationem interpositā in domo habere cœperit stipulator, quæ ex ruina vicinarum ædium perierint: agere ex stipulatu^e potest: licet tum cū stipularetur, hæ res non fuerint.

Stipulatio emptoris simpliciter interposita, porrigitur ad damnū tantū post traditionem cōtingēs, non ad id quod antè contigerat: nisi contra venditorem non daretur regressus: sed stipulatio venditoris ad omne tempus porrigitur. quod si vterque stipuletur stipulatio veditoris tempore traditionis finitur: stipulatio verò emptoris abinde antea habet effectum. Bartolus.

Emptor^f prædij si antè traditionem stipulatus^g sit: cautum habebit de eo damno quod post traditionem factum erit. Venditorē autem ædium prius quàm possessionem tradat, stipulari oportet: quia huius quoque rei^h culpam

mittit. Quid ergo dices in hoc casu quādo non fuit in culpa? Resp. dicūt quidā, vt Azo aliquē nō cogi pmittere: sed si spōtē pmittit aliquis. l. dominus dom^o ruinosæ, p vtroq; tēpore bene tenetur: vt. j. e. cū emptor. in prin. & l. dāni. ij. §. cū parietē. in fi. sed secundū H. dici potest etiā cogi pmittere emptori eo casu cū venditor non est in culpa pro vtroq; tēpore, quia fortē res est in precario apud emptorem, per. d. l. cū emptor. & pro hoc quia mercenariis cauetur, & cui libet cuius interest: vt. s. e. l. qui bona. §. qui damni. & §. & nō inquiretur. b & §. qui totum. & §. de illo. Itē pro hoc facit superior litera, reuoluitur autē. & dicas quod ibi incipiat responsio dictæ quæstionis. illud autē cōstat, qd simpliciter emptor stipulando de damno, post traditionem illam tantū videtur stipulari: vt in prin. huius. §. & j. e. l. damni. ij. §. cū parietem.

Stipulatio emptoris. In id. scilicet damnum. Is stipulari. aliās is, scilicet venditor. M. aliās idem stipu, scilicet damnum, id est damni æstimationem debet venditor stipulari. Alia actione. ex empto. M. si veditor negligēs fuit in stipulādo. Damni. ab emptore interposita. Nō deducitur. si ergo nō habet aliud auxiliū, deducitur, & ita nō rñ. huic quæstioni ppositē secundū Azo. sed dic vt modō notauī. Venditor. scilicet tantum. Continebit. cessione facta. Quoniam si emptor. si ergo nō sit stipulatus emptor, etiā secundū Aristo. nō est iniquū, & transit stipulatio ad emptorē: vt dixi. s. e. si quis missum. §. fi. sed secundum Paulum, qui fecit hanc legem, in nullo casu est iniquū, vt subiicit: nisi fortē & c. emptor tamen non vetatur experiri ex stipulatione venditoris. Azo. Item not. qd hæc iniquitas toleratur. j. de duo. reis. per totum titulum.

Nisi id fortē. l. quod dictum est damnum post traditionem eueniens in venditoris stipu. venire: vt. s. proxi. §. sed si venditor & c. venditoris. scilicet post traditionem. R. cū ergo veditor & emptor stipulatus est, tenebitur venditor emptori actione ex empto, in qua veniet vt cedat actionē ex stipulatu: vt. s. de contrah. emp. quod sape. §. si res. sed non veniet in ea nisi dānū prioris tēporis. Sed si tantū venditor esset stipulatus, vtriusque temporis damnum veniret. Item not. hīc secundum R. post domus venditionem antè traditionem, aut alter, id est emptor vel veditor, aut vterque,

tur damnum post datum, quia iam venditor & emptor essent stipulati, & committeretur duobus stipulatio.

g Stipulatus. de damno infecto à domino domus ruinosæ. h Res. scilicet omiffæ stipu. vt. s. de actio. emp. l. venditor. & si stipulatus est venditor, hanc cedit: vt. s. de contrahen. empt. l. quod sape. §. si res.

præstat. Sed quid fiet, si venditor sine culpa stipulari non potuerit, & ob hoc emptorⁱ stipulatus fuerit? k nōne damnum patitur? l an hoc damnum in aliena re^m acciderit: reuoluiturⁿ autem ad emptorem, quia actionem ex empto non habet? o Sed nihil^p in hac causa proficit stipulatio, q nisi in id^r quod post traditionem accidit: quia dum venditoris custodia est, is stipulari^s debet, omnēq; diligentiam emptori præstare: & quod alia^t actione quæri potest, id in stipulationem damni^u infecti omnino non deducitur. x Sed si veditor^y interposuerit stipulationem, etiam id damnum continebit, z quod post traditionē emptori cōtingerit, quod esse iniquissimum Aristo ait: quoniam si emptor^a quoque damni infecti stipulatus esset, duobus promissor eiusdem nomine obligaretur: nisi fortē^b id contra se habeat: quia in hoc sit stipulatio quanti ea res erit: vt possit videri nihil interesse iam venditoris^c stipulatione dāni infecti interposita.

i Ob hoc emptor. s. quia venditor nō potuit stipulari. Accursius.

k Stipulatus fuerit. de dāno infecto, vel simpliciter, vel expressē p vtroque tempore.

l Patitur. emptor, quia non habet cautionem nisi de dāno quod post traditionē illatum est: vt. s. proxi. dixi.

m In aliena re. i. quæ erit venditoris. cū damnum datum est.

n Reuoluitur autem ad emptorem. & sic emptor sentiet dānū datū antè traditionē nulla interueniente culpa venditoris, cū ex sua stipulatione agere non possit, nec cōtra venditorem aget eius cessante culpa. Ir.

o Non habet. cōtra venditorem, qui in culpa non est.

p Sed nihil. non refert se ad proximum dictū soluendū, scilicet quādo veditor non fuit in culpa, sed ad primū: vt patet per illa verba. j. & quod alia actione & c. & sic in dubio dimittit.

mittit. Quid ergo dices in hoc casu quādo non fuit in culpa? Resp. dicūt quidā, vt Azo aliquē nō cogi pmittere: sed si spōtē pmittit aliquis. l. dominus dom^o ruinosæ, p vtroq; tēpore bene tenetur: vt. j. e. cū emptor. in prin. & l. dāni. ij. §. cū parietē. in fi. sed secundū H. dici potest etiā cogi pmittere emptori eo casu cū venditor non est in culpa pro vtroq; tēpore, quia fortē res est in precario apud emptorem, per. d. l. cū emptor. & pro hoc quia mercenariis cauetur, & cui libet cuius interest: vt. s. e. l. qui bona. §. qui damni. & §. & nō inquiretur. b & §. qui totum. & §. de illo. Itē pro hoc facit superior litera, reuoluitur autē. & dicas quod ibi incipiat responsio dictæ quæstionis. illud autē cōstat, qd simpliciter emptor stipulando de damno, post traditionem illam tantū videtur stipulari: vt in prin. huius. §. & j. e. l. damni. ij. §. cū parietem.

q Stipulatio emptoris.

r In id. scilicet damnum.

s Is stipulari. aliās is, scilicet venditor. M. aliās idem stipu, scilicet damnum, id est damni æstimationem debet venditor stipulari.

t Alia actione. ex empto. M. si veditor negligēs fuit in stipulādo.

u Damni. ab emptore interposita.

x Nō deducitur. si ergo nō habet aliud auxiliū, deducitur, & ita nō rñ. huic quæstioni ppositē secundū Azo. sed dic vt modō notauī.

y Venditor. scilicet tantum.

z Continebit. cessione facta.

a Quoniam si emptor. si ergo nō sit stipulatus emptor, etiā secundū Aristo. nō est iniquū, & transit stipulatio ad emptorē: vt dixi. s. e. si quis missum. §. fi. sed secundum Paulum, qui fecit hanc legem, in nullo casu est iniquū, vt subiicit: nisi fortē & c. emptor tamen non vetatur experiri ex stipulatione venditoris. Azo. Item not. qd hæc iniquitas toleratur. j. de duo. reis. per totum titulum.

b Nisi id fortē. l. quod dictum est damnum post traditionem eueniens in venditoris stipu. venire: vt. s. proxi. §. sed si venditor & c. venditoris. scilicet post traditionem. R. cū ergo veditor & emptor stipulatus est, tenebitur venditor emptori actione ex empto, in qua veniet vt cedat actionē ex stipulatu: vt. s. de contrah. emp. quod sape. §. si res. sed non veniet in ea nisi dānū prioris tēporis. Sed si tantū venditor esset stipulatus, vtriusque temporis damnum veniret. Item not. hīc secundum R. post domus venditionem antè traditionem, aut alter, id est emptor vel veditor, aut vterque,

b) Est versū dicto. §. qui dāni. In hanc gl. quoniam in multis aliis locis varia est atque inconstans, Dynus addit emptorē nē pe expressim stipulatu de dāno cōtingente antè traditionem tantū: & ad id solūm extendi stipulationē. Itē quæ fiet fide vtroque sit stipulat^o, scilicet antè & post contingēte. Nā cū ad vtrūque extēdi tradi-

Casum ponit.

tur. in. l. dā-
ni. §. cū pa-
rietem j. eo.
Aut simpli-
citer stipula-
tū, temporis
nulla facta
cōmemora-
tione, ac tū
venire dānū
post traditio-
nē hōc in gl.
at que vt cō-
cilies gl. que
est. j. in. l. cū
emptor que
habet vtrin-
que dānū
cōtingēs si-
ue antē siue
post traditio-
nem venire:
dic nostram
hanc gl. sibi
tūm locum
vēdicare, cū
de dāno cō-
tingēte antē
traditionem
alia via em-
ptori cōsul-
tum est: vt
quia vēditō-
ri culpa fuit,
ne negligēs
in petēda sti-
pulatione.
At legis, cū
emptor, gl.
pcedit, quā-
do in culpa
vēditōri non
fuerat, sic
que de dam-
no cōtingē-
te antē tradi-
tionem em-
ptori cōsul-
tū non fue-
rat. quod no-
tabis ad mul-
ta iura.

vrerque, aut neuter à possessore domus ruinosa stipulationem
damni infecti extorquet. vbi venditor tantum stipulatus est, rem
emprotri tradet: actionem quoque natam ex stipulatione damni
infecti cederet: vt supra de contrahē. emp. quod saepe. §. j. & §. si res.

per quam actionem emptor damnum antē traditionem rei post-
eaque contingens con-
sequitur: vt ibi, sed si vē-
ditor &c. vbi vero em-
ptor tantum stipulatus
est: de eo solo damno
quod post traditionem
contigerit, cautum ha-
bebit: vt in prin. §. siue
de eo tantum, siue sim-
pliciter sit stipulatus. se-
cus si expressē pventro-
que: vt modò plenē dixi
ibi, sed nihil &c. Si
verò vterq; stipulatio-
nem venditoris ad pre-
cedēs tempus, emptori-
s ad sequens tempus
post traditionem porri-
gitur: vt ibi, quod esset
iniquissimum &c. sed
vnditor cederet emptori
pro primo tempore,
vt modò dixi per. l. §. de
contrahē. emp. quod
saepe. §. si res. Si verò
neuter stipulatur, em-
ptor in dāno versatur,
nisi venditor stipulari
potuit, & nō fecit. nam
huius culpae nomine cō-
uenitur: vt ibi, vendito-
rem autem &c. & supra
de act. emp. l. venditor.
& facit. j. tit. j. post vē-
ditionem. Item not. ex
hoc. §. in subsidiū hanc
cautionē interponi: vt
& §. e. l. §. j. plenē dixi.

Sabini.] CASVS. Cū
aedificares domum, ca-
uisti mihi de damno si
quod cōtingeret intra
annum. tādē intra an-
nū cecidit domus supra
parietē domus meae: ita quod totusest friquassatus, & vitiosus fa-
ctus. Dicitur quod si paries iste meus cadat antē annum, siue post
annum, teneris ad omne meum damnum: imò quod plus est, &
antequam paries meus cadat, possum agere ex stipulatione ista
ad damnum meum. Damnum autem aliquādo aestimabitur per-
inde ac si paries iste cecidisset. quod est si iste paries ita sit con-
quassatus, vt nulla ratione refici possit. certē tunc non minoris est
lis aestimanda, quā si cecidisset. Fran. Accursius.

a Domus. ruinosā: de qua cautum fuerat tunc.
b Acceperim. vt argu. §. ad. l. Aquil. huic scripturā. §. j. & l. ait lex.
& l. ita vulneratus. in prin. & j. de verb. oblig. cū stipulatus. &
l. hoc iure. Sed arg. contra in eo. titu. l. in illa.
c Possit. vt supra titu. proxi.
Si vicinas.] CASVS. Ego habeo domum ruinosam iuxta tuas a-
des, & tu domum ruinosam habes iuxta meas. dicitur quod ego
tibi, & tu mihi cauere debes. alioquin & ego in tuā, & tu in meā
intrabis possessionem. Franc. Accursius.

d Tu in meam. nā hāc est pœna nō cauentis: vt. j. ne vis fiat ei. l. si.
in prin. Sed cōtra. huic. §. §. eo. qui bona. §. si quis quia. Sol. vt ibi.
Itē op. si exactus à te vt caueā, incōtinenti exigo à te: si tu nō mi-
hi, nec ego tibi: vt arg. C. de pac. cū proponas. & C. de sent. & in-
terlo. om. iud. auth. & cōsequēter? Respō. satis diceris mihi satisfacere
vel satisfacere. patiēdo me venire in possessionē: vt. §. de pro-
cur. sed & hāc. §. si. & l. seq. & facit. §. ea. l. §. ei cuius.

Si pupillus.] CASVS. Cū pupillus doli capax non caueret de
damno infecto, iudex iussit me intrare possessio. cū intrare vel-
lem, pupillus prohibuit. certē tenetur mihi actio. in factū, ad in-
teresse meum. [SI MANDA TV.] Cū non cauerem tibi de dā-
no infecto, iudex iussit te intrare possess. & cū intrare velles, man-
dato meo quidam te prohibuit. dicitur quod ego teneor act. in
ff. Nouum.

**Quando finis habet necessariā
consequētiā ad principium, in-
spicimus principium. Bart.**

Sabini sententia vera est, existi-
mantis vt si dum aedificatur, intra
diem stipulatione comprehēsum
supra parietem meum domus
deciderit, eūmque vitiauerit: licet
post diem stipulationis paries de-
cidat, possim agere: quia damnum
iam tunc acceperim, cū paries
vitiosus factus sit, nec quicquam
obstare quod minus etiam antequā
decidat, agi possit. & si ita cōcus-
sus sit paries, vt nulla ratione refi-
ci possit, ideōque deponendus sit:
non minoris litem aestimandam,
quā si decidisset.

**Contumacia commissā in vna
re, non extenditur ad aliam rem.
Paulus.**

Si vicinas aedes habeamus, & ini-
uicem desideremus damni infecti
caueri: nihil obstabit quod minus
& ego in tuarum aediū possessio-
nem mittar, & tu in mearum.

**Actio in factum quae oritur ex
prohibitione, datur etiam contra
pupillum, si ipse prohibuit immis-
sum, & erat doli capax. Itē ex facto
procuratoris habētis speciale mā-
datum, datur contra dominū. Itē
datur nō solū si prohibuit missum
ex primo decreto venire in posses-
sionē, sed etiā si missum ex secun-
do: licet illi succurratur etiā alio
remedio: scilicet per Publicianā**

factum ad interesse tuum. [NON S O I V M.] Cū habere domū
ruinosam, nolui cauere tibi de damno infecto: & sic iudex iussit
te intrare possessio. cū intrare velles, prohibui. teneor act. in fa-
ctum. Secundò dicit cū velles intrare in poss. ex secundo decre-
to, prohibui. teneor. Tertio dicit, cū tu missus esses ex secundo

**vel per interdictū vnde vi. ista ta-
men remedia cū sint omnia rei
persecutoria, si actum fuit vno, &
obtentum: non potest agi ex altero.
Pau. de Castro.**

Si pupillus prohibuit iri in pos-
sessionem damni infecti, placet in
eum nō iniuste cōpetere hanc in
factum actionē. Si mādato meo
alius prohibuerit, in me hāc ac-
tio cōpetit. Nō solū autē eū pu-
nit p̄tor qui in possessione esse,
sed etiā eū qui possidere passus
non fuerit: cū alioquin si is
qui iussu p̄toris cōperat possi-
dere, & possidendo dominū ca-
pere, aut nō admissus, aut eiecit
inde fuerit: vtile interdictū vnde
vi, vel Publicianā actionē habe-
re possit. Sed si in factū actionē
egerit, his actionibus experiri non
potest: cū p̄tor id agat, ne dā-
num faciat actor: non vt in lucro
versetur.

**Ex stipulatione p̄toria inter-
posita per procuratorē procura-
torio nomine, acquiritur domino
vtilis actio sine cessione. P. de Ca.**

Si procurator meus dāni infecti
stipulatus sit: causa cognita mihi
ex ea stipulatione actio cōpetit.

**Ex processu agitato contra vnū,
non fit p̄iudicium alteri absen-
ti, & non citato. Pau. de Cast.**

XIX. GAIVS lib. ad Edictum Prae-
toris Urbani, titulo de dam-
no infecto.

g Eum punit. actione in factum.
h In possessione esse. ex primo scilicet decreto. aliās est in textu, est,
& tunc supponit pro domino rei, qui non admittit iussu mitti
ex primo decreto. aliās esse: & est melior: & tunc supponit pro
iussu mitti. & accipe, passus non fuerit: & semper dic ex primo de-
creto. Accursius.

i Possidere. ex secundo decreto.
k Cum alioquin. bene dico æquum esse dari in factum: quia & a-
liā quandoque dantur: & hoc subiicit.

l Possidere. ex secundo decreto: & sic non admissus cū recessisset
& rediret, vel expulsus, habet vnde vi, vt subiicit: vt infra de vi &
vi armat. l. j. §. deicitur. & §. interdictum. sed missus ex primo
decreto, non possidet, & sic non habet. vnde vi: vt infra de ad-
quirenda possess. l. iij. §. fina. & facit supra eodem. l. p̄toris. in
principio.

m Capere. aliās acquirere.
n Vtile. id est efficax. cū enim ciuilitur & naturaliter missus ex se-
cundo decreto possideat, debet habere directum: vt. j. de vi & vi
armat. l. j. §. deicitur.

o Publicianam. cū non erat dominus prior possessor: vt supra de
Publiciana. item si seruum. & est hīc loco tit. iussus iudicis, siue se-
cundo decreto: vt. §. de Publicia. l. sed & si res. j. respon. & j.
de acquir. poss. l. iustē.

p Actio. scilicet primò dicta. & facit in hoc. j. de re iudica. l. si
quis dolo. §. j. Accursius.

q Versetur. quod esset, si aliis actionibus ageret.

r Actio cōpetit. cōtra. j. de ver. obli. stipulatio ista. §. alteri. vbi di-
citur nō posse aliū alij stipulari. Rñ. hīc nō aliter, sed sibi stipula-
tus est, ex quo vtilis datur domino act. secūdū M. Sed tūc obstat
q̄ per liberam personā nō potest obligatio quæri: vt. C. per quas

decreto, & vna die exi-
res de possess. cū velles
redire, nō admisi te, vel
te deieci de possess. te-
neor tibi nō solū act. in
factum prædicta. sed eti-
ā vtili interdicto vnde
vi, quando te deieci:
& Publiciana: & si ege-
ris contra me act. in fa-
ctum, aliis actio. agere
non poteris. nam post-
quam consecutus es in-
teresse per act. in factū,
sufficit: & contentus es-
se debes. p̄tor enim
vult vt damnum tibi e-
mendetur: non vt lu-
crum habeas inde. [SI
PROCVRATOR.] Cū
tu haberes domum rui-
nosam iuxta meā, pro-
curator meus fuit à te
stipulatus de dam. infe.

dicitur quod ex stipula-
tione. Acquiritur mihi
actio. Fran. Accursius.

c In factum. de qua ha-
bes supra eo. si finita. §.
pen. & §. si. & l. sequen-
tis ad. §. si. & intelli-
ge de pupillo doli ca-
pace, non alio: vt. j. de
regu. iur. l. pupillus. &
j. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc
edicto. & §. de rei vind.
l. quod infans.

f In me. & in illum si-
militer: vt supra quod
quisq; iur. l. iij. §. j. & j.
de vi & vi armata. l. j. §.
deieci. & §. quoties.
& C. de acc. l. nō ideo. &
§. e. l. si quis missus. ij. rñ.
vbi de hoc plenē dixi.

† Infero ex
hoc text. q̄
iussus iudi-
cis in secun-
do decreto,
habetur lo-
co utuli: de
quo notauit
in. l. finita. §.
si postea. in
apostil. i. ver.
subuenitur.
§. eod.

personas no. acqui. l. j. & .j. de verb. obli. si ita stipulatus. §. Chrylogonus. Sed respon. illud regulare : hoc speciale in pratoris stipul. vt hic, & .j. de prato. stipu. l. in omnibus. & plenè dixi instit. de inuti. stipu. §. ei. & C. ad exhibendum. si res. Vel dic secundum R. datur mihi actio ex stipulatione procuratoris, si procurator in iudicio vel etià extra,

me tamen presente, stipuletur: vt supra si quis cau. l. penul. de procur. in causâ. §. fina. & .j. de verb. oblig. si procuratori presentis. vel in subsidium, quia ipsum procuratorem ad eedendum conuenire nõ possunt: vt pote absentem: vt. §. de instit. l. j. in fi. & l. ij. & in hoc vertitur causâ cognitio, si habes hic in litera causa cognita, vt quidam habent.

Eorum.] CASVS. Dicitur quòd si dominus domus ruinosæ sit absens ex necessaria causa: & ideò quia non cauit, est missus aduersarius in possess. certè ei reuerso reddetur possessio si caueat de damno infecto, & hoc petita prius in integrum restitutione. Idem intellige in fructuario & in creditore, & in simili qui habeat i domo ista ruinosâ ius. [SIVE ÆDIFICIUM.] Siue timeatur de vitio domus, siue operis positi in loco urbano vel rustico priuato vel publico maxime: cauendum est de

Eorum qui bona fide ab sunt, in stipulatione dani infecti ius non corrumpitur, si reuersis cauendi ex bono & æquo potestas datur: siue domini sint, siue aliquod in ea re ius habeant: qualis est creditor, & fructuarius, & superficiarius. †

Hoc edictum locum habet in ædibus & in operibus vitiosis, in quouis loco situata sint, hoc dicit.

Siue ædium vitio, siue operis quod vel in ædibus, vel in loco urbano, aut rustico, priuato publico fiat, damni aliquid futurum sit: curat prætor vt timenti damnum, caueatur. m

Summata est supra cod. l. damni. §. ei cuius.

XX. IDEM libro nonodecimo ad Edictum Provinciale.

Inter fructuarium & dominum proprietatis ita damni infecti cautio locum habet, si fructuarius quidem de soli vitio caueri sibi desideret, dominus verò proprietatis de operis vitio, si quid fructuarius ædificet. q Nam de

aliud auxilium, scilicet stipul. de vtendo fruendo, quam præstitit Seius: in qua veniet & istud damnum, cum ad eum Seium pertinet resectio. & sic si non facit, & propter hoc domus cecidit, tenetur ex prædicta promissione. Fran. Accursius.

Locum habet. si vicinas habent ædes, vt. §. l. damni. §. j. ruina ædium neuter ab altero cautione desiderare potest. fructuarius ideò, quia resectio ædiu ad eius ipsius onus non pertinet: proprietari ideò, quia vsitata stipulatio qua de re restituenda fructuarius cauet, ad hunc quoque casum porrigitur.

Si filiusfamiliâs est inquilinus, sibi & patri cauebitur pro periculo rerum peculiarium: pro periculo ædium soli filio: si actum est vt ad eum solum periculum spectet. B.

XXI. PAVLVS libro octauo ad Plautium.

Si filiusfamiliâs inquilinus sit, videamus an dani infecti nomine in possessionem ædium vicinarum mittendus sit. quæritur enim an filiusfamiliâs nõ videatur damnũ pati, si res peculiares sint, & pater possit stipulari si quid ei damni fiat. Et placet vtrũque eorum in possessionem mitti: nisi sic filius conduxerat, vt eius periculo ædes essent. tunc enim quia solus tenetur ex locato: rectè dicitur ipsum mittendum in possessionem, nisi ei caueatur.

prietario pro domo vsufu. quæ minatur ruinam. Pertinet. videtur hic quòd magna impendia ad fructuariũ spectent: & sic est contra. §. de vsufr. l. vsufr. leg. §. fi. & l. haftenus. & l. cum fructuarius. Sed dic quòd ad modica hic restringatur. vel aliter vt dixi supra eo. damni. §. j.

Ideò. scilicet non potest postulare sibi caueri à fructuario. **Vsitata.** se vsurum & fructuum arbitrio boni viri. & finito vsufr. restitutum: vt. §. vsufr. quemadmo. ca. l. j.

Casum. scilicet vt reficiat. **S**i filiusfamiliâs.] CASVS. Filiusfamiliâs cõduxit domũ, & in ea moratur. cũ esset ibi quædã domus quæ minabatur ruinã huic domui quã filius iste cõduxerat, petiit filius sibi caueri: & cũ sibi nõ caueretur, petebat se mitti in poss. quæritur an sit mittendus: & videtur q nõ, sed pater eius: quasi filius nõ videatur damnũ posse pati in rebus peculiaribus quas secũ habebat in domo cõducta: sed tantum pater. sed tamen dicit q pater & filius ambo mittendi sunt in posses. cũ vtriusque videatur interesse. Hoc tamen fallit in casu. nam si filius conduxerat domum hoc pacto, vt suo periculo esset domus, tunc quia ipse tantum esset obligatus act. ex locato, ipse erit mittendus in posses. non pater. Franc.

Inquilinus. quia alienam domum conduxit: super qua & rebus in ea positis vicina domus ruinam minatur.

Quæritur enim. à iudice: quia iudex hoc inquirat an filius & c. nõ ex verbis edicti: vt supra eo. l. qui bona. §. qui damni. Accursius.

Peculiares. hic distinguendũ est ad quod peculiũ res istæ respiciat. nã si ad castrẽse vel quasi, solus filius stipulatur: cũ in eis vt paterfa. censeatur: vt. §. ad Macedo. l. ij. & .j. de fur. si quis vxori. §. sed si Titio. vers. an autẽ. in aduẽtitio vterq; potest. pater, quia eius. l. patris interest ratione vsufr. filij, ratione proprietatis. Itẽ i pfectio vterq;: quia & filij interest, nõ solũ patris: vt. §. de mino. l. iij. §. sed vtrũ. in fi. & sic hoc intellige in aduẽtitio vel profectio.

Vtrũque. filiũ & patrẽ: quia vtriusq; interest, vt dixi: & sic prosequere vsq; ad finẽ. Vnde quod subiicit, vt eius periculo & c. exponere. l. filij tantũ, vel patris tantũ. pacisci enim potest filius ne à patre suo petatur: & sic fortè pactus est. ne pater teneatur ex cõducto, licet fuerit negligens in non petendo caueri. Itẽ & pacisci potest filius ne à se petatur tantũ: vt. §. de pac. l. si tibi decem. §. fi. & l. acquirit. & l. & heredi. in princi. Et quòd subiicit, quia solus & c. l. filius vel solus pater, ille solus in possessionẽ mittetur si ei nõ caueatur,

* Fl. aliquid. a] Ista gl. est ita not. sicut alia quæ sit iure: & eã no tabilissimam dicit Bal. ad hoc quòd si procurator est absens ita vt nõ possit cedere actio nes: statim i subsidũ trãseunt in me vtiles. Bolo. † Angelus his tribus addit emphiteutã atque feudatariũ, vt in eos quoque fundũ vctigalẽ ac feudatariũ habentes securdũ interponatur decretũ. vt. §. eo. l. si finita. §. si de vctigali. iuncta gl. mag ad fi. v. hic eũ videtur, ac potissimum Lud. Põra. qui eũ clarè declarat, ac aduersus alios tue tur.

- a Eorum. dominorum domus ruinosæ.
- b Qui bona. imò & aliud exigitur, scilicet quòd sit absens: ex necessaria causa vel probabili: vt not. §. de in integ. resti. l. fi. Azo.
- c Non corrumpitur. cum effectu.
- d Datur. petita restitutione: vt supra eod. l. si finita. §. si fortè. & §. postea. & ad idem. §. si ex noxa. cau. aga. l. ij. §. fina. & de noxa. l. electio. §. fina.
- e Siue domini sint. l. illius rei in qua facta erat missio.
- f Creditor. facit supra eo. l. quid de creditore. & l. hoc amplius. §. pen. & §. fin.
- g Siue ædium. priuatarum: de quibus repromittitur de vitio operis & loci: vt. j. l. fluminum. §. fin. & faciebat hic ventrem scilicet ista domus. H.
- h Operis. in publico vel priuato facti: vt quia machina est imposita superficiẽ ad proiciendum.
- i Quod. scilicet opus.
- k Ædibus. ædibus dico vel loco urbano vel rustico positis: vt .j. de ver. signifi. l. urbana. vel sub. in loco urbano. l. alio, vt in turri, & simili ædificio. Accursius.
- l Publico. hoc est contra. §. si finita. §. si publicus. sed expone vt ibi. Item in eo quòd hic miscet in publico & priuato facta opera, tamen cum distinctione intellige: vt altero pro solo & ædificio, & altero pro opere siue ædificio tantum: vt. §. eo. l. si finita. §. j. & infra. l. fluminum. §. pen.
- m Caueatur. aliter & aliter: vt. §. e. prætor. in pri. & §. de eo opere. **I**nter fructuarium.] CASVS. Titius habet proprietatem, Seius vsufructum in quadam domo. hæc domus in qua habet vsufructum Seius, minatur ruinã domibus aliis Seij: vnde Seius petit à Titio sibi caueri. quæritur an audiatur: & dicitur quòd si solum minatur ruinam: tunc Titius bene debet caueri. Quid erit contra si Titius habeat alias domos ibi vicinas, & petat à Seio sibi caueri: dicitur quòd si Seius faciebat aliquod opus in hac domo in qua habebat vsufr. & ratione huius operis timebat Titius ruinam: tunc Seius caueri debet. Quid autẽ erit si ipsa domus minatur ruinã, & fructuarius petat sibi caueri? Nõ auditur, cũ ad eum spectet resectio. Idẽ si Titius postulauit sibi caueri à Seio nomine huius domus. nam non auditur, cũ ipse habeat

b] Potes per hanc gl. colligere differentiam inter ædes & domũ: quia nõ omne ædificium dicitur domus: sed ædes dicuntur omne ædificium. Ita not. Bar. in. l. i. §. deinde. §. de cloacis. vbi dicitur quòd ædiũ veniat appellatioe, & quid domus. Idẽ tenet Flo. in. l. quidam Hiberus. §. de ser. vrb. prædio. ybi dicit quòd etiam venit porticus. & Paulus de Cast. cõ. fi. 47. Adverte tamen q iuriscõsultus in. l. si domus. in princi. de leg. r. promissue his verbis vitur.

ueatur, siue sit filius siue pater qui teneatur ex conducto: vt hīc, & .j. qui ex cau. in poss. ea. si filio. Alij, vt R. aliter exponūt hoc, & dicūt vtrūq; .i. patrem siue filium & locatorem. nā duos primos pro vno ponunt: & quod subiicit, eius periculo. .i. filij vel patris, non locatoris: quia tūc quādo nō esset periculū locatoris, solus filius siue pater, nō autē locator mittitur in possessionem si nō caueatur: & secundū hoc solus nō excludit patrem, sed locatorem. Cū primō intellectu q̄ teneat ex conducto si fuit negligēs in stipulādo, fa. s. e. dāni. §. emptor. Item ad v. trūq; facit. s. vt le. no. ca. l. j. §. fi. & l. ij. & l. iij.

I proprietarius.] **CASVS.**

Titius habet proprietatē in domo q̄ minatur ruinā, & Seius habet vsumfructū. hīc Titius cauit de damno infec. vicinis petētibus: & cū dom⁹ dedisset postea damnū vicinis, hīc Titius cōuētus ex promissione sua, emēdauit. dicitur q̄ Seius qui habet vsumfructū, debet cōferre Titio: & nisi cōferat, nō vtetur vsumfructu suo. Itē econtra pone q̄ hīc Seius cauit vicinis de dāno infecto: & aliquid prætuit ex hac caut. dicitur q̄ iste Seius debet habere vsumfr. & proprietatē donec Titius cōferat ei partem damni. & hāc sunt vera siue magnum damnum datū fuit vicinis, siue paruum. [P L A V T I V S.] Cū domus quēdam minaretur ruinam, & peterē caueri: venit quidā qui dicebat se dominū huius domus, & volebat absq; fideiussore cauere. ego negabā eū dominum, & dicebam Titium dominum. vnde volebam q̄ iste satisfaret sub hoc pacto, si appareat eum nō esse dominum. Item volebam quōd Titius quem dicebam dominum, purē caueret absq; fideiussore. quāritur an audiat? & dicitur quōd non: sed debeo eligere vnum ex his, vt caueat mihi. Franciscus.

a Repromississet. propter domum in qua habet proprietatem, quā minatur ruinam ædibus vicinis.
b Præstitisset. dāno dato conuentus ex stipulatione dāni infecti.
c Ædibus. scilicet fructuarij.
d Habere. scilicet proprietarij.
e Obtulerit. id est soluerit conuentus ex cautione.
f Conferre. conferunt ergo ambo pro æstimatione proprietatis & vsumfru. vt arg. s. de noxa. si ex duobus. §. fi. Accursius.
g Retinebit. loco pignoris. sed certē imō videtur ius dominij ad eum transire: vt. s. eo. l. quamuis. in fin. quā est contra. Solu. ibi in secundo decreto: hīc in primo dicit. Item nunquid habere potest proprietarius pro derelicto? Respon. sic: vt. s. eo. prætor. §. fi. & l. hoc amplius. licet quidam contra: vt argu. s. pro soc. l. cum duobus. §. fi. idem respondit. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. quōd

a) si fratres.

ibi loquitur in obligatione personali ex contractu. hīc in obligatione ex quasi noxali: vt. l. prætor. §. hoc edictum. s. eo.
h Missus in possessionem. haberet autem poss. ex primo decreto, & postmodum ex secundo decreto: & hoc nemine caente. hīc verō habeat fruct. scilicet nudā siue plenā proprietatem ex primo, & postmodum ex secundo decre. si ipse solus cauit, & proprietarius ei non confert: vt hīc, & s. eo. quamuis. in fi. Accursius.
i Eadem erunt. quasi diceret, prædicta sunt vera quando magnum fuit damnum: sed idem si paruum sit pro quo sit conferendū. sic instit. de rerum diui. §. gallinarū. Sed argu. contra. s. de dolo. si oleum. §. fi. & l. seq. & de in integ. restitut. l. scio. Item facit versus:

*Nam de mille faba modis cum surripis vnam:
Est leuius damnum: tibi non facinus minus esto.*
k Plautius. scilicet respondet ea quæ sequuntur.
l Repromitti. repete vellem, & simul vtrūq; fieri: sed ab vno purē repromitti: ab alio purē satisfari petere possum: vt. s. e. quāuis. itē ad id quod dicit non posse peti sub exceptione satisfari, est contra. j. eo. l. qui vias. §. j. & s. eo. prætor. circa princi. sed ibi ab vno: hīc à diuersis.

Versus.

ff. Nouum,

m Eligere. facit. C. de codi. l. fin. & s. de tributoria. quod in heredem. §. eligere. & s. vt leg. no. ca. l. iij.

N stipulatione.] **CASVS.** Domus tua tota minabatur ruinā. petij b) herede. vt caueres. dicitur quōd ru. debes cauere in po. totius perinde ac te vis cauere tantū, nō audiris, & mittar in po. totius perinde ac si nullo modo caueres. Franciscus.

dānū vicino sarcit. Eadē crunt i & si minimum damnum detur.

Stipulatio vel cautio de damno infecto, quoad repromissionē vel satisfactionem debet esse certa, & non conditionalis. h. d.

Plautius: * Si ab eo quē dominū esse negare, vellem sub hac exceptione, si dominus nō esset, satisfari: ab eo verō quē dominū esse dicerē, purē repromitti: i cōstitit non debere me impetrare, sed debere me eligere m) a quo velim mihi caueri.

XXIII. VLP IANVS libro sexagesimo tertio ad Edictum.

In stipulatione damni infecti quæ ædium nomine interponitur, nisi insolidum n) fuerit cautum, mittetur in possessionem. o

De eo opere quod fit in publico ad priuatam vtilitatem, debet satisfari de vitio operis: sed de eo quod ad publicam vtilitatem, nō satisfatur: sed competens iudex pro indemnitate aditur. Bart.

priuat⁹ auctoritate principis destruere potest. & quōd dixi q̄ potest ædificari in publico: est verū si sine incōmodo cuiusq; id fiat. Subsequēter dicit quōd hīc ædificans debet cauere de vitio operis, si opus minetur ruinā: nō autē de vitio soli. & reddit rationē. sic apparet q̄ quādo priuatus ædificat, est satisfadū. & hoc faciet iudex fieri. Quid autē si ipse iudex iussit opus publicū fieri: & timēt de vitio eius vicini: quid faciet? & certē adeāt principem vel præsidē prouinciæ, si in prouincia fiat opus: qui prohibebunt id opus fieri. vel si iā erat factū, tolli iubebunt. Vltimō reuertitur ad princi. l. dicēs: quod dictū est fore cauendū ab ædificāte in publico de vitio operis: & damnū quod inde cōtingeret, esse præstādū: est verū siue cōtingat dānū cū ædificatur, siue post. [A D I C I T V R.] Cū quis promittit de dāno infecto, debet promittere per se & per heredes suos seu successores emendatū iri damnum. qui autē contineātur sub hoc vocabulo successores: subsequēter dicit. [S E D V T N E O P E R I S.] Si timeo damnum ex vitio operis tui vel loci, debes mihi promittere de damno infecto: non autem satisfare. Secundō dicit q̄ hoc est intelligendum de vitio operis contingente ex vetustate. Idem de vitio loci. Quid enim si habeo solum arenosum vel palustre quod minatur ruinam: nūquid debeo cauere? certē non: quia naturale vitium est. [H Æ C S T I P V L A T I O.] Nomine domus tuæ promissisti mihi de damno infecto. nunquid teneris quocunque modo mihi damnum datum fuerit occasione domus tuæ? certē si damnum mihi datur ex vitio operis, teneris. sed si datur casu, vt si terremotu vel vi fluminis cecidit domus tua, vel pars eius supra meam: nō teneris. Sed pone quōd regulæ siue cupi domus tuæ ceciderunt supra meam, & sic damnum habeo: nūquid teneris ac si casu, vt per violentiam? & certē si vitio ædificij id contingit, teneris: si vi ventorum ceciderunt, non teneris. & hoc dixit Seruius. & Labeo etiam istud dictū confirmat: & rationem subdit, quod enim & c. Item pone quōd ex multitudine aquæ superueniētis domus tua cecidit supra meam: & sic mea oppressa incontinenti cecidit. nunquid teneris ex stipula. damni infecti? vt fuit de facto. nam quædam aqua quæ appellatur Auesea, ita vna die creuit quōd multæ domus ceciderunt. & certē non: quia non vitio soli nec operis datum est mihi damnum. Sed pone quōd aqua vitiauit fundamētum domus tuæ: tādē aliquo tempore elapso, intra quod bene poteris iuuare domum tuam ne caderet, cecidit domus tua supra meā. nūquid teneris? & respondet q̄ sic. nam ex vitio domus tuæ passus sum dānum multum. nec refert an incontinenti cecidit: an postquam vitiatum sunt fundamenta. & adducit simile de Aquilia. [Q V A M Q V A M.] Promissisti de damno infecto. si vitio operis datur dānū,

C iij

c) Infero ex hac gl. quōd cautio dāni infecti potest præstari pro parte domus de quib in. l. si cōmunes & ibi Bar. in. l. not. s. de negot. gest. cōlimitabis si domus est plurū. secus si vnus, secundū Bart. ibi s. per istū text.

n) Nisi insolidum. quia diuisionem hæc res nō recipit. R. vt arg. j. iud. sol. l. ex clausula.

o) In possessionem. totarū ædiū, cū vnus est domin⁹, & tota minatur ruinā: vt hīc, & s. e. si finita. §. ex hoc edicto. si autē plures sint domini, fit missio in partē nō cauetis: vt. s. cōmu. diui. si quis putans. §. si damni. & de negot. gest. si cōmunes. & s. eo. prætoris. §. j. & j. eo. l. plures. in fi. & s. vt in poss. leg. l. is cui. §. si ex duobus. quæ sunt contra.

F luminum.] **CASVS.** Vsum fluminum publicorū est communis, sicut vsum viæ publicæ: & litorum fluminis communis est vsum. Secundō quæritur, an in his publicis possit quis ædificare? & certē auctoritate præcipis potest. Itē opus in publico factū

teneris. & hoc est verum quando tu vel alius nomine tuo fecerit opus. sed si opus factum est te nolente, & te prohibere non valente: tunc si vitio operis talis datur mihi damnū, nō teneris. [P R A E T E R E A.] Si habebas furnum, & nomine eius promisti de damno infecto, & culpa furnarij dedit mihi damnū: non teneris. Se cūdo dicit, vbi cumque est promissum de damno infecto, & damnū sit datum casu fortuito cui nulla ope potest occurri: promissor non tenetur. & de hoc habuimus plura exempla. §. ea. l. §. hęc stipulatio.

[ITEM APVD VI VIANVM.] Nōmine agri & arborum in eo existentium promisti mihi de dāno infecto, tandem postea vi tempestatis vel venti arbores agri tui ceciderunt in meum agrum, & dānum mihi dederunt in vitibus meis vel segetibus. nunquid teneris? quæritur. & dicitur qđ nō, & reddit rationem. Sed pone quod arbores fundi tui ex vetustate ceciderunt in meum agrum, & damnū mihi tulerunt. tunc teneris. [I D E M A I T.] Nōmine mearum ædiū tibi promisti de damno infe. postea ædes meæ vi tempestatis ceciderunt in domos tuas, & sic domus tuę oppressę ceciderūt. quæritur an teneat tibi emendare damnū: dicitur quod non: quia nullum damnū & c. nisi in casu: vt si ædes meæ erāt adeo debiles quod per minimam tempestatem ceciderunt. nam tūc teneor. postea loquitur Labeo, & reuertitur ad primum casum huius. §. nam quod dictum est ibi quod ego do minus nō teneor si vi tempestatis ceciderūt domus meæ in tuas, verum est si incontinenti ceciderunt. Quid enim si vitiosa factæ sunt propter tempestatem, & postea ex interuallo ceciderunt in tuas? certè tunc teneor quasi ex vitio operis nunc sit datum damnū. [I T E M V I D E A M V S.] Nunc vult dicere quando cōmittatur stipulatio damni infecti. & certè tūc cōmittitur, quando datur damnū vitio ædiū, loci, vel operis. Quid autem erit si puteum foderem in domo mea, & caui tibi de damno infecto: nūc autem cū fodi, venæ putei tui precisæ sunt: quæritur an teneat? & certè nō teneor. Sed pone quod in tantum fodi vt paries tuus stare nō possit: quia totus destructus est. certè non teneor. Franciscus.

F Luminum publicorum communis est vsus, a sicuti viarum publicarum, & littorum. b In his c igitur publicè licet cui libet ædificare, & destruere: d dum tamen hoc sine incommodo cuiusquā fiat. propter quod e operis dumtaxat nomine cū satisfatione cauetur, de vitio loci nihil cauetur: hoc est, operis f q quis facit. Cæterum si ex loci vitio damnū timeatur: minimè dicendum est damni infecti stipulationē interponi oportere. Quis enim dubitat neminem esse à quo stipuletur, g cum nemine h nihil faciente. i locus ipse publicus damnū inferat sui natura? Ad ea igitur i opera stipulatio pertinet, k quæcunque priuatim fiant. Quid ergo si publicè opus fiat? de vitio eius l quid faciemus? Et planè vel princeps aduendus est: vel si in prouincia fiat, præses prouinciæ. m Sed quod dictum est, operis vitio: n sic accipiendum est etiam si proponas o non tantum tempore quo opus fit, sed etiam si postea contingat. p Quid enim si ideo quia malè ædificatum erat,

si ædes meæ erāt adeo debiles quod per minimam tempestatem ceciderunt. nam tūc teneor. postea loquitur Labeo, & reuertitur ad primum casum huius. §. nam quod dictum est ibi quod ego do minus nō teneor si vi tempestatis ceciderūt domus meæ in tuas, verum est si incontinenti ceciderunt. Quid enim si vitiosa factæ sunt propter tempestatem, & postea ex interuallo ceciderunt in tuas? certè tunc teneor quasi ex vitio operis nunc sit datum damnū. [I T E M V I D E A M V S.] Nunc vult dicere quando cōmittatur stipulatio damni infecti. & certè tūc cōmittitur, quando datur damnū vitio ædiū, loci, vel operis. Quid autem erit si puteum foderem in domo mea, & caui tibi de damno infecto: nūc autem cū fodi, venæ putei tui precisæ sunt: quæritur an teneat? & certè nō teneor. Sed pone quod in tantum fodi vt paries tuus stare nō possit: quia totus destructus est. certè non teneor. Franciscus.

a vsus. nō proprietas nisi littorū maris. nam flumina sunt publica: vt instituit de re. diui. §. flumina. rerum enim quædam sunt cōmunes, quædam publicæ: vt instituit de re. diui. §. j. & §. de re. diui. l. ij. iij. & v. vbi plenè dixi. Accursus.

b Littorum. semper repete, communis est vsus. & dic, littorū fluminis. nam de littore maris non est dubium: quia etiam proprietas est communis.

c in his. scilicet publicis prædictis: & quod dicit publicè exponere. i. publica auctoritate habita à principe vel à senatu: vt infra ne quid in loco publi. l. ij. §. si quis à principe. & §. de fluminibus. l. quod minus. & tunc ædificatū eius est cuius est solum, id est publicum. ipse tamē tantum vtetur si hoc actum fuerit in concedēdo, licet secus esset in communibus: vt §. de acquir. re. do. quod in littore. & l. seq. vel dic publicè, id est ad publicam vtilitatem. aliās non licet: imò cogeret demoliri per specialia interdicta: vt §. de fluminibus. & ne quid in flum. pub. & his similibus.

d Destruere. quod nocet. R.

e Propter quod. quia communis est vsus, non cauet de vitio soli: & quia sine incommodo debet facere, cauet de operis vitio: & sic propter hæc duo de vitio operis tantum cauet: & hoc dicit propter quod. i. propter vtrumque.

XXIII. I D E M libro octogesimo primo ad Edictum.

f Operis. hoc non ad proximi sed ad superius refertur. **g** Stipuletur. id est stipulari possit ille qui damnū veretur. **h** Nemine. abundat vna negatio. * sic. §. de adquiren. pos. qui pignoris. & in auth. de his qui ingre. ad ap. §. si verò neuter. col. v. & §. de verb. obli. l. j. §. si quis ita. & in auth. de here. & Fal. §. inordinatum. col. j. & C. de fer. fug. l. j. Sed argu. contra infra de verb. sig. l. duobus.

i Igitur. suppletiuè lege: vel etiā illatiuè, ita satisfactio interponitur ex hoc edicto, ergo per iudicē: ergo cū iudex iussit opus fieri, non est per quē interponatur: & hoc est, ad ea igitur opera quæ priuatim nō quæ publicè. Azo.

k Stipulatio pertinet. soli & ædificij, prout legis igitur, illatiuè: vel lege suppletiuè: vt dixi.

l De vitio eius. s. soli.

m Prouincia. vt ibi fieri prohibeat, vel tolli iubeat: cū etiam si id in his locis fiat quod alicui noceat, de loco publi. sit interdictū positū: vt. §. ne quid in loco pub. l. j. & ij. & §. titu. j. l. j. §. j. & facit. §. eod. si finita. §. si publicus. Sed contra in ea. l. §. siue autem. sed illud de vitio operis accipe quod debet satisfari.

n Vitio. esse cauēdū. R.

o Si proponas. damnū timeri, vel dari. R.

p Contingat. quia retro datum videtur: vt. §. e. dāni. §. Sabini. & arg. §. de lib. cau. l. fi. ij. respo.

q Corruit. postea in ædes vicinas. Accursus.

r Adicitur in hac stipulatione. quæ pro vitio operis interponitur. & fa. §. titu. j. l. non solum. §. fin.

s Dominiū. No. successoris appellatione etiā in rem successor intelligitur: vt. §. de iureiu. l. etiā si in rem. & §. quo. leg. l. j. §. illud. Sed arg. contra. §. de eden. quædā. §. is autē. & §. v. usufr. quædā. ca. l. omnes. §. fi. Sed nūquid si hi successores ædificauerūt, & vitio illius operis damnū sit illatū, tenebuntur? Respon. quidā quod sic: vt ar. §. tit. j. l. fi. & sic secundū eos ambulat actio & obligatio de vno in aliū: vt & pro eis. §. de usufr. l. adhuc. §. si operas. & §. tit. j. si terti. §. si quos. & §. fami. er. l. in iudicio. Sed tu dic secundū Or. nō teneri successorē in rem: sed propter opus ab eo factum tenebitur qui primo promisit: vt. §. de ser. expor. l. Titius. & §. eod. dāni. §. emptor. & de hoc etiam dixi. §. eo. si quis missum. §. fin.

t Sed vt ne. aliās nec: aliās ne, pro non, & quod dicit operis, subaudi tantum, & loci tantum & ædiū: quod vtrumque prædictorum continet: vt. §. eo. inter fructuarium. & sic loquitur quando in priuato fit: quia tūc pro his omnibus satisfatur: vt. §. ea. l. §. pen. & quod subiicit factum, sic expone. i. remaneat apud illum cui datum est. sic. §. de iudi. l. Iulianus. Item quod dicit, sine satisfatione, intellige cum in proprio suo priuato loco fit. nam si in alieno, licet priuato, satisfatur: vt supra eo. prætor. & hoc secundum Io. & sic amodo de priuato dicit hic & seq. §. sed Azo facit loqui de publico: & quod dicit in prin. loci, exponit. i. vitio illato ex opere in loco. & non habet infra sine: quia bene debet satisfactio interponi: vt supra eo. l. in prin.

u Vitium. pro quo hæc cautio interponitur.

x Et loci. non veniens ex opere.

y Extrinsecus. i. non ex natura loci: vt quia palustris vel arenosus: sed ex defectu, & plerumque vetustate: vt infra ead. l. §. itē apud Viuanum. in fin.

z Eas. ædes.

a Denique. nunc de solo tantum. Sed quid si quis fecit opus in loco arenoso, ex quo opere vel solo iam damnū timetur? Respo. fortè locum habebit hæc cautio: vt. §. proximi. §. no. & §. Sernius.

ajimò magis negat. August. lib. 2. c. men. cap. 2.

bj Concor. text. in fi. de test. lib. 6. sed in dubio intelligitur de vniuersali, nisi esset in dispositione adiectū verbum, quibus cumque. vt not Alex. ple ne in l. quædam. §. nihil col. i. ff. de eden.

† In archetyp. fauente minus rectè. Taurellus. At Antonius Aug. legit faciente, & ait hic esse Græcā phrasim ob plurium negationum concursum, libro. 3. E. mend. c. i.

Quia

Vitio naturali parcedum est.

a Quia si naturale. no. parci vitio naturali. sic. j. tit. j. l. j. §. hęc autem cautio. in fi. §. & §. idem aiunt si aqua. & §. itē sciendum. Sed ar. cōtra. §. ad. l. Aquil. si seruus seruū. §. si fornacarius. & in athen. de restitu. & ea quę parit in. xj. §. vnum. col. iij.

b Committetur. sic supra de leg. j. si legati.

c Iniuria. id est vitio. sic ponitur insti. si quadru. pau. fe. di. §. pauperies. vel dic secundū R. iniuria. i. non iure vel culpa. culpa autem tua ruinam factam dico, si cū pręuideres, vel pręuiderere posses domum ruituram, non curasti quo minus ruina stipulatori noceret.

d Dato. scilicet casu fortuito, vt subiicit.

e Fortuito. qui non potuit pręuideri: aliās secus: vt. §. e. tit. l. qui bona. §. cum inter. & facit §. prox. §. & quod ibi dixi. & §. e. sequenti. §.

f Violentia. sola. R.

g Et rationem. non solum superiorē sententiam confirmat: sed etiā rationem subdit.

h Nō admittatur. f. non teneri promissorem de casuali damno. R.

i Possit. ita quod non lædatur, & lædat: vt. §. eo. damni. in prin. & §. loca. & condu. l. ex cōducto. §. si vis.

k Cōtrouersa. i. impet.

l Insulam. cuius nomine damni infecti erat promissum. R.

m Deinde. f. subito.

n Ceciderint. propter ruinā aliarū quarū nomine erat promissum.

o Fundamenta. paulatim. Azo.

p Ruiset. scilicet post ex interuallo, vt pręuideri ruina possit, & aduersus eam prospici.

q Alioquin. i. aliās.

r Protinus. hęc nihil potest promissori imputari: quia ruinam euitare non potuit. Ro.

s Antē sit. ita q̄ poterat iuari. & ad hoc. §. de neg. gest. diuortio. circa prin. Accursius.

t Sanum. qui tenetur quanti valuit in anno proximo retro.

u Factum imbecilliorum. qui pręstabit quāti plurimi fuerit à die quo vitia excessit in anno retro. & ita si duo mortiferē diuersis temporibus vulnerauerint aliquē: cuiuslibet sit computatio ex die vulneris sui: vnde plus in vnius æstimatione poterit esse, quā alterius: vt. §. ad. l. Aquil. l. ita vulneratus. §. æstimatione. & ad idem. l. qua actione. §. sed & si quis. eo. tit. ad. l. Aquil. sed caue tibi: quia non est per omnia bonum simile, cū. f. nullo modo teneatur si protinus cadat: hęc. i. in. l. Aquil. sic, licet diuersimodē: vt. d. ll. §. ad. l. Aquil. quę vt contrarię ponuntur. Iterū hęc habetur respectus retro. j. certum tempus. §. tempus dati damni.

x Nō potuit. de iure, vel de facto: vt. §. de noxa. in delictis. in prin. & §. loca. si fundus. & l. seq. & l. sed & de damno. & j. de re iud. s̄ape. §. cur autem.

palustris loci vel arenosi nomine quasi vitiosi committi stipulationem: quia naturale vitium est: & ideo nec ea stipulatio interponitur: neque interposita committetur. **b** Hęc stipulatio vtrum id solum damnum contineat quod iniuria fit: an verò omne damnum quod extrinsecus contingat? Et Labeo quidem scribit de damno dato **d** non posse agi, si quid fortē terræmotu aut vi fluminis aliōve quo casu fortuito **e** acciderit. Seruius quoque putat, si ex ædibus promissoris vento regulæ deiectæ damnum vicino dederint, ita eum teneri, si ædificij vitio id acciderit non si violentia **f** ventorum, vel qua alia ratione quę vim habet diuinam. Labeo & rationem **g** adicit, quā ***** si hoc non admittatur, **h** iniquum est. Quod enim tam firmum ædificium est, vt fluminis, aut maris, aut tempestatis aut ruinæ, aut incendij, aut terræmotus vim sustinere possit? Idem Seruius putat, si controuersa **k** aquæ insulam **l** subuertent, deinde **m** stipulatoris ædificia ceciderint, **n** nihil eum ex stipulatu consecuturum: quia id nec operis nec loci vitio factum est. Si autem aqua vitiaisset fundamenta, **o** & sic ædificium ruisset: **p** committi stipulationem ait. multū enim interesse, quod erat alioquin **q** firmum, vi fluminis lapsus sit protinus, **r** an verò antē sit **t** vitiatum, deinde sic deciderit: & ita Labeo probat. etenim multum interesse (quod ad Aquiliam pertinet) sanum **u** quis hominem occidat, an verò factum **u** imbecilliorum.

Supra exposuit quid est dictum vitium soli: nunc quid est dictum vitium operis, hoc est à quo dicitur esse factum opus, vt stipulatio committatur. Bartolus.

Quamquam autem stipulatio committitur, cū vitio operis

y Nomine fecerit. & ratum sit habitum, non aliter. Azo.

z Promissum est. ab aliquibus suis amicis.

a Præterea si furni. id est pro damno contingente vitio furni: & sub. tantum nomine furni, secundum Io.

b Furnarij. quādo aliquis aliquid operatur in suo, & inde damnum datur vicino: distingue: aut facit non animo nocendi: & tūc non tenetur, nec committitur stipulatio: nec non interposita interponet. Aut animo nocēdi: & tunc sic, vel aliter an operaris in tuo aliquid, immittendo in prædium vicini: vt furnum: quod non licet: vt. l. sicuti. §. Aristo. §. si serui. vind. an non immittendo: & tunc non tenetur, bono animo faciat vel non: vt hęc. Nec ob. j. de aqua plu. ar. l. j. §. denique, quia illud est verū quātum ad illū tractatū: & in multis differt ille ab isto. fallit hoc vbi fodis iuxta parietem meū magis quā possis: quod non licet. Vel breuius verum est q̄ quicquid feceris in tuo, nō teneris mihi per hoc editum: nec committitur stipulatio: nec non interposita interponetur: sed teneris de dolo: vt §. de dolo. l. rem quandam venalem.

damnum factum sit: tamen si opus factum est ab eo quem promissor prohibere non potuit, stipulatio non committetur. Planē si prohibere potuit, committetur. Sed si quis promissoris nomine fecerit, **7** vel eius pro quo promissum **z** est, aut alius qui prohiberi potuerit: stipulatio ista committetur. Præterea si furni **a** nomine damni infecti fuerit cautū, deinde furnarij **b** culpa **c** damnum datum fuerit: non venire **d** in hanc stipulationem plerisque videtur. Cassius quoque scribit quod contra ea **e** damnum datum est, cui **f** nulla ope occurrere poterit stipulationem non tenere. **g**

Hic reuertitur ad declarationē istius verbi, vitium loci. hoc dicit. Bart. Et hoc intendit: Hęc stipulatio damni infecti habet locū quando res suo vitio damnū dat: secus est si aliqua vi exteriori illa res deiecta damnum dederit. hoc dicit.

Item apud Viuianum relatam est, si ex agro **h** vicini arbores vi tempestatis confractæ in meum agrum **i** deciderint, eoque facto vitibus meis vel segetibus nocent, **k** vel ædificia demoliunt, stipulationem istam, in qua hęc omnia comprehenduntur, **l** si quid arborum loci ve vitio acciderit, non esse vtilem: **l** quia non arborum vitio, sed vi ventorum damnum mihi datum est. Planē si vetustate arborum hoc fiebat: **m** possumus dicere vitio arborum damnum mihi dari. Idem ait, si damni infecti ædium mearum nomine tibi promisero, deinde hęc ædes vi tempestatis in tua ædificia ceciderint, eaque diruerint, **n** nihil ex ea stipulatione præstari: quia nullum damnum vitio mearum ædium tibi **t** contingerit: nisi fortē ita vitiosæ **o** mear ædes fuerint, vt qualibet vel minima tēpestate ruerint. Hęc omnia vera sunt. Sed & quod Labeo

h Agro. pro quo damni infecti fuerat cautum mihi. Ro.

i Meum agrum. cuius nomine fuerat cautum mihi. Ro.

k Nocent. protinus: vt. §. ea. l. §. idem Seruius. & j. prox. §. & facit. §. §. prox. cum suis concor.

l Vitilem. id est efficacem hoc casu: quia ex ea nō poterit agi. M.

m Fiebat. scilicet damnum.

n Diruerint. scilicet ædificia tua.

o Vitiosæ. Not. quod hic casus. f. fortuitus, est pro reo: quia exceptio fit de eo solo quod est dictum, sed debilitas ædificij contra eum: & tamen potius eligitur quod contra eū facit: vt. §. ad Sila. l. iij. §. si. Sed ar. cōtra. j. de reg. iur. l. fauorabiliores. & inst. de in-

cautionem damni infecti tria cessare faciunt.

c Culpa. tantum, non operis vitio. R. nam si furni & furnarij, bene veniēt in hac stip. vt. §. ad. l. Aquil. si seruus seruū. §. si furnum. in fi. §. quę est cōtra. vel ibi cauit nomine ignis, & sic gñaliter. hęc noīe furni.

d Non venire. sed in Aquilia: vt. §. ad. l. Aquil. si seruus seruū. §. si furnum in prin. Tria ergo sunt quę faciunt hanc cautionē cessare. vitium naturale: vt. §. §. vitium casus fortuitus: vt. §. hęc sti. & sequē. & j. prox. item culpa: vt hęc.

e Cōtra ea. quę deueniunt in stipulatione.

f Cui. scilicet damno.

g Non tenere. etiam interpositam: vt. §. eod. §. vitium. & §. hęc stipulatio. & §. Seruius. & §. idē Seruius. & §. quamquam. & j. §. prox. & j. eo. l. damni.

† Sic rectius quā mihi.

terdi. §. commodum. & C. de condit. infer. l. fi. quæ sunt ar. cōtra.

a *Referre.* vt. §. eo. §. idem Seruius.

b *Ruit.* subito.

c *Ceciderit.* ex interuallo: quia in hoc tenebitur.

d *Ædium.* i. soli & ædificij: vt. §. e. inter fru. & §. ea. l. §. sed vt ne.

e *Loci.* f. tantum, id est foli tantum.

f *Operis.* i. ædificij tantum: pro his enim caueatur, cum fiunt in priuato: vt hīc, & §. eo. si finita. §. notandum. & §. e. damni. §. fi.

g *Vtputa.* ponit exemplum quādo damnū dari videtur ex opere.

h *Non teneri me.* nisi animo nocendi feci. tūc enim de dolo: vt. §. titu. j. l. j. §. denique. quod semper præsumitur, scilicet quod non faciam animo nocendi: vt arg. §. pro soc. l. meritō. Sed op. quia licet in suo facere, dū tamen non nocet in alieno: vt infra de regu. iur. l. domum? Respon. nō videtur officere si lucem auferat, quam ex priuato confuevit habere: vt. §. eo. l. Proculus. vel aquam auferat, vt hīc. Item secundō op. infra. l. proximi. sed ibi seruitus debetur ab ædificante: vt & infra tit. j. l. si in meo. Item tertio op. §. si ser. vin. sicuti. §. Aristo. & l. si quando. §. fi. & l. fistulas. sed in illis in alienum immittebam: hīc in meo operabar, nihil in alienum immittebam.

i *Committetur.* si dicas quando facerem animo nocendi, planum esset: vt. §. titu. j. l. j. §. denique. & sic esset idem quod in superiori respō. quod nō placet: quia aliquid aliud vult dicere hīc: quod patet, quia dicit, si tamen & c. vnde dic, etiam non animo nocendi, sed spontē fuit stipulatio interposita si damnū fieret occasione huius fossionis. non enim cogendus erat, ex quo animo nocendi non fiebat. & sic. §. eo. damni. §. cum parietem. & de hoc dices. §. l. Proculus. Sed quid si in superiori casu totam aquam auferat? Respon. idem quod si partem: vt arg. §. titu. j. l. si in meo.

k *Accipere.* id est pati.

l *Officiatur.* nō tamē vt actio nascatur: vt. §. l. proximi. vel dic Trebatium malē dixisse, & per Proculum corrigi si intellexerit etiā seruitute non debita. Tu dic Trebatium intellexisse quando seruitus debebatur: & sic bene dixit, agitur ergo secundū eum ex stipulatione damni infecti, cum seruitus debetur. Sed nonne habet locum confessoria: ergo hæc cessat: vt. §. eo. l. inter. & l. damni. §. j. & l. qui bona. §. de illo quæ omnes sunt contra Trebatium? Sed respon. non obstant: quia ad aliud datur confessoria. sed seruitutem præstandam: & ad aliud hæc stipulatio: quia ad damnū propter lumen amissum: vt. §. eo. l. qui bona. §. si quis opus. sic & in ope. no. nun. quia in subsidium datur auxilium illud: vt. §. titu. j. in prouinciali. §. j. & tamen ibi concurrunt confessoria: vt. §. titu. j. l. j. §. fi. & l. de pupillo. §. sextus. versi. impositiciam.

m *Proculus.* §. i. s. v. s. Habebas domum iuxta meam, nec aliquam serui. mihi debebas. cum velles op^o aliquod facere in tua domo, puta eleuare eam, & timerem damnū ex hoc opere: promi-

putat, verum est, referre ^a vtrum impulsu fluminis ruit ^b ædificiū, an deterius antè factum, postea ceciderit. ^c

Ex opere quod facit promissor in suo propter quod stipulator amittit lucrum quod percipit a priuato: hæc stipulatio non committitur, nisi ex certa scientia de hoc caueatur: vel iure seruitutis debetur. Bartolus.

Item videamus quando damnū dari videatur. Stipulatio enim hoc continet, quod vitio ædiū, ^d loci, ^e operis, ^f damnū datum sit: vtputa ^g in domo mea puteum aperio: quo aperto, venæ putæi tui præcisæ sunt. an teneat? ait Trebatius non teneri ^h me damni infecti, neque enim existimari operis mei vitio damnū tibi dari in ea re in qua iure meo vsus sum. Si tamen tam alte fodiam in meo vt paries tuus stare non possit, damni infecti stipulatio committitur. ⁱ

xxv. PAVLVS libro septuagesimo octauo ad Edictum.

Trebatius ait, etiam cum accipere ^k dānum, cuius ædiū luminibus officiat. ^l

xxvi. VLP IANVS libro octogesimo primo ad Edictum.

& facit. §. de iniur. si cum seruo. & §. de reg. iur. l. nemo damnū.

i *Committetur.* si dicas quando facerem animo nocendi, planum esset: vt. §. titu. j. l. j. §. denique. & sic esset idem quod in superiori respō. quod nō placet: quia aliquid aliud vult dicere hīc: quod patet, quia dicit, si tamen & c. vnde dic, etiam non animo nocendi, sed spontē fuit stipulatio interposita si damnū fieret occasione huius fossionis. non enim cogendus erat, ex quo animo nocendi non fiebat. & sic. §. eo. damni. §. cum parietem. & de hoc dices. §. l. Proculus. Sed quid si in superiori casu totam aquam auferat? Respon. idem quod si partem: vt arg. §. titu. j. l. si in meo.

Trebatius. **CASVS.** In hac. l. & sequen. pluribus modis posset poni casus. tu autem ponas secundū quod dominus meus ponit, & glossæ tangunt hoc modo, & in hac. l. sic pone casum: Debebas seruit. domui meæ altius non tollendi, ne obster luminibus meæ domus. cum velles altius domum tuam seruientem ædificare: promissisti de damno infecto. nunc aded ædificasti altius, quod luminibus meis nocet. certē teneris ex stipulatione dāni infecti ad omne dānū quod habeo ex obscuracione luminū. Fran.

k *Accipere.* id est pati.

l *Officiatur.* nō tamē vt actio nascatur: vt. §. l. proximi. vel dic Trebatium malē dixisse, & per Proculum corrigi si intellexerit etiā seruitute non debita. Tu dic Trebatium intellexisse quando seruitus debebatur: & sic bene dixit, agitur ergo secundū eum ex stipulatione damni infecti, cum seruitus debetur. Sed nonne habet locum confessoria: ergo hæc cessat: vt. §. eo. l. inter. & l. damni. §. j. & l. qui bona. §. de illo quæ omnes sunt contra Trebatium? Sed respon. non obstant: quia ad aliud datur confessoria. sed seruitutem præstandam: & ad aliud hæc stipulatio: quia ad damnū propter lumen amissum: vt. §. eo. l. qui bona. §. si quis opus. sic & in ope. no. nun. quia in subsidium datur auxilium illud: vt. §. titu. j. in prouinciali. §. j. & tamen ibi concurrunt confessoria: vt. §. titu. j. l. j. §. fi. & l. de pupillo. §. sextus. versi. impositiciam.

Proculus. **CASVS.** Habebas domum iuxta meam, nec aliquam serui. mihi debebas. cum velles op^o aliquod facere in tua domo, puta eleuare eam, & timerem damnū ex hoc opere: promi-

sisti mihi de damno infecto: nunc eleuata domo tua habeo damnū: vt quia obscurata sunt lumina domus meæ. quæritur an committatur stipulatio? Et dicitur quod non. Idem est & si in fundo tuo fecisti cuniculum, id est riuum coopertum vel fossam: & sic aqua quæ veniebat ad fundū, meū abstulisti. nam licet promiseris mihi de damno infecto: tamen non teneris ob hoc. & reddit rationem. Franciscus.

m *Proculus ait.* & malē secundū quosdam: quādo. f. seruit^o deberetur. vel dic, bene: & nō debetur seruitus: vt statim patet. H.

n *Ædificia.* f. tua.

o *Iure tuo.* vt quia nullam seruitutem debes: aliās fecus: vt. §. l. proximi. dixi.

p *Cuniculo.* riuus coopertus dicitur.

q *Aquam meam* etiam totam, & totum lumen superiori respon. vt supra. l. fluminum. penul. respon. & §. titu. j. l. j. §. denique. & l. si in meo. & §. de ser. vr. prædio. l. cum eo. Alij vt Pi. dicūt aquam non totam, nec totum lumen: vt. §. l. fluminum. in fi. sed ibi damnū sentiebat in pariete ruente, secundū H. & sic in damno vitur ista distinctione, an sit modicum, vel maximum: vel aliter vt ibi dixi. Item pro Pi. supra de serui. vr. prædi. l. binas. in fi. ij. respon. sed ibi ædes non auferunt totum lumē domui legatæ, ne inutile legatū

Proculus ait: Cum quis iure quid in suo faceret: quamuis promississet damni infecti vicino, non tamen eum teneri ea stipulatione: veluti si iuxta mea ædificia ⁿ habeas ædificia, eaque iure tuo ^o altius tollas: aut si in vicino tuo agro cuniculo ^p vel fossa aquam meā ^q auoces. Quāuis enim & hīc aquam mihi abducas, ^r & illic luminibus officias, tamen ex ea stipulatione actionem mihi non competere: scilicet quia non debeat videri is damnū facere, ^f qui eo veluti lucro quo adhuc utebatur, prohibetur: multūque interesse vtrum damnū quis faciat, ^t an lucro quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Mihi videtur vera esse ^u Proculi sententia.

Si plures stipulantur, debent simpliciter stipulari: sed si plures promittunt, debet pro parte promittere. Bartolus.

xxvii. PAVLVVS libro septuagesimo octauo ad Edictum.

Plures earundem ædiū domini singuli stipulari debent si ne adiectione ^x partis: quia de suo quisque damno stipulatur. ^y quoniam pars adiecta ^z partis partem

fit. Item nunquid hoc dices vt stipulatio non committatur etiam si fiat animo nocendi? Respon. Pi. vtique quantum ad hanc stipulationem in qua agitur dum cauit de damno: verūm ageret ibi de dolo vel in factum actione: vt. §. titu. j. l. j. §. denique.

r *Adducas.* f. priuatam. aggeres enim in publico facti si trās flumen etiā noceant, demoliēdi sunt: vt. §. titu. j. quod principis. §. fin.

f *Facere.* i. pati, vel non videtur damnū facere ei qui & c.

t *Faciat.* i. sentiat. & sic nō esse eandem rationem damnū sentire, & lucrū non facere: vt. C. de codi. l. fin. & §. titu. j. l. ij. §. item Varus. in fi. & l. j. §. sicut. & §. de fur. l. si is cui commodata. & arg. §. de condi. & demon. Titio. §. j. ibi, aliud est enim & c. Sed ar. contra. §. de eo quod certo loco. l. ij. §. fi. & §. rem ra. ha. si commissa. & dixi. C. de sen. quæ pro eo. l. j. in fi. Item cōtra distinctionem huius. l. est. §. ne quid in loco publi. l. ij. §. meritō. Solu. ibi in publico, hīc in suo priuato quis facit.

u *Vera esse.* non Trebatij, secundū quosdam: sed tu expone Trebatia. vt dixi supra. l. proximi. item facit ad hanc. l. quod quis in suo faciat quod vult supra de ser. vr. prædi. l. fistulam. & si ser. vin. l. sicut. §. penultimo.

Plures. **CASVS.** Plures habebamus domum communem iuxta tuā: tua minabatur ruinam: petimus vt promittas nobis de damno infecto: vis promittere. quæritur an debeat quilibet nostrum stipulari sine adiectione partis suæ: sic dicendo: cui libet promittis de damno infecto: & dicitur quod sic. sed si dicā: promittis partem mei damni: non totum meum damnū, sed eius partem stipulor. secus autem est contra: vt si plures sint domini vitiosarū ædiū: nam pro sua quisque parte promittere debet ne singuli insolidum obligentur: nam quilibet debet promittere pro sua parte qua dominus est. Franciscus.

x *Adiectione partis.* qua significatur dimidia: ^a vt infra de verb. signi. nomē filiarum. §. j. sic ergo dicit, promittis de dāno infecto.

y *Stipulatur.* i. stipulari intelligitur: vt & supra titu. j. stipulatio. §. fin. Accursius.

z *Adiecta.* puta partem mei damni, siue partem dāni contingētis in mea dimidia domus pro indiuiso promittis, cum sim domi-

Lucrum nō facere, & dānum pati, differunt.

a] Concor. text. in ca. 2. de deci. lib. 6. gloss. f. cle. i. in ver. aut earū parte. de fo. cōpe. & ibi Card. in. 9. q. tamē si addat dictio, aliqua: tunc venit pars j. dimidiam: vt e. f. glo. singu. in præ alle. cle. i. quā ad hoc pro singu. alleg. Panor. in c. super eo. extra de eo.

nus

qui cog. cō-
san. vxo. sua
de quo vide
Gui. de cūg.
in. l. si vt al-
legas. nu. 2.
& ibi addidi
ad eum ver.
dimidiū cō-
tinetur. C. de
inoff. dona.

nus dimidiæ pro indiuiso, secundum Ir. vel dic partem dāni con-
tingentis in mea dimidia domo, quæ mea est à meridie. nā cum
sit mihi cum alio domus tota cōmunis pro indiuiso: in qualibet
particula habeo dimidiam tantum: & sic mediam partem dam-
ni contingentis in meridiali dimidia videor stipulatus. & secun-
dum hoc primum ex-

plum est quādo pro in-
diuiso partis domus fit
stipulatio damni: secū-
dum M. quando pro di-
uiso. si autem dixisset
partem meam dāni, totā
meam partē secū-
dū R. videor stipulat⁹.
a Faciet. dicta adiectio
partis, quam ha-
bebam in domo. vel fa-
ciet partem totius si in
reb⁹ meis propriis quæ
erant in domo, fuerit
damnum datum, secū-
dum Azo. Item not. qd
alias aliter accipit hæc
oratio, facere partem:
vt supra de leg. j. huius-
modi. §. si Titio.

b Promittere debet. si ta-
men vnus promittat p
parte sua, cum alter nō
promittat similiter pro
sua parte in possessionē
totarum ædium ruinā
minantium mittitur p-
missio enim dam. infec.
diuisionem recipit sed
in possessionem missio
non, cum pignori assi-
miletur: & ideò nō nisi
insolidum fit: vt. s. e. in
stipulatione. secūdū R.
& est sic. j. de ver. ob. in
executione. & s. vt in
pos. le. is cui. §. si ex duo-
bus heredibus. quod
non placet: sed dic vt dixi in dicta. l. in stipulatione.

c Insolidum. nam simpliciter promittendo insolidum tenerentur
iure isto: vt & C. de duo. reis. l. j. hodie non obligatur insoli-
dum, licet quilibet promitteret de damno infecto simpliciter,
non facta adiectione pro parte sua, nisi hoc exprimat: vt in au-
then. de duo re. col. vij. & concor. cum vtroque respon. huius. l.
supra tit. j. stipulatio. §. si. & j. eo. ex damni. §. quotiens. & j. tit. j. si
tertius. §. j. & §. officium. & l. seq.

In hac. j. CASVS. Ponit regulam, & eam probat per quatuor
exempla. regula est talis, quod in stipu. damni infecti venit
quanti interest stipulantis. Primum exemplum est tale: cum ha-
beres domum ruinofam iuxta meam: promisti mihi de damno
infecto. Item propter metum ruinæ domum meam fulsi, forte
ligna grossa ponendo supra meam: ita quod si caderet tua,
non posset mihi vel domui meæ facere multum damnum. certe
has expensas recuperabo: quia hoc saltem videtur interesse quod
impendi. Secundum exemplum est tale: ego & tu habebamus
communem domum: paries huius domus minabatur ruinā do-
mui meæ propriæ. feci expensas in reficiendo huiusmodi parie-
te. certe has expensas recuperabo. vide hinc glo. Tertium exem-
plum est: domus tua minabatur ruinam domui meæ: promisti:
mihi de damno infecto. nunc inquilini qui morabantur in domo
mea recesserunt timore domus tuæ ruinofæ: & iustum habebant
timorem: & sic non soluunt mihi pensionem totius anni, prout
aliis fecissent. certe hoc damnum totum mihi debes emendare.
postea loquitur Aristo iuris cōsultus, & dicit: sicut iustum timo-
rem debent habere inquilini propter quem recedat, vt damnum
quod indè habeo, mihi emendes: vt. s. proxi. dictum est: ita primo
exemplo nostræ. l. quando fulsi domum meam, oportet me ha-
bere iustum metum quod domus tua ruinam minetur meæ: vt sic
expensas quas feci quod domū meam, mihi refarcias. Quar-
tum exemplum est in. l. seq. quæ continuatur cum ista. & est tale:
cum domus tua minaretur ruinam: cauisti mihi de damno infec-
to. nullus autem scholaris vult comprehendere domum propter
ruinam quam videtur minari domus tua supra meam: & sic
amitto pensionem. certe hoc totum damnum debes mihi emen-

faciet. **a** Contrā si plures domi-
ni sint vitiosarum ædium, pro
sua quisque parte promittere **b**
debet, ne singuli insolidum **c** o-
bligentur.

**Hæc stipulatio continet interes-
se & etiam expensas factas in ful-
ciendo, & lucrum cessans propter
emigrationem inquilinorum, nisi
iusto metu interueniente. Bartol.**

xxviii. VLP IANVS libro octo-
gensimo primo ad Edictum.

IN hac stipulatione venit quā-
ti ea res erit: & ideò Cassius scri-
bit, eum qui damni infecti stipu-
latus est, si propter metum ruinæ
ea ædificia **a** quorum nomine si-
bi cauit, fulsit: impensas eius rei
ex stipulatu consequi posse. **c** I-
demque iuris esse, cum **f** propter
vitium communis parietis qui ca-
uit **g** sibi damni infecti onerum
eorum releuandorum gratia quæ
in parietem **h** incumbunt, ædifi-
cia sua **i** fulsit. In eadem causa est
detrimentum quoque propter e-
migrationem **k** inquilinorū quod
ex iusto metu factum est. Aristo
autem non malè adiicit, sicuti **l**
hic exigit Cassius, vt si iustus me-
tus migrandi causam præbuerit: **m**

quod non placet: sed dic vt dixi in dicta. l. in stipulatione.

c Insolidum. nam simpliciter promittendo insolidum tenerentur
iure isto: vt & C. de duo. reis. l. j. hodie non obligatur insoli-
dum, licet quilibet promitteret de damno infecto simpliciter,
non facta adiectione pro parte sua, nisi hoc exprimat: vt in au-
then. de duo re. col. vij. & concor. cum vtroque respon. huius. l.
supra tit. j. stipulatio. §. si. & j. eo. ex damni. §. quotiens. & j. tit. j. si
tertius. §. j. & §. officium. & l. seq.

In hac. j. CASVS. Ponit regulam, & eam probat per quatuor
exempla. regula est talis, quod in stipu. damni infecti venit
quanti interest stipulantis. Primum exemplum est tale: cum ha-
beres domum ruinofam iuxta meam: promisti mihi de damno
infecto. Item propter metum ruinæ domum meam fulsi, forte
ligna grossa ponendo supra meam: ita quod si caderet tua,
non posset mihi vel domui meæ facere multum damnum. certe
has expensas recuperabo: quia hoc saltem videtur interesse quod
impendi. Secundum exemplum est tale: ego & tu habebamus
communem domum: paries huius domus minabatur ruinā do-
mui meæ propriæ. feci expensas in reficiendo huiusmodi parie-
te. certe has expensas recuperabo. vide hinc glo. Tertium exem-
plum est: domus tua minabatur ruinam domui meæ: promisti:
mihi de damno infecto. nunc inquilini qui morabantur in domo
mea recesserunt timore domus tuæ ruinofæ: & iustum habebant
timorem: & sic non soluunt mihi pensionem totius anni, prout
aliis fecissent. certe hoc damnum totum mihi debes emendare.
postea loquitur Aristo iuris cōsultus, & dicit: sicut iustum timo-
rem debent habere inquilini propter quem recedat, vt damnum
quod indè habeo, mihi emendes: vt. s. proxi. dictum est: ita primo
exemplo nostræ. l. quando fulsi domum meam, oportet me ha-
bere iustum metum quod domus tua ruinam minetur meæ: vt sic
expensas quas feci quod domū meam, mihi refarcias. Quar-
tum exemplum est in. l. seq. quæ continuatur cum ista. & est tale:
cum domus tua minaretur ruinam: cauisti mihi de damno infec-
to. nullus autem scholaris vult comprehendere domum propter
ruinam quam videtur minari domus tua supra meam: & sic
amitto pensionem. certe hoc totum damnum debes mihi emen-

dare. & ad hæc omnia damna competit actio ex stipulatu. Fran.
d Ea ædificia. l. sua: non dico ruinofa, quia hoc dicit. j. proxi. re-
spon. secundum primam expositionem. vel dic aliter vt ibi.

e Possē. damno post secuto. R. & hoc ideò, quia sint hæc promissæ
sed velut interesse: quia hoc saltem interest quod impendit. vt. j.
eo. l. inter quos. §. fina.
Accursius.

ita in eius personam qui fulsit,
eadem Cassium dicere debuisse,
si iusto metu **n** ruinæ fulcire co-
actus est.

xxix. GAIVS libro vicesimo-
octavo ad Edictum Provinciale.

Sed & si cōducere hospitium **o**
nemo velit propter vitium æ-
dium, **p** idem erit dicendum.

**Pro opere quod fit iure seruitu-
tis, debet domino caueri, non sa-
tisdari. Bartolus.**

xxx. VLP IANVS libro octo-
gensimo primo ad Edictum.

DAmni infecti stipulatio per-
tinet, etiā si quid ei⁹ operis **q**
quod [fit] in fundo meo aquæ du-
cendæ causa, vitio damnum mi-
hi contigerit. Solet enim opus
in alieno fieri, quum iure serui-
tutis, **r** quam quis habet alieno **f**
agro impositam, opus in alieno
faciat. Vtrum autem de hoc o-
pere **t** promittere, an satisfacere de-
beat, videamus. Mouet, quod in
alieno facit: qui autem de alieno
cauet, satisfacere debet: qui de
suo, repromittere. **u** Vnde Labeo
putabat **x** eum qui modulorū **y** *
aut riui faciendi causa opus face-
ret, etiā satisfacere debere: quia in

cius, ibi non. & facit. j. eo. cum emptor. §. fin. & l. ex dāni. in prin.
& l. inter quos. §. fin. & infra eo. in parietis. & l. seq. & sequen.

k Emigrationem. i. recessum de domib⁹ quæ timebāt aliarū ruinā.
l Sicuti hic. i. proxi. superiori respon.

m Præbuerit. vt teneatur tunc damni infecti qui promisit.

n Iusto metu. imò non: quia vtiliter facta impensa repetitur: vt su-
pra de neg. gest. sed an vltro. §. j. sed hinc respectu stipulationis de
dam. infect. tractat, non respectu tractatus de neg. gest. & fa. su-
pra loca. habitatores. §. fin.

o Sed & si hospitium. meum.

p Sædium. vicini, quæ meo hospitio minantur ruinam.

DAmni infecti. **j. CASVS.** Concessisti mihi ius aquæ ducen-
dæ per fundum tuum. nunc volo facere opus in fundo tuo
per quod possim ducere aquam. vis quod caueam tibi de damno
infecto si hoc opus daret tibi damnum. certe debeo cauere. Se-
cundò quæritur, nunquid debeam cauere. i. promittere sine fidei-
ussore. an satisfacere: & certe videtur quod satisfacere debeam. nam
in alieno facio opus: & sic tanquam de alieno debeo satisfacere. &
hoc etiam voluit dicere Labeo: & posuit exemplum in eo qui fa-
cit riuum vel modulū in fundo alieno, qui debet satisfacere de vi-
tio huius operis. postea loquitur author. l. corrigens predictā res-
ponsonem, dicens quod ego debeo promittere absque fidei-
ussore. & subdit rationē. In fine dicit: quod dictū est in opere quod
faciebam gratia aquæ ducendæ, idem est in quolibet alio opere
quod facerem in tuo fundo iure seruitutis. Franciscus.

q Operis. non soli. & hoc dixit R. si ad ipsius soli vitium non per-
tineret. f. hoc opus.

r Seruitutis. vt aquæ ductus.

f Alieno. verbi gratia ius aquæ ducendæ per agrum tuum ha-
beo: opus facio vt ducere possim: sed cauere debeo si hoc opus
tibi damnum daret. Io.

t De hoc opere. de quo dixi proximè.

u Repromittere. vt supra eo. l. prætor. & infra de præto. stip. l. j. §.
stipulatio. ver. item ex causa.

x Putabat. & malè: sed dic, nomine soli: & tunc bene.

y Modulorum. opera sunt per quæ ducitur aqua, sic dicta, quia

f Cum. i. postquam.
g Cauit. i. caueri fecit à
focio. Accursius.

h In parietem. propriū.

i Aedificia sua. l. com-
munia: quorum paries
vitium faciebat: vt dif-
ferat à præcedenti re-
spon. sed videtur socio
à socio non caueri: vt
infra. e. si ædibus. & l.
ex damni. §. j. quæ sunt
contra. Sol. illa corrigit
istam. vel dic cauetur,
vt hinc, in duobus scili-
cet casibus quos dices
j. eod. inter quos, aliās
non: vt ibi. Alij dicunt
quod hinc non ædes sed
paries est communis. &
secundum hoc dices. po-
stea ædificia sua, scilicet
propria, non commu-
nia. Alij dixerunt quod
hic loquitur cum culpa
socij contingit damnum
ibi non: vt & j. eod. ex
dāni. §. j. vel hoc nō ve-
nit in iudicio commu-
ni diui. vt indiuiduum:
quia diuidi nō potest:
quia erat istud damnum
vnus ex sociis, vel quia
nō reficit communem
parietem. & sic habet
locum hæc cautio. vel
hic potuit reficere so-

cius, ibi non. & facit. j. eo. cum emptor. §. fin. & l. ex dāni. in prin.
& l. inter quos. §. fin. & infra eo. in parietis. & l. seq. & sequen.

k Emigrationem. i. recessum de domib⁹ quæ timebāt aliarū ruinā.
l Sicuti hic. i. proxi. superiori respon.

m Præbuerit. vt teneatur tunc damni infecti qui promisit.

n Iusto metu. imò non: quia vtiliter facta impensa repetitur: vt su-
pra de neg. gest. sed an vltro. §. j. sed hinc respectu stipulationis de
dam. infect. tractat, non respectu tractatus de neg. gest. & fa. su-
pra loca. habitatores. §. fin.

o Sed & si hospitium. meum.

p Sædium. vicini, quæ meo hospitio minantur ruinam.

DAmni infecti. **j. CASVS.** Concessisti mihi ius aquæ ducen-
dæ per fundum tuum. nunc volo facere opus in fundo tuo
per quod possim ducere aquam. vis quod caueam tibi de damno
infecto si hoc opus daret tibi damnum. certe debeo cauere. Se-
cundò quæritur, nunquid debeam cauere. i. promittere sine fidei-
ussore. an satisfacere: & certe videtur quod satisfacere debeam. nam
in alieno facio opus: & sic tanquam de alieno debeo satisfacere. &
hoc etiam voluit dicere Labeo: & posuit exemplum in eo qui fa-
cit riuum vel modulū in fundo alieno, qui debet satisfacere de vi-
tio huius operis. postea loquitur author. l. corrigens predictā res-
ponsonem, dicens quod ego debeo promittere absque fidei-
ussore. & subdit rationē. In fine dicit: quod dictū est in opere quod
faciebam gratia aquæ ducendæ, idem est in quolibet alio opere
quod facerem in tuo fundo iure seruitutis. Franciscus.

q Operis. non soli. & hoc dixit R. si ad ipsius soli vitium non per-
tineret. f. hoc opus.

r Seruitutis. vt aquæ ductus.

f Alieno. verbi gratia ius aquæ ducendæ per agrum tuum ha-
beo: opus facio vt ducere possim: sed cauere debeo si hoc opus
tibi damnum daret. Io.

t De hoc opere. de quo dixi proximè.

u Repromittere. vt supra eo. l. prætor. & infra de præto. stip. l. j. §.
stipulatio. ver. item ex causa.

x Putabat. & malè: sed dic, nomine soli: & tunc bene.

y Modulorum. opera sunt per quæ ducitur aqua, sic dicta, quia

modiolorū
forstian: vt
de iis modio-
lis intelligas
quorum hi
erogatorij
sunt, hi vero
acceptatorij,
de quibus an-
libi Vitruui⁹
& Frontinus
de aquæ du-
ctibus. Bud.
De hac di-
ctione vide
Ant. Aug. li.
2. cap. 2.

a) Tu dic
hoc esse ve-
rū in re cō-
muni: vt no-
taui in. l. in
stipulatio.
in gl. in ver.
in possessio-
nem. in apc-
stil. in ver. in
partem. §. c.

ad modum aliquem fiunt. Quid autem sit riuus, dic vt. j. de riuus. l. j. §. ait ergo. verfi. riuus.

a *Dere sua. i. de opere* quod ad ipsum pertinet, licet solum sit alienum. & bene dicit, sua: quia pro parte est suum. f. opus: & q pro parte meum est, meum dicitur. Vel ergo dices corrigi Labeonem secundum H. vel distingues an propter vitium soli, an propter vitium operis petam satisfdari, secundum Azo. & sic nō ob. s. e. qui bona. §. j. quæ superiori respon. signatur contra. Itē est contra supra eo. hoc amplius. §. pe. & §. fina. sed dic vt ibi. **AD-**

DITIO. Dic secundum Bart. quod quando in alieno publico ædificatur: dictum fuit in. l. si finita. §. si alieno. si verò ædificatur in alieno priuato: tunc si quidem ædificatur ab eo qui nullum ius habet in re, indistinctē debet satisfacere: vt. l. prætor. in pri. supra eo. Si verò habet ius in re, & tunc si quidē interponitur inter dominum & ipsum tunc est semper nuda promissio: vt hīc. si verò petitur ab extraneo, aut petitur respectu iuris edificantis tantum, & debet cauere: vt. l. qui bona. §. j. supra eo. Intellige autem ipsum respectu totius cauere, quando suo & procuratorio nomine domini cōuenitur: vt ibi. Sed si suo nomine tantum, tunc pro suo iure conuenitur: vt. d. l. hoc amplius. §. quæsitum. & ibi Bar. **b** *Cæterum.* pro certē. **c** *Ad omnia opera.* quæ fiunt etiam in alieno iure seruitutis. & est sic supra. man. si procuratorem. §. dolo. Sed arg. contra supra de iud. cum prætor. in prin. **Q** *Vi vias.] CASVS.* Aliqui viam publicam muniunt propria auctoritate. vicini timent damnum occasione huius munitionis, debent eis cauere de damno infecto. [s i c o n t r o v e r s i a.] Cum ædificarem in quodam solo, vicini timebant damnum ex hoc opere. ego volebam cauere absque fideiussore. cum dicerem me dominum huius soli, vicini negabant me dominum: vnde petebant satisfacere. quæritur quid iuris sit. & dicitur quod debeo satisfacere sub hac except. f. si appareat me non dominum. Fran. **d** *Muniunt.* propria auctoritate. **e** *Debent.* & ideò de damno infecto cauere debent, si propter priuatum commodum faciant: secus si publicè reficiatur: vt supra eodem si finita. §. siue. & §. si publicus. H. & l. fluminum in prin. Accursius. **f** *Sub exceptione.* sed ipse purè repromittere debet: quia si sit dominus, repromittere debet: vt supra eo. prætor. in prin. sed contra. s. eo. si proprietarius. §. fin. Solu. vt ibi. **S** *i adibus meis.] CASVS.* Ego & tu habebamus domum communem: iuxta istam ego habebam quandam domum meam propriam. hæc domus communis minatur ruinam meæ propriæ. peto à te vt caueas mihi de damno infecto pro parte quam habes in domo ruinosa. quæritur, an debeas cauere: dicitur quod non, nam aliam viam habeo. possum enim reficere domum istam & partem expensarum petere à te act. pro socio, vel communi diuidendo. Ed adducit simile. ego & tu habebamus domum cōmunem: nec vllam aliā propriam ego habebam. hæc domus videtur cadere: tu autē non vis reficere. si peto à te vt caueas mihi de dāno infecto quod sustinebo pro parte mea si tota domus cadat: non debes cauere. nam aliud auxilium habeo. possum enim re-

alieno solo faceret. Sed cum de opere quod faciet, exigatur stipulatio: consequens erit dicere, sufficere repromissionem. quodammodo enim de re sua cauet. Quod dictum est aquæ ducendæ causa, exempli gratia scriptū est: cæterum^b ad omnia^c opera stipulatio accommodabitur.

Qui vias publicas muniunt ad priuatam vtilitatē, satisfacere tenentur: secus si ad publicā. h. d. Pau.

xxxj. PAVLVS libro septuagesimo octauo ad Edictum.

Q Vi vias publicas muniunt, sine damno vicinorum id facere debent. Si controuersia sit, dominus sit necne is à quo cautio exigitur: sub exceptione^f satisfacere iubetur.

Qui habet ius reficiendi, nō habet ius repetendi hæc cautionem. itē ista cautio nō cōmittitur ad id quod per aliam cautionem ordinatiam peti potest. Bartolus.

xxxij. GAIVS libro vicesimo octauo ad Edictum Provinciale.

S i adibus meis^b proximæ sint ædes meæ & tuæ: h^c quæritur an si hæc vitium mihi faciant, cauere mihi debeas pro dāno propriarum mearum ædium. scilicet pro qua parte dominus existes. Et hoc plerisque placet. k sed mouet me, l quod ipse^m measⁿ ædes reficere possim, & impensas^o pro

ficere hanc domum communem, & expensas pro parte tua à te petere act. pro socio, vel communi diuidendo. nam scire debemus quod cautio damni infecti nunquā præstatur si alia via dānum potest sarciri. Fran.

g *Si adibus meis.* propriis.

socio aut cōmuni diuidūdo iudicio pro parte cōsequi. Nā & si vnas ædes cōmunes tecū habui, p ex que vitiū faciāt, & circa refectiōnē earum cessare videaris: nostri præceptores negāt cauere te debere: quia ipse^t reficere possim, & recepturus pro parte^r quod impēderim, societatis aut cōmuni diuidendo iudicio: ideò & interpositā cautionem^x minus vtilem futurā, quia^y alia ratione dānū mihi posset sarciri. Et est planè nostrorū præceptorū hæc sententia, a vt credamus inutilem esse damni infecti stipulationē, quob casu damnum alia actione sarcire possit. quod^e & in superiori^d casu^c intellegendum est.

Qui potest damnum euitare per aliū modū, nō potest hæc cautionem petere, itē inquilinus si dubitat ruinā domus cōductæ, potest indè recedere: dūmodo soluat pēnsionem tēporis præteriti. & vt locator hoc fieri patiat, habet actionē ex cōducto. si autē nō solueret, potest locator retinere propria auctoritate inuectæ & illata in domū cōductā, tāquā pignora: debet tamē circa ipsa diligentiā adhibere. & si pereūt propter negligentiam nō habitā, tenetur actio. pigno. h. d. Pau. cum. l. sequen.

xxxij. VLP IANVS libro quadragensimo secundo ad Sabinum.

x *Cautionem.* à socio meo pro parte sua mihi.

y *Quia.* f. alio modo potest mihi prouideri.

z *Sarciri.* vt dictum est supra proximè.

a *Sententia.* & aliorum: vt supra eo. l. damni. §. j. & ij. & l. qui bona. §. de illo.

b *Quo casu.* subaudi eo casu.

c *Quod.* q. d. non solum in isto vltimo.

d *Et in superiore.* nisi in casibus duobus: vt. j. eo. l. inter quos. j. respon. item videtur huic. l. cōtra. s. eo. l. in hanc. sed ibi loquitur cū ille socius fortè volebat reficere: & aliquid poterat ei imputari quod non reficiebat: hīc bene volebat ipse reficere: & sic non tenetur satisfacere de dam. infe. vel verius dic vt ibi. Item contra infra tit. j. l. si tertius. §. indè quæritur. ver. versa quoque vice. & l. se. §. item. sed aliud in illa actione quæ concurrat cum alia. hæc autē non. Item contra infra eo. l. nam si non sit. & s. eo. l. damni. §. j. sed solues in. d. l. nam si non sit.

e *Casu.* f. primo huius. l.

I nquilino.] CASVS. Locaui tibi domum: hæc domus minatur istam conductam: vnde tu times damnum in rebus tuis quas in domo conductæ habes: & sic petis vt caueam tibi de damno infecto. certè non audiris: sed tu poteris recedere cum rebus tuis, dum tamen soluas pensionem pro tempore quo stetisti. & si prohibeam te recedere cum rebus tuis, poteris agere ex conducto contra me, vt liberè dimittam te exire. si autem pensionem pro tempore præterito non vis soluere, tunc possum retinere res tuas, cum sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ retinui, interierint ex ruina vicinarum ædium teneor etiam act. pigno. non solum ex conducto tibi emendare, si poteram istas res in tutiori loco posuisse. hoc dicit hæc lex cum. l. sequen. Fran.

h *Et tua.* scilicet ædes. M.

i *Existes.* f. coram.

k *Placet.* sed perperam secundum P.

l *Mouet me.* f. ad dicendum quod non possit sibi facere cauere.

m *Ipsē.* scilicet ego. Accursius.

n *Meas.* scilicet communes. sic. j. de ver. sig. pupillus. §. si. & s. de le. j. l. v. §. fin. & de condit. instir. l. ij.

o *Impensas.* f. quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.

p *Habui.* & nullus nostrum habet domū propriam.

q *Debere.* scilicet pro vitio ipsarum ædium communium.

r *Ipsē.* f. ego.

s *Possim.* & huic superiori dicto est cōtra supra commu. diui. Sabinus. sed hīc de reficiendo: ibi de nouo faciendō: vt arg. supra eo. tit. l. si ædes.

t *Pro parte.* f. sua.

u *Iudicio.* spero auxilio orationis diui Marci: quæ dominium socio reficienti assignauit, nisi intra quatuor menses impensas offerat cum centesimis v. furis: vt. s. pro soc. l. cōduobus. §. idē respon. & C. de ædi. pri. l. si vt proponis. Accursius. a] si fiatres.

a Inquilino non datur. contra eum à quo conduxit, cum ipsa domus conducta vel alia domus locatoris vicina minetur ruinam super conductam: vt & .j. l. proximi. unde inquilinus veretur damnum tamen in eo quod non poterit uti domo conducta: quia in rebus quas intus habet: & dic non cauere: vt hic. & .s. e. l. qui bona. §. de illo.

sed pro damno quod timeat in alia domo quam vicinam habeat conductam, petit sibi cauere: vt. §. eod. l. damni infecti stip. competit. §. sed inquilino meo & c. Item contra alium petit etiam pro damno inferendo in rem & domum conductam: vt. §. eod. l. qui bona. §. qui damni. ver. vicinis. & .l. si filius. que sunt contra. vel in illa, qui bona. §. qui damni. ver. vicinis. & in illa, si filius. nolent migrare: hic sic. prima secundum R. placet. Patet ex predictis, quia inquilinus aut petit sibi cauere ab extraneo: quod potest: aut à domino pro domo conducta ruente vel alia domini: & tunc aut pro danno quod timeatur in domum conductam, & tunc non potest: aut in aliam: & tunc potest.

b Actio. ad petendam cautionem istam. nunquid ergo pro ea scilicet cautione petenda actio competit? Respon. non: secundum R. sed officium iudicis quod pro ea. scilicet cautione habenda implorat, actio hic appellatur: vt. j. de actio. & obli. l. actionis verb.

c Ex conducto. & interdicto de migrando: vt. j. de migrando. l. j. **d** Prohiberet. quia iustam causam habet migrandi: vt supra eod. l. in hanc. §. pe. & supra loca. l. habitatores. §. si.

e Vtique. scilicet poterit agere ex conducto.

f Pro praterita. i. pro praterito tempore.

g Alioquin. i. si non fuerit paratus satisfacere.

h Fieri domino videretur. vt. §. in qui cau. pig. ta. contra. l. est differentia. & argu. C. de pi. l. iij. & ex quo ius permittit, non incidit in edictum diui Mar. neque in constitutionem, si quis in tantam. quae includit: quia quod legitime fit, non meretur poenam: a vt. C. de his qui ve. aetatis impetra. l. j. & de admini. tu. l. sancimus. H.

i Quasi pignora. nam tacite sunt obligata inuecta & illata: vt supra in qui. cau. pignus tacite contra. l. licet.

k Aedium. scilicet domini.

l Pigneraticia. non solum ex conducto: vel dic, non solum predicta. **m** Tutioem. & sic fuit in culpa: vt & C. de peri. tu. l. si res pupil. sed si non fuit in culpa, non tenetur creditor: vt. C. de pign. acti. l. pignus. & .l. si nulla. item expone tutioem. i. tutus: & si non est participatio positiui: quia locus in quo erat, tutus non erat.

n In parietis communis. i. in cautione praestita propter communis parietis demolitionem, si quaestio fiat an committatur. Azo. Et dic secundum Azo. casum in his tribus. ll. sic: Aedes meas proprias iuxta tuas habeo, & comuni pariete meo & tuo sustentatur. tu vis demoliri communem parietem, & meliorem substituere: & ideo mihi petenti caues de damno infecto. facta demolitione contingit mihi damnum. ago ex cautione. quaeritur, an possim? Respon. cum distinctione: quia aut fuisti in culpa demolienti: aut non fuisti: quod ex eo probatur, si paries demolitus mea & tua onera sustinere poterat: tu tamen sine causa es demolitus: & praestabis mihi omne interesse meum: quod dic vt. j. eo. l. nam si. §. quod si fuerit. Si verò in culpa non fuisti: puta quia vitiosus erat, & minabatur ruinam, & aedium onera sustinere non poterat: non teneris mihi quia restituisi alium demoliendo veterem: sed quia male restituisi. quod in duobus casibus contin-

git: scilicet si paries restitutus sit sumptuosus. i. plenus sumptibus propter grossitudinem & spissitudinem & longitudinem, & quantitatem expensarum factarum: unde ipsum cadere oportuit forte propter soli debilitatem, quod tantum parietem sustinere non potuit: vel aliquam similem causam.

imponantur, communis paries sustinere possit.

XXXVII. VLPPIANVS libro quadragesimo secundo ad Sabinum.

NAm si non fuit idoneus, utique demolire cum oportuit: nec debet si quid damni ex hac causa contigerit, nisi sumptuosus, aut parum bonus nouus paries sit restitutus. Quod si fuerit idoneus paries qui demolitus est, in actionem damni actoris cum parietem stare, merito. nam si non debuit demoliri, restituere eum debet proprio sumptu. Sed & si quis redditus ob demolitionem amissus est, consequenter restitui eum Sabinus voluit. Si forte habitatores migrauerunt, aut non tam commodè habitare possunt: imputari id aedificatori potest.

De damno contingente ante traditionem, emptori non cauetur: nisi cum ad eum custodia pertinet. Bartolus.

XXXVIII. PAVLVS libro decimo ad Sabinum.

EMptor aedium ante traditam sibi possessionem ideo

num contingat. nam propter danum operis quod ita erat aedificatum vt sustineri non posset, non tenetur is qui demolitus est, aliàs autem. si cum erat bonus, est contra: quia committitur. Bene dico, cum non est idoneus, non committi ex demolitione: cum non propter demolitionem quis cauet: quia demolitio fit propter fortuitum casum vitandum: vt supra eo. fluminum. §. haec stipulatio.

u Sumptuosus. i. sic plenus sumptibus, vt cadere oportuerit.

x Parum bonus. i. subtilis & debilis: & ita male in utroque casu vt cadere oportuerit.

y Qui demolitus. i. destructus.

z Interfuit actoris. hoc est contra. §. e. l. si aedibus. vbi cum detur communi. di. haec cautio non tenet. So. haec illa corrigit: vel aliud est cum destruitur, vt hic: aliud cum vitium facit: vt ibi. vel dic vt dixi modo in. l. in parietis. in fi. gl. & facit vt omne interesse veniat: vt. j. eod. in reficiendo. & .l. dani. §. si. & .l. ex damni. §. j. & .s. e. l. in hanc. §. fin.

a Demoliri. scilicet paries, & demolitus est.

Cum emptor. CASVS Vendidi tibi domum, & nondum tradidi. Quaedam domus vicina huic vendita minatur ruinam. tu petisti tibi cauere de danno infecto à domino domus ruinosa. certe non audiris. nam ad me venditor hoc spectat: & si non facias, tenebor tibi ad damnum tuum: nisi in casu: vt si ego venditor cum velle abesse, istam domum dedi tibi precario, & commisi tibi in custodia. nam ad te amodo spectat cauere. [S I A G R I.] Pars agri mei est vitiosa. si non caueo tibi de danno infecto. es mittendus in possessionem tantum partis ruinosa. Sed quare secus est in domo? nam si pars domus mea minatur ruinam & non caueo vicino de damno infecto, est mittendus in possessionem totius domus. ratio est, quia in domo pars ruinosa trahit aliam, & sic de tota domo timeatur damnus. At pars agri ruinosa non sic trahit aliam partem agri. Quod autem de domo dictum est, fallit in casu. nam si domus mea amplissima est, & vna particula eius minetur ruinam, ita quod si caderet, non sit verisimile quod aliam domum traheret secum, & petatur à me cautio, & nolo cauere: tunc aduersarius meus est tantum mittendus in possessionem partis ruinosa. [D E D V C T O.] Pone casum vt in glo. Fran. Accursius.

fit debilis & subtilis, vt necessarium sit cadere. nam his duobus casibus teneris. Item & in primo omne damnum mihi praestabitur ex cautione non act. communi diui. quia in re communi non contingit mihi damnum: sed in propriis aedibus meis. unde cessat communi diui. act. vt. §. comuni diui. l. arbor. §. si per eundem. & ita soluitur contrarium supra eo. l. si aedibus.

o Aptus. scilicet paries.

p Ferendis. scilicet meis & tuis.

q Edita. Quae modo. aliàs, in eo: & aliàs, mero.

r Am si non fuit. scilicet idoneus vt utraq; onera sustinere possit.

s Idoneus. scilicet primus. R.

t Nec debet. ita construere & si quid contigerit, non debet teneri ex causa danni infecti is qui demolitus & c. Vel dic, & idem est sensus, non debet teneri dan. infe. i. ex stipulatione de dam. infe. si quid contigerit ex causa.

u Si aliquid danum contingit ex demolitione. & secundum hoc dic ex causa. i. ex demolitione.

v Sumptuosus. q. d. nisi culpa demolientis damnum contingat. nam propter danum operis quod ita erat aedificatum vt sustineri non posset, non tenetur is qui demolitus est, aliàs autem. si cum erat bonus, est contra: quia committitur. Bene dico, cum non est idoneus, non committi ex demolitione: cum non propter demolitionem quis cauet: quia demolitio fit propter fortuitum casum vitandum: vt supra eo. fluminum. §. haec stipulatio.

w Sumptuosus. i. sic plenus sumptibus, vt cadere oportuerit.

x Parum bonus. i. subtilis & debilis: & ita male in utroque casu vt cadere oportuerit.

y Qui demolitus. i. destructus.

z Interfuit actoris. hoc est contra. §. e. l. si aedibus. vbi cum detur communi. di. haec cautio non tenet. So. haec illa corrigit: vel aliud est cum destruitur, vt hic: aliud cum vitium facit: vt ibi. vel dic vt dixi modo in. l. in parietis. in fi. gl. & facit vt omne interesse veniat: vt. j. eod. in reficiendo. & .l. dani. §. si. & .l. ex damni. §. j. & .s. e. l. in hanc. §. fin.

a Demoliri. scilicet paries, & demolitus est.

Cum emptor. CASVS Vendidi tibi domum, & nondum tradidi. Quaedam domus vicina huic vendita minatur ruinam. tu petisti tibi cauere de danno infecto à domino domus ruinosa. certe non audiris. nam ad me venditor hoc spectat: & si non facias, tenebor tibi ad damnum tuum: nisi in casu: vt si ego venditor cum velle abesse, istam domum dedi tibi precario, & commisi tibi in custodia. nam ad te amodo spectat cauere. [S I A G R I.] Pars agri mei est vitiosa. si non caueo tibi de danno infecto. es mittendus in possessionem tantum partis ruinosa. Sed quare secus est in domo? nam si pars domus mea minatur ruinam & non caueo vicino de damno infecto, est mittendus in possessionem totius domus. ratio est, quia in domo pars ruinosa trahit aliam, & sic de tota domo timeatur damnus. At pars agri ruinosa non sic trahit aliam partem agri. Quod autem de domo dictum est, fallit in casu. nam si domus mea amplissima est, & vna particula eius minetur ruinam, ita quod si caderet, non sit verisimile quod aliam domum traheret secum, & petatur à me cautio, & nolo cauere: tunc aduersarius meus est tantum mittendus in possessionem partis ruinosa. [D E D V C T O.] Pone casum vt in glo. Fran. Accursius.

b Idoneus vt utraq; onera sustinere possit.

c Idoneus. scilicet primus. R.

d Nec debet. ita construere & si quid contigerit, non debet teneri ex causa danni infecti is qui demolitus & c. Vel dic, & idem est sensus, non debet teneri dan. infe. i. ex stipulatione de dam. infe. si quid contigerit ex causa.

e Si aliquid danum contingit ex demolitione. & secundum hoc dic ex causa. i. ex demolitione.

f Sumptuosus. q. d. nisi culpa demolientis damnum contingat. nam propter danum operis quod ita erat aedificatum vt sustineri non posset, non tenetur is qui demolitus est, aliàs autem. si cum erat bonus, est contra: quia committitur. Bene dico, cum non est idoneus, non committi ex demolitione: cum non propter demolitionem quis cauet: quia demolitio fit propter fortuitum casum vitandum: vt supra eo. fluminum. §. haec stipulatio.

g Sumptuosus. i. sic plenus sumptibus, vt cadere oportuerit.

h Parum bonus. i. subtilis & debilis: & ita male in utroque casu vt cadere oportuerit.

i Qui demolitus. i. destructus.

j Interfuit actoris. hoc est contra. §. e. l. si aedibus. vbi cum detur communi. di. haec cautio non tenet. So. haec illa corrigit: vel aliud est cum destruitur, vt hic: aliud cum vitium facit: vt ibi. vel dic vt dixi modo in. l. in parietis. in fi. gl. & facit vt omne interesse veniat: vt. j. eod. in reficiendo. & .l. dani. §. si. & .l. ex damni. §. j. & .s. e. l. in hanc. §. fin.

k Demoliri. scilicet paries, & demolitus est.

Cum emptor. CASVS Vendidi tibi domum, & nondum tradidi. Quaedam domus vicina huic vendita minatur ruinam. tu petisti tibi cauere de danno infecto à domino domus ruinosa. certe non audiris. nam ad me venditor hoc spectat: & si non facias, tenebor tibi ad damnum tuum: nisi in casu: vt si ego venditor cum velle abesse, istam domum dedi tibi precario, & commisi tibi in custodia. nam ad te amodo spectat cauere. [S I A G R I.] Pars agri mei est vitiosa. si non caueo tibi de danno infecto. es mittendus in possessionem tantum partis ruinosa. Sed quare secus est in domo? nam si pars domus mea minatur ruinam & non caueo vicino de damno infecto, est mittendus in possessionem totius domus. ratio est, quia in domo pars ruinosa trahit aliam, & sic de tota domo timeatur damnus. At pars agri ruinosa non sic trahit aliam partem agri. Quod autem de domo dictum est, fallit in casu. nam si domus mea amplissima est, & vna particula eius minetur ruinam, ita quod si caderet, non sit verisimile quod aliam domum traheret secum, & petatur à me cautio, & nolo cauere: tunc aduersarius meus est tantum mittendus in possessionem partis ruinosa. [D E D V C T O.] Pone casum vt in glo. Fran. Accursius.

l Idoneus vt utraq; onera sustinere possit.

m Idoneus. scilicet primus. R.

n Nec debet. ita construere & si quid contigerit, non debet teneri ex causa danni infecti is qui demolitus & c. Vel dic, & idem est sensus, non debet teneri dan. infe. i. ex stipulatione de dam. infe. si quid contigerit ex causa.

o Si aliquid danum contingit ex demolitione. & secundum hoc dic ex causa. i. ex demolitione.

p Sumptuosus. q. d. nisi culpa demolientis damnum contingat. nam propter danum operis quod ita erat aedificatum vt sustineri non posset, non tenetur is qui demolitus est, aliàs autem. si cum erat bonus, est contra: quia committitur. Bene dico, cum non est idoneus, non committi ex demolitione: cum non propter demolitionem quis cauet: quia demolitio fit propter fortuitum casum vitandum: vt supra eo. fluminum. §. haec stipulatio.

q Sumptuosus. i. sic plenus sumptibus, vt cadere oportuerit.

r Parum bonus. i. subtilis & debilis: & ita male in utroque casu vt cadere oportuerit.

s Qui demolitus. i. destructus.

t Interfuit actoris. hoc est contra. §. e. l. si aedibus. vbi cum detur communi. di. haec cautio non tenet. So. haec illa corrigit: vel aliud est cum destruitur, vt hic: aliud cum vitium facit: vt ibi. vel dic vt dixi modo in. l. in parietis. in fi. gl. & facit vt omne interesse veniat: vt. j. eod. in reficiendo. & .l. dani. §. si. & .l. ex damni. §. j. & .s. e. l. in hanc. §. fin.

u Demoliri. scilicet paries, & demolitus est.

Cum emptor. CASVS Vendidi tibi domum, & nondum tradidi. Quaedam domus vicina huic vendita minatur ruinam. tu petisti tibi cauere de danno infecto à domino domus ruinosa. certe non audiris. nam ad me venditor hoc spectat: & si non facias, tenebor tibi ad damnum tuum: nisi in casu: vt si ego venditor cum velle abesse, istam domum dedi tibi precario, & commisi tibi in custodia. nam ad te amodo spectat cauere. [S I A G R I.] Pars agri mei est vitiosa. si non caueo tibi de danno infecto. es mittendus in possessionem tantum partis ruinosa. Sed quare secus est in domo? nam si pars domus mea minatur ruinam & non caueo vicino de damno infecto, est mittendus in possessionem totius domus. ratio est, quia in domo pars ruinosa trahit aliam, & sic de tota domo timeatur damnus. At pars agri ruinosa non sic trahit aliam partem agri. Quod autem de domo dictum est, fallit in casu. nam si domus mea amplissima est, & vna particula eius minetur ruinam, ita quod si caderet, non sit verisimile quod aliam domum traheret secum, & petatur à me cautio, & nolo cauere: tunc aduersarius meus est tantum mittendus in possessionem partis ruinosa. [D E D V C T O.] Pone casum vt in glo. Fran. Accursius.

Inquilinus an cautione de danno infecto petere possit.

si vt.

a] Adde quod dicitur esse factum legitime, tex. in. c. fi. & ibi in no. & doc. extra de libe. obla. & in. c. confanguinei. & ibi Panor. de re iudi. & in. c. ea quae. e. tit. & melius in c. dilecto. de rescript.

† demoliri. Flo. attingit. † Flo. sumptuosus.

*Cum emptor.

a Inutiliter. pro damno contingente antè traditionem. Ot. sed pro damno contingente post traditionem, bene potest stipulari antequam sibi tradatur res: vt supra eo. titu. damni infecti stipu. competit. §. emptor.

b Diligentiam. vt & §. de peri. & commo. rei venditæ. l. custodia & supra de act. empti. l. venditor.

c Vtiliter stipulatur. siue expresse cõprehendendo damnum antè traditionem contingens, siue simpliciter stipuletur: vt no. §. eo. damno j. §. emptor.

d Permisit. f. venditor.

e Ei. f. emptori.

f Abfuturus. v. ditor. vel econtra ei emptori qui erat abfuturus. sed prima placet. & facit vt precario data videatur quoad quid: vt supra de actio. empti. l. Iulianus. §. ex vendito. ibi, post. scilicet. autem.

g Si agri. pro quo est cauendum propter timorem ruine aggerum vel arborum cadetium cum ruina in vineas vel fegetes vel domũ meã: vt. §. cod. l. fluminum. §. item apud Viuanum.

h Periculum. scilicet ruina.

i Rei. scilicet quod pro parte ædis ruinosa si non caueatur, fit missio in totam: vt supra eo. si finita. §. si verò. Si verò pars agri minetur ruinam: fit missio in partem tantum minantem, si non caueatur: vt supra proxi.

k Vitiosa. vt & plenè habes. §. e. l. si finita. §. ex hoc.

Casum ponit.

l Deducto. Ego & tu habebamus domum vitiosam: timebã mihi damnnum dari: refeci ipsam: potero à te repetere si quid impendi: hac cõsideratione habita, vt primò detrahatur quod posui de veteri pariete: & quod apud me de veteri remansit: & de reliqua impensa feram partem meam vel per actio. pro socio, vel communi diui. Vel pone casum secundum R. Petebam à te cauere de danno infecto pro pariete tuo vitioso. te non cauentem sui missus in possessionem ex primo decreto: refeci eum parietem fui eadẽ materia quæ antè erat, addens de meo: & aliquid retinui de veteri quod non reposui. nunc repeto expensas, quod possum: vt supra eo. l. in hanc. & l. si finita. §. si iam ruerint. Tria considerabuntur. Primò quod remansit apud me ex veteri. Secundò quod de meo ibi reposui. Tertiò quod de veteri materia ibi reposui. & sic omnibus inspectis habebõ quod mea interest. Et secundum Ir. dic secundò, Cauisti mihi de damno infecto, & postea cecidit domus tua in parietem meum: quem refeci. emendabis mihi eo pretio quo erat prius: & non computabitur quod modo valet plus: nec id quod de veteri in eundem est repositum: arg. j. l. proxi. §. si. & secundum istam expone semper æstimari ad hoc vt non veniat.

m Pretio. id est materia primi parietis quæ apud me remansit: vel eius æstimatione: vt ipsa. f. mihi non restituatur. vel secundum alium, deducto pretio. i. facta computatione pretij veteris parietis vt ipsa restituatur.

n Amplius fit. scilicet expensum pro nouo ædificando, secundum vtranque expositionem.

o Ex veteri. scilicet materia.

Inter quos. **CASVS.** Ego habeo domum propriam iuxta tuam. In medio est quidam paries siue murus communis. hic paries minatur ruinam domui meæ. vnde peto à te mihi cauere. quæritur an debeas cauere? & respondet quod sic in duobus casibus. Primus est, quando tu solus ædificabas super communi pariete: & ex illo opere timeo damnnum in domum meam propriam nam in hoc casu debes mihi cauere. Secundus est, quando ego & tu ædificamus super communi pariete: & timeo damnnum in domum meam, quæ est multo pretiosior & melior tua. nam & hoc casu debes mihi cauere. [S I D O M I N V S.] Possidebas domum ruinofam, de qua tibi mouebatur controuersia à quodam qui se dicebat dominum. nunc ego peto vt mihi caueas de damno infecto.

quæritur an debeas cauere? & dicitur quod sic. & si quid præstares mihi occasione huius cautionis: hoc imputabis aduersario tuo si apparebit eum dominum: & si nolis cauere, mittar in poss. [D A M N I.] Quæritur an is qui habet superficiem in solo alterius, puta Titij: si timeat ruinam ex domo vicina, an possit stipulari de damno infecto?

fociis cõmunis parietis ipsum reficit ex causa necessaria. Paulus.

Deducto veteris parietis pretio, si quid amplius sit, æstimari debet: & si quid ex veteri in nouum coniectum sit, deduci ex æstimatione oportet.

Si in pariete communi vnus ædificat vel vterque, & alter habet pretiosiora ædificia, cautio ab initio exigitur. Bartolus.

xxxix. POMPONIUS libro viciniam primo ad Sabinum.

Inter quos paries communis est: ædificiorum nomine quæ quisque propria habet, stipulari damni infecti solet: sed tunc ea cautio necessaria est, cum aut alter solus ædificat, & vitium ex opere futurum est: aut alter pretiosiora ædificia habet, & plus damni sensurus est decidete pariete. alioquin si æquale periculum est: quantum quis vicino præstat, tantum ab eo consequitur.

Si duo contendant de dominio

curator postquam cauit de rato, est mittendus in possess. domus ruinosa, etiam si opponatur quod nõ sit procurator. [IN ÆSTIMANDO.] In hoc. §. potest pluribus modis poni casus: vno tamẽ contentus ero. Habebas domum ruinofam iuxta meam. promissisti mihi de damno infecto. tandem postea cecidit domus tua supra parietem domus meæ: & si paries meus oppressus cecidit: vnde refeci nouum parietem. teneris mihi in quantum expedi in nouo pariete. & hoc intellige, si non excedat æstimationem veteris parietis: nec etiam inspicietur in totum nam picturæ si quæ erant in veteri pariete, non æstimatur: quia hæc aggrauarēt nimis promissorem. Franciscus.

P Inter quos. id est hi inter quos & c. solet stipulari de damno infecto nomine ædificiorum: scilicet ruinam minantium, & timentium scilicet occasione parietis communis. hoc tamen statim ad duos casus restringit. aliàs regulariter contra. §. eo. l. si ædibus.

P Inter quos. in principi. huius legis ponitur dictum generale: & illud postea restringitur ad duos casus.

Q Aedificat. super cõmuni pariete, vel iuxta eum: vel. i. re ædificat communem parietem, vel erigit eum altius, vel onerat solus.

R Futurum est. opinione hominum inspecta.

S Aut alter. retento quod alter socius ædificabat solus: & præterea dico damnũ aliquod non timeatur vitio operis iã facti vel soli. Vel dic quod hoc casu vterque vel neuter ædificat. primũ tamẽ magis quibusdam placet, cum neutro ædificante denegatur cautio: quia vtrique potestas est reficiendi: vt. §. eo. l. si ædibus. nec vtroque ædificante: vt. j. eo. l. ex damni. §. quotiens. in fin. §. quæ est contra. Alij dicunt hunc casum corrigi per id quod ibi dicitur. Alij, vt Io. legunt aut, pro &: quasi hæc duo sint necessaria, & vnum non sufficiat: vt. d. §. quotiens. Vel aliter vt ibi dices.

S Sensurus fit. quam pateretur is qui ædificat super communi pariete: & tunc licet adhuc nõ timeatur ex opinione hominum datum: tamen quia facilè posset cõtingere propter extructionẽ operis alterius: & quia hic qui timet nec ædificat, habet pretiosiora ædificia quibus imminere possit damnnum: præstatur ei cautio. Si autem vterque ædificaret, non præstaretur cautio, licet præstita posset cõmitti: vt. j. e. l. damni. §. cum parietem. hoc non placet. Vel melius secundum Azo. distingue, vt primus sit casus cum alter solus ædificat: secundus autem quando vterque & tunc caueretur si vnus est maius danum passurus quàm alter: vt hic. sed an possit agere, dices. j. eo. l. ex damni. §. quotiens.

V Vicino. id est socio.

X Ab eo. socio. f. communi diui. iudicio inter se intentato, secundum

& dicitur quod sic: & etiam ipse Titius qui est dominus soli, poterit stipulari. [ALIENO.]

Quæritur an procurator nomine domini possit stipulari de damno infecto? & dicitur quod sic: & debet promittere de rato. f. quod dominus habebit ratam promissionem factam procuratori suo. & iste qui promittit, debet adicere in promissione se nolle teneri si stipulator appareat falsus procurator, vel dominum non habere ratum: si cut contingit in stipulatione legatorum. nã

procurator legatarij qui stipulatur de legato dãdo ipsi legatario, debet cauere de rato: & heres qui promittit, debet promittere sub ea forma: vt dixi. §. in eo. qui promittit de damno infecto. Vltimò dicit qd si dominus domus ruinosa nolit cauere: ille procurator postquam cauit de rato, est mittendus in possess. domus ruinosa, etiam si opponatur quod nõ sit procurator. [IN ÆSTIMANDO.] In hoc. §. potest pluribus modis poni casus: vno tamẽ contentus ero. Habebas domum ruinofam iuxta meam. promissisti mihi de damno infecto. tandem postea cecidit domus tua supra parietem domus meæ: & si paries meus oppressus cecidit: vnde refeci nouum parietem. teneris mihi in quantum expedi in nouo pariete. & hoc intellige, si non excedat æstimationem veteris parietis: nec etiam inspicietur in totum nam picturæ si quæ erant in veteri pariete, non æstimatur: quia hæc aggrauarēt nimis promissorem. Franciscus.

† Tu vide p casu huius. §. Frã. de Arc. sing. suo. xcij inci. decidi pulchram questionem. Hinc desumunt doct. ratione conficiendo rum, & dani probandi in domo collapsa alterius casu atque ruina. de quibus vide apud eos. d. Et quorsum §. hunc Bald. in. l. faciendã. j. ar. fur. cas. trahat. & Albert. in tractatu statutorum, vide hic per Lud. Rom.

cundum quosdam: quod non placet: quia in re comuni damnum non contingit: vt. s. comu. di. arbor. s. si per eundem. & s. vsufu. que ad. ca. l. antep. dic ergo, consequitur. i. consequi possit vtrumque ex interposita cautione: quod tamen fieri non debet: vt. s. eo. l. si adibus. & j. eo. l. ex damni. s. quotiens. nisi in duobus casibus vt modò dixi. in quibus etiam loquitur lex. s. e. l. in hanc. & est ratio, secundum quosdam, quia indiuiduus erat paries, & sic cessat communi diui. Item nec communis est ex societate, & sic cessat pro socio: vnde hæc cautio in subsidium præstatur. vel ratio est ad instar vestibuli: vt. s. comu. di. l. arbor. s. de vestibulo. Alij exponunt hunc finem, vt quantum alter sociorum præstat vicino vel socio occasione socij cuius culpa damnum datur ex communi pariete: tantum ab eo socio consequatur per communi diuidendo iudicium: quod non placet.

a Si domus aliàs, si dominus, id est qui dicit se dominum esse, & agit rei vind. ad domum contra possidentem: & à possidente petitur cautio ab extraneo. Azo. **b** Possit. vt & argu. C. de peti. here. l. si. & hoc est verum etiam si malæ fidei possessor sit. **c** Sibi. scilicet petenti. **d** Quarere. sic & C. vbi in rem act. l. ij. **e** Latius. ponit cõparatiuum pro positiuo: **f** Damnum datum. i. dari vitium: vt & s. eo. l. qui bona. s. & superficiarium. **g** Damnum datum fuerit. quoad suspicionem eorum qui damnum verentur. R. qualiter autem damnum datur solo subiicit. **h** Percipienda. remittitur ergo superficiario pètio propter metum ruinæ, vel propter ruinã: sicut & pensio emphyteutæ: vt. C. de iure emphy. l. j. & merces cõductori: vt & s. eo. l. in hanc. & l. nam si non sit. & s. loca. habitatores. s. si. & l. ex conducto. s. si quis & s. cum quidam. & s. Papi. **a** & sic sunt hinc argu. pro sacerdotibus Ultramontanis, qui facta excommunicatione nil percipiunt: vnde ad censum teneri non debent. **ADDITIO.** Pro ista glossa facit ca. quia diuersitatem. extra de concessio. præben. **i** Licet. stipulatur ergo procurator: vt hic, & supra eo. prætor. in prin. & l. qui bona. s. si alieno. & domini inspiciunt vtilitas, vel interesse: vt hic, & s. si quis cau. l. pen. **k** Debet. vt. j. rem ra. ha. l. amplius. aliàs, non solum. & s. de pro. l. Pompo. s. si stipulerit. & quare vt ibi. **l** Inferenda. ab eo qui promittit de damno infecto, vt dicat se nõ teneri si apparuerit falsus procurator, vel dominus non haberet ratum. vel econtra dic inferenda à procura. vt nõ teneatur ex stip. de rato si apparuerit eum esse verum procura. vel dominum habere ratum. & sic dicitur exceptio procuratoria, cum non sit procurator, vel sit vt dictum est: aliàs dicitur procuratoria exceptio quando non potest esse procurator: vt. s. man. si fideiussor. s. que dam. & de proba. in exceptionibus. s. sed & si procuratoria. Item not. hic arg. pro opinione nostra, qui dicimus esse in electione procuratoris, vel probare mandatum, vel satisfacere: vt not. C. de es procura. l. j. **m** Legatorum. nã & in ea stipulatur procurator legatarij, & satisfat de rato: vt hic, & s. de procura. l. Pomponius. s. si stipuletur. & vt le. no. ca. l. j. s. sed & procuratoribus. & inferitur hæc exceptio: vt hic, & argu. supra vt leg. no. ca. l. j. fina. & l. ij. Item ca-

* transferēdam.

† damni.

a] l. si vno s. Papi.

b] Tu vide de hoc Lanfrã. de oria. in c. quoniã cõtra. in pri. nu. ij. & ibi notauit in apostil. ad eũ in ver. tu nõ es procurator. extra de probat. & gemi. post glo. in ca. j. de elec. lib. vj.

domus ruinosa, onus cauēdi pertinet ad possessore: qui si aliquid præstiterit ex cautione, & postea succumbit in quæstione dominij: repetit à vero domino: & si cauere detrectat, possessio eius transfertur in petentem cautionē. Paul.

Si domus in controuersia sit, dicendum est damni infecti onus possessoris esse: cum id quod præstiterit imputare domino prædij possit. Quod si non caueat: possessionem ad petentem, qui cauere damni infecti sibi velit, transferant. Nam iniquum est, stipulatorem cõpelli relicto prædio ex quo damnum vereatur, dominum quærere.

Ista stipulatio præstatur pluribus, & ad plurium interesse committitur. Bartolus,

Damni infecti stipulatio latius patet: & ideò & ei qui superficiariam insulam habet, vtilis est ea stipulatio, si quid in superficie damnum datum fuerit: & nihilominus & soli domino vtilis est, si solo damnum datum fuerit, vt rota superficies tolleretur. fraudabitur enim domus soli in pensione percipienda.

Qui petit cautionem alieno nomine, debet habere respectum ad interesse illius cuius nomine petit. & si dubitatur de eius mandato, debet cauere de rato & in cau-

uet qui nouũ opus nuntiat: vt supra titu. j. l. de pupillo. s. qui procuratorio.

n Non cauebitur. postquam cauerit de rato. R. **o** Procuratoria. id est quod non sit procur. vel aliter accipitur vt modò nota.

tionem debet opponi clausula, quod ita demum teneat de rato cautio, si verus procurator non est, & postquam quis cauit de rato, non potest sibi obiici quod non sit procurator. Paulus.

Alieno nomine stipulari ita licet, vt quod damnum domino datum sit, comprehendatur. Cauere autē debet is qui stipulatur, dominum ratam rem habiturum: exceptioq; procuratoria stipulationi inferenda erit: sicut in stipulatione legatorum. Quod si ei non cauebitur: mittendus est in possessionem procurator omnino, vt ei exceptio procuratoria non noceat. In æstimando nouo pariete ratio haberi debet eius impensæ quæ modum probabilem non excedet: in veteri, eius cultus, non qui adgrauet.

XL. VLP IANVS libro quadragensimo tertio ad Sabinum.

EX damni infecti stipulatione non oportet infinitam vel immoderatam æstimationem fieri vt puta ob tectoria: & ob pituras. Licet enim in hæc magna erogatio facta est, attamen ex damni infecti stipulatione moderatam æstimationem faciendã, quia honestus modus seruandus est, non immoderata cuiusque luxuria subsequenda.

erat in domo destruxit. non æstimatur hoc damnum incrustationis siue picturæ. [Q V O T I E N S.] Ego & tu habebamus parietem communem: & ibi iuxta habebam domum propriam. paries communis videbatur cadere. petij à te cautionem damni infecti, & eã præstitisti. tandē cecidit, & dedit mihi damnũ. quæritur an teneberis mihi emẽdare: dicitur quod nõ. Sed pone quod tu parietem cõmunem ita pressisti siue onerasti, quod ob hoc cecidit: tunc teneberis. Sed pone quod ego & tu simul onerauerimus, & ob hoc cecidit domus: & dedit damnũ in tuis rebus & etiã in meis. tunc nõ teneberis: siue æquale damnum ego & tu habuimus: siue ego maius quàm tu. & est ratio, quia culpa mea sicut tua in hoc fuit [Q V O T I E N S.] Plures habebant domũ cõmunem, & timebant ex domo vicina ruinam: vnde stipulati fuerunt à domino domus ruinosa de damno infecto. tandē postea datũ est damnum in domo eorũ: vnde quilibet vult agere ex stipulatione. quæritur pro qua parte quilibet agat: & dicitur q̄ quilibet agat pro parte sua dani. Secũdò dicit: Pone ecõtra quod domus pluriũ minatur domui meæ ruinã: & promiserũt mihi de damno infecto: & postea cecidit domus eorũ supra meã: & sic datũ est mihi damnũ quæritur qualiter agam contra eos ex stipulatione. & dicitur q̄ quilibet eorum tenetur pro parte dominica. [S I P L V R E S.] Plures habebant domũ communem ex disparibus partibus: & timebant ex vicina domo ruinã: vnde petebant sibi cauere. dominus domus ruinosa noluit cauere. hinc dicitur quod omnes isti sunt mittendi in possessionem domus ruinosa, & æqualiter. Fran.

f Æstimationem fieri. vt. s. de ser. vrba. præd. l. quidã. s. fin. & l. s. prox. s. si. & l. nam si non sit. **t** Luxuria. id est prodigalitas. sic ponitur. s. de dolo. l. non debet. & facit. s. de pigno. act. l. si seruos. & de cura. furi. l. & mulieri quæ luxuriosè.

p In æstimando. si totus paries vetus ruat occasione vicinarum ædiũ de quib; promissum est damni infecti: æstimabitur impensa noui parietis facti, si verò vitiosus factus est. æstimabitur impesa refectionis, vtrobique tamẽ moderata: quia illud est attendendum quod melior habet modò parietis: & quia si in veteri erat voluptaria impesa, nõ debet æstimari.

q In veterem. id est secundum veterem eius cultum. R.

r Adgrauet. q. d. non omnino vetus cultus æstimatur: quia non pituræ vel similia: quia hæc adgrauarent nimis promissore. vt. s. l. proxi. in fi. secundũ. R. vel dic, qui cultus, id est quæ refectionis, vel sustentatio facta ab vno ex sociis adgrauaret alium nimis voluptariis. s. factis impensis. & sic facit loqui in communi pariete, de quo loquitur supra eo. l. in parietis communis & l. seq. & l. inter. & infra eod. l. in reficiendo. Item fa. ad. s. supra. l. p. xi. s. fin.

EX damni. CASVS. Stipulatus fui à te damni infecti: & postea ruit domus tua. s. meã & eam destruxit: & crustam siue picturam quæ

*Scribentes reputat istũ rex. sing. ad hoc quod procurator falsus postquã est admissus in iudicio cum cautione de rato, nõ potest amplius repelli: quia per illam est effectus legitimus: quod intellige vt hic in secundis interpret. Bolog. cultu. nã adgrauet.

a *Quid acciderit*. socio circa refectionem non cessante: alioquin communi diuidendo sarciri poterit damnum, vel pro socio: vt supra eo. l. si ædibus.

b *Debet*. etiam si cautio præstita fuerit per errorem. Accursius.

c *Eum*. parietem.

d *Beneficio*. i. maleficio. ironice enim loquitur. sic. C. de inoffi. testa. l. fratres.

e *Pressus*. paries.

f *Causam esse*. hoc quãdo neuter habet pretio siora: vt differat a seq. respon.

g *Amiserit*. quam aliq. retento casu superiori: f. quod vterque ex sociis onerauerat parietem comunem. Accursius.

h *Onera*. cum enim in pari sunt causa siue culpa, quia ambo vltra modum imponunt, neuter alteri quicquam obicere potest. sic. C. de libe.

cau. l. si filium. & supra de dolo. si duo. & infra quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissime. & l. si na. §. si ad ianuam. Item non ob. huic respon. §. c. l. inter quos. circa princip. ibi: aut alter pretio.

&c. quia ibi semper vnus solus ædificabat: hinc ambo, secundum quosdã. Alij aliter solvunt: vt ibi diximus.

Tu dic secundum Azo. & Hug. quod in diuersis casibus loquuntur. lex enim superior loquitur quãdo cautio fit alicui ex his qui habent comunem parietem: quod in duobus casibus dicit contingere, scilicet quando vnus solus super comunem vel in comunem pariete aliquid facit, vnde damnum ab altero timetur: cui ob hoc debet cauere.

Item quando vterque vel neuter in comunem vel super comunem pariete quid faciat, cum alter habet pretiosiora ædificia vbi cautio est alteri ab altero præstanda: quia maius damnum potest subire vel sentire ex parietis casu. si autem neuter maius damnum erat passurus per casum, neutri ab altero debet cauere: sed in prædictis casibus tantum alteri ab altero cauere diximus. hinc autem tradit quando ex cautione possit agi: distinguendo vtrum alterius culpa tantum deciderit paries: nihilominus & sui vitio. alioquin non committeretur stipulatio: vt supra eod. l. fluminum. §. præterea. & tunc ille solus conueniatur: non autem agat. an vtriusque culpa: & tunc neuter contra alterum experitur. Cæterum si fortuito casu cecidisset, non committeretur: vt supra. eo. fluminum. §. hæc stipulatio. Item contra supra eod. l. in hanc. sed ibi culpa socij contingit damnum.

i *In partem*. suam damni. i. totum suum damnum petet, nisi stipulando partem stipulatus esset. §. eod. l. plures. in principi.

k *Pro dominicis*. vt & §. ritu. j. l. supra iter. §. officium. & argum. j. ritu. j. l. si tertius. §. si ex plurium. & §. inde quæritur.

l *si plures domini*. in his domibus quæ timent ruinam aliarum: vt & §. eo. l. si finita. §. cum autem. & l. prætoris. §. j. & sic apparet quod alio modo se habet missio quàm stipulatio. Accursius.

In reficiendo.] CASVS. Duo habebant comunem parietem siue murum. hic paries videbatur cadere, & sic quilibet istorum solus volebat reficere. Dicitur quod ille præfertur qui magis idonee vult reficere. idem est si duo habebant comunem riuum vel iter: & quilibet contendit quod vult reficere. nam ille præfertur, qui melius vult reficere. Franciscus.

Si comunis paries sine alicuius vitio damnum inferat: stipulatio non committitur. idem si culpa vnus committeretur: secus si culpa comuni vtriusque. Barto.

Quotiens comunis parietis vitio quid acciderit, socius socio nihil præstare debet: cum comunis rei vitio contigerit. Quod si quia alter eum presserat, vel onerauerat, idcirco damnum contigit: consequens est dicere, detrimentum hoc quod beneficio eius contigit, ipsum sarcire debere. Quod si æqualiter vtriusque oneribus pressus decidit, rectissime Sabinus scripsit, pariem vtriusque causam esse. Sed si alter plures vel pretiosiores res amiserit, melius est dicere, quia ambo onera imposuerunt, neutri aduersus alterum competere actionem.

Si plures recipiunt damnum ex ruina, quilibet agit pro parte sua: & si contra plures agitur, quilibet conuenitur pro parte sua. Pau.

Quotiens ex damni infecti plures agunt, quia in eadem re damnum passi sunt, id est in ædibus: non debet vnusquisque eorum in solidum agere, sed in partem experiri. Neque enim damnum quod pluribus datum est, vnicique in solidum datum est, sed in partem datum esse videtur: & ideo vnicique in partem competere actionem Iulianus scripsit. Item si plurium sint ædes quæ damno-

In reficiendo. quod est necesse quandoque: vt supra eod. l. in parietis comunis. & l. sequen. licet sit contra. §. comuni diui. l. Sabinus. sed soluitur. §. eo. l. si ædibus. Accursius.

Idonee. similis inspectio habetur cum plures agere volut de sepulchro violato: vt infra de sepul. vio. l. prætor. §. si plures. vel accusare de aliquo crimine: vt infra de accusa. l. si plures. vel interdict. de libe. homi. exhi. vt infra de libe. homi. exhi. l. iij. §. hoc autem interdictum. vel bona petere causa libertatum conseruandarum: vt. C. de testa. manu. l. fin. §. pen.

Licet plures præendant interesse inæquale, si tamen eis non cauetur, æqualiter in possessionem mittuntur Paulus.

Si plures domini sint ædium qui damni infecti sibi prospicere volunt, nec quisquam eis damni infecti caueat, mittendi omnes in possessionem erunt: & quidem æqualibus partibus: quamuis diuersas portiones dominij habuerint. & ita Pomponius scribit.

Ille est præferendus in melioratione rei comunis qui magis idonee rem restaurat. Item seruus comunis potest pro dominis suis stipulari damni infecti. hoc dicitur cum. l. sequen.

Ille est præferendus in melioratione rei comunis qui magis idonee rem restaurat. Item seruus comunis potest pro dominis suis stipulari damni infecti. hoc dicitur cum. l. sequen.

XLII. POMPONIVS libro vicesimo primo ad Sabinum.

In reficiendo comuni pariete ei potius facultas ædificandi præstat, qui magis idonee reficere parietem velit. Idemque dicendum est & si de eodẽ itinere riuove reficiendo inter duos vel plures quæritur.

XLII. IULIANVS libro quinquagesimo octavo Digestorum.

Si seruus comunis damni infecti stipulatus fuisset, perinde habetur, ac si ipsi domini sua voce pro partibus stipularentur.

est. sed contradico, vt scilicet pro partibus quas habent in re. nec obstat dicta. l. seruus comunis. quia illa loquitur quando omnibus potest acquiri: at hinc non potest acquiri plus alicui domino quàm habeat in re, licet in seruo forte habeat duas partes: vbi & totum alteri quæritur, si alter nullam habeat ibi partem: vt. §. de stipu. ser. l. proinde. §. fina.

Amni.] CASVS. Titius promisit mihi de damno infecto. tandem tegula siue cupi domus suæ vento percussa ceciderunt super cupos domus meæ, & eos fregerunt. quæritur an Titius teneatur? & distinguitur. nam aut vetustate & infirmitate ædificij ceciderunt cupi, & tunc tenetur: aut vento arduo: & tunc non tenetur. nec est vis etiam si in stipulatione expresse sit dictum: quod si quid ruat de domo sua in meam, quod teneatur. [CVM PARIETEM.] Ego & Titius habebamus parietem comunem. iuxta istum parietem ego habebam domos proprias: & Titius domos proprias ibi similiter habebat. Volebamus destruere istum antiquum parietem, & reficere nouum meliorem: sed quia ego timebam ne hoc opus daret damnum domibus meis, & aliis meis rebus: & Titius etiam timebat de suis: ipse promisit mihi de damno infecto si caderet hic paries supra meas domos, vel aliquod aliud damnum daret in rebus meis: & ego sibi. destructo pariete dum nouus reficiebatur, inquilini Titij timore iusto ex hoc opere moti recesserunt, & soluerunt pensionem pro tempore quo steterant, & non pro toto anno. nunc Titius agit contra me ex stipulatione, & petit quod emendem sibi damnum pensionis amissæ. quæritur an possit petere? Et dicitur quod nullus

est. sed contradico, vt scilicet pro partibus quas habent in re. nec obstat dicta. l. seruus comunis. quia illa loquitur quando omnibus potest acquiri: at hinc non potest acquiri plus alicui domino quàm habeat in re, licet in seruo forte habeat duas partes: vbi & totum alteri quæritur, si alter nullam habeat ibi partem: vt. §. de stipu. ser. l. proinde. §. fina.

Pro partibus. sed tunc quilibet videtur stipulari pro dimidia sui damni. §. eod. l. plures. nunc quid ita erit & hinc? Respon. non. sed sic intelligo pro partibus, scilicet quilibet pro tota parte sua. Item nunc quid acquiritur dominis pro portionibus quas habent in seruo, an verò quas habent in re cuius nomine stipulatur? videtur pro his quas habent in seruo: vt infra de stipu. seruo. l. seruus comunis. sic omnium

Ipsi domini. vox serui, vox domini est: vt hinc: & insti. de inuti. stipu. §. ei. Sed hoc fallit in duobus casibus: vt. §. de stipu. ser. l. ij. & l. antep. Accursius.

Pro partibus. sed tunc quilibet videtur stipulari pro dimidia sui damni. §. eod. l. plures. nunc quid ita erit & hinc? Respon. non. sed sic intelligo pro partibus, scilicet quilibet pro tota parte sua. Item nunc quid acquiritur dominis pro portionibus quas habent in seruo, an verò quas habent in re cuius nomine stipulatur? videtur pro his quas habent in seruo: vt infra de stipu. seruo. l. seruus comunis. sic omnium

† Sic in archet. forte pariatam. i. pariem redditã à verbo pariare. an pariatam vtriusque causam esse. i. ad vtriusque causam parietis spectare. Taurell. In Vaticano legitur, parietis. in quibusdam manu. scri. legitur, pariem in aliis pariem. vt & in impressis.

a] Hoc comuniter teneri non solet secundum Ioan. de Imola.

lus nostrum debebat promittere, nec aliquis nostrum cogebatur promittere: unde malè feci. nam nec extraneo petenti sibi cauere à me promississem, nisi pro parte mea. ergo etiam malè in hoc feci quòd Titio promisi in solidum, veruntamen si hoc feci scienter: teneor. & si soluam Titio, & velim repetere ab eo quasi hoc

Ex damno contingente non vitio rei, sed casu fortuito, non agitur ista stipulatione. Paulus.

XLIII. ALFENVS VARVS
libro secundo Digestorum.

Damni infecti quidam vicino repromiserat. ex eius a edificio tegula vento deiecta ceciderant in vicini tegulas, easque b fregerant. quæsitum est, an aliquid præstari oportet? Respondit: si vitio, c edificij & infirmitate factum esset, debere præstari, sed si tanta vis venti d fuisset, vt quamuis firma ædificia conuelleret, non debere: e & quod f in stipulatione est, *Sive quid g ibi ruet*: h non videri sibi ruere, quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota i caderet, sed quod ipsum per se concideret.

Vtroque ædificante in pariete communi, stipulatio nõ debet interponi: sed interposita ex certa scientia simpliciter ad dimidium committetur: vel ad totum, si hoc sit dictum: in qua non venit quod alter socius socio ex stipulatione præstiterit. Bartolus.

Cum parietem communem ædificare k quis cum vicino vellet: priusquam veterem demoliret, dani infecti vicino repromisit, l adeoque restipulatus m est. Posteaquam n paries sublatus esset, [&] habitatores ex vicinis cœnaculis o emigrasset, vicinus ab eo mercedem quam habitatores non redderent, petere vult. quæsitum est an rectè petet. * Respondit, non oportuisse eos cum communem parietem edificarent, inter se repromittere: neque villo modo alterum ab al-

peteret

l Repromisit. si forte eius ædes propter vitium communis parietis ruerint: vel in reb⁹ suis damnum senserint. & è cõuerso similiter stipulatus est: vt subiicit, & d. l. inter. & l. in parietis communis. & l. seq. & sequen.

m Restipulatus. quia damnum timebatur.

n Posteaquam. repete: & cum postea & c. Accursius.

o Cœnaculis. alias, ex illis cœnaculis.

p Cogi potuisse. vt de aliquo caueret: nisi in duobus casibus: vt supra eod. l. inter. & diligenter hinc distingue de communi pariete: quia aut de eius damno timetur nemine ibi operante: quo casu non caueatur: & interposita non committitur: sed agitur pro socio, vel communi diuidendo: vt supra eo. l. si ædibus. in prin. & l. nam si. & l. ex damni. §. j. j. respon. aut propter operam alicuius: & tunc aut vnus ædificat, & cauetur: vt supra. e. l. inter quos j. respõ. & l. in parietis communis. & l. sed ita. & l. nam & si. & l. ex damni. §. j. ij. respon. & l. in hanc. aut ambo: & tunc aut ambo vltra modum: aut vnus tantum. primo casu non committitur cautio, etiam interposita: vt supra eo. l. ex damni. §. quotiens. pen. & vlti. respon. secundò committitur: vt supra eo. l. inter. ij. respon. aut nullus vltra modum: & tunc non cauetur, sed si cautum fuerit, committitur: vt hinc.

q Quò. i. quoniam.

r Ædificaret. solus.

f Deberet. vt & supra eo. l. ex damni. §. item si plurium. & caue tibi: quia non dicit socio cauendum pro dimidia, sed hinc dicit, quòd ff. Nouum.

Damni infecti cautio an in re communi interponatur.

si etiam extraneo assimiletur, quòd tamen non est faciendum, ne caueret in plus.

t Vicinus. id est socius.

u Fecisset. id est sensisset.

x Præstaturum. sed non per errorem iuris, vel facti: sed ex conuentione facta fuit promissio: nõ errore iuris, sed ex certa scientia: vt supra si quis cau. l. sed & si quis. §. si.

tero cogi potuisse. **p** Sed si maxime repromitterent, tamen non oportuisse amplius quam partis dimidia: quòd q amplius ne extraneo quidem quisquam, cum parietem communem ædificaret, r repromittere deberet. **l** sed quoniam iam in totum repromississent, t omne quod detrimeti ex mercede vicinus t fecisset, u præstaturum. **x** Idem consulebat, possitne quod ob eam y rem dedisset, z rursus repetere, a quoniam b restipulatus esset à vicino, c si quid ob eam rem quòd ibi ædificatum esset, sibi damnum datum esset, id reddi: cum & ipsam hanc pecuniã quã daret, d propter illud opus e perderet. Respondit, non posse: propterea quia non operis f vitio, sed ex stipulatione id amitteret. **g**

Interpellatio extra iudicium nõ constituit in mora eum qui solum per iudicis officium potest conueniri. Bartolus.

XLIIII. AFRICANVS libro nono *Questionum.*

Cum postulasset b vt mihi damni infecti promitteres, i noluisti: k & priusquam prætor adiretur, ædes tuæ corruerunt, & damnum mihi dederunt. Potius esse ait, vt nihil noui prætor constituere debeat, & mea culpa damnum sim passus, l qui tardius experiri cœperim. At si cum prætor vt promitteres decreuisset, & te non promittente, ire me in possessionem iussisset: & priusquam eò venissem, m corruerunt. perinde omnia seruanda esse existimauit, atque si postea quam

quid iuris erit: & dicitur q perinde est ac si antè intrassem pos. & damnum post datum esset. [D A M N I.] Cum possideres domum ruinofam, nec velles mihi cauere de damno infecto, missus sum iussu iudicis in pos. & primò ex primò decreto: & postea ex secundo. dicitur q si teneo istam possessionem per deceniũ: quasi dominus factus sum. & si ille cui primò obligaueras istam domum ruinofam, velit cõtra me agere hypothecaria: nõ auditur nisi velit mihi refarcire expensas quas in refectioe huius domus fecerim: sed secus est in emptore. nam ille qui emit rem alij obligatã, si creditor velit auocare rem ab emptore per hypothecariã, auditur, nec tenetur refarcire pretium quo iste emit. & sic non emedat damnum eius. sed hoc ideò cõtingit, quia emptor sibi imputet cur talẽ rem emerit. nam ex arbitrio habebat à princ. emere vel non. sed hoc non cõtingit in misso ex causa damni infecti: quia ex necessitate si volebat damnum euitare, habuit ire in possessionem. Franc.

h Cum postulasset. nõ pro tribunali. M. i. non à iudice sed è tribunali, sed simpliciter à vicino meo. & hoc est quod sequitur in litera, & priusquam prætor adiretur, & c. Azo.

i Promitteres. amicabiliter.

k Noluisse. scilicet promittere de damno infecto.

l Passus. vt & s. eo. l. euenit.

m Venissem. secus si neglexissem venire: vt s. eo. l. si finita. §. si quid metu. & facit supra eo. l. prætor. in fi. & l. seq. & sequen. & quos

uentione facta fuit promissio: nõ errore iuris, sed ex certa scientia: vt supra si quis cau. l. sed & si quis. §. si.

y Ob eam. i. damni infecti stipu.

z Dedisset. socius socio. Accursius.

a Repetere. quasi soluisset indebitum.

b Quoniam. alias quia.

c A vicino. i. socio cui similiter promiserat. R.

d Daret. emendando socio damnum. Accursius.

e Propter illud opus. ex stipulatu cõuentus. Accursius.

f Nõ operis. communis. Accursius.

g Amitteret. vt & arg. s. eo. l. fluminum. §. si. j. respon. & l. damni. in princ. ibi, sed quod opere, & c. Azo.

Cum postulasset. CA SVS. Cum haberes domum ruinofam iuxta meam petij à te extra ius vt mihi cauere. tu noluisti cauere: & postea antequam de hoc adire iudicem, domus tua cecidit supra meam. quæritur an debeas mihi damnum emendare? & dicitur q non: quia mihi est imputandum quare nõ citius adiu iudicem. Sed pone quòd adiu super hoc iudicem antequam caderet: & iudex præcepit tibi vt cauere: & te cauere nolente iudex iussit me in possess. domus tuæ ire. & cum ire ad intrandum in possess. antequam intrarem, domus tua cecidit. s. meã.

† repromissio se, omne detrimentum ex & c.

* Bar. Bal. & An. hinc reputet istum text. s. & nõ alibi, ad hoc quòd quis nõ cõstituitur in mora p. extra iudicem. Interpellationem, in eo quòd iudicis venit officio. Bolog. Vltra addo quòd istum text. sing. dicit Ang. in §. actio autẽ. inst. de act. in. iij. col. in princ. Vltra quem adde Alex. in l. si ex legati cau. de ver. obli. & in l. interdum. §. si. e. tit. Bar. in l. j. col. iij. §. de iurisd. om. iud. & Feli. in c. non. tit. col. pe. in fin. extra de libel. ob. & notauit in apost. ad ipsum Guif. de cõg. in. l. edita num. xxiiij. in ver. non possum C. de eden.

ibi dixi. & l. si finita. §. illud. & §. eleganter. & §. si iam ruerint.

- a *Missus*. ex secundo decreto.
- b *Dominium*. i. quasi dominium, puta decennio inter presentes.
- c *Creditor*. absens.
- d *Vult*. sed videtur non admitti: vt supra. e. l. is qui. & l. si finita. §.

si qua sint iura. versi. item quæritur. sed ibi præfens, hinc absens fuit: vt supra eo. l. eorum. in princip. & l. si finita. §. si fortè. item op. quia diurnum silentium constituit creditori inefficacem acti. hypothecariam: vt. C. si aduer. credito. l. j. Solu. quidam dicunt hoc speciale contra missum: vt sicut vnum speciale est pro eo vt præscribat etiam sciens rem alienam: vt supra de noxa. l. & generaliter. sic & aliud cõtra eum, vt post decenium teneatur hypothecaria. Alij dicunt hoc esse intelligendum eo casu quando beneficio restitutionis creditor iuuatur contra præscriptione iusta causa interueniente: vt. d. §. si fortè. & §. postea. & l. eorum. vel intellige prosequi velit intra xx. ann. auditur ergo, & cauet: vt. d. l. eorum in princ.

e *Paratus*. sic supra. e. l. si finita. §. si quis damni. §. item videamus. & §. si iam deciderint.

f *Tribuendum est*. quod tribuitur possessori: vt scilicet retineat pro expensis: sed certè imò

idem emptori conceditur: vt supra de pig. l. Paulus. §. pe. quæ est contra. Solu. ibi de bonæ fid. hinc de malæ fid. a emptore dicit. hoc non placet: quia hinc aliam, quàm faciat, rationis diuersitatem assignasset. Alij dicunt b quòd hinc non erat res facta melior: ibi sic. vel ibi quasi ex necessitate fecit: vt domum exustam reedificando: hinc ex voluntate. vel hinc de stricto iure: ibi de æquitate. vel dic hinc loqui quoad precium, non quoad impensas. hæc placet. vel dic esse dissimilitudinem quantum ad rationem quam assignat: sed in iure retentionis impensarum sunt similia. sic supra de condict. inde. l. Iulianus. & est ar. supra fami. ercisc. l. si pignori. & de min. l. quod si minor. §. restitutio. & supra de exerci. act. l. j. in princip.

g *Non rectè*. nunc respondet.

h *Quod*. id est quia.

i *Non promittatur*. cum ex quadam necessitate hoc faciat.

A Edificatum.] CASVS Debebas mihi seruitutem altius non tollendi domum tuam. postea eam eleuasti altius. ago contra te, & dico te non iuste edificasse: quia contra seruit. mihi debitam. tu dicebas quòd feceras voluntate & ex concessione mea: nõ autem te volebas defendere in hac causa. Dicitur quòd ego sum mittendus in possess. domus tuæ. nec destrueretur incontinenti hoc opus quod feceras: imò dabitur tibi à iudice dilatio intra quam tu probes de iure tuo. & si intra illam dilationem non probaueris, tunc iudex præcipiet destrui illud opus.

k *Aedificatum*. in quibusdam libris incipit ibi lex, Aedificatum habes. & prima linea est cancellata: & ita dicitur esse Pisis. Alij habent, à quo fundus petitur, si edificatum, &c. & tunc est ordo literæ. si habes edificatum, id est dicis te habere: ab illo, id est eius auctoritate, siue eius concessione, cum prius debebas illi seruitutem altius non tollendi: à quo fundus petitur, actiue, id est, quam ipse dominans petit, id est fundi seruitus, scilicet ne altius tollat. licet quidam dicant, fundus, id est fundi possessor. & ago, id est agit ille. mutat enim personas. & quod dicit ad me, id est ad eum. vel dic econtra retinendo eundem casum. sed econtra

in possessionem venissem, danum datum esset.

Ab eo qui est missus ex secundo decreto, creditor non potest rem auocare, nisi expensas reficiat: & de damno infecto caueat: secus si auocat ab emptore. Bar.

Damni infecti nomine in possessione missus, a possidendo dominium b cepi: deinde creditor c eas ædes pignori sibi obligatas persequi vult. d non sine ratione dicitur, nisi impensas quas in refectioem fecerim, mihi præstare sit paratus, e inhibendam aduersus me persecutionem. Cur ergo non emptori quoque id tribuendum f est, si fortè quis insulam pigneratam emerit? Non rectè b hæc inter se comparabuntur: quando is qui emit, sua voluntate negotium gerat: ideòque diligentius à venditore sibi cauere & possit, & debeat. quod h non æquè & de eo cui damni infecti non promittatur, i dici potest.

Quando agitur confessoria, si pro constituenda quasi possessione seruitutis debet aliquid fieri contra cõrumacem, ex primo decreto fit missio in loco seruiente: ex secundo decreto statuimus certum tẽpus intra quod agatur. Bar.

ad expositionem literæ petitur, id est à me qui peto. &c. scilicet ego qui seruitutem peto. & sic de tertia transit ad primam. sic supra manda. l. præterea.

l *Habere*. sed si non haberet edificatum, alia pœna non defendenti imponeretur: vt supra de no. ope. nun. l. si prius.

XLV. SCÆVOLA libro duodecimo *Questionum*. [à quo fundus petetur, si vult.]

A Edificatum k habes, ago tibi ius non esse habere. l nõ defendis. m ad me possessio transferenda n est: non quidem vt protinus destruat opus (iniquum enim est, demolitionem protinus fieri) sed vt id fiat, o nisi intra certum tempus p egeris, ius tibi esse edificatum habere.

XLVI. PAVLVS libro primo *Sententiarum*.

A D curatoris q reipublice officium spectat, vt dirute domus à dominis r extruantur. Domum s sumptu publico extructam, t si dominus ad tempus u pecuniam impesam cum vsuris x restituere noluerit, iure y eam publica distrahit.

Conclauē & porticus cedit illi domui ad cuius vsum est deputatum, vel destinatum, & per quam habet accessum: licet in totum sustentetur in parietibus alterius domus; coenaculum verò cedit illi domui super qua sustentatur, & per quā habet accessum, cum ad vsum alterius non sit destinatum. Pau. de Cast.

XLVII. NERATIVS libro sexto *Membranarum*.

casum. Domus alicuius erat destructa. curator reipubli. debet curare quòd ista domus reficiatur. quòd si dominus noluerit ipsam reficere, ipse reficiat, & non reddat nisi ipse restituat sibi impensas. & sic facit ad quæstionem notatam supra eo. l. qui bona. §. qui damni infecti.

r *Ad dominis*. quando sunt communes, & alter vult reedificare, alij compelluntur: vt hinc, & supra pro socio. l. cum duobus e §. idem respon. & C. de ædifi. pri. si vt proponis. Si verò non sunt socij, idem, si tamen sint curiales, vt reficiant, & plus vt de nouo faciāt: aliàs non constructio sed restructio præcipitur, & destructio inhibetur: vt. C. de ædi. pri. singularum. & supra de leg. j. l. cætera. & infra. e. l. si. & facit supra de officio præsi. l. præses.

s *Domum*. domus alicuius erat destructa: debet ipsam reficere, si non refecerit, sed refecta fuerit sumptu publico: tunc si non reddat impensas, poterit distrahi. Vel pone casum. duo erant socij habentes ædem communem destructam: vnus volebat ipsam reedificare: alter volebat reedificare cum socio, sed non solus. si curator reficit, poterit ille recuperare domum intra. iij. menses, soluendo, impensas cum centesimis vsuris: si non recuperauerit, iure vendetur.

t *Extructam*. id est refectam, cum deformaret: fortè plateam communem.

u *Ad tempus*. quadrimestre, secundum M. quod non placet.

x *Cum vsuris*. centesimis. M. quod non placet: imò semissibus: vt supra de vsur. l. cum quidam. §. si debitores.

y *Iure*. ex oratione diui Marci: vt supra pro soc. l. cum duobus f §. idem respon. secundum M. quod non placet: quia hinc non proponitur quòd fuerit socius alicuius reipubl. sed dic quòd ex sumptu publico domus refecta tacitè fuit obligata: vt. C. in quib. cau. pig. ta. con. l. ij. vnde post tempus vèdet: quod scilicet statuitur. C. de iure do. impe. l. fi.

q *Quod conclauē*.] CASVS. Casum huius princ. dic vt in glo. domini mei: quæ incipit, quidam duas domos, &c. [S E D E T L A B E O.] Iste. §. planus est. Franci.

m *Defendis*. scilicet tibi ius esse edificatū habere. aliàs, defenderis, passiuum.

n *Transferenda*. vt & §. si ser. vin. l. is cuius.

o *Id fiat*. scilicet demolitio.

p *Certum tempus*. à iudice statuendum. Or. Sed nunquid intra annum veniens recuperat possessionem? videtur quòd sic: vt. C. de præscrip. xxx. an. si quis emptoris. §. sed & si quis. Sed contra dico, quia

lis erat hinc contestata vel quasi. c ar. C. quomodo & quado iudex cõsentaneum. & C. vbi in re actio. l. ij. Vel speciale est in hoc casu vt non audiatur vsque ad annum: vt & supra titu. j. l. si prius. sed iudex d ad suum arbitrium statuat tempus: vt supra de iure delib. l. j. §. fina. & facit. C. de iud. propter adum. Item ad hoc quod cogitur agere, speciale est: vel causatiue, non etiam præcisè dicitur: vt. C. vt nemo inuitus agere vel accusa. cog. Item facit infra de aqua quoti. & æstiu. l. si de via.

q *Ad curatoris*.] Potes sic ponere casum. Domus alicuius erat destructa. curator reipubli. debet curare quòd ista domus reficiatur. quòd si dominus noluerit ipsam reficere, ipse reficiat, & non reddat nisi ipse restituat sibi impensas. & sic facit ad quæstionem notatam supra eo. l. qui bona. §. qui damni infecti.

r *Ad dominis*. quando sunt communes, & alter vult reedificare, alij compelluntur: vt hinc, & supra pro socio. l. cum duobus e §. idem respon. & C. de ædifi. pri. si vt proponis. Si verò non sunt socij, idem, si tamen sint curiales, vt reficiant, & plus vt de nouo faciāt: aliàs non constructio sed restructio præcipitur, & destructio inhibetur: vt. C. de ædi. pri. singularum. & supra de leg. j. l. cætera. & infra. e. l. si. & facit supra de officio præsi. l. præses.

s *Domum*. domus alicuius erat destructa: debet ipsam reficere, si non refecerit, sed refecta fuerit sumptu publico: tunc si non reddat impensas, poterit distrahi. Vel pone casum. duo erant socij habentes ædem communem destructam: vnus volebat ipsam reedificare: alter volebat reedificare cum socio, sed non solus. si curator reficit, poterit ille recuperare domum intra. iij. menses, soluendo, impensas cum centesimis vsuris: si non recuperauerit, iure vendetur.

t *Extructam*. id est refectam, cum deformaret: fortè plateam communem.

u *Ad tempus*. quadrimestre, secundum M. quod non placet.

x *Cum vsuris*. centesimis. M. quod non placet: imò semissibus: vt supra de vsur. l. cum quidam. §. si debitores.

y *Iure*. ex oratione diui Marci: vt supra pro soc. l. cum duobus f §. idem respon. secundum M. quod non placet: quia hinc non proponitur quòd fuerit socius alicuius reipubl. sed dic quòd ex sumptu publico domus refecta tacitè fuit obligata: vt. C. in quib. cau. pig. ta. con. l. ij. vnde post tempus vèdet: quod scilicet statuitur. C. de iure do. impe. l. fi.

q *Quod conclauē*.] CASVS. Casum huius princ. dic vt in glo. domini mei: quæ incipit, quidam duas domos, &c. [S E D E T L A B E O.] Iste. §. planus est. Franci.

apical pane & gatto
et penti e 18 n 99

a] Ista solu reprobatur: quia etiam malæ si dei recusat expensas: vt. l. planè. §. de peti. here. secundum Barro. hinc. b] Omnes istæ solu. gl. reprobatur per Bar. hinc

* Vide Ant. Au li. eméd. 3. ca 9. & Al. lib. Para. l. c. 6.

c] Ista est vera in se: sed nõ est necessaria ad legitimam, secundum Bart. hinc.

d] Istud nõ est verum: nec reperitur iure cautum secundum Bart. hinc.

e] si fratres;

f] si fratres.

Quod

a Quod subaudi, illud.

b Conclauē. Quidā duas domos habebat separatas, ita q̄ aliquod interstitiū siue interuallū erat inter vtrāque domū, & in eo spatio cōclauē erat: & de vtrāque domo iter erat ad cōclauē. postea dominus clausit vnū ostiū cōclauis: & totū cōclauē conuertit ad vsum alterius domus.

cōclauē totū erit illius domus ad cuius vsum cōuersum est. R. Et dicitur cōclauē, locus quidam secretior in domo vel extra domū, a vt hīc erat cōstructus: ad quē nō nisi p̄ plures clauēs peruenitur. & idē cōclauē dicitur ædiū, quia de eo conclauē iter erat ad vtramque domum.

c Binarum. Quidā habebat duas ædes, in medio quarū erat curia, cuius vsum erat cōmunis vtriusq; dom⁹. domin⁹ vertit vsum cōclauis ad vnā domū tantū, & reclusit ita, q̄ non potest ex alia habere aditum.

postea fortē vendidit vnā domū. quæritur cuius debeat esse conclauē? Respon. q̄ est illius domus, ad cuius vsum est cōuersum cōclauē. i. camera. & hoc est verū, siue sustineatur ab ea domo in cuius vsum est cōuersum, siue totū ab alia, siue pro parte ab vna, & pro parte ab alia. hoc autem probatur tali simili quod inducit Labeo in libro posteriorū. Ecce. Quidā duas domos habebat quæ aliquātulū distabāt: vtriusque superimposuit porticū: ita q̄ erat in cōfinio illarū. post inclusit aditionē illius domus: ita q̄ nō poterat iri ad porticū ex ea. vēdidit domū quæ nō habebat aditū ad porticū, & imposuit seruitutem vēditæ domui vt deberet sustinere onus portic⁹ prædictæ. quæritur cuius sit porticus? Rñ. q̄ est illius domus quā retinuit. f. quæ habet aditū ad porticū. hæc autē porticus extēsa erat per longitudinē vtriusq; & sustinebatur ab vtraq; etiā in parietibus domus quæ venisset. si tamē domus vēdita habeat superiorē partem à porticū. f. quæ nō est cōnexa cū porticū, est illius cuius & solū, id est emptoris: & hoc verū est si nō habeat ex aliqua parte aditū. Si autem quæritur ad quid posita fuerit hæc lex: respon. quia expedit scire quis esset dominus.

d Id. scilicet conclauē.

e Earum fiet. in quarum vsum specialiter est conuersum.

f Contignatio. i. cōclauē. quæ idē dicitur trāuersa: quia licet cōclauē porrigatur in longū, tamē tigna ponūtur ex trāuerso, non in directū, licet secus sit in quibusdā subtilibus lignis, sicut quotidie in domibus fieri videmus quas appellant lābricas. Sed quid ad hūc titū. Respon. quia hic tractat de suggrūdis: vnde ad vltimam partē rubricæ spectat. Vel melius quia ille per cuius domū camera inferior habet aditum, nomine cameræ. i. cōclauis ruenitis, de damno infecto cauere debet vicino, eidēque emptori alterius domus cuius ostium est clausum. & facit. s. de serui. vr. prædi. l. Olympico. & s. de leg. iij. l. prædiis. §. pe. in fin.

g Scribit. narrando factum, & soluendo quæstionem.

h Vtriusque ædibus.

i Superposuisse. i. supra terram extra domum construxisse ex vna parte: quæ porticus dicitur Mænianum.

k Eam. porticum.

l Aedibus. f. quas retinebat: & subaudi tantum.

m Alteras. quas vendebat.

n Seruanda. i. sustinenda.

o Imposita. eis ædibus quas hīc vendebat.

p Totam. nunc responderet.

q Cum. id est quamuis.

r Extensa. scilicet porticus.

f Parte. f. suæ porticus, hoc est superiori & inferiori. hoc est de vno capite ad aliud.

t Domus. illius tantum.

u Venisset. scilicet porticus.

x Nulli. i. neque domui non venditæ, neque porticui. est tamen connexa domui venditæ, & superposita: vt in fine legis dicitur. nec enim in aere stare possit hoc superpositum.

y Habeat. hīc constituitur seruitus.

ff. Nouum.

z Superposita. ex hoc apparet quod alicui cōnexa erat. Sed quid si aditū habeat aliunde? Rñ. adhuc idē, si modò sit cōnexum domui vēditæ. & facit. j. vt possi. l. si duo. §. Labeo. & s. sed & si. & s. ad l. Aquil. l. quēadmodū. Ar. cōtra. j. de acqui. re. do. l. aded. §. infula. & l. inter eos. **ADDITIO.** Dic secundū Barto. post Dyn. q̄ id

operatur hīc conuersio vltus in vnā domū facta per parietē: ar. l. q̄ in rerum. §. si. s. de leg. j. & l. prædiis. §. balneas. s. de lega. iij. & l. Seia. §. Tyrannæ. de fun. instru. Et ista lex potest induci ad istā quæstionē. Habebā domū Parisiis in qua ex vna parte erat de parœcia S. Benedicti: & ab alia de parœcia S. Seuerini: & habitō ī illa domo: quæritur cuius parœcianus sum? Docto. dicunt q̄ ego dicor esse de illa parœcia ex qua aditū habeo, per hæc. l. & l. si cui ædes. s. de leg. iij. & dicto. §. balneas.

Domus nō potest demoliri causa negotiandi, sed causa concedēdi ad opus publicum. Bar.

XLVIII. MARCIANVS libro singulari de Delatoribus

SI quis ad demoliedū negotiādi causa vēdidisse domū, partēve domus, fuerit cōuictus: vt emptor & vēditor singuli pretiū quo domus distracta est, præstent, constitutum est, ad opus autem publicum si trāserat b marmora, vel columnas, licito c iure facit. †

tes, & vendens hoc sciebat: vterque punitur. sed si destruat causa vendendi marmora quæ ibi sunt vel columnas ad opus publicum faciendum, & vendat: bene potest. Fran. Accur.

a Constitutum est. vt C. de ædi. pri. l. iij. & s. de leg. j. l. cætera. Sed cōtra. s. de cōtra. empt. l. senatus. vbi dicit emptorē teneri in duplū: hīc in simplū tantū. Sol. ibi præstat emptor duplū ærario, & a vēditore exigitur simplū. f. pretiū quod dedit. & sic singuli pretium quo domus distracta est, præstāt, secundū Ro. Vel hīc vterq; sciebat illicitū cōtractū: ibi emptor tantū. vel hīc emptor idē emit, vt his lapidibus emptis negotiaret: & vēditor idē vēdidit, vt de pretio quod suscepit, similiter negotiaret: qđ quidē facere nō licet. & vterq; pœnā patitur. supra verò tātū emptor in delicto deprehēditur. M. vel verius hīc non erat res tradita emptori adhuc.

b Transferat. i. vendat.

c Licito. vt & s. de leg. j. l. cætera. §. si duobus.

DE AQVA, ET AQVÆ PLV. &c.

Id est aqua pluuiali arcenda. Et nota quod quidam ita habent rubricam: De aqua, & aqua pluuiali arcēda. sic enim Ro. scripsit infra si prius. in principio. & §. placuit. vbi tractatur de alia aqua quā de pluuiali. & tractatur ibi de aqua nō pluuiali arcēda. quando & quibus & a quibus & qualiter sit concedēda: quod dic vt infra eod. l. si prius. vsque in finem legis. & l. in concedendo. & l. in diem. & l. si autem. vsque in finem. l. item qui possunt experiri hac actione aqua pluuiali arcēda: & contra quos. Itē quod sit iudicis officium: quod dic vt infra e. l. 2. §. Casius. vsque in fin. legis. Acc.

In hoc titulo proponitur ex duodecim. tabu. actio aquæ pluuiæ arcēda, quæ etiam est de damno nondum factō, vt liquet ex formula. Si paret futurū vt aqua pluuiæ noceret l. 24. & de opere in agris manu factō ex quo aqua pluuiæ nocere potest, vt eo restituto aqua auertatur, aut quanti interest opus restitui tanti dominus operis condemnatur, ac præterea damnum faciat quod contigerit post litem contestatam & de eo quod post sententiam futurum est caueat damni infecti. Huic contraria est actio in Africa, vt Aggenus scribit lib. 2. Cum enim sit regio aridissima nihil magis in querela est, quā si quis inhiuerit aquam pluuiam in agrum vicini influere. nam & aggeres faciunt & excipiunt ac continent eam, vt ibi potius consumatur quā influat: & consumetur sufficiens. De superficiente ne arceatur agere possunt. At præter actionem aquæ pluuiæ arcēda, occasione data, tractat etiam hoc tit. de aqua. i. de seruitute aquæ ducēda vel hauriēda vel immittēda. Cui.

SI cui. **CASVS.** Si opus in fundo tuo fecisti, propter quod aqua pluuialis det in rebus meis damnum, agere possum ego contra te actione aquæ pluuiæ arcēda vt auertatur aqua. Secundò dicit quid sit aqua pluuiæ. Tertiò dicit quod hæc actio locum habet damno nondum dato, opere tamen iam factō ex quo timeo damnum. [T O T I E N S.] Tunc habet locum hæc actio, quando fecisti opus in fundo tuo, per quod aqua pluuialis aliter fluit quā ex natura soleret: & dat mihi damnum quod antè non faciebat. & ponit exempla qualiter dat damnum. si enim & antè hoc opus idē damnum habebā, non habet locū hæc actio. [N E R A T I V S.] Inter meum & tuum prædium erat palus, veniebat aqua in meū agrū: & sic longissimis tēporibus sustinui.

D ij

† Ad idem de isto verbo cōclauē, concor. tex. in cano. 1. 12. q. 1. tex. in c. 1. de sta. re. lib. 6. tex. in ca. vbi periculum. §. in conclauē. de electio. li. 6. a] Adde gl. in cle. 1. §. lane. & ibi Car. extra de hære. & Barto. Cepo. in tir. de ser. vrba. cap. 14 4.

† Lud. Ro. fin. luo. 710. scipite que: ro per illum text. quærit quia permissur hīc priuato demoliri domum causa cōcedēdi ad opus publicum: vtrum officia his stratarū possit ppria auctoritate facere de demoliri domū priuati, ad hoc vt ciuitas fiat pluchrior et concludit q̄ sic, per text. fin. in l. ædificia. C. de ope. pu. quē corruptē idē Ludo. allegat de ædific. priua. refert & sequitur Felij. in c. nō nulli. in ver. ad euitādos co. 25. ver. similitur. Lu. Ro. extra de rescript.

tandem ego feci fortem ripam meo prædio, & sic palude crescente ex aqua pluuiali, aqua non poterat intrare meum prædium vt solebat. intrauit prædium tuum & aliorum vicinorum. Dicitur quod tu & vicini possunt agere contra me act. aquæ pluuiæ arcendæ, per quam compellat destruere opus quod feceram.

[DE EO QPERE.]

* De aqua pluuiæ arcendæ. Vicinus meus fecit opus in fundo suo causa colendi sui fundi: per quod opus aqua ex pluuiâ mihi nocet. quæritur an possim agere contra vicinum prædictum, vt destruat illud opus. & Quintus Mucius Iurisconsultus respondet dicens quod pro opere aratro factio causa fundi colendi, nõ competit hæc actio. Trebatius autem dixit quod pro opere factio causa frumenti quærendi, non competit hæc actio. sed si aliud agitur vt fiat opus, bene competit. Sed certè Trebatius nimis strictè locutus est. nam si opus fossorium fiat gratia agrorum siccandorum,

† sunt qui putent hæc fuisse verba 12. tabularū, quibus non adentior. illic enim erat scriptum SI Aqua pluuiâ Nocet. l. 21. j. de st. et lib. Contius. in hæc definitionem M. Cic. in Topic. in loco à coniugatis.

quod opus mihi noceat: bene possum agere vt destruat, secundum eum: quod tamen falsum est. nam non possum agere nisi illud opus fiat animo nocendi. Item in eo quod dixit Trebatius, si fiat opus causa frumenti tantum quærendi, non posse agi: nimis strictè locutus fuit: nam idem est in quolibet terræ fructu. & istum casum habes. j. eodem. §. Labeo etiam & c. Mucius in duobus corrigitur: dixit enim de opere factio aratro causa fundi colendi, non habere locum hanc act. nam & si non aratro fiat opus, sed alio quocūque instrumento, dummodo fiat gratia colendi agri, non habere locum hanc actionem: vt patet in fossa, & j. prox. dicit in salictis: vt. j. §. sed & apud. Item in alio corrigitur: nam dixit omne opus aratro factum gratia fundi colendi, non venire in hanc actionem. nam hic restringitur ad eum casum quando sine his operibus non posset ferere. nam si posset ferere sine sulcis aquariis, bene venirent in hanc actionem, vt destruantur: vt in. §. sed & si quis. [I IDEM AIUNT.] Si aqua ex fundo meo naturaliter decurrat in tuum fundum, nõ teneor hac actio. sed si opere factio currat aliter quàm de natura solet, teneor hac actione. [I IDEM AIUNT.] Aquam pluuiam in fundo meo cadentem possum eam retinere: dum tamen opus propter hoc non faciam in alieno. Secundò dicit, aquam superabundantem in fundo tuo, possum facere detiuari in meum fundum: dummodo non faciam opus in tuo fundo. [DENIQUE VIT.] Faciebam puteum in fundo meo: & venas fontis vicini præcidi. quæritur an teneor? Et dicitur quod si hoc faciebam causa meliorandi fundum meum, non animo nocendi, nõ teneor. [ITEM SCIENDVM.] Ex fundo meo superiori naturaliter aqua decurrebat in tuum fundum inferiorem. nunc tu fecisti opus in fundo tuo, ita qd aqua non potest decurrere in tuum fundum: Dicitur qd agam contra te act. aquæ pluuiæ arcendæ, vt illud opus remoueas. & econtra si feci opus in meo fundo per quod aqua ex meo fundo magis repente veniat in tuum fundum: teneor vt remoueam illud opus. si autem ex fundo meo superiori aqua naturaliter in tuum fundum veniat, & det tibi damnum: tibi non teneor. nam non aqua, sed loci natura dicitur tibi nocere. Et vt breuiter dicam, tunc habet locum aquæ pluuiæ arcendæ actio, quado aqua pluuiâ potest tibi nocere non naturaliter, sed opere à me factio: nisi opus fieret gratia agri colendi. Vltimò exponit quædam verba quæ dixerat circa principi. [ITEM SCIENDVM.] Hæc actio habet locum quando aqua pluuiâ opere factio nocet agro alicuius. si autem noceret ædificio, vel domui alicuius, non haberet hæc actio locum, sed illa. f. negatoria, per quam dicitur ius non esse stillicidia vel flumina ita immittere. Plus etiam dicit Labeo, quod actio aquæ pluuiæ competit agris, at actio de fluminibus & stillicidiis est generalis, & habet locum in agris & ædificiis. pura dicit quod ex quo datur damnum agris per aquam plu. opere factio: non est vis ex quo loco veniat damnum, siue ex alio agro, siue domo, siue loco factio, siue non. Item si aqua veniat ex ædificio, & noceat ædificio vel agro:

DE AQUA, ET aqua pluuiæ arcendæ. TITVLVS III.

Si vicinus aquam decurrentem ad fundum suum opere manu factio diuertat ad fundum vicini, ita vt sibi noceat, per act. aquæ plu. arcendæ. cogitur opus destruere: & ad pristinum statum aquam reducere: nisi opus illud principaliter fiat causa colendi agrum, & colligendorum fructuum. Paulus.

I. VLPIANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

I cui aqua pluuiâ datur dabit, actione aquæ pluuiæ arcendæ auertetur aqua. Aquam pluuiam dicimus, quæ de celo cadit, atq; imbre excrescit: siue per se hæc

potest agi etiam actione in fluminibus & stillicidiis. [APVD LABEONEM.] Si aqua fluens ex agro meo noceat loco tuo posito intra contentia ædificia: non teneor aquæ pluuiæ arcendæ act. sed secus econtra. [SICVT AVTEM.] Hæc actio aquæ pluuiæ arcendæ. habet locum quando per opus aliquod

aqua cælestis noceat, vt Tubero ait: siue cum alia mixta sit.

Quando timetur damnum ex aliquo opere manu factio, ista actio locum habet. secus si naturaliter noceat.

Hæc autem actio locum habet in damno nondum factio, opere tamen iam factio: hoc est, de eo opere, ex quo damnum timetur. Totiensque locum habet, quotiens manu factio opere agro aqua nocitura est: id est, cum quis manu fecerit quod aliter fluere quàm natura solet: si forte immittendo eam aut maiorem fecerit, aut citatiorem, aut vehementiorem: aut si comprimendo redundare fecerit. Quod si natura aqua

quod aqua non currat in inferiorem fundum. si autem hoc pactum non apponatur: tunc debet & cogitur suscipere aquam superioris fundi: & sic sicut pinguedo ex superiori fundo vadit & decurrit in inferiorem fundum, ita & hoc incommodum sustineat. si autem non inuenitur pactio aliqua facta inter eos: tunc seruatur vetustas tanquam lex. & hoc idem contingit in seruitute: vt qui est vsus seruitute non vi, nec clam, nec precario: perinde habeatur ac si haberet ex pacto. Fran. Accur.

Si cui aqua pluuiâ. id est aqua quæ est pluuiâ. vel resolute substantium in adiectiuum: vt dicas pluuiâ. i. pluuiâ. Azo.

a Damnum. quandoque etiam pro lucro: vt. j. l. ij. §. item Varus. Sed regulariter contra: vt. j. ea. l. §. sicut autem. secundum quosdam. Accur.

b Dabit. i. dare poterit: vt. j. ea. l. §. hæc autem actio. & j. de statulibe. l. Labeo. si enim damnum datum est ante litis contestationem: hæc actio non proponitur pro tali damno. sed secus post litis contestationem: vt. j. eo. l. si tertius. §. officium. & l. Atteius. §. in hoc. vsque in fi. & l. seq. Item dicit, dabit opere manu factio: vt j. ea. l. §. hæc autem actio. ibi, totiensque locum & c.

c Actio. hæc actio non nisi dominum loci tenet, prout dominus est, siue in solidum, siue in partem. & quidem si fecit. f. dominus opus propter quod nõ possum fundum meum superiorem defecare ab aqua: ipse restituere. i. destruere cogitur. si alius, patientiam præstat. Competit autem domino. sed & cum domino qui emerat, ambulat: non tamen est in rem, sed in personam. Roge.

d De celo. quandocunque, in hyeme, vel in æstate.

e Excrescit. i. valde crescit, adeo qd colorem mutet: vt. j. ea. l. §. illud in summa. & quod dicit imbre, exponunt quidam. i. hyeme, quasi in æstate non possit locum habere hæc actio, cum magis proficit quàm noceat. Sed tu dic imbre. i. ea quæ solet cadere in hyeme. idem tamen & si in æstate. & dicitur imber imbris. inde iberus iberna ibernum, & inde September, October, Nouember, December, testante Prisciano. & facit. j. e. l. apud Trebatium. §. j.

f Noceat. i. nocere possit. & argu. contra. §. titu. j. l. damni infecti quidam. in prin.

g Nondum factio. cum iudicium inchoatur. R. & plene dixi supra in prin. Sed ar. contra. j. de iudi. l. non quemadmodum.

h Cum quis. soli dominus, non alius: vt. j. e. l. apud. §. pen. & §. fi. Azo, & quod dicit manu, idem quandoque si non manu, sed alio modo fiat: vt. j. l. ij. §. apud Namusam. quæ est contra.

i Maiorem. i. latiore.

k Citatiorem. i. rapidiorem. Io.

l Vehementiorem. i. profundiore.

m Comprimendo. cursum aquæ. i. reprimendo fecit redundare: id est, vndas retrò eicere: ex qua refluxione damnum contingit vicinis: vt. j. ea. l. §. sed apud Seruij auditores & c. & §. item sciendum est. Accur.

n Natura. hic concor. j. ead. l. §. sed & si vicinus. & §. denique. & §. iidem aiunt. & §. tir. j. l. fluminum. §. vitium.

Actio.

- a** *Actio.* scilicet ista aquæ pluuiæ arcendæ.
b *Continentur.* licet opus sit factum ex quo non magis noceat.
c *Solet.* antè exclusionem prædictam.
d *Operi.* i. propter opus quod fecit.
e *Noceat.* semper expone, id est nocere possit. Accursius.
f *Tollere.* hoc est contra.

tra. j. eod. l. ij. §. pen. sed hoc fecit animo nocendi, ut ibi dicitur: & j. §. denique. vel hinc tanto tempore sic concurreret, quod memoria nunc non extabat, & sic quasi iure feruituris ad hoc tenetur. ibi non sic. Argu. j. e. §. fi. & l. seq. & facit s. proximi.

f *Tollere.* i. destruere illud opus.

g *De eo opere.* Mucius nimis largè locutus est. Io. & diligenter diuide sequentia responsa.

h *Non quod.* subaudi opus.

i *Agri.* ut dicebat Mucius, & subaudi tantum.

k *Fruimenti.* cuius est larga significatio: frugum verò largior: ut j. de verb. sign. l. frugem. non tamè fœnum continet, vel talia quibus homo non fruitur ad vescendum.

l *Querendi.* ut in arando & ferendo & similibus: ut s. de fundo instr. l. instrumenta. & s. solu. mat. l. diuortio. §. impendia. Azo. & no. quod nimis strictè locutus est Trebatius: unde corrigitur in duobus. primò, quia si opus fossorium esset, secundum eum agi posset actione aque pluuiæ. ar. quod statim vetat, nisi fiat animo nocendi. Item in eo quod appellatione frumenti strictè accipiebat Trebatius. nam in quolibet terræ fructu idem est: ut j. §. Labeo etiam, & c. Itè Mucius in aliis duobus: quia & si non aratro, sed alio instrumento, dummodo fiat agri colendi causa,

† ad auco-
res.

non tenetur: ut patet in fossa. j. proximi. & in salictis, ut in contrario: ut infra. §. sed & apud. & patet. §. Labeo. & §. item Sabinus. Item in eo quod omne opus aratro factum causa colendi agri exceptit: quia hoc restringitur ad eum casum quando sine his non potest ferere: ut j. e. §. sed & si quis.

m *Factum sit.* manu, non aratro.

n *Corruanda.* de fossa in agrum vicini. f. animo nocendi.

o *Deteriore.* ex proposito. & facit. s. si ser. vindi. l. sicuti. §. Aristo. & infra de regu. iur. l. non debet alteri. & j. de iur. si. l. si. in prin. & supra de ser. vrba. prædico. l. quidam Hiberus.

p *Teneri eum.* in Trebatij sententiam hinc declinat Vlpianus auctor huius. l.

q *Ex his.* scilicet sulcis, ex quibus secundum Trebatium timeatur damnum.

r *Fecerit.* & damnum dari speratur.

f *Ophilius ait.* Trebatij sententiam probans.

t *Partem.* non ut in plures: quia & sine his potest frumentum queri. Io. qui sententiam Trebatij probat: quia & id non fieret gratia querendi frumenti. Azo.

u *Aqua restagnaret.* in superiorem agrum.

ff. Nouum.

noceret: ea actione non continentur. **b**

Nemo debet nimis curiosus esse rerum suarum tuendarum, ut per hoc alij iniuste noceat. hoc dicit.

Neratius scribit: Opus quod quis fecit ut aquam excluderet, quæ exundante palude in agrum eius refluere solet. **c** si ea palus aqua pluuiæ ampliatur, eaque aqua repulsa eo opere **d** agris vicini noceat: **e** aquæ pluuiæ actione cogetur tollere. **f**

Opus quod fit agri colendi causa, siue fiat aratro, siue alio modo: si ager aliter coli non poterat, in hac actione non venit. Bart.

De eo opere **g** quod agri colendi causa aratro factum sit, Quintus Mucius ait non competere hanc actionem. Trebatius autem, non quod **h** agri, **i** sed quod frumenti **k** dumtaxat querendi **l** causa aratro factum **m** [sit,] solum exceptit. Sed & fossas agrorum siccandorum causa factas, Mucius ait fundi colendi causa fieri, non tamen oportere corruandæ **n** aquæ causa fieri. sic enim debere quem meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriore **o** faciat. Sed & si quis arare & ferere possit etiam sine sulcis aquariis: teneri eum, **p** si quid ex his, **q** licet agri colendi causa, videatur fecisse. quod si aliter ferere non possit, nisi sulcos aquarios fecerit, **r** non teneri. Ophilius autem ait, **s** sulcos agri colendi causa directos, ita ut in vnam pergant partem, **t** ius esse facere.

Sed apud Seruij auditores **†** relatum est, si quis salicta posuerit, & ob hoc aqua restagnaret: **u**

x *Noceret.* quidam habent sine non: & tunc est plana. & dic vicino, scilicet qui habet superiorem fundum: & dic, noceret, id est nocere posset. Alij habent, non noceret: & tunc dic duobus modis. Primò: si, pro quamuis. & vicino, qui habet superiorem fundum: & non noceret, scilicet nunc: nocere tamen posset. nam pro

aquæ pluuiæ arcendæ agi posse, si ea aqua vicino noceret. **x**

Labeo **y** * etiam scribit, ea quæcunque frugum fructuumque **z** recipiendorum causa fiunt, extra hanc esse causam: **a** neque referre quorum fructuum percipiendorum causa id opus fiat. Item Sabinus, Cassius, opus manu factum in hanc actionem venire aiunt: nisi si quid agri colendi **b** causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè ἐλι-
B *xes* **†** appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ actione eum teneri **c** ait.

Hæc actio datur vicino inferiori contra superiorem, & è conuerso si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item secus si non nocet, sed sibi proffit licet opere manufacto in suo: quo casu etiam si auferat lucrum vicino quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Pau.

Idem aiunt, si aqua naturaliter decurrat: aquæ pluuiæ arcendæ actionem cessare. **d** Quod si opere facta aqua aut in superiorem partem repellitur, aut in inferiorem deriuatur: aquæ pluuiæ arcendæ actionem competere. **e** Idem aiunt aquam pluuiam in suo retinere, vel superfluentem **f** * ex vicini in suum deriuare, dum opus in alieno non fiat, **g** omnibus ius esse: prodesse enim sibi vnusquisque, dum alij non nocet, non prohibetur: nec quemquam hoc nomine teneri. Denique Marcellus scribit, cum eo qui in suo fodiens, vicini fontem auertit, nihil posse agi, nec de dolo **h** actionem. Et sanè non debet habere, **i** si non

cius primo. Azo.

y *Labeo.* mediam viam eligens, nec Trebatij, nec Mucij: quam scilicet mediam viam tenere beati. **a**

z *Fruentiumque.* pro eodem ponitur: ut j. de verb. sign. l. frugem.

a *Causam.* id est non pertinet ad hanc actionem. hoc tamen verum puto, si non animo nocendi fuit factum: ut j. e. l. §. denique.

b *Agri colendi.* speciale ergo aliquid statuitur propter agriculturam: ut C. de serui. & aqua. l. fin. §. fi.

c *Actioe eum teneri.* si ferere & arare possit sine sulcis aquariis: ut s. dicit. ergo à contrario si non potest, non tenetur. & in hoc secundo corrigitur Mucius: & facit. j. eo. l. vicinus.

d *Cessare.* ut & j. §. item sciendum. ver. huic. & §. sed & si vicinus. & §. denique.

e *Competere.* ut & supra. e. §. Neratius.

f *Superfluentem.* i. superabundantem.

g *Non fiat.* ut & infra proximi. §. cum multis concor. quæ & huic concordant.

h *De dolo.* nec alia: ut & j. e. l. si in meo. & s. tit. j. Proculus.

i *Habere.* scilicet vicinus actionem contra istum qui in suo suffodit, non animo nocendi, & c. quia tunc tenetur de dolo: ut hinc dicit. &

D iij

damno non illato agitur: ut supra eod. l. j. §. ij. Vel dic vicino, qui posuit salicta, aliàs, id est si noceret aqua propter destructionem operis, licet ei restagnare. & sic non tenetur hac actio. sic ergo corrigitur hinc in solo isto casu Mucius: ut supra in glo. ut in arando. & hoc est quod modò dixi in proximi. glo. ergo si non noceret, & c. ut infra. l. ij. §. penult. & secundum hoc supple: vel si noceret, ex consuetudine tamè: ut & supra eo. §. Neratius.

& infra ea. l. §. sed & si vicinus. sed quomodo agitur ad arcendam, cum ad non arcendam deberet agi? Respon. eadem actio competit siue ad arcendam, siue ad non arcendam agatur: licet nomen non conueniat. nam & rei vindi. & ad exhibi. dantur quædoque non ad rem vel eius exhibitionem, sed ad æstimationem quanti in litem fuerit iuratum: ut contra eum qui dolo desit possidere, vel qui tignum alienum suis iniunxit ædibus: ut supra de rei vindi. l. qui restituere. & infra de tig. iniuncto. l. j. §. fin. licet nomen actionis ad hoc non conueniat. sic & actio communi diui. datur pro fructibus & sumptibus, non pro diuisione facièda: ut supra communi diui. l. iij. §. sicut. con-
† *Hoc verbo etiam vitur Columel. Græcismus. subanditur enim fundo ut notauit Petrus Vict. & Anto Au. lib. 2. cap. 1.*

trouersiam ergo nominis pertinacibus relinquamus: ut C. de cõsti. pecu. l. ij. §. penult.

x *Noceret.* ergo si non noceret, non tenetur: & in hoc corrigitur Mu-

* Hinc sumpta est l. frugem. de ver. sig.

† i. aquarum sulci. Vide Alc. li. pter. 2. hoc ipso tit. & lib. 2. Parer. ca. 24. Ant. August. lib. 4. c. 16.

† Hoc verbo etiam vitur Columel. Græcismus. subanditur enim fundo ut notauit Petrus Vict. & Anto Au. lib. 2. cap. 1.

a) Glo. est in l. N. fennius supra de ne. gest. gl. in l. solent. §. si. de offi. procon. & leg. & in §. cū in aliena. inst. de re diui. & in auth. de cõsu. §. 1. col. 4.

not. ex hoc. §. in suo licere facere quod vult. Item quod alij noceat, & sibi non profit, non licet. & ad hoc concordant infra ne quid in loco publi. l. ij. §. aduersus. & infra de itine. actūque priua. l. veteres. & infra de aqua quotidiana. & æsti. l. j. §. si quis. & infra de iniuriis. l. fin. & l. si quis de libertate. & infra. e. l. in summa. §. pen. & supra titu. j. l. fluminum. §. fin. & l. Proculus. & infra eo. l. si in meo. & infra de furtis. qui iniuriæ. in princ. & l. verum est. & infra ad le. Cor. de sic. diuus. & supra de nego. gest. l. at qui natura. §. cum me. & si ser. vin. fistulas. & l. sicuti. §. pen. & fin. & de pign. act. l. fina. j. respon. & de lega. ij. l. cum pater. §. Titio. de bo. liber. l. si quis liberti. & de leg. præstan. l. virilis. §. si adierit. & C. de relig. statuas. & supra de fer. vrb. prædi. l. quidam Hiberus. & ad le. Aquil. quemadmodum. §. j. & ij. & C. de sic. l. j. & infra de regu. iuris. l. nullus.

a *Natura.* facit infra proxi. §. & infra. l. prox. in prin. & l. apud. §. si vicinus.

b *Facto.* scilicet ab inferiore. Accursius.

c *Inhibeat.* l. inferior per opus quod fecit.

d *Mittat.* superior.

e *Natura.* sic & supra de serui. rustic. prædio. l. si mihi. §. seruit. & supra tit. j. l. fluminum. §. vitium. Accursius.

f *Nocet.* id est nocere possit.

g *Pluuia.* id est per pluuiam.

h *Nisi agri colendi.* vt & supra de eo.

i *Id.* scilicet opus.

k *Colorē.* eius aquæ cui iungit: nec enim si gutta pluuiæ cadat in aquâ non pluuiam, habet locum actio aquæ pluuiæ arcendæ. Azo.

l *Vel increfcit.* id est valde crescit. sic supra de lib. & posthu. l. Gallus. §. ille. & supra de fun. instr. leg. l. quæsitum. §. sed si fundus. Azo.

m *Cessat.* contra supra titu. j. l. eorum. §. fin. sed aliud est in cautione dâni infecti. quæ interponitur pro damno quod timetur futurum in rustico vel vrb. prædio, quàm in hac actione quæ rustico prædio tantum prouidet. nam & aliàs ex cautione damni infecti culpa alicuius dâno dato non agitur: vt supra tit. j. l. fluminum. §. præterea si furni. hæc actio tantum opere manufacto competit: vt. §. eo. l. hæc autem actio. Azo.

n *Ius non esse.* scilicet negatoria. M. quæ habet locum vbicunque qualitercūque in alieno facis, quod iure seruitutis quam habeas, facere non potes: vt supra si ser. vin. l. ij. j. respon. & §. j. licet P. dixerit eam non competere nisi præcellerit seruitus, quæ fuit amissa vel remissa: arg. §. si ser. vin. l. sicuti. §. Aristo.

o *Specialem esse.* agri: quia tantum de agro ista competit actio specialiter. Azo.

animo vicino nocendi, sed suum agrum meliorem faciendi, id fecit. Item sciendum est hanc actionem vel superiori aduersus inferiorem competere, ne aquam quæ natura^a fluat, opere facto^b inhibeat^c per suum agrum decurrere: & inferiori aduersus superiorem, ne aliter aquam mittat^d quàm fluere natura^e solet. Huic illud etiam applicandum, nunquam competere hanc actionem, cum ipsius loci natura nocet. **f** Nam vt verius quis dixerit, non aqua, sed loci natura nocet. In summa puto ita demum aquæ pluuiæ arcendæ locum actionem habere, si aqua pluuiæ, **g** vel quæ pluuiæ crescit, noceat non naturaliter, sed opere facto: nisi si agri colendi **h** causa id **i** factum sit. Imbre autem crescere eam aquam, quæ colorem **k** mutat, vel **+** increfcit. **l**

Hæc actio tunc competit, cum per aquam nocetur prædio rustico: & nihilominus competit negatoria. secus si prædio vrb. quia est necesse ad negatoriam recurrere. Itē non querimus vnde aqua oriatur, ex rustico, vel vrbano, sed cui noceat. Pau. de Cast.

Item sciendum est hanc actionem non aliàs locum habere, quàm si aqua pluuiæ agro noceat. Cæterum si ædificio vel oppido noceat, cessat **m** actio ista. Agi autem ita poterit, ius non esse, **n** stillicidia, flumina immittere: & ideo Labeo & Cascellius aiunt, aquæ quidem pluuiæ arcendæ actionem specialem **o** esse: de fluminibus & stillicidiis **p** generalem: & vbique agi ea licere. itaque aqua quæ agro nocet, per aquæ pluuiæ arcendæ actionem coërcebitur. **q** Nec illud **D** quæramus vnde oriatur. **r** nam & si publico oriens vel ex loco sacro, per fundum vicini descendat, isque opere facto in meum fundum eam auertat, a-

p *Stillicidiis.* sed negatoriam generalem esse, siue agro, siue ædificio timeatur noceri.

A **q** *Coërcebitur.* nec minus & negatoria, cum generalis sit: vt huc dicit.

r *Oriatur.* scilicet aqua. Accursius.

quæ pluuiæ arcendæ teneri cum Labeo ait. Cassius quoque scribit, si aqua ex ædificio vrbano noceat vel agro, vel ædificio rustico, **f** agendum **t** de fluminibus & stillicidiis. Apud Labeonem autem inuenio relatum, si ex agro meo aqua fluens noceat loco **u** qui est intra continentia, hoc est ædificio, non posse me aquæ pluuiæ arcendæ conueniri. Quod si ex continentibus **x** profluens in meum agrum defluat, **B** eique noceat, **y** aquæ pluuiæ arcendæ esse actionem.

Hæc actio non habet locum cum opere manufacto non infertur dânum, sed aufertur lucrum: nec etiam quâdo res reducitur ad pristinos terminos naturales. secus si vltra terminos. Pau. de cast.

Sicut autem opus factum vt aqua pluuiæ mihi noceat, in hanc actionem venit: **z** ita per contrarium quæritur an possit aquæ pluuiæ arcendæ agi, si vicinus opus fecerit ne aquæ aliouin^a decurrens agro meo proderat, huic profit. Ofilius igitur & Labeo putant agi non posse, etiam si inter sit mea ad me aquam peruenire. hanc enim actionem **b** locum habere, si aqua pluuiæ noceat: **c** non si non profit. Sed & si vicinus **d** opus **e** tollat, & sublato eo aqua naturaliter ad inferiorem agrum perueniēs noceat, Labeo existimat aquæ pluuiæ arcendæ agi non posse. semper enim hanc esse seruitutem **f** inferiorum prædiorum, vt natura profluentem aquam excipiant. Plane si propter id opus sublatur vehementior **g** aqua profluat, vel corruetur: aquæ pluuiæ arcendæ actione agi posse etiam Labeo confitetur.

In cursu aquæ primò debet inspicere conuentio: secundò loci natura: tertio vetustas. Item qui debet seruitutem, potest cogi vt patiat, non vt quid faciat. Barto.

Denique ait conditionibus

c *Nocet.* id est nocere possit per opus quod ille facit.

d *Sed & si vicinus.* superior. Accursius.

e *Opus.* cuius non extat memoria: vt infra. l. proxi. item Varus. **ADDIT.** Glo. reprehendit huc Bart. nam si memoria extaret: qui tolleretur illud opus, teneretur: vt. §. proxi. & dicto. §. item Varus. idem intellige opus cuius extat memoria: & istud non, positum in hac glo. fuit per errorem positum.

f *Seruitutem.* i. quasi seruitutem: vt in si. huius. l. & facit. §. e. §. item sciendū. à simili ergo & homo inferioris dignitatis maiori personæ debet exhibere reuerentiā: **a** vt. §. de ali. iud. mu. cau. fac. l. iij. j. in.

g *Vehementior.* quàm naturaliter solebat fluere.

f *Rustico.* id est quod in rure est.

t *Agendum de fluminibus.* negatoria: vt supra dixi proxi. §. nihilominus tamen hac actione agatur vbi ex agro vel ædificio nocetur agro: secus si ex agro vel ædificio nocetur ædificio: vt infra. §. proxi.

u *Loco.* i. fundo toti vel eius parti: vt infra de verb. sign. l. locus. & l. fundi. §. locus. & dic, nisi is locus rustici prædij appellatione continetur, quod esse potest: vt. §. de verb. sign. l. vrbana. & tunc idem in eo quod in cæteris agris obseruabitur: vt dictum est. §. §. item sciendum. Azo.

x *Ex continentibus.* ædificiis. quæ ergo prædia dicuntur vrbana, vel rustica, habes. §. de ver. signi. l. vrbana prædia. Et not. quod sicut huc inspicitur prædium cui nocet aqua, sit rusticum vel vrbicum, ad hoc vt habeat locum hæc actio vel non: sic & inspicitur prædium cui debetur seruitus, ad sciendum sit rustica, vel vrbana: vt supra de ser. vrb. prædi. l. j. & l. seruitutes quæ in superficie. §. j. licet sit ar. contra. §. de ser. rust. prædi. l. ij.

y *Nocet.* id est nocere possit.

z *Venit.* scilicet vt destruat.

a *Aliouin.* i. aliàs nullo opere facto.

b *Actionem.* scilicet directam: agitur tamen vtili: vt infra. l. proxi. §. item Varus. & pro hoc §. ne quid in lo. pu. l. ij. §. meritò. ibi, damnum, & c. & §. de eden. l. si qs. §. si initium. Alij dicunt nec vtilem competere nisi in casu. l. proxi. §. itē Varus. & pro eis supra tit. j. l. Proculus. & §. de fur. l. si is cui. §. fin. & §. de condi. & demonstr. l. Titio. §. ij.

a *Inferior maiori reuerentiam debet.* Concor. text. in cle. l. §. qd etiam in interditiis. de sen. excon. & in clement. ne Romani de ele. & .21. dist. ca. inferior. & cap. fin.

Quasdam.

† Habes cū gl. in verbo increfcit qd istud verbū in, ponitur pro valde. concor. tex. & ibi gloss. in cle. pastoralis. i. prin. de re iu. tex. & ibi gloss. in. ca. i. in prin. de cau. in pra. gma. fan.

a *Quasdam leges*. i. pactiones solere apponi: vt instit. de ser. §. fi.
b *Dicitur*. id est consuetas dici.
c *Agris*. inferioribus.
d *Flumina*. scilicet peruenientia de superiori agro. Vel dic flumina, id est superabundantia aquæ.
e *Liceat mihi*. cuius agri sunt illi qui sunt pleni aqua veniente ex fundo superiori.
f *Aggeres*. vt aqua versus aliquam partem vadat, vt ager meus ea euacuetur.
g *Lex*. id est pactio. sic §. depositi. l. j. §. si cõueniat.
h *Commodo*. vt. j. de rei. iud. secundum naturam. & C. de ca. tol. l. j. §. pro secundo.
i *Si tamen lex agri*. id est pactio.
k *Nõ inueniatur*. nec natura loci hoc declarat: quia plana sunt loca.
l *Verustatem*. cuius nõ extat memoria, secundum. M. vel. x. an. secundum nos, vt statim dices: & hoc in pluuia. nã & in non pluuia idem est: vt hîc subiicit, sanè enim & c. Accursius.

agrorum quasdam ^a leges esse dictas: ^b vt quibus in agris ^c magna sint flumina, ^d liceat ^e mihi scilicet in agro tuo aggeres ^f vel fossas habere. Si tamen lex ^g non sit agro dicta, agri naturam esse seruandam, & semper inferiorem superiori seruire: atque hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum a superiore, compensareque debere cum alio commodo. ^h Sicut enim omnis pinguitudo terræ ad eum decurrit, ita etiam aquæ in- commodum ad eum defluere. Si tamè lex agri ⁱ non inueniatur: ^k vetustatem ^l vicem legis tenere. ^m Sanè enim & in seruitutibus hoc idem sequimur, vt vbi seruitus non inuenitur ⁿ imposita: qui

† Not. quod consuetudo cuius memoria non extat, habet vim constitutionis, & iuri derogat concolor. in cano. hæc quippe. 3. q. 6. gl. in c. sup. quibusdam. §. i. de verbo. & re. signifi. a] Istud non est verū, secundum Bart. quia dictio diu, verificatur in. 10. annis: vt. j. qui. & à qui. l. si cū fideicommissa §. Aristo.

m *In seruitutibus*. aquæ, & aliis.
n *Non inuenitur imposita*. id est non probatur per testes qui interfuerint constitutioni seruitutis: sed solo legitimo tempore eam sibi defendat.
o *Diu*. id est tanto tempore cuius nõ extat memoria. ^a sic ponitur diutius. j. de itine. actūque priua. l. apparet. §. pe. minori enim tempore quæri non possit: vt. l. proximi. §. idem Labeo ait si in agro. & §. idem Labeo ait cum quæritur. & §. de serui. l. seruitutes. & secundum hoc q̄ subiicit longam, expone. i. longissimam. tu dic diu pro. x. an. poni: vt. j. qui. & à qui. l. si cum fideicom. §. Aristo. & longam similiter. x. an. vt insti. de vsucap. in rub. & in prin. & loquitur de ser. aquæ quæ perpetuā habet causam vel quasi: vt supra de ser. vrb. præ. l. foramen. §. si. sic ergo loquitur, vt si vsus est longo tempore, & ex solo tēpore nitatur, dicatur acquisisse lōga cõsuetudine. i. per longā consuetudinem etiā sine titu. vt. §. si ser. vin. l. si quis diuturno. si verò non ex tēpore nitatur, sed dicat aliquo modo cõstitutā sibi vel prædecessori suo fuisse seruitutē: idq; longa cõsuetudine dicat præsumēdū: auditur. & hoc est, vel iure impositā & c. Arg. §. de vsur. l. cum de in rem verso. & sic habeas ibi, vel iure & c. Alij habent hîc velut: & tunc primum, scilicet si vsus est longo tēpore, comprehendat ambos prædictos casus quibus constituitur seruitus: velut si esset iure imposita per pactiōem, vel testamentum: subaudies tamen quasi impositam: vt statim dices.
p *Neg.* hæc verba expone vt. j. quod vi aut clā. l. j. §. quid si vi. & l. iij. §. fi. & de vi & vi ar. l. vj. facit. & vt i. pos. si duo. §. hoc interdictū.
q *Consuetudine*. id est per longam consuetudinem.
r *Cogemus*. aliter cū quis impositā seruitutē habet. tunc enim eū cogemus: vt. §. de ser. vrb. præd. l. eum. Ir. Imò generaliter idem in seruitutibus, vt non cogatur: vt. §. de ser. l. quotiens. §. seruitutum. Azo. & speciale est in seruitute oneris ferendi, per. d. l. eum.
s *Munire*. refert se quando pacto, vel vetustate.
t *Quasi seruitus*. Nota quasi, quia sicut præscriptione quæritur vtile dominium: ita utilis seruitus non directa quæritur tempore. hinc est q̄ utilis actio pro ea datur: vt subiicit. Alij dicunt quasi esse expressiuum veritatis. & quod subiicit vtilē, dicunt. i. efficacem.
u *Actionem*. confessoriā. M. vt supra si ser. vin. l. si quis diuturno. in princ.
x *Interdictum*. vtile vti pos. vt supra si ser. vin. l. sicuti. §. Aristo. in fi. & supra de ser. l. pe. Item nõ hîc longam consuetudinem ^b pro lege seruandam. sic & infra. e. l. si prius. §. j. & l. quod principis. §. fi. & supra de vsur. l. qui semisses. §. j. & infra de custo. reo. l. si quis reum. & supra de leg. & senatuscon. de quibus. & l. sed ea. & supra de proba. l. si arbiter. & infra de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus. & infra. e. l. fi. & C. de serui. l. ij. & supra de ser. vrb. prædi. qui luminibus. & continua sequentem. l. cum ista.

In summa. CASVS. Aliquando inferior locus superiori seruitur ex lege, id est ex pacto. aliquando natura loci: vt quando naturaliter currit aqua ex superiori in inferiorem. aliquando ex vetustate: vt exempla habuimus supra. l. proximi. circa finem. [A P V D L A B E O N E M.] In fundo inferiori erat quædam fossa gratia agrorum siccandorum, & non extabat memoria quado facta esset. in illā fossam decurrebat aqua ex superioribus fundis. nunc dominus in cuius prædio erat fossa, non vult purgare, nec patitur purgari illam foueam, cum esset plena lapidibus vel terra: & sic aqua restagnat in superiores fundos. dicitur q̄ domini superiorum fundorum possunt agere act. aquæ plu. ar. contra inferiorem vt vel ipse purget, vel patitur ab eis purgari illam foueam. Idem multo magis seruandum est in hoc casu. nam si inter meum fundum & tuū erat fouea quæ erat communis. s. mea & tua: & in eā decurrebat aqua ex meo fundo & tuo: & cū esset plena lapidibus vel terra, & vellem purgare eā partem quæ mihi accedit, tu non permittis: agam contra te act. aquæ plu. ar. [C A S S I V S A V T E M.] Si ciuitas faciat fieri aliquod opus causa aquæ mittendæ: licet occasione illius operis habeam damnum, non tamen habeo hanc ac. Idem est & si operis ex quo timeo damnum, memoria non extat quando sit factum. [A P V D A T E I V M.] Pone casum vt ex glo. colligitur quæ incipit, in cuius prædio, & c. [I T E M V A R V S.] Aggerem qui erat in fundo tuo, vis aquæ deiecit: & ita aqua plu. quæ mihi prius non nocebat, modò nocet. nunc volo agere contra te act. aquæ plu. ar. vt tu reficias aggerē. quæritur an possim? & dicit Varus fore distinguendum. nam si naturalis erat agger, non possum agere. idem si manu factus, sed eius memoria nõ extabat. si autem extet, tunc possum agere. Labeo autem dicit quod si manu factus sit agger, & si memoria eius nõ extet, agere possum vt reponatur. nam hac act. neminem cogi posse, & c. Sed in naturali aggere destructo habeo saltem vtilem act. vel interdictū vt me permittat reficere. hoc enim æquitas suggerit, etsi iure stricto deficiamus. [A P V D N A M V S A M.] Aqua ex superiori agro ibat in inferiorē per quædam foueam naturaliter factam. vna die aqua crescens per nimium, totam illam foueā repleuit lapidibus & terra, ita quod aqua amplius intrare non potest: & sic aqua remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnum habebat. nunc superior vult agere contra inferiorem vt sinat purgari illam foueam. quæritur an possit. Et dixit Namusa quod sic. Labeo autem contrarium dixit hac ratione. nam sicut ex natura seruebat inferior fundus superiori: sic cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquēque ferre debere. postea iuriscōn. sententiam Namusæ approbat æquitate plenam. [I D E M L A B E O A I T.] Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorem: & sic sæpe currendo excauauit in fundo tuo id est fossam fecit, & sic aqua in illam fossam decurrit. nunc fossa repleta terra vel lapidibus, aqua restagnat in superiorem agrum. Dicitur quod non possum agere tecum vt purges, vel purgari sinas. & hoc dixit Labeo. Si autem iure seruitutis illa fossa facta sit, cuius memoria non extat: tunc bene possum agere vt reficias. [I D E M L A B E O.] Nunc dicit: quando quæritur an extet memoria facti operis vel non: non est necesse quod dicatur dies & consul sub quo factum fuit opus, sed sufficit si sciatur factum esse, id est factum esse non ambigatur. & vt breuiter dicam, non est necesse quod testes dicant se vidisse quando id opus factum sit: sed sufficit si dicant se audiuisse eos qui memoria teneant, id est dicant quod audierint quosdam dicere quod viderunt quando illud opus factum fuit. [I D E M L A B E O.] Si vicinus fecit aliquod opus in fundo suo per quod aqua fluminis quæ indè ibat, nõ iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorum, & dabat eis damnum: quæritur an vicini possint agere contra istum act. aquæ plu. arcendæ. Dicitur quod non, si iste fecit causa vitandi damni: nõ vt vicinis noceret. Secundò dicit. si fundus tuus debet meo fundo serui. recipiendi aquam ex meo fundo, & sic aquam recipias, & nunc velis agere act. aquæ plu. ar. arcen, ne immittam aquam: dicitur quod non potes. & hoc etiam dixit Labeo. Fran.

A *tuftate*: vt exempla habuimus supra. l. proximi. circa finem. [A P V D L A B E O N E M.] In fundo inferiori erat quædam fossa gratia agrorum siccandorum, & non extabat memoria quado facta esset. in illā fossam decurrebat aqua ex superioribus fundis. nunc dominus in cuius prædio erat fossa, non vult purgare, nec patitur purgari illam foueam, cum esset plena lapidibus vel terra: & sic aqua restagnat in superiores fundos. dicitur q̄ domini superiorum fundorum possunt agere act. aquæ plu. ar. contra inferiorem vt vel ipse purget, vel patitur ab eis purgari illam foueam. Idem multo magis seruandum est in hoc casu. nam si inter meum fundum & tuū erat fouea quæ erat communis. s. mea & tua: & in eā decurrebat aqua ex meo fundo & tuo: & cū esset plena lapidibus vel terra, & vellem purgare eā partem quæ mihi accedit, tu non permittis: agam contra te act. aquæ plu. ar. [C A S S I V S A V T E M.] Si ciuitas faciat fieri aliquod opus causa aquæ mittendæ: licet occasione illius operis habeam damnum, non tamen habeo hanc ac. Idem est & si operis ex quo timeo damnum, memoria non extat quando sit factum. [A P V D A T E I V M.] Pone casum vt ex glo. colligitur quæ incipit, in cuius prædio, & c. [I T E M V A R V S.] Aggerem qui erat in fundo tuo, vis aquæ deiecit: & ita aqua plu. quæ mihi prius non nocebat, modò nocet. nunc volo agere contra te act. aquæ plu. ar. vt tu reficias aggerē. quæritur an possim? & dicit Varus fore distinguendum. nam si naturalis erat agger, non possum agere. idem si manu factus, sed eius memoria nõ extabat. si autem extet, tunc possum agere. Labeo autem dicit quod si manu factus sit agger, & si memoria eius nõ extet, agere possum vt reponatur. nam hac act. neminem cogi posse, & c. Sed in naturali aggere destructo habeo saltem vtilem act. vel interdictū vt me permittat reficere. hoc enim æquitas suggerit, etsi iure stricto deficiamus. [A P V D N A M V S A M.] Aqua ex superiori agro ibat in inferiorē per quædam foueam naturaliter factam. vna die aqua crescens per nimium, totam illam foueā repleuit lapidibus & terra, ita quod aqua amplius intrare non potest: & sic aqua remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnum habebat. nunc superior vult agere contra inferiorem vt sinat purgari illam foueam. quæritur an possit. Et dixit Namusa quod sic. Labeo autem contrarium dixit hac ratione. nam sicut ex natura seruebat inferior fundus superiori: sic cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquēque ferre debere. postea iuriscōn. sententiam Namusæ approbat æquitate plenam. [I D E M L A B E O A I T.] Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorem: & sic sæpe currendo excauauit in fundo tuo id est fossam fecit, & sic aqua in illam fossam decurrit. nunc fossa repleta terra vel lapidibus, aqua restagnat in superiorem agrum. Dicitur quod non possum agere tecum vt purges, vel purgari sinas. & hoc dixit Labeo. Si autem iure seruitutis illa fossa facta sit, cuius memoria non extat: tunc bene possum agere vt reficias. [I D E M L A B E O.] Nunc dicit: quando quæritur an extet memoria facti operis vel non: non est necesse quod dicatur dies & consul sub quo factum fuit opus, sed sufficit si sciatur factum esse, id est factum esse non ambigatur. & vt breuiter dicam, non est necesse quod testes dicant se vidisse quando id opus factum sit: sed sufficit si dicant se audiuisse eos qui memoria teneant, id est dicant quod audierint quosdam dicere quod viderunt quando illud opus factum fuit. [I D E M L A B E O.] Si vicinus fecit aliquod opus in fundo suo per quod aqua fluminis quæ indè ibat, nõ iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorum, & dabat eis damnum: quæritur an vicini possint agere contra istum act. aquæ plu. arcendæ. Dicitur quod non, si iste fecit causa vitandi damni: nõ vt vicinis noceret. Secundò dicit. si fundus tuus debet meo fundo serui. recipiendi aquam ex meo fundo, & sic aquam recipias, & nunc velis agere act. aquæ plu. ar. arcen, ne immittam aquam: dicitur quod non potes. & hoc etiam dixit Labeo. Fran.

consuetudine, longum tēpus requiritur: vt. C. quæ sit longitudo. in rubro & nigro. & l. 2. C. de serui. Sed lōgū tempus dicitur decē annorum vt C. de præsc. lon. temp. ergo & c. Idē no. Barto. in l. de quibus §. de leg. & Cy. in alle. 2. & Car. no. in ca. statumus. & ibi Feli. in prin. de maic. & obedi. qd tamen limita, nisi talis cõsuetudo haberet de iure alteri ecclesie: quia requiritur spatium. 40. annorum: vt per Feli. & docto. in præalle. ca. statumus.

II. PAVLVS libro quadragesimono ad Edictum.
In summa tria sunt per quæ inferior locus superiori seruitur:

fieri aliquod opus causa aquæ mittendæ: licet occasione illius operis habeam damnum, non tamen habeo hanc ac. Idem est & si operis ex quo timeo damnum, memoria non extat quando sit factum. [A P V D A T E I V M.] Pone casum vt ex glo. colligitur quæ incipit, in cuius prædio, & c. [I T E M V A R V S.] Aggerem qui erat in fundo tuo, vis aquæ deiecit: & ita aqua plu. quæ mihi prius non nocebat, modò nocet. nunc volo agere contra te act. aquæ plu. ar. vt tu reficias aggerē. quæritur an possim? & dicit Varus fore distinguendum. nam si naturalis erat agger, non possum agere. idem si manu factus, sed eius memoria nõ extabat. si autem extet, tunc possum agere. Labeo autem dicit quod si manu factus sit agger, & si memoria eius nõ extet, agere possum vt reponatur. nam hac act. neminem cogi posse, & c. Sed in naturali aggere destructo habeo saltem vtilem act. vel interdictū vt me permittat reficere. hoc enim æquitas suggerit, etsi iure stricto deficiamus. [A P V D N A M V S A M.] Aqua ex superiori agro ibat in inferiorē per quædam foueam naturaliter factam. vna die aqua crescens per nimium, totam illam foueā repleuit lapidibus & terra, ita quod aqua amplius intrare non potest: & sic aqua remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnum habebat. nunc superior vult agere contra inferiorem vt sinat purgari illam foueam. quæritur an possit. Et dixit Namusa quod sic. Labeo autem contrarium dixit hac ratione. nam sicut ex natura seruebat inferior fundus superiori: sic cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquēque ferre debere. postea iuriscōn. sententiam Namusæ approbat æquitate plenam. [I D E M L A B E O A I T.] Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorem: & sic sæpe currendo excauauit in fundo tuo id est fossam fecit, & sic aqua in illam fossam decurrit. nunc fossa repleta terra vel lapidibus, aqua restagnat in superiorem agrum. Dicitur quod non possum agere tecum vt purges, vel purgari sinas. & hoc dixit Labeo. Si autem iure seruitutis illa fossa facta sit, cuius memoria non extat: tunc bene possum agere vt reficias. [I D E M L A B E O.] Nunc dicit: quando quæritur an extet memoria facti operis vel non: non est necesse quod dicatur dies & consul sub quo factum fuit opus, sed sufficit si sciatur factum esse, id est factum esse non ambigatur. & vt breuiter dicam, non est necesse quod testes dicant se vidisse quando id opus factum sit: sed sufficit si dicant se audiuisse eos qui memoria teneant, id est dicant quod audierint quosdam dicere quod viderunt quando illud opus factum fuit. [I D E M L A B E O.] Si vicinus fecit aliquod opus in fundo suo per quod aqua fluminis quæ indè ibat, nõ iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorum, & dabat eis damnum: quæritur an vicini possint agere contra istum act. aquæ plu. arcendæ. Dicitur quod non, si iste fecit causa vitandi damni: nõ vt vicinis noceret. Secundò dicit. si fundus tuus debet meo fundo serui. recipiendi aquam ex meo fundo, & sic aquam recipias, & nunc velis agere act. aquæ plu. ar. arcen, ne immittam aquam: dicitur quod non potes. & hoc etiam dixit Labeo. Fran.

Y Per qua. id est propter quæ.
D iij.

t] Adde tu quæ dicatur longa consuetudo: & dic quod tã de iure cuiusli quàm canonico dicitur decem annorū. qd sic p̄bo. ad inducendum

a Lex, id est pactum. M. id eod dictum, quia vt lex seruatur : vt supra depof. l. j. §. fi conueniat. Azo.

b *Vetustas*, cuius non extat memoria, fecundum quosdam. tu dic aliter : vt supra. l. prox. §. fin. diximus.

c *Minuendarum*, sic. §. fi ser. pet. l. quidam. & C. de tranfact. fratris. & de agri. & cenfi. litibus. in princ. li. xj. Et not. quod natura & loci vetustas cedunt legi superuenienti : vt. §. l. prox. §. denique. ibi, fi tamen lex, & C. Item lex & natura cedunt vetustati : vt. C. de praescrip. lon. tempo. l. fi. in fi. & j. ca. l. §. Cassius. in fi. & concor. positae in superiori. l. in fin. hic dici possunt. Accursius.

d *Vetus esse*, id est fossa vetus est, & c.

e *Memoria*, fossae factae.

f *Vicinus*, id est cuius erat praedium. Azo.

g *Nostro*, qui tertij eramus ab eo de cuius praedio aqua currebat, & in cuius praediu decurrebat pro siccado nostro praedio & aliorum.

h *Agri posse*. Quo modo hoc, cu nihil faciat : & hac actio ex opere facto datur : vt supra eo. l. j. §. hac aut actio? Respon. ius interpretatur eum facere.

i *Aut te*, qui es vnus de his quibus nocetur. & hoc vltimum est verius : cum ea non sit natura seruitutum, vt cogatur aliquis aliquid facere : vt supra de serui. l. quotiens. §. seruitutu. & supra. l. prox. §. fin. Vel dic quod solitus erat purgare : nec memoria extabat quo tempore non esset solitus purgare : vt & infra ea. l. §. idem Labeo ait si in agro. & §. de proba. l. si arbiter. Accursius.

ADDITIO. Dic quod prima solu. destruit tex. & secunda continet diuinationem. quare dicas aliter, secundu Bar. hic, quod quoddam est opus quod affert commodum facienti, vt in purgando fossam vbi est recollectio pinguedinis : & tunc debet agi alternatiue. & quoddam est opus quod debet fieri iure seruitutis, quod non praebet commodum facienti : & tunc ille qui debet seruitutem, non debet facere : vt supra. l. prox. in fine. quod tene menti, secundum eundem Bartolum.

k *Eam*, scilicet fossam.

l *Si in confinio*, ad hoc quod de confinio dicit, facit supra pro socio. l. illud. & communi diui. l. arbor. & infra de acquir. re. do. l. adeo. §. fin. & l. seq. Accursius.

l *Confinio*, scilicet duorum fundorum : & sic erit comunis fouea.

m *Magis*, magis id eod dicit, quia iure dominij quod habes in ea. at in superiori casu agitur actione aquae plu. arcen. iure seruitutis competentis : & ita utilis superiori casu, hic directa : vt infra eo. l. pen. dices. in hoc ergo differt hic casus a superiori.

n *Publica auctoritate*, sic habes in causa damni infecti : vt supra tit. j. l. si finita. §. si publicus.

o *Vetustas*, quando dicatur extare memoria, & quando no, dicit §. ea. l. §. id eod Labeo ait cu quaeritur. & §. de pba. l. si arbiter. sed quidam dicunt hoc de vetustate corrigi per sequē. §. quod no placet.

p *Fossam*, quae est in superiori fundo.

q *Ex qua*, scilicet fossa.

r *Vicinum*, in cuius praedio erat fossa quae debebat seruitute. nec ob. §. de serui. l. quotiens. §. seruitutu. quonia cum fuit imposta seruitus, hoc fuit expressum in pacto, vt vicinus cuius praedio siue fossa imponebatur seruitus, deberet purgare fossam : & sic subaudiatur hic Io. aliis regulariter est contra : vt. §. de ser. vrb. pred. l. seruitutes. §. si sublatu. & §. de ser. l. quotiens. §. fi. nisi in seruitute oneris feredi : vt. §. fi serui. vindi. & si forte. §. etiā. & l. sicuti. in prin. & §. j. non ergo ob. §. prox. §. & j. §. id eod Labeo. in eo qd hic subiicit no interesse extet memoria vel non : quia frustra quaeritur memoria vbi ex pacto debetur, vel ex loci natura. Alij dicunt vicinu purgare. i. pati purgare. Tertij dicunt hic speciale, vt etiam ipse purget : quia cu habeat emolumentu vt aqua sua recipiatur, sentiat & on. & in eo quod subiicit, extet memoria, & c. dicunt corrigere superiore. §. & ab illo. j. ca. l. §. id eod Labeo. notat differentia, quasi illic in opere loquatur : hic aut in fossa. vel aliter cogitur vicin in cuius agro est fossa, non ab inferiori, sed a superiori vel collateralis cui nocet aqua ex restagnatione. Acc.

f *Vis aquae*, i. violentia aquae, vel cotrouersia. sic. §. de dam. in fe. l. fluminum. §. id eod Seruius.

t *Reponat*, i. restituat.

u *Reponi*, id est restitui.

x *Vt reponatur*, i. reponi sinatur. R. & hoc probat. na hac, & c. Vel dic pproie vt ipse reponat. quod vero sequitur, na hac actione, ad naturalem pertinet, vbi est secus prima placet.

y *Ne noceat*, nocet autē mihi si non patitur me reponere naturalē, vel quasi naturalem : a quo naturaliter debeo sentire comodū : sed vbi extaret memoria, diceretur mihi pficere si dicatur eū cōpelli pati : id eod ; nō cōpellitur.

z *Quamquam*, videtur ad vtrumq; referri, ad naturalem, & quasi naturalem aggerem. scilicet quando extat memoria. Alij referunt ad naturalem tantum, vt addat praedictis. nam statim dixerat de quasi naturali.

a *Vtilem*, aquae plu. arcē. sed cōtra. §. e. l. j. §. sicut. Sol. ibi denegat directam : hic cōcedit vtilem. Item arg. contra. §. tit. j. l. Proculus.

b *Interdictum*, vtile vti poss. R. vt dixi. §. l. j. §. fina. vel ne vis fiat mihi : sicut de arboribus cadendis : vt infra de arbo. ca. l. prima. j. respon. & §. deinde. vel quod vi aut clam : vt infra quod vi aut clam. l. competit. §. fin. secundum Azo.

c *Nociturus est*, vel parum est arg. §. de euic. l. in creditore. & C. de preci. impe. offe. l. quotiens. & l. rescripta. & infra ne quid in loco publi. fi. l. ij. §. si quis a principe. & ne quid in flu. publi. l. j. §. sunt autem qui putant. & supra de relig. l. si quis sepulchrum. in prin.

d *Est iure*, stricto. preferit ergo aequitas rigori : a vt & C. de iud. l. placuit. & §. si cer. pet. l. si tibi. & C. si ali. res pi. da. sit. l. cu res. M.

e *Fluens*, natura per praedium inferioris vicini. Az.

f *Inferiore*, naturaliter seruiente superiori : vt. §. ea. l. in prin.

g *Vtilem*, id est efficacem.

† Not. quod lites sunt di rimēdae, & sceleriter ex pedicēde. cōcor. text. in §. itē verbo rū. instit. de inuti. stipu. tex. in l. aequissimū. §. de vsufu.

* De operibus aquae mittēdae causa publica auctoritate facientis, Pla. dial. 6 de legib.

a] Limitabis hoc dictum, nisi aequitas non esset scripta : & rigor scriptus : vt no. Bald. in .l. plaguit. in fi. & ibi do. C. de iur. itē nisi esset aequitas i genere scripta : & rigor in specie : vt per Bal. vbi §. & Bar. in l. nam natura §. de condic. inde. & Spe. in ti de loca. §. vj. versi. xvj.

Probat.

a *Probat.* iuris rigorem inspiciens.

b *Cogi posse.* de rigore: vt hic, & .j. eo. l. Atteius. §. cum igitur. & supra de ser. rusti. praedi. l. si mihi. §. seruirus. & .s. eo. l. j. §. ij. in fin. & .§. in summa. & .§. item sciendum. & .s. tit. j. l. fluminum. §. vitiu. & .§. hac. quae omnes sunt contrariae super hoc quod sequitur. secus de aequitate, quae praevalet: vt subiicit. & supra eo. §. item Varus. & .j. eo. l. si. §. fin. in fin.

c *In hunc.* non solum in superiori.

d *Aequitatem.* Namusa: quae purgare mihi permittit si mea intersit, nec vicino noceat.

e *In agro,* inferiori.

f *Excavauit.* & sic in locu coecauum aqua ex vicinis praediis decurrebat: nunc autem locum non purgat: & sic aqua restagnat in praedia vicinorum: & damnum eis dat, siue dare potest.

g *A vicinis.* vt patiaris locum purgari, vel purges: & est ratio, quia seruitutem aquae recipiendae non debes: alioquin contra: vt statim subiicit: vt supra ea. l. §. apud Atteium. j. de iti. acti. que priua. l. vnde. §. ait praetor. & .§. vtilitas. & .§. hoc autem, cum superiori. §. secus forte de aequitate: vt supra proximi. §. Accursius.

h *Iure.* seruitutis vicinis debita. Azo. vel iure, id est conuentione: vt & .s. e. l. j. §. si. in princ.

i *Reficias.* vel refici finas. §. e. l. j. §. j. & fa. j. e. l. quod principis. §. fin.

k *Idem Labeo.* Not. qd tria debet actor probare in hac actione ad hoc vt opus destruat. scilicet opus manufactu: & quod potest nocere: & eius memoria extare. Eccontra reus ad sui defensionem alia tria, vel alterum eorum. scilicet pactum factu, vel loci naturam, vel memoria facti operis non extare. & probantur hac. s. eo. l. j. §. j. & .ij. & .§. si. & .l. in summa. in princip. & .j. de statulibe. l. Labeo. de tertio dicit hic qualiter probet actor. & idem dicit. s. de proba. l. si arbiter. item in fine illius. l. dicit de tertio qualiter sit probandum ab eo.

l *Et consulem.* idem in obligatione pignorum. a. vt. s. de pigno. l. penult. §. idem quaesit. aliter obseruatur in libellis accusatoriis: vt infra de accusa. libellorum. in princ.

m *Exquirendum.* quia testes non habent necesse dicere hac.

n *Si quis.* scilicet testis.

o *Sciat.* i. vehemeter opinetur, vt statim probat. scire enim, proprie est veritatem visu perceptam in mente tenere. hoc autem de illo dici non potest, qui ex aliorum recitatione quid credit. Azo.

p *Factum.* esse ab homine. R.

q *Meminerint.* quando factum sit.

r *Audierint.* sic ergo dixerunt quidam hoc esse speciale vt recipiatur testimonium de auditu: quod non placet: imo vbilibet recipitur. quid enim si paries vel cortina media est inter testes & contrahentes, vel testatorem? sed in hoc est speciale, quod de auditu auditus, siue de auditu alieno recipitur. Hug. alias regulariter contra: vt. C. de testi. l. testium. & in authen. de here. & Fal. §. hinc nobis. col. j. Item not. quod quandoq; credulitatis testimonium recipitur: vt in authen. vt hi qui ob. se habere perhi. res mi. col. vj. & de here. & fal. §. si vero absunt. & in authen. de san. episc. §. j. col. ix. sed improprie testes dicuntur in dictis casibus. id est & in causa matrimonij secundum antiquos canones: vt testimonium de auditu alieno recipiatur: vt. xiiij. quaestio. ij. c. super. sed hodie illud per concilium Lateranen. corrigitur.

s *Memoria.* a quo tempore opus sit factum. item nota ex hoc. §. quod testes non tenentur dicere consulem & diem: licet quandoque interrogentur, cum habentur suspecti: vt. s. de testi. l. iij. §. j.

nibus quae non secundum voluntatem sint. Labeo contra Namusam probat. ait enim, naturam agri ipsam a se mutari posse: & ideo cum per se natura agri fuerit mutata, aequo animo vnumquemque ferre debere, siue melior, siue deterior eius conditio facta sit. idcirco & si terramoto, aut tempestatis magnitudine soli causa mutata sit, neminem cogi posse vt sinat in pristinam loci conditionem redigi. Sed nos etiam in hunc casum aequitatem admisimus. Idem Labeo ait, si in agro tuo aquarum concursus locum excavauit: aquae pluviae arcendae actione agi non posse tecum a vicinis. Planè si fossa iure facta sit, aut cuius memoria non extat, agi tecum posse aquae pluviae arcendae vt reficias. Ad probandum operis facti memoriam extare, admittitur probatio de auditu auditus. Paulus de Castro.

Idem Labeo ait, cum quaeritur an memoria extet facti opere, non diem & consulem ad liquidum exquirendum: sed sufficere si quis sciat factum: hoc est, si factum esse non ambigatur: nec utiq; necesse esse

† In arche typ. sciat factu est. in veter. esse. nos utriusque tanquam super fluum reuicimus. Taur. Actor in actione aquae plu. arcen. tria probare debet.

a] Istagl. est meti tenenda secundum Bar. ad hoc quod in instrumentis priuatis obligationis realis non requiritur dies & consul.

b] Adde Pa. nor. in c. firmiter. nu. j. & quod ibi no. remisit. ue i apostil. ad ipsu post alios i ver. firmiter: extra de suau. tri. & in c. inquisitio-

secus in instrumentis: vt in authen. vt praepo. not. impera. §. vnde fancimus. col. v. & sic est argu. contra. C. de fid. instru. l. in exercendis. ADDITIO. Tu solue secundum Bart. hic quod in effectu probationis tantum valent testes, quantum instrumenta: vt in contrario. sed in modo probandi differunt: vt hic.

superesse qui meminerint. verum etiam si qui audierint eos qui memoria tenuerint.

Si vicinus opere manu facto excludit aquam ne sibi noceat, quam non tenebatur recipere natura loci, vel iure seruitutis: licet ex hoc alteri noceat, non tenetur hac actione. Paulus.

Idem Labeo ait, si vicinus flumen, torrentem auerterit, ne aqua ad eum perueniat, & hoc modo sit effectum vt vicino noceatur, agi cum eo aquae pluviae arcendae non posse. aquam enim arcere hoc esse, curare ne influat. quae sententia verior est, si modo non hoc animo fecit, vt tibi noceat, sed ne sibi noceat.

Qui tenetur aquam recipere iure seruitutis, non habet hanc actionem, nisi immoderate laedat. Paulus.

Illud etiam verum puto, quod Ofilius scribit, si fundus tuus vicino seruiat, & propterea aquam recipiat, cessare aquae pluviae arcendae actionem: sic tamen si non ultra modum noceat. Cui consequens est, quod Labeo putat, si quis vicino cesserit ius ei esse aquam immittere, aquae pluviae arcendae eum agere non posse.

Putat. dicens idem per alia verba. Cesserit. id est concesserit. Non posse. nihil enim proficit cessio si statim collata sequatur prohibitio. R. & facit ad tuendam seruitutem pacto conuentam supra eo. l. j. §. fin. & l. ij. in principio legis.

Pud Trebatium. CASVS. Pone casum huius princip. vt in glo. & literam expone vt in glos. [IDEM QVE TREBATIUS.] Ex balneo vicini aqua calida decurrebat in locum alterius, & nocet ei. dicitur quod non habet hanc actio. intelligas tamen quod habet negatoriam, prout dicitur in gloss. [SI VICINVS.] Hortum habebam quem certo tempore anni irrigabam: & aqua de qua irrigabam, recidebat in fundum inferiorem. nunc de horto feci pratum: & sic coepi saepius irrigare, & sic saepius quam consueuerat ibat aqua in fundum inferiorem, & coepit ei nocere. quaeritur an inferior possit agere contra me act. aquae plu. arcen. vel de damno infecto? dicitur quod non, nisi ego complanauerim locum siue fundum meum, vt sic citius aqua iret in inferiorem. nam tunc teneor hac act. aquae plu. [AQVAE PLUVIAE.] Dicitur quod act. aquae plu. arcen. datur contra eum qui in suo opus fecit. si autem fecisset in publico, non tenetur: & mihi est imputandum quare non feci mihi caueri de damno infecto. sed si fecit in priuato opus iuxta quod erat pu. locus, & postea meus fundus ex illo opere damnum habet, bene habeo hanc act. [NEQVE.] Dicitur quod fructuario non datur hac act. directa, nec contra eum. Fran. [APUD TREBATIUM.] In fundo meo oritur fons: & per riuulos eum deriuo in fundum vicini de natura seruientem, quod licet: vt hic, & .s. eo. l. j. §. si. & l. ij. in princ. & secundum hoc dicit fullonicas. id est riuos subterraneos: a folle: eo quod per follem siue bursam vel quandam quasi manicam aqua mittitur, non a fullone. vt accipitur secundum vnã expositionem. s. de vsufr. l. si cuius. §. si. vel etiam a fullone: quia & fullones in diuerticulis aquarum lauant telam. Alij dicunt quod veniebat de fundo vicini ad meum, & ex fonte ibi in meo facto remittebat

nis §. quasi uiti. nu. 3 vbi etia addidi ad cu in verbi per credulitate. de accu. La. fran. de Orria i. c. quoniam contra fallam. §. testiu de positiones. verbi praterea. & ibi no. in apostil. post Bene. Vadu. extra de pba. Ba. r. 50. in suo tract. fallen. re. 409. & do. & praetor me u do. Philip. Deciu. coli. 166. colum. 6. vol. 2 & Feli. in c. quoties. col. 3. ver. glo. si. post Pan. nor. ibi. co. 2. ver. si. sed quero. extra de testi. & in alle. §. quaestiu. co. i. in. i. no. de accu.

in fundum vicini, quod licet: vt hinc dicit. Tertij dicunt quod per subterraneos meatus ex fundo vicini in meum veniebat: & fontem faciebat. ego fodiebam vt facerem ei aquæ fullonicas, siue diuerticula, vt vitarem eius abundantiam: & tunc inueni locum vnde intrabat ad fundum meum: & ideo accepto consilio obstaculum posuimus ne fluere: & sic aqua in fundum vicini rediit per immissionem. & secundum hoc ex his legitur vt notetur causa remota, non efficiens. & instituisse. scilicet inspecto primo proposito: vel etiam iam instituerat, licet consilium mutauerat. Et si queras: cur ergo potuit immittere aquam in fundum vicinum: vt. s. si ser. vin. l. sicuti. §. Aristo? Respondeo, in primo casu natura: licet in aliis non tamen mitto quam remitto siue me munio: quod licet: vt supra. l. proximi. §. pen. Accursius.

a Fullonicas. id est riuulos. ^a

b Immittere. alias immittere: & alias, remittere.

c Contineat. si habeas contineat, dic, id est in vno loco totam includat. Alia litera dicit corruat, quæ apertius hoc innuit: sicuti corruales dicuntur qui per eundem riuum & ductum aquam ducunt: vt. j. de aqua quoti. & æsti. l. j. §. si inter corruales. magis enim ledit cum tota simul immittitur aqua, quam si per diuersas partes: vt. s. de ser. vrb. præ. seruitutes. §. stillicidium.

d Spurcum. id est aliquid turpe, per quod aqua turbatur. Dicitur enim spurca, quod ex ore porci cadit.

e Impediri. per act. aquæ pluuiæ arcendæ, si cum alia mixta colorem mutat, vel actione iniuriarum: vel vti possi. vt. s. de act. emp. l. qui pendentem. & j. vti possi. per totum titu. vel etiam secundum Hug. per negatoriam si faciat iure seruitutis.

f Fluentes. ex balneo vicini.

g Non est. cogitur ergo negatoria, si contendat se facere iure seruitutis: alias iniuriarum, vel vti possi. vt not. s. proximi. respon.

h Pluuia sunt. & ideo non habet locum hæc actio: vt supra eo. l. j. in princ. & §. in summa.

i Irrigare. & in fundum vicini illam aquam immittebat iure seruitutis debet sibi.

k Nocere. per aquam.

l Infecti. quia non vitio loci timetur damnum, sed culpa hominis: vt. s. tit. j. l. fluminum. §. præterea. Azo. sed contra supra si ser. vin. l. si quando. in fine. Sed ibi in alieno faciebat sterquilinum: hinc in suo proiciebat aquam. Vel solue vt ibi.

m Neque aqua. quia tanto tempore hoc fecerat, quod memoria non extabat: vel quia natura loci debebatur hæc seruitus. alias posset agi: vt supra. l. proximi. §. fin. & supra. l. j. §. item sciendum. in fin. vel ideo non agitur hinc, quia non plus immittitur per vicem quam antea: sed sæpius immittitur.

n Citator. quam antea. sic. s. eo. l. j. §. ij. Accursius.

o Faciat. quo aliter aqua fluat, quam natura fluere debet. vel eam non recipit naturaliter fluentem: vt. s. eod. l. j. §. item sciendum. R. & intellige hinc de directa qua solus dominus tenetur: vt hinc, & j. proximi. §. & l. proximi. in princ. & §. idem Iulianus. & l. si in publico. in fine. j. respon. vtili sic: vt. j. eod. l. si vsusfructus.

Nota quod vicinus inferior tenetur recipere aquam pluuiam naturaliter decurrentem de fundo superiori. plus dicitur hic, quod etiam opere manu facto secundum quod requirit natura aquæ puta per fullonicas. id est per riuulos, non tamen debet vicinus superior illam aquam in riuulis corumpere vel spurcare: quia tunc contra eum agi posset. Paul. de Castro.

III. VLP IANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

Apuud Trebatium relatum est, eum in cuius fundo aqua oritur, fullonicas circa fontem instituisse: & ex his aquam in fundum vicini immittere coepisse. ait ergo, non teneri cum aquæ pluuiæ arcendæ actione. Si tamen aquam contineat, vel spurcam quis immittat: posse cum impediri plerisque placuit. Idem Trebatius putat, eum cui aquæ fluentes calidæ noceant, aquæ pluuiæ arcendæ cum vicino agere posse. quod verum non est. neque enim aquæ calidæ, aquæ pluuiæ sunt.

Ex opere quod facit vicinus in suo gratia culturæ, licet damnum inferatur inferiori: non potest agi hæc actio, nisi aliquid sit factum ultra necessitatem culturæ. Paul.

Si vicinus qui aruum solebat certo tempore anni irrigare, primum illic fecerit, coeperitque adfunda irrigatione vicino nocere: ait Otilius, neque; damni infecti, neque; aquæ pluuiæ arcendæ actione.

p Cessat. vt & infra eo. l. si in publico. in prin. Accursius.

q Non prospexerit. quod potuit: vt & s. si ser. vin. l. si quando. §. fin. & s. titu. j. l. si finita. §. j. & §. de cæteris. item & alio modo potest sibi consulere: vt dicā in. l. si quando. & hoc si non publice reficiatur. tunc enim alia via consulitur: vt. s. titu. j. l. si finita. §. si publicus. & l. fluminum. §. j. & facit. s. tit. ij. l. iij. §. si.

ne eum teneri, nisi locum coplanauerit, eoque facto citator aqua ad vicinum peruenire coeperit.

Hæc actio non datur pro opere quod fit in publico: sed solum pro eo quod fit in priuato. Paulus.

Aquæ pluuiæ arcendæ non nisi eum teneri qui in suo opus faciat, receptum est: eoque iure utimur. quare si quis in publico opus faciat, hæc actio cessat: sibi; imputare debet is qui damni infecti cautione sibi non prospexerit. Si tamen in priuato opus factum sit, & publicum interueniat: de toto agi posse aquæ pluuiæ arcendæ Labeo ait.

Neque fructuarius, neque cum eo aquæ pluuiæ arcendæ agi potest.

Sufficit ad hanc actionem, quem esse dominum loci tempore quo ædificat. Bartolus.

III. IDEM libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

Quamquam autem cum domino operis tantum aquæ pluuiæ arcendæ actio sit: tamen Labeo scribit, si quis sepulchrum ædificauerit ex quo aqua noceat: etiam si operis dominus esse desierit loco facto religioso, attamen magis probandum est, inquit, aquæ pluuiæ arcendæ eum teneri: fuit enim dominus cum opus faceret: & si iussu iudicis copulsus opus restituerit, non esse sepulchri violati actionem.

Possessor directa actione conuentus, si alienauit iudicio pendente: ex prima instantia condemnatur. Paulus.

agere contra te. act. aquæ plu. arc. pendente hac causa alienasti fundum in quo feceras opus. dicitur quod nihilominus contra te procedam & de præterito damno, & de opere restituendo: & etiam de futuro damno. scilicet quod post alienationem contingit, habetur ratio. [IDEM IULIANVS.] Dicitur quod actio aquæ plu. arc. datur contra dominum facientem opus in fundo suo. Sed quid si colonus tuus fecit opus in fundo tuo te ignorante, per quod opus aqua plu. mihi nocet? nunquid tu teneris hac act? Et dicitur quod non teneris, nisi vt præstes patientiam: colonus tamen tenetur interdicto quod vi aut clam, ad præstandam impensam quæ fit in destruendo opere, & ad emendandum damnum si quod ex hoc opere contingit. postea dicit quod quando destruo illud opus in tuo fundo factum a colono tuo: si tu dominus petas cauere à me de damno infecto. debeo cauere. Vltimo dicit: ea quæ dixi in colono faciente opus in fundo domini domino ignorante, habent locum in procuratore faciente opus in fundo domini domino ignorante.

u Actio sit. scilicet directa: vtilis tamen etiam cum alio est: vt supra. l. proximi. §. penul. dixi.

x Sepulchrum. nunc factum illatione mortui: ædificauit quippe monumentum: vt. C. de reli. l. si sepulchrum.

y Fuit enim dominus. vt & j. proximi. §. & sic not. initiu spectandum. sic. s. man. l. si procurator. & j. de constit. pecu. item illa §. quod adicitur. & de eden. l. vbi. §. si. ar. contra. s. de pigno. & quæ non-dum. §. quod dicitur. **ADDIT.** Dic secundum Bart. hinc quod illud contingit propter generalem obligationem præcedentem.

z Actionem. quoniam non dolo fecit. iuris enim executio non habet iniuriam: vt. j. de iniur. l. iniuriarum. j. §. j. Azo. & not. etiam hinc iustum

af Imò vero fullonicas hinc putè dici fullonum officinas, idque ad iuris consulti sensum appositissimè. spurcum quid. Corruales qui dicuntur.

r Interueniat. in medio inter priuatum locum in quo opus fit: & eum locum cui nocet.

s Agi. vt & j. eod. l. si in publico. sic. s. eo. l. j. §. j. & est sic vbi pro altero non agitur: sed eo iuncto cum altero sic: vt patet in nominibus: vt. s. fa. ercif. l. heredes. §. j. & l. ij. fina. Item. s. de ser. cor. l. si quis. §. fina. & l. sequen.

t Agi potest. scilicet directo: sed vtili sic in vtroque casu: vt. j. eo. l. si vsusfructus. §. j. & facit supra de seruit. l. fin. in fin. & si vsusfructus petatur. l. j. Accur.

Quamquam.] **CAVSVS** Licet contra dominum operis tantum detur actio aquæ plu. arc. tamen in casu etiam contra non dominum datur: vt si aliquis monumentum fecit: tandem est ibi aliquis sepultus: & sic locus est factus religiosus: & ex hoc sepulchro aqua plu. nocet alicui: agitur contra illum qui fecit monumentum, hac act. quia fuit dominus cum opus fiebat, licet nunc non sit dominus: & ille si iussu iudicis destruat, non per hoc tenetur act. sepul. viola. [IULIANVS QUOQUE.] Fecisti opus in fundo tuo, per quod aqua plu. mihi nocet. nunc coepi

iustum iudicis excusare. ^a sic. s. de iurif. om. iudi. si quis id. s. doli. & de his qui notan. infal. fur. §. qui iussu. & j. quod vi aut clam. l. iij. §. sed si. ver. non tantū. & s. quod fal. tuto. aucto. l. interdum. & de rebus eorum. l. sed si pecunia. §. j. & j. de solu. l. si lancem. & de admini. tuto. l. tutor qui. §. tutores. Argu. contra. C. de appel. l. quoniā. Item no. quod legitimè factum est, nō meretur pœnam. sic. C. de admini. tuto. l. fancimus. j. & de adul. l. Gracchus. Accursius.

^a Post iudicium. secus si ante: quia tunc plene dic vt. j. eod. l. emptor. & l. seq. & l. post venditionem. in fin.

^b Actum. sed non per actum.

^c Præterito. quod tamē accidit post litem contestatam. de eo enim quod ante contingit, non tenetur: vt. j. eo. l. si tertius. §. officium.

^d Iudicium. scilicet acceptum. Sed nunquid litigiosa res est? sed non videtur: sed hæc actio est personalis: vt. j. eo. l. si tertius. §. aquæ. & litigiosa res est cum de dominio quæritur: vt in authen. de litigio. in princ. col. viij. e contra videtur quod sic: quia domino & contra dominum demum datur hæc actio, vnde quæritur de dominio: vt supra eod. l. j. in princ. & supra. l. proxi. §. pe. prima placet: non quia sit personalis: vt. C. de litigio. l. ij. sed quia de re alienata non quæritur reali vel personali actione, sed opere facto. & fa. ad. §. s. de alie. iudi. l. iij. §. opus. & §. ex quibus. & infra de actio. & obli. quæcunque. & s. de fer. cor. l. doli. §. hæc actio. & l. præterita.

^e Cum domino. de directa recipe: vt supra. l. proxi. §. pe. dixi.

^f Ignorante. secus si eo iubente: vt infra. l. proxi. §. fina.

^g Patientiam. facit infra. l. proxi. & infra eod. emptor. & quod vi aut clam. l. competit. §. fin.

^h Restituendi. id est destruendi.

ⁱ Ab eo. sic construe: si dominus ex cuius prædio nocet, id est nocere potest. scilicet aqua: desideret sibi caueri ab eo cui nocet aqua, & qui demolitur opus pro damno, quod posset contingere ex demolitione. sic. s. de dam. infect. l. prætor. in fin. & l. hoc amplius. §. de his. & sic etiam intellige. j. l. proxi. aliter autem nullus esset sensus legis: quia neque dominus ex cuius prædio nocet opus, sibi ipsi caueri potest: nec dominus cui nocet, potest petere sibi caueri: quia non vitio loci, sed hominis culpa damnum timetur: vt. s. ritu. j. l. fluminum. §. præterea. aliā est in textu, cuius prædio nocetur: & tunc non est necessaria glo. Accursius.

^k Ego. scilicet dominus.

^l Erit actio. cum sine mandato meo fecit, secundū quosdam. sed non placet: quia tunc dominus nō tenetur sicut colonus: quia nō ad impēsas, sed ad solā patientiā: nisi dicas colonum. id est locantem. Argu. s. de acti. empt. l. veteres. planius ergo dicas: quia cum mandato fecit, vel ratū me habente: quādo debeo teneri: vt superioru casu colonus: vt. scilicet patientiā & impensam prestem: vt. j. l. proxi. in fi. & j. quod vi aut clam. l. denique. §. penul. & fina.

^m Restitutum. ab auctore, & suis sumptibus. si autem sumptibus domini, non ageret amodo contra procuratorem, cum sua non intersit. & hoc interdictum quod vi aut clam ad interesse datur: vt. j. quod vi aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto.

S colonus.] CASVS: Idem dicit quod dictum est supra proxi. Santè. §. idem Iulianus. vnum tamen addit, quod si colonus fecit opus domino sciente: quod dominus tenetur etiam interdicto quod vi aut clam.

ⁿ Noceat. id est nocere possit.

cundum Iuliani sententiā etiam post opus restitutum. ^m

v. PAVLVS libro quadragesimo ad Edictum.

S i colonus insciente domino opus fecerit ex quo aqua vicino noceat, ⁿ Labeo respondit colonum interdicto quod vi aut clam teneri: dominum verò fundi aquæ pluuiæ arcendæ actione: quia is solus restituere opus potest: sed patientiam dumtaxat eum præstare debere, si ei damni infecti stipulatione caueatur: ^o & si quam impensam in restitutionem operis fecerit, ^p consecuturum à colono locati actione: nisi si quis ideo non putet ^q quoniam nō fuerit necesse ipsum restituere: ^r sed si iussu domini fecisset, ^t etiam interdicto ^t dominum teneri.

Si opere facto manu in prædiis plurium, detur mihi damnum: possum agere contra quem volo. Paulus.

VI. VLPPIANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

S i tertius ^u vicinus ^x opus fecerit, vnde decurrens aqua per fundū primi vicini mei mihi noceat: ^y Sabinus ait, posse me vel cum primo, ^z vel cum tertio omisso ^a primo agere. quæ sententia vera est.

Vnus ex pluribus dominis vnus fundi agit & conuenitur & etiam condemnatur ad interesse pro sua tantum parte. Paul. de Cast.

Sua. [INDE QUÆRITVR.] Si ego & tu habemus fundum communem, & tu habeas alium fundum proprium, & ex tuo fundo proprio aqua noceat communi fundo: agam contra te act. aquæ plu. arcen. ita tamen, vt tantum pars damni præstetur. e contra si communis fundus noceat tuo proprio, ages contra me: sed tantum partem damni consequeris. [SI QVIS PRIVS QVAM.] Fecisti opus in fundo tuo per quod aqua plu. meo fundo nocet. D antequam agam cōtra te, istum meum fundum alienauit. Dicitur quod hæc actio transit ad emptorem. [A QVÆ PLVVIÆ.] Dicitur quod actio aquæ plu. arcen. est in personam. nam qui ea tenetur, est personaliter obligatus. [OFFICIUM.] Nūc dicit quod sit officium iudicis cognoscentis super hac act. & est tale, quod si ago contra eum qui fecit opus in fundo suo per quod aqua plu. mihi nocet: iudex iubeat illum destruere illud, & damnum faciat sarcire quod post lit. contest. detur. damnum autem quod ante litem contesta. contigerit: non veniet in hac act. sed alia act. petetur: vt in glo. dicitur. [CELSVS SCRIBIT.] Si feci opus per quod aqua pluuiæ tibi noceat: teneor destruere mea impensa. si autem alius me ignorante in fundo meo, vt colonus vel similis: teneor tantum præstare patientiam. Sed si seruus meus fecit opus in fundo meo: liberor dando pro noxa. si autē is fecit cui postea successi [teneor emendare damnum perinde ac si ego fecissem.]

^u Si tertius. respectu mei, qui dicor primus. Azo.

^x Vicinus. primus. Azo.

^y Noceat. id est nocere possit.

^z Primo. id est proximo.

^a Omisso. quidam habent, cum tertio remisso primo. Alij, cum

^o Caueatur. à demoliēte: vt. s. l. proxi. pe. rñ.

^p Fecerit. dominus.

^q Fecerit. sponte. non enim cogi potest: quia colono hoc opus incumbebat. Azo.

^r Non putet. & male. licet enim non cogatur restituere, si tamen fecerit, poterit repetere impensam non solum actione locati, sed etiā nego. gest. vt. s. de neg. gest. l. si communes. & arg. C. de actio. empt. l. ij. in fin. Azo.

^t Restituere. sed tātum patientiam præstare.

^f Fecisset. colonus opus. idem si ratum habuit: vt. j. quod vi aut clam. l. deniq. §. pen. & §. fi.

^t Interdicto. quod vi aut clam: vt. s. in prin. l. & facit. s. ad. l. Aquil. l. liber homo. & j. si fa. fur. fe. dic. l. si familia.

S i tertius.] CASVS.

Tertius vicinus meus fecit opus per quod aqua veniebat in fundū vicini mei, & postea in meum fundū, & dabat meo fundo damnum. Dicitur quod possum agere acti. aquæ plu. arcen. vel cum tertio vicino, vel cum proximo. [SI EX PLVRIUM.] Si ex fundo plurium aqua mihi nocet: agam cōtra quilibet dominorū: & pro sua parte quilibet condemnatur. si autem ex fundo cuiusdā noceat aqua fundo plurium: quilibet aget pro parte

a] Concor. text. in. c. qd quis mada. to. & ibi Dy. & doct. extra de regu. iur. lib. 6. Quod tamen fallit vbi apparet aperte iudicē procedere cōtra legem: vt per Dy in præleg. regu. Felin. in. c. siquando. de offi. dele. Guido papæ deci. 293. & in deci. capel. Tholo. deci. 267.

† In archery. sic erat. in vet autem ante alienationē. Taur. in vno reperti, post alienationem, in alio vthic. Contius.

* hoc est, qd cū ipso alienandi actu cōiunctum est.

† nocetur.

b] Tu vide Spe. (quia hoc non est indistincte verū) in tit. de rest. spo. §. 1. ver. ceterū vsque ad fi. & in tit. de ope. noui nun. in prin. & vtrum patiatur exce. no. idem in tit. de renū. verū. pone ergo.

tertio misfore. & est ad hanc. l. 3. de dam. infect. l. qui bona. §. cum inter. & 3. de eo per que fac. erit. l. j. §. si plures. & de tu. & ra. dist. A si ex duobus. Sed argu. contra in authen. de fideiuf. §. j. & ad leg. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo. Item caute intellige hoc respon. quando proximus mihi vicinus aquam fluentem in suum fundum, deriuat in meum. Si autem nihil faciat proximus meus vicinus: tunc distingue, aut habet necesse recipere iste medius aquam vicini tertij: aut non. primo casu cum eo nullatenus sit agendum. in secundo tamen cum eo medio: vt infra ne quid in loco public. l. ij. §. idem Labeo scribit, si quis in suo. circa fin.

a Noceat. vnus fundo.

b Fundus sit. cui nocetur.

c Condemnatio. vt & infra eo. l. supra iter. §. officium. Sed contra. j. eo. l. supra iter. §. Cassius. Solu. illam intellige secundum istam: vt etiam ibi fiat exactio pro parte. vel refert agatur ad damnum datum: & tunc obtinet quod hic dicit. an vt opus tollatur: & tunc quod ibi, scilicet in solidum: vt. j. eod. l. supra. §. officium. cum seq. §. & j. de ver. obli. l. stipulationes no diuiduntur. in princ. & l. in executione. §. ij. & supra de no. ope. nun. stipulatio. §. fi. Ar. contra. j. de verb. obli. in stipulationib. alias species. in fin. & est sic supra de dam. infect. l. plures. & l. ex damni. §. pe. & §. fi.

d Agendum. licet commu. di. locus sit. sic. 3. de ser. vt. pra. l. sed si inter. in prin. concurrat ergo hac actio cum illa. & sic est arg. contra. 3. tit. j. l. si adibus. & 3. tit. ij. l. in prouinciali. §. j.

e Si quis priusquam. secus si post: vt infra eo. l. post venditionem. in prin. Accursius.

f Dominium. fundi cui nocetur: sed cum alienatur fundus ex quo noceat aqua, loquitur. 3. e. quamquam. §. j. & j. eo. post venditionem. in fin. & 3. de ali. iud. l. iij. §. item si locum.

g Desinit. quia alterius aqua ei nocitura non sit, etiam fundo alienato.

h Transibit. hoc mirabile videtur, vt sit ambulatoria, cum actiones personales alicui competentes etiam re alienata cuius nomine competunt, apud eundem remanent infra de act. & obli. quacunque. & infra de furt. l. inter omnes. & l. eum qui. at hac actio est personalis: vt infra proxi. §. ergo ad singularem no debet transire successorem: vt supra vsu fruct. quemadmodum caueat. l. iij. §. fina. & de eden. l. quaedam. §. is autem. quae sunt contra. sed respondeo hoc speciale: sicut & alias. 3. de vsu fruct. l. sed & si quis. §. si operas. & 3. titu. j. l. fluminum. §. adiicitur. & j. quo. lega. l. j. §. in locum. & C. de rei vxo. actio. l. j. §. videamus. & 3. si ser. vind. l. ij. §. fin. & l. seq. & 3. fami. ercif. l. in hoc iudicio. & 3. titu. ij. l. non solum. §. fin. & l. seq. & est ratio, quia in rem scripta est ex vtraque parte: vt supra ad exhiben. l. iij. §. est autem.

i Damnum. post litem contestatam: vt infra hac. l. §. officium. vel si habes in litera datum: dic. id est dandum: & sic tempore pro tempore: vt C. de legi. & con. l. j.

k Contineat. scilicet hac stipulatio. Accursius.

l Alterius. puta venditoris.

Si ex plurium fundo decurrens aqua noceat, ^a vel si plurium fundo noceatur: placuit (eoque iure vtimur) vt siue pluriu fundus sit, ^b singuli in partem experiantur, & condemnatio ^c in partem fiat: siue cum pluribus agatur, singuli in partem conueniantur, & in partem fiat condemnatio. Inde quaeritur, si communi agro meo & proprio agro tuo aqua noceat, an agi possit aquae pluuiae arcendae. Et putem agendum: ^d sic tamen, vt pars damni praestetur. Verfa quoque vice si communis ager sit, qui nocet proprio: poterit aquae pluuiae arcendae agi, vt quis damnum consequatur: sed in partem.

Hac actio est personalis scripta in rem: & ideo pro damno futuro ad singularem successorem transit. Bartolus.

Si quis priusquam ^e aquae pluuiae arcendae agat, dominium ^f ad alium transtulerit fundi, desinit ^g habere aquae pluuiae arcendae actionem: caque ad eum transibit, ^h cuius ager esse coepit. Cum enim damnum ⁱ futurum contineat: ^k ad eum qui dominus erit, incipiet actio pertinere: quamuis cum alterius ^l dominium esset, opus ^m a vicino factum sit. Aquae pluuiae arcendae actionem sciendum est non in rem, sed personalem ⁿ esse.

Hac actio principaliter datur vt opus manufactum tollatur: & per officiu iudicis mercenarium ei deseruiens fit etiam condemnatio de damno contingente post litem contestatam, non de eo

m Opus. propter quod timetur vitium aquae.

n Personalem. ^b quia qui ea tenetur, est personaliter obligatus ad id quod in ea venit. secus in eo qui rei vindic. conuenitur: vt institutu. de act. §. j. & §. sic itaque quia tamen sequitur possessorem: vt not. supra eo. l. quanquam. §. Iulianus. dicitur in rem scripta: vt

b Ista gl est not & tenenda mēte secū dum Barto.

quod prius contigerat. Paulus.

Officium autē iudicis hoc erit, vt si quidē a vicino opus factum sit: eum ^o iubeat ^p restituere, ^q damnūmq; sarcire si quod ^r post litem contestatā contigit. Quod si ante litem contestatā damnum contigit, tantū opus restituere ^f debebit, damnum non sarciet. ^c

Si agitur contra illum qui fecit opus, vel heredē eius: fit condemnatio vt destruatū suis impensis. sed si contra alium qui non fecit, sed opus possidet, nec fit heres eius qui fecit: fit vt patiatū destrui expensis petentis: nisi sit dominus eius qui fecit: quia tunc tenetur vel destruere suis expensis, vel dare seruū pro noxa. & contra non destruentē fit condemnatio ad verum interesse. Paulus.

Celsus scribit, si quid ipse ^u feci quo tibi aqua pluuia noceat, mea impensa tollere me cogendum: ^x si quid alius qui ad me non pertinet, ^y sufficere vt patiar ^z te tollere. Sed si seruus meus, aut is cui heres sum, hoc fecerit: seruus quidem noxae dedere debeo. ^a quod autem is cui heres sum, fecit, perinde ^b est atq; si ipse fecissem. aestimationem autem iudex faciet ex rei veritate: ^c hoc est eius damni quod apparuerit datum. ^d

Qui conuenitur ex suo facto, non liberatur cedendo rei: secus si ex qualitate rei conueniatur. Bar.

VII. PAVLVS libro octauodecimo ad Edictum.

IS cum quo aquae pluuiae arcendae agitur quod ^e opus ^f fecit,

a Debeo. quidam habent, debeo: & tunc subaudi, si nolim mea impensa tollere. & sic concordat infra quod vi aut clam. l. si alius. circa princ. Alij habent, non debeo. & tunc est contraria dicta. l. si alius. Sed erit solu. non debeo. id est non cogor debere: quia noxae deditio non est in obligatione, sed in solutione vsque ad quadrimestre tempus: vt infra de re iudi. l. miles. §. decem. & supra de petit. hered. l. item veniunt. §. idem recte. Accursius.

b Perinde. vt infra de regu. iur. l. ex qua persona. & supra de eden. quaedam. §. nihil. & in authen. de iureiur. à mo. §. j. colla. v. Sed contra supra de ope. no. nun. l. penult. Sol. hic successit post litem contestationem contra defunctum: ibi ante: vt & ibi diximus.

c Ex rei veritate. non quanti iuretur in litem, sic verum interesse inspicitur: vt supra qui satisda. cog. l. ij. §. fina. & infra ne vis fiat ei. l. j. §. hac verb. quandoque iuratur in litem: & tunc exceditur verum interesse: vt supra ne quis eum qui in ius vo. l. si per alium. ij. respon.

d Datum. post lit. contestatam. non ante: vt. 3. ea. l. §. officium.

IS cum quo.] CASVS. Si fecisti opus in fundo tuo per quod aqua pluuia mihi nocet: & agam contra te hac actio. non liberaris si cedere velis loco. nam personaliter teneris. secus autem esset in eo qui emit ab isto faciente. nam si agam contra emptorem, & velit cedere loco: liberatur, cum non teneretur nisi ad patientiam.

e Quod. id est quia.

f Opus. propter quod timetur damnum.

& quaedam alia: vt nota. supra ad exhiben. l. iij. §. est autem.

o Eum. scilicet vicinum. Accursius.

p Iubeat. scilicet iudex.

q Restituere. id est destruere: scilicet opus.

r Restituere. ita quod aquam coerceat: vt infra eod. l. si vsu fructus. §. non aliter.

s Post litem contestatam. quoniam ea quae post litem contestatam accidunt, potissimum ad iudicis officium pertinent: vt supra de adil. edict. l. adiles. j. §. item sciendum.

t Restituere. id est destruere.

u Non sarciet. scilicet iudex. id est no faciet sarciri. sic supra de his qui notant. in fa. l. furti. §. mandati. & hoc est verum ex natura huius actionis: vt supra eod. l. j. §. j. sed petitur per interdictionem quod vi aut clam: vt infra eod. l. Atteius. §. in hoc. & §. de eo.

v Ipse. scilicet ego.

x Cogendum. talis distinctio fit. infra quod vi aut clam. l. competit. §. finali. & l. denique. §. penul. & fina. & l. nam & si seruus. & l. semper. & supra de alie. iud. l. iij. §. item. & infra eo. l. emptor.

y Non pertinet. pertinet autem seruus ex cuius facto personaliter obligor: vt subiicit.

z Patiar. & tu caueas: vt supra eod. l. si colonus.

Tollat.

a Tollat. suis sumptibus quos præstat possideat vel non: vt. j. quod vi aut clam. l. cõperit. §. fi. & est sic. j. ne quid in loco publi. l. ij. §. hoc interdicto. & C. ad le. Cor. de fal. si falsos. & §. de pecu. summa. in fin. & de vsufr. l. sed cum fructuarius.

b Bona fidei. secus in simulato: vt. j. e. l. emptor.

c Præstat. vt. d. l. emptor.

d Audiendus. sic. §. de alien. iudi. l. item. §. potest. & de tribut. l. illud. §. j. & de vsufruc. l. cum fructuarius. & §. com. mu. di. l. sed postquam. §. fina.

e Præstat. scilicet quàm debeat.

IN concedendo.] **CASVS.** Si in tuo fundo oritur aqua, & vis concedere ius aquæ ducendæ mihi: debet requiri etiam consensus eorum ad quos eius aquæ vsus pertinet: vt quia habent vsufr. in eo fundo, vel aliquod ius simile: vel seruitutē aquæ habebant.

f Iure. id est seruitute. nam seruitutes iura appellatur: vt instit. de rebus corpo. & incorp. §. fin. Accur.

g Eius aqua. arg. quod omnes tangit & c. vt C. de aucto. præstan. l. fi. & de seruitu. & aqua. l. aqua. & §. de na. rest. l. fi. & ar. j. quorum leg. l. j. §. quod ait prætor.

h Minuatur. hoc est quod soluit contra. infra de aqua quoti. & æsti. Luctio. a vbi irrequisito primo, concedit secundum. sed hic non erat aqua sufficiens: ibi sic. & probatur hæc solutio. §. de serui. rusti. præ. l. ij. §. j. & ij. & l. per quem locum. & comunia prædio. l. qui per certum locum. quidam tamen dixerunt de sequentibus, pensio à concedente præstanda constituatur loco seruitutis aquæ quam ei præstare non potest sine aliorum priorum consensu: arg. C. de manci. & col. l. j. lib. xj.

i In corpore. vt dominium.

k In ipsa aqua. id est seruitute aquæ. & continua duas seq. leges.

IN diem.] **CASVS.** In fundo meo oritur aqua. vendidi istum fundum Titio sub pacto addicti. in diem: tu vis impetrare ius aquæ ducendæ. Dicitur quod debes impetrare & à me, & ab emptore. & reddit rationem. [NON AVTEM.] Habebas ius ducendi aquam ex fundo meo. nunc quidam alius velle habere simile ius. Dicitur quod debet impetrare & à me, & à te istud ius: & reddit rationem.

l In diem. vt vendo tibi prædium pro. x. nisi alius intra mensem attulerit meliorem conditionem: vt. §. de in diem addic. l. j.

m Exquirenda est. in cessione aquæ, & hoc antequam afferatur melior conditio. postea non exquiritur emptoris voluntas, cum dominus esse desit: vt. §. de rei vindi. l. si quis hac. & §. de in diem addic. l. ij. aliàs. l. si ex duobus. §. sed & Marcellus.

n Iniuriam. i. ius iniquum. sic ponitur instit. de iniur. circa principi. in alienis enim rebus contra domini voluntatem aliquid fieri vel pacisci & c. vt C. de pac. l. fin. in fin. & §. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij.

o Voluit. No. sufficere semel velle, & nõ posse pœnitere. sic Co. de condi. infer. l. fi. & §. de pos. l. ei apud. §. fina. & §. quorum leg. l. j. §. prodest. & §. quod metus cau. l. videamus. & C. de remis. pig. l. fin. & §. de diuer. & rem. præscrip. l. de accessionibus. in fi. & de leg. iij. l. fideicommissu. §. si quis dec. sic & §. eo. l. quamquam. j. respon. & supra de diuor. l. fin. §. ait lex. Sed argu. contra. j. quorum

licet cedere loco paratus sit, cogitur accipere iudicium: quoniam & suo nomine conuenitur vt opus tollat. **a** Aliud est in bonæ fidei emptore. Hic enim tantum patientiam præstat. **c** Igitur si & fundo cedat: audiendus est. plus enim præstat. **c**

In seruitute irrevocabiler cõstituenda requiritur cõsensu omniũ qui habent ius in re vel in seruitute: vel habere sperat ex causa de præterito. hoc dicit vsque ad §. si flumen. Bartolus.

VIII. VLP IANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

IN concedendo iure aquæ ducendæ, non tantum eorum in quorum loco aqua oritur, verum eorum etiam ad quos eius aquæ vsus pertinet, voluntas exquiritur: id est eorum quibus seruitus aquæ debebatur. nec immerito, cum enim minuatur huius eorum, consequens fuit exquiri an cõsentiant. Et generaliter siue in corpore, siue in iure loci vbi aqua oritur, vel in ipsa aqua habeat quis ius, voluntatem eius esse spectandam placet.

IX. PAVLVS libro quadragensimo nono ad Edictum.

IN diem addicto prædio, & emptoris & veditoris voluntas exquirenda est: vt siue remaserit penes emptorem, siue recesserit, certum sit voluntate domini factam aquæ cessionem. Ideo au-

leg. l. j. §. quod ait prætor. & C. de pact. l. fi. pen. respon. & §. de minori. l. si iudex. Item est simile ad hoc. C. de actio. & oblig. sicut. & §. commodat. in commodato. §. sicut. & C. de transact. quamuis. Fallit autem hoc in legatis: vt. §. de adi. leg. l. iij. §. fi. & l. seq. & in dona. cau. mor. vt instit. de dona. §. j. & in donat. inter vir. & vxor. vt. §. de donat. inter vir. & vxor. l. cum hic status. §. ait oratio. Itē fallit in dato ob causam, & mandato, & societate, & deposito, & precario: vt not. C. de actio. & oblig. sicut.

tem voluntas exigitur: ne dominus ignorans iniuriam accipiat. Nullam enim potest videri iniuriam accipere, qui semel voluit. Non autem solius eius ad quem ius aquæ pertinebit, voluntas exigitur in aquæ cessione: sed etiã domini locorum, etsi dominus vti ea aqua nõ possit: quia recidere ius in solidum ad eum potest. **u**

X. VLP IANVS libro quinquagesimo tertio ad Edictum.

SI autem plures sint eiusdem loci domini vnde aqua ducitur: omnium voluntatem esse sequendam non ambigitur. Iniquum enim visum est, voluntatem vnius ex modica fortè portiuncula domini, præiudicium sociis facere. An tamen subsequi voluntas possit, videamus. Et placet nihil interesse vtrum præcedat voluntas aquæ ductionem, an subsequatur: quia & posteriorem voluntatem prætor tueri debet.

Propter priuatorum commodum non debet communi vtilitati præiudicari. Paulus.

Si flumen nauigabile sit, non oportere prætorē concedere ductionem ex eo fieri Labeo ait, quæ flumē minus nauigabile efficiat. Idemque est & si per hoc aliud flumen fiat nauigabile. **c**

tibi concedant: confirmatur. [SI FLUMEN.] Ex fluminē nauigabili non potest prætor nec aliquis alius concedere alicui ius aquæ ducendæ: quia flumen & c. Idem est & si flumen istud decurrens in aliud flumen faciat illud nauigabile.

x Omnium. No. quia quod omnes & c. vt no. §. eo. l. in concedendo. Sed arg. contra. j. de regu. iur. l. aliud. §. refertur. & j. ad municip. l. quod maior. ADDITIO. Pro solutione huius contrarij vide per Dy. in c. quod omnes. de reg. iur. lib. vj. & extra de consti. ca. cum accessissent. & ibi glo. & Inno.

y Modica. id est & si maximam partem habet. & ideo dicit, fortè & c.

z Interesse. sic C. de pac. l. petens. & §. de iurisd. omn. iud. l. si quis id. §. quod si dum proponitur. Sed argu. contra. §. de adqui. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. & instit. de aucto. ritate tutor. §. tutor. Item not. quod ab initio non tenet, postmodum confirmatur. & sic est argu. contra. j. de re. iur. l. quod ab initio. ADDITIO. Pro solu. huius contrarij vide per Dyn. in cap. non firmatur. de reg. iur. lib. vj.

a Posteriorem. vt valeat ex tempore vltimæ confirmationis: vt. §. comunia prædio. l. fi. & §. de serui. rusti. prædio. l. per fundum. & argu. §. de offi. procon. l. obseruare. §. fina.

b Prætorē. quare dicit de prætorē, cum solus princeps vel senatus concedat: vt. j. eo. l. quod principis. & §. de flumini. l. quo minus: Respon. large ponitur prætor pro principe, vel senatu, ex eo quod præfertur aliis, vel ex eo quod præter alios sibi vindicat priuilegium. sic. §. de offi. præ. l. j. vel dic proprie. nec enim ibi dicit quod teneat concessio.

c Nauigabile. huius adiunctione.

SPRAITER.] CASVS. Habebam ius itineris per fundum tuum. Si tu vis in itinere ducere aquam: & supra iter vis facere arcum

p In aqua. i. seruitus.

q Dimini locorum. vt & §. l. proximi.

r Etsi. id est quauis.

f Dominus. scilicet loci vnde aqua oritur.

r Possit. puta quia alius habet vsufr. & subaudiās hic tamen eius voluntas exigitur.

u Potest. inspicitur ergo quod potest euenire. sic. §. vsufr. quemad. ca. l. si vsusfructus nomine. in principi. & C. de pactis. l. j. & Co. comunia de leg. l. fin. §. sin autem. sed & si non recedat, similiter potest illud dominus prohibere: quia quantum ad illum nullam debet seruitutem. arg. §. si serui. vindic. l. loci. §. competit.

SI autem.] CASVS. Plures erant domini fundi in quo aqua oriebatur. si tu vis habere ius aquam ducendi ex fundo isto: debes habere cõsensum omnium dominorum. Sed pone quod quidam ex dominis cõcesserunt tibi ius aquæ ducendæ, & tu dixisti. Dicitur quod non tenuit hæc concessio. si tamē alij domini postea

maior. §. ad municipi. & plenius in at leg. §. sed hodie. refert & sequit Roma. in singulis. in ver. consensus. verficu. vbi cunctis cõsensu ad quod facit quod no. Spe l. tit. de syndico. verfic. quid si vn? & Bal. in sua marg. in ver. cõsensu. verfic. i.

No. ex ista l. quod omnium consensus est requisitus quorum iuri in aliquo detrahit. Cõcor. in can. nullus. & ibi glo. §. di. & concor. tex. & hoc vult. expresse in l. si autem. j. eod. Adde tu ad hanc materiam, quod notat in alleg. l. si quando in apost. in ver. non ambigitur. a) Istam glo. sequitur Bar. hic.

Adde tu ad hoc dictum quod quando plurium cõsensu requiritur, qd temp debet simul & vnice præstari: maxime si potest præiudicari tertio. textus est in g. in. l. & flum. §. hodie. §. de pac. secundum Bar. in lege omnes populi. in q. 2. princ. col. 8. ver. i. tertio dixi. omnes & ibi Ang. supra de iust. & iur. & ad hoc allegat istu textu. vide etiã Alex. col. 4. & in l. quod maior. §. ad municipi. & plenius in at leg. §. sed hodie. refert & sequit Roma. in singulis. in ver. consensus. verficu. vbi cunctis cõsensu ad quod facit quod no. Spe l. tit. de syndico. verfic. quid si vn? & Bal. in sua marg. in ver. cõsensu. verfic. i.

per quem vadam. Dicitur quod non potes me inuito: nec etiam ergo possum. Sed pone quod ego volo facere pontem in illo itinere: quia erat ibi malus transitus forte in hyeme. Dicitur quod possum. Sed pone quod habeo ius ducendi aquam per riuu tuum. nunc in illo riuo volo facere specum. i. fossam. Dicitur quod non

possum. & reddit rationem in textu & in glos. **CASSIUS.** Si ex communi fundo aqua mihi noceat: possum agere vel cum vno, vel cum singulis. idem est si ex fundo tuo aqua noceat fundi pluri. nam vel vnus eorum, vel omnes poterunt agere contra te: & vno agente, aliorum actio euanescit. Itē si agam cū vno pluriū dominorum fundi ex quo aqua mihi nocet, & destruxerit opus: ceteri liberantur. iste tamen qui destruxit, expensas quas fecit in destruendo, recuperabit act. communi diuidū. à sociis. [NON VTI-QUE.] Ille qui facit opus, tenetur aquæ plu. ar. acti. Item ille qui mandauit opus fieri: de quo dic vt. s. l. quamuis. in fin. & l. si colonus. in fin. [APVD FEROCEM.] Plures domini fundi erant. vnus fecit opus in fundo aliis ignorantibus, vel non auctorantibus. propter quod opus aqua plu. mihi nocet. quæritur si agam contra eum qui opus non fecit, actio. aquæ plu. arcē. ad quid teneatur? & certe dicit Proculus quod tenetur sua impensa destruere opus: & recuperabit has impensas ab eo qui fecit opus, act. communi diui. sed Ferox iurifconsultus dixit quod ille qui non fecit opus, nec fieri fecit: teneatur tantum præstare patientiam. ille autem qui fecit, tenetur suis impensis destruere. & reddit rationem. [OFFICIUM.] Nunc dicit quod sit officium iudicis cognoscens super hac act. in hoc casu. Pone quod plures erant domini fundi: fundo quorum aqua nocet ex fundo vicini: vel ex fundo quorum propter opus quod est ibi factum, aqua nocet vicino. nunc agitur contra vnum dominorum actio. aquæ plu. arcen. nūquid tenebitur in solidum etiam eius damni quod post litem cōtest. accidit? Et videtur quod sic: sicut vnus ex dominis tenetur in solidū noxali ex delicto serui communis. & quicquid præstabit, recuperabit à sociis act. communi diuid. Item videtur quod teneatur tantum pro parte sua: sicut video in act. damni infecti. nam si plures erant domini fundi vel domus ex quo vel ex qua timeo damnum: si agam contra vnam, non tenetur nisi pro parte sua. Vltimò soluit, & dicit quod idē est seruandum in quæstione prædicta, quod dictum est in act. damni infecti. f. quod teneatur pro parte. Sed quid erit in alio casu: vt si fundo plurium aqua noceat ex fundo vicini: an vnus ex dominis agat in solidū? Et dicitur quod sic: dum tamen damni quod post litem contesta. accidit, condemnatio pro parte fiat. [SI EX PRIVATO.] Ego & tu habebamus fundum communem. Item tu habes fundum proprium ibi iuxta, ex quo fundo tuo proprio aqua nocet fundo communi. quæritur an possim agere pro parte mea. Trebatius autē dicit, quod si propter opus manu factum à te in fundo tuo proprio, aqua nocet communi: tunc agam vt destruas illud opus. si autē vi fluminis aqua aliter fluat ex fundo tuo proprio in communem: tunc ad patientiam tantū præstandam teneris. Francif.

[NON VTI-QUE.]

Ille qui facit opus, tenetur aquæ plu. ar. acti. Item ille qui mandauit opus fieri: de quo dic vt. s. l. quamuis. in fin. & l. si colonus. in fin. [APVD FEROCEM.] Plures domini fundi erant. vnus fecit opus in fundo aliis ignorantibus, vel non auctorantibus. propter quod opus aqua plu. mihi nocet. quæritur si agam contra eum qui opus non fecit, actio. aquæ plu. arcē. ad quid teneatur? & certe dicit Proculus quod tenetur sua impensa destruere opus: & recuperabit has impensas ab eo qui fecit opus, act. communi diui. sed Ferox iurifconsultus dixit quod ille qui non fecit opus, nec fieri fecit: teneatur tantum præstare patientiam. ille autem qui fecit, tenetur suis impensis destruere. & reddit rationem. [OFFICIUM.] Nunc dicit quod sit officium iudicis cognoscens super hac act. in hoc casu. Pone quod plures erant domini fundi: fundo quorum aqua nocet ex fundo vicini: vel ex fundo quorum propter opus quod est ibi factum, aqua nocet vicino. nunc agitur contra vnum dominorum actio. aquæ plu. arcen. nūquid tenebitur in solidum etiam eius damni quod post litem cōtest. accidit? Et videtur quod sic: sicut vnus ex dominis tenetur in solidū noxali ex delicto serui communis. & quicquid præstabit, recuperabit à sociis act. communi diuid. Item videtur quod teneatur tantum pro parte sua: sicut video in act. damni infecti. nam si plures erant domini fundi vel domus ex quo vel ex qua timeo damnum: si agam contra vnam, non tenetur nisi pro parte sua. Vltimò soluit, & dicit quod idē est seruandum in quæstione prædicta, quod dictum est in act. damni infecti. f. quod teneatur pro parte. Sed quid erit in alio casu: vt si fundo plurium aqua noceat ex fundo vicini: an vnus ex dominis agat in solidū? Et dicitur quod sic: dum tamen damni quod post litem contesta. accidit, condemnatio pro parte fiat. [SI EX PRIVATO.] Ego & tu habebamus fundum communem. Item tu habes fundum proprium ibi iuxta, ex quo fundo tuo proprio aqua nocet fundo communi. quæritur an possim agere pro parte mea. Trebatius autē dicit, quod si propter opus manu factum à te in fundo tuo proprio, aqua nocet communi: tunc agam vt destruas illud opus. si autē vi fluminis aqua aliter fluat ex fundo tuo proprio in communem: tunc ad patientiam tantū præstandam teneris. Francif.

a *Supra iter alie.* i. supra locum vbi quis habet itineris seruitutē.

b *Non iure fiet.* à domino proprietatis, inuito illo cui debetur seruitus itineris. sic. s. de vsuf. sed & si quid inædificauerit. §. fin. & s. e. l. in cōcedendo. vel verius ab eo cui debetur seruitus itineris.

c *Debetur.* extruet: quia nec iure fieri, nec factus retineri iuste potest. R.

d *Extruet.* id est, ille cui debetur seruitus itineris, faciet pontem, sicubi destruat via, ita quod aliter ea vti non potest: vt & j. de iti. actūque pri. l. inde. a §. fi. & s. de ser. vrb. prædio. l. seruitutes. §. si domo. & s. si ser. vin. l. loci. §. si quis. & l. si forte. in princip. Alij exponunt principiū, supra iter alienum. f. constitutum causa ducendi aquā. q. d. super aquæ ductum alienū nō potest facere arcū, cū turbaret aquam: ar. j. de aqua quoti. & asti. l. hoc iure. §. fin. & s. de ser. rusti. prædio. l. Quintus. Sed pontem quā is possit ire, facere poterit: & hoc subiicit hic, sed pontem & c.

e *Specum.* Specus dicitur altus locus super terram per quem du-

citur aqua: vt. j. de riuis. l. j. §. specus. hīc autem ponitur pro fossa qua colligitur aqua, & est ampla & rotunda. cuniculus verò est riuus directus coopertus. dic ergo quod ille cui debetur seruitus aquæ ducendæ per riuum, potest facere cuniculum, id est de aperto riuo coopertum: & econtra: nisi si quam maiorem vtilitatem suam aduersarius ostendat & c. vt. j. de riuis. l. j. in fin. & l. La- beo. sed specum non: quia in tali fouea facta in riuo aqua corrupitur, & manet ibi, & siccat riuum. aliàs, manabit: & tunc subaudi, & per aliquod tempus manebit ibi, & postea manebit, & sic corrupetur & purefiet: & idē specum facere nō licet, secundum Hugo. tu dic, nec cuniculum licet facere, id est ex aperto coopertum, vel econtra: nisi in constituenda seruitute hoc esset dictum. & sic intellige dictas leges. j. de riuis. l. j. §. fin. & l. La-

Cuniculus quid sit.

ribus agere cū vno vel cū singulis separatim, vel singuli cū singulis: & econuerso. & vnus solutione, aliorū actio perimitur: licet soluti cōtra ceteros succurratur. Bar.

Cassius ait, siue ex cōmuni fundo, siue cōmuni aqua noceat: vel vnum cū vno agere posse, vel vnū separatim cū singulis, vel separatim singulos cū vno, vel singulos cū singulis. Si vnus egerit, & restitutio operis, litisque æstimatio facta sit: ceterorum actionē euanescere. Itē si cū vno actū sit, & is præstiterit, ceteros liberari: idq; quod sociorū nomine datum sit, per arbitrum.

Item quod dicit, manabit: expone quia fossa repletur aqua, & manat aqua vndique, id est circa ipsam fossam: & labitur in terram, & non per riuum, vt olim. corrupitur tamen aqua ex ea quæ est in fossa, & riuus siccat: sed per cuniculum non siccat: nec tamen illum licet facere: vt dixi. In hoc ergo est differentia inter specum & cuniculum: quia alterum. f. cuniculus, non siccat aquam: alterum. f. specus, sic. neutrum tamen licet facere: vt dictū est. & facit. j. ne quid in loco publico. l. i. §. tractatum.

Specus & cuniculus differunt.

f *Sub riuo.* id est in riuo.

g *Agat.* id est faciat ille cui seruitus debetur.

h *Corrupetur.* in loco seruiēti: vel dic, in loco cui seruitur. Acc.

i *Suffosso.* id est fossa huiusmodi facta, quam supra appellauit specum. Accur.

k *Aqua.* quæ ducitur per riuum.

l *Manabit.* aliàs manebit.

m *Siccabitur.* à fouea in terra.

n *Siue communi.* f. fundo aqua noceat & c. Alij habent siue ex cōmuni aqua noceatur: & tunc subaudi, fundo plurium.

o *Vel vnum.* f. eorum quorum fundo nocetur.

p *Cum vno.* f. eorum quorum fundo aqua nocet.

q *Cum singulis.* nocentis fundi. f. dominis. R.

r *Separatim.* scilicet quorum fundo aqua nocet. R.

s *Vel singulos.* cum plurium sit vterque fundus. R. nunquid ergo separatim potest fieri operis restitutio? Respond. non: vt subiicit. & semper accipe hīc agi in solidum. Item nota actionem hanc concurrere cum communi diui. vt. s. e. l. si tertius. §. versa vice. secus in damno infecto: vt. s. tit. j. l. si ædibus.

Aquæ pluuiæ arcen. actio cū cōmuni diui, concurret.

t *Si vnus.* ex sociis communis fundi cui nocetur.

u *Restitutio.* id est destructio.

x *Operis.* scilicet totius.

y *Æstimatio.* i. damni pro sua parte. ad plus enim non potest: vt. s. e. l. si tertius. §. j. & j. ea. l. §. quod si is fundus. Sed cur ergo tollitur actio ceteris? Respon. pro opere ideo, quia iam destructum est. pro damno præterito. i. pro eo quod contigit antequam ille socius qui nunc agit, litem contestaretur, non agit: quia non venit in hanc actionem: vt. s. e. l. j. §. hęc autem actio. & l. si tertius. §. officium. & j. e. l. Atteius. §. in hoc. pro futuro non agat, quia lis contestari non potest principali actione sublata, quæ datur pro destructione operis. nam per iudicis præstatur officium, scilicet damnum: quod. f. officium cessat sublata actione principali: vt C. de pos. l. si deposita. cum vero opus non restituitur, agere vno æstimatur quod sua interest: vt. s. e. l. si tertius. in fin. de interesse sociorum non fit æstimatio: ideoque non impediatur postea eorum actio: vt. j. ea. l. §. officium. & s. si seruitus vin. l. loci. §. si fundus. ad interdictum ergo quod vi aut clam, recurritur pro illo damno præterito: vt. j. e. l. Atteius. §. in hoc. versi. de eo. Accur.

z *Ceterorum.* scilicet sociorum.

a *Præstiterit.* id est opus restituerit.

b *Liberari.* huic & superiori dicto est contra. s. eo. l. si tertius. §. j. & j. ea. l. §. officium. sed in vtraque est eadem sol. Accur.

c *Datum sit.* i. opus destructum, & in eo destruendo impensum, hoc quidem non potuit pro parte expediri, & ideo cōmuni diui. repletur:

* specum.

* flo. siccat.

* flo. & s.

a] vnde.

Specus quid dicitur.

repetitur : vt subiicit. aliàs si de damno diceret: ad id quilibet pro parte teneretur : vt dicta. l. si tertius. §. j. & ideo neg. gest. actione repeteret, qui totum soluisse : vt. §. communi diuid. l. si quis putans. §. siue autem. & ecòtra quod vnus accepit, puta ipsum opus destruendum in quo impendit, cum forte reus tenebatur ad patientiã tantum, vel æstimationem damni neg. gesto. vel communicabitur communi diui. iudicio : vt. §. de noxa. l. si in re communi. & d. l. si quis putans. §. siue. Alij dicunt, etiam damnum totum hic vni restitutum, sed ex voluntate. nec enim potuit cogi reus : vt in hac. l. §. officium. & communicabitur neg. gest. iudicio.

Ille socius qui non facit opus: conuenitur ad patientiam tantum, non ad impensam.

Apud Ferocem Proculus ait, si cum vno dominorum actum sit, qui opus non fecerit, debere eum opus restituere f sua impen-
 a Ex sociis. aliàs, à sociis.
 b Cuius. subaudi tantum.
 c Nec. subaudi quia.
 d Auctor. da exemplum §. eo. l. quamquam. in fi. & l. si colonus. in fi.
 e Non fecerit. nec auctor fuerit.
 f Restituere. id est destruere.
 g Actionem habet. l. ad repetendum quod eo nomine fuerit præstitum.
 h Sibi. Feroci.
 i Placere. scilicet ait.
 k Actor id patiatur. vt patientia ei tantum præsteretur ab illo qui conuenitur, & nõ fecit opus, nec auctor fuit. Accur. l. fecit. scilicet opus.
 m Restituere. id est destruere, scilicet sua impensa.

Vnus ex pluribus dominis siue agat siue conueniatur hac actione, pro parte sua tantum condemnatur, si ei condemnatio fiat. Bartolus.

Officium o autem iudicis inter duos accepti, p quale futurum sit, dubitare se Iulianus ait : si forte vnus fundus q fuerit, cui aqua noceat : si verò in quo opus factum, sit plurium, & cum vno eorum agatur : vtrum & eius damni nomine, quod post litem contestatam datum sit, & operis non restituti in solidum r condemnatio fieri debeat, quemadmodum cum serui communis nomine noxali iudicio cum vno agitur, condemnatio in solidum fiet : quoniam f quod præstiterit, potest à socio recipere : an verò is cum quo agitur, pro parte sua & damni dati & operis non restituti nomine damnandus sit : vt in actione t damni infecti sit, cum eius prædij ex quo damnum metuatur, plures domini sint, & cum

quodammodo communis : & ad indiuiduũ, quo ad solutionem : vt. j. proximi. §. secundum Bar.

ADDITIO. Solue alter secundum Bart. quod imò non conuenitur propterea quia actionem habeat: sed repellitur à cautione postulanda, quia habet actionem ordinariam.

o Officium. super hac actione.
p Accepti. litem coram eo contestado. vel dic accepti. i. delegati.
q Vnius fundus. quidam habent vnus fundus : alij, vnus fundi. & tunc subaudi ius : alij ius fundi, &c. & est bona. & dic ius. id est dominium.
r In solidum fieri. vt & supra de noxa. l. si seruus communis. & supra si ex noxali cau. agatur. l. si cum vno. Accursius.
f Quoniam. hac ratio in hac actione locum non habet: vt. §. proximi. §. vt in actione. siue dicas de stipulatione damni infecti, verum est quod hinc dicitur : vt. §. tit. j. l. plures. siue de actione quæ ex aoritur : vt. §. tit. j. l. ex damni infecti. §. antepen. & §. pen.

u Indiuiduum. vt supra tit. ij. l. stipulatio. §. fin.
x Et ipsa. repete : & licet. Azo.
y Pro parte. scilicet sua : assume arg. quod est infra magisque, &c. & sic soluit. & dic existimat, Iulianus.
z Damni infecti. sic ergo pro parte. & sic est arg. contra. §. ead. l. §. Cassius. & §. de verbo. obli. l. stipulationes nõ di. in princ. sed solui. §. eo. l. si tertius. §. j.

vno eorum agatur : licet opus ex quo damnum futurum sit, indiuiduum u sit : & ipsa x ædes, solùmque earum non possit pro parte y dumtaxat damnum dare : nihilominus eum cum quo agitur, pro sua parte condemnari. Magisque existimat, id seruandum in aqua pluuiæ arcendæ actione, quod in actione damni infecti : z quia vtrubique non de præterito, sed de futuro a damno agitur. Quod si is fundus cui aqua pluuiæ nocet, plurium sit : agere quidem vel b singulos c posse : sed damni quod post litem contestatam datum sit, non amplius parte sua consecuturum. * Item si opus restitutum d non fuerit : non amplius quàm quod pro parte e eorum interfuerit opus restitui, condemnationem fieri oportet.

Pro opere manu facto agitur vt destruat: sed pro facto à natura, agitur vt patientiam rescindi præstet. Paul. de Cast.

Si ex priuato agro f in agrum communem aqua immittatur : § Ofilius ait socium cum eo agere posse. h

Cogitur quis præcisè ad demolendum: quod patet ex dictione, omnimodo. Bartolus.

Trebatius existimat, si de eo opere agatur quod manu factum sit: omnimodo † restituendum i id esse ab eo cum quo agitur. Si verò vi fluminis agger k deletus * sit, aut glareæ iniecta, aut fossa limo repleta : l tunc patientiam dumtaxat præstandam. m

Vbi hæc actio est in rem scripta, datur contra singularem successorem non simulatam. Bart.

XII. IDEM libro sextodecimo ad sabinum.

Emptor † nisi simulata n venditio est, cæterique successores, vel restituere, si velint, opus factum, vel patientiam præstare debent. nam actori moram suam nocere o debere manifestum est.

alij, donatarius debet tantum patientiam præstare. idem est si legaret. venditor autem vel donator tenetur interdictione quod vi aut clam, vt impensas in destruendo sarciat. & h. d. hæc. l. cum seq. Fr.

n Simulata. nam tunc pro nulla debet haberi. d & tenetur venditor ac si non alienasset : vt. §. de contrahen. empt. l. nuda.

o Nocere. cur non egit cum eo qui fecit antequam venderet : & habuisset totum, scilicet patientiã & impensam: quam modo habet necesse petere à diuersis : & sic grauatur: vt arg. §. de exerci. l. ij. & de procur. l. non tamen. & de pecul. l. & ancillarum. §. fina. Item magis interest sua non impendere, quàm impendere in destruendo, & postea impensam repetere: vt. §. de compensa. l. ideo. & facit. §. eodem. l. quamquam. §. idem Iulianus. & l. si colonus.

Castius. & §. de verbo. obli. l. stipulationes nõ di. in princ. sed solui. §. eo. l. si tertius. §. j.

a De futuro. vt & §. eo. l. Atteius. §. & hoc. & §. de dam. infecti. l. ij. & caute hoc accipe in danno infecti. quo ad stipulationem, sed in hoc etiam quo ad actionem: quia agitur pro damno futuro. i. post litem contestatam contingente.

b Vel. pro etiam.

c Singulos. vt opus in solidum tollatur. R.

d Restitutum. i. destructum.

e Pro parte. licet ipsum opus non nisi in solidum restitui possit. R. & facit. §. si ser. vindic. l. loci corpus. §. si fundus.

f Si ex priuato agro. vnus sociorum.

g Immittatur. vnde timet socius ne det danum huic prædio comuni.

h Possè. pro parte : vt supra eo. l. si tertius. §. inde quæritur.

i Restituendum. id est destruendum.

k Agger. vt sic aqua fluat aliter quàm fluere consueuerit.

l Repleta. vt sic aqua nõ fluat vt cõsueuerit. R.

m Præstandam. ex æquitate : vt & §. eo. l. ij. §. j. & §. item Varus. & §. apud Namusam. Item hoc quando nihil fecit, aliàs tenetur in totum. vt §. eo. l. si tertius. in princ. quæ est contra.

Emptor. CASVS. Si fecisti opus in fundo tuo propter quod aqua plu. mihi nocet : postea vendidisti istum fundum: dicit q emptor nõ tenetur nisi ad patientiam. & hæc sunt vera, nisi emptio fuerit simulata. id est si duo habebant fundum comunem, & vnus eorum fecit in eo opus. nã nõ tenetur alter nisi ad patientiam. postea dicit q qui fecit opus in fundo suo : si donet fundum postea

dissectus: Ang. in. l. si donatio. ne. C. de colla. Itē Ange. & Ale. in. l. r. §. si vir. §. de acqui. here. reputat istum tex sing. de hoc in no. uis interpretat. Bolog.

addit gl. in. l. filios. & ibi Bar. C. de reuo. his que in frau. cre. & in. l. si non verum. C. de dona. inter vir. & vxor. & quæ dicitur simulata vè.

* singulos confecturum dixit ea forma, quæ apud Gellium lib. i. c. 7. C. Gracchus, Credo ego inimicos meos hoc disturum. nisi malis consecutos legere.

Nota ex isto textu post. Bar. pò derado hæc dictionem, omnimodo, quæ est præcisè : in. cap. cū ex eo. & ibi notauit in apostil. ad Gem. sub ea. di. de ele. li. 6. & c. quæ uis. de pac. e. lib. qd quis in casu pari huius. §. tenetur præcisè ad demolendum.

dissectus: Ang. in. l. si donatio. ne. C. de colla. Itē Ange. & Ale. in. l. r. §. si vir. §. de acqui. here. reputat istum tex sing. de hoc in no. uis interpretat. Bolog.

addit gl. in. l. filios. & ibi Bar. C. de reuo. his que in frau. cre. & in. l. si non verum. C. de dona. inter vir. & vxor. & quæ dicitur simulata vè.

a] Dic quod ibi nõ dicitur quod ideo teneatur quia actionem habet: & sic nõ est contra secundum Bar. b] Dic vt ibi secundum Bar. c] Ibi plures obligant æqualiter ex facto ferui communis : & ad indiuiduũ, quo ad solutionem : vt. j. proximi. §. secundum Bar.

a Auctor. vt & supra. l. proxi. §. apud Ferocem.
b Legato. scilicet vt restituat opus si velit, vel patientiam præstet. & facit infra quod vi aut clam. l. competit. §. fin.
c Ed venditor. Quod vi aut clam. concor. quod supra. l. proxi. dixi. Item actio. in factum tenetur: vt supra de alie. iudi. l. iij. §. j. Accursius.
d Impensis. factis in demoliendo opere: vt & infra. l. proxi.
A Teius ait.] **CASVS.** Ille qui fecit opus in fundo suo, per quod aqua pluui. meo fundo nocet: si vendat fundum suum in potentiorum, intra annum vtili actio. quod vi aut clam, post annum de dolo cum eo agere poterit. [**CVM AGITUR.**] Si in fundo tuo vitio loci, vt quia palustris, pars aliqua fundi tui subsederit, & sic aqua incepit ibi crescere, & dat mihi damnum: non teneris. Idem est & si opus in fundo tuo feceras, quod postea profundauit. nam si aqua crescens in eo loco dat mihi damnum: non teneris. quæ dic vt in glo. [**IN HOC IUDICIUM.**] In act. aquæ pluui. arcen. venit damnum quod speratur venire, sicut in act. damni infecti: licet in cæteris acti. veniat tantum præteritum. si autem aqua plu. ex opere à te facto det mihi damnum: tunc agam acti. quod vi aut clam. si autem timeo damnū post sententiam iudicis euenire, tunc petam mihi cauere de damno infecto: vel vt destruas opus absque meo periculo. si autem post litem contest. opus aliquod factum est ex quo timeam, tunc agendum est de nouo. aliquando autem non agetur de nouo, imò destruetur scilicet opus quod est factum post litem contest. si coniunctū siue connexum cum primo sit, ita quod primum sine hoc tolli siue remoueri non potest. & hoc dicit hæc lex cum. l. sequenti. Fran. Accursius.
e Potentiori. vel non potentiori, secundum quosdam.
f Vendiderit. ante lit. contesta. vt. §. eo. l. quamquam. §. Iulianus.
g Quatenus. id est quia.
h Quod si annus. intra quem datur hoc interdictum: vt. §. quod vi aut clam. l. semper. §. hoc interdictum.
i De dolo. Duo obstant. Primo, quia alia actio competit: ergo de dolo non datur: vt. §. de dolo. l. ij. §. & si alia. Secundo ob. quia & hæc de dolo finiebatur anno: licet hodie duret biennio: vt. C. de dolo. l. fin. Ad primum respondet: quia venditor & hic commisit dolum, vt annus interdicti laberetur: vnde actio de dolo competit, licet lapsus sit tempus interdicti, cum forte circa finem anni interdicti committatur dolum. sed hoc non placet: quia sic daretur resti. in integr. vt. §. ex qui. cau. ma. l. ait prætor. §. fina. vnde cessat de dolo: vt. §. de dol. l. j. §. idem Pomponius. nisi forte diceret quod fuit negligens in agendo, vnde denegatur restitutio: vt. §. ex qui. cau. ma. l. non enim. Alij dicunt quod hic nihil potuit imputari quare intra annum non egit: ibi sic potuit imputari. Ad secundum respōdet quod à compositoribus additum est quod actio de dolo duret biennio, non à Paulo auctore huius. l. secundum P. Vel dic quod de dolo adhibito circa finem anni, dicit in hoc vt labatur annus interdicti, quod non placet: cum restitutio tunc daretur, nisi defendas: vt & modo in alio contrarij dixi. Tu vero communiter ad vtrunque respondeas, & dic quod datur de dolo. id est in integrum restitutio propter dolum commissum, vt annus labatur: vt. §. ex qui. cau. ma. l. ait prætor. §. fi. & l. seq. Vel melius dic, in factum nomine doli ex edicto de alie.

In eadem causa est etiam socius eius qui opus fecit, si ipse auctor non fuit. Idemque in donato fundo legato **b** est.

XIII. GAIUS ad Edictum Prætoris urbani titulo de aqua pluuiæ arcendæ.

S Ed venditor aut donator interdicto quod vi aut clam de damno & impensis **d**, ab actore factis tenebitur.

XIIII. PAVLVS libro quadragesimo nono ad Edictum.

A Teius ait, si is qui opus fecerit, potentiori **c** vendiderit **f** prædium: quatenus **g** defecerit dominus esse, agendum cum eo quod vi aut clam. quod si annus **h** præterierit, de dolo **i** iudicium dādum. Cum agitur aquæ pluuiæ arcendæ, de facto **k** quod nocet, **l** queritur. **m** ideoque si vitio loci **n** pars aliqua soli subsedit: **o** quamuis per eam causam aqua pluuiæ inferiori noceat, nulla competit actio. **p** Idem fortasse dicitur, si in agro manu factum **q** aliquid subsederit.

Pro damno præterito intra annum potest quis conveniri quod vi aut clam: post annum actione in factum ex edicto de alienatione mutandi iudicij. Bartolus.

In hoc **r** iudicium, sicut in

iudic. mut. cau. fact. vt. §. de alie. iudic. mut. cau. fact. l. iij. §. j. & §. eod. l. post venditionem. in fin. nec ob. quod & illa datur vsque ad annum, sicut de dolo actio: vt supra de alien. iudi. l. vel post annum. quia in interdicto computatur annus à tempore facti operis: vt infra quod vi aut clam. l. semper. §. hoc interdictum.

damni infecti, futurum **f** damnum venit: cum reliquis ferè **c** omnibus iudiciis præteritum præstetur. De eo **u** quod ante datum est, quod vi **x** aut clam agendum est: de eo **y** quod post sententiam iudicis futurum est, damni infecti cauere oportet: vel ita opus restituendum **z** est, vt nullum periculum **a** damni superfit.

De eo opere quod post litem contestatam factum **b** est, nouo iudicio agendum est. **c**

XV. IDEM libro sextodecimo ad Sabinum.

S Ed interdum opus & quod post litem contestatam factum est, tollitur: si id quod antecessit, tolli sine eo non potest. **d**

Damnum contingens post litem contestatam ex fundo vendito, venit in hoc iudicio. Item hoc iudicium contra eum qui dominus est, proponitur. Bartolus.

XVI. POMPONIVS libro vicinissimo ad Sabinum.

Post venditionem **e** & traditionem quod nocitum sit ei fundo de quo **f** ante **g** iudicium acceptum sit aquæ pluuiæ arcendæ, nihilominus eo iudicio venditorem posse consequi: non quia venditori, sed quod rei damnum datum sit: idque **h** cum **i**

debeatur: vt supra ad. l. Aquil. l. in lege Aquilia si delerum. Item si surripiatur huiusmodi instrumentum: vt infra de fur. l. quidam. in fin. Item si tabulæ in quibus legatum sub conditione relictum est, dolo non exhibeantur: vt. §. de tab. exhi. l. locum. §. condemnatio. Idem in nuntiatione noui operis: vt. §. titu. ij. l. j. §. hoc autem. & concor. §. de iudi. l. non quemadmodum.

u De eo quod ante. scilicet litem contestatam.

x Quod vi. non hac actione: vt. §. eo. l. j. §. ij.

y De eo. scilicet damno.

z Restituendum. per hanc actionem: vt & supra eo. l. si tertius. §. officium. & infra eo. l. si vsusfruc. §. non aliter.

a Periculum. id est suspicio periculi. Accursius.

b Factum. super alia re. secus si super eadem: vt. §. l. proxi.

c Agendum est. vt infra de except. rei iudic. l. si mater. §. pen. & supra de iudi. l. non potest. nec ob. supra eo. l. si tertius. §. officium. quia ibi venit damnum contingens post lit. contesta. sed tamen ex præterito opere.

d **S** Ed interdum. Non potest. sic infra quod vi aut clam. l. nam origo. & supra de iur. om. iud. l. ij. & in authen. de non alie. §. si minus. col. ij.

Post venditionem.] **CASVS.** Fecisti opus in fundo tuo, ex quo timeo damnū meo fundo. egi contra te act. aquæ plu. arcen. pendente iudicio alienaui fundum meum. postea datum est damnum. Dicitur quod mihi condemnaris: & quicquid consequar, reddam emptori. Sed pone quod tu alienasti tuum fundum antequam agerem contra te: tunc agam contra emptorem, vel contra te intra annum, si causa euitandi iudicij alienasti. Franc.

e Post venditionem. eius fundi cui aqua nocere potest.

f De quo. id est pro cuius utilitate.

g Ante. scilicet venditionem. nam secus si postea: vt supra eo. l. si tertius. §. si quis prius.

h Idque. scilicet damnum.

i Eum. scilicet venditorem.

in hac autem actione à tempore alienationis: hodie vero vsque ad biennium datur de dolo: vt. d. l. fin. C. de dolo. & post datur in factum perpetuò: vt. §. de dolo. l. itaque.

k De eo facto. id est de causa damni.

l Nocet. id est nocere possit.

m Queritur. id est inquiritur per iudicem. nam non pro omni danno agitur: & hoc subiicit.

n Loci. quia palustris.

o Subsedit. id est ruit in terra, valle quadam facta: & sic per id aqua nocet inferiori fundo.

p Actio. de stricto iure, secus de æquitate vt permittas vicinum replere: vt. §. e. l. ij. §. item Varus. & §. item damna. & §. eo. l. supra. §. fi.

q Manu factum. supra ergo de non manu factis dixit. & expone hic subsederit vt. §.

r In hoc. id est in actione aquæ pluuiæ arcendæ. Accursius.

s Futurum. vt & §. eo. l. supra. §. officium. & expone vt ibi.

t Fere. hoc propter act. l. Aquil. cum deleretur instrumentū ex quo sub cōditione pecunia

a Restituere debere. vt & supra de act. empt. l. Iulianus. §. si fructibus. & ad idem de contrahen. empt. quod sæpe. §. si res. & hoc si damnum post venditionem contigit, de præcedenti nihil cedit: vt dictis legibus. & infra quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. si postea. & supra de peric. & commo. rei vend. l. id quod post. & facit. §. titu. j. l. damni. j. §. emptor. & fam. ercif. l. in iudicio. & infra de fur. l. eum qui.

b Noceatur. opere in vicino prædio facto.

c Actum sit. id est agendum. sic. C. de legi. & constit. l. j. Vel dic actum, post venditionem tamen. nam si antea, & post alienasset: tenetur perinde ac si non vendidisset: vt supra eod. l. quamquam. §. j.

d Vendat. fundum in quo opus est nocens. sed in primo casu legis fuit venditus fundus cui nocetur.

e Cum emptore. hac actione aquæ pluuiæ arcendæ, vt præstet patientiam: vt. §. eo. l. emptor.

f Cum eo. actione in factum ex illo edicto de ali. iudi. vt supra de alie. iudi. l. iij. §. item. & l. vel post annum. Item & habet locum interdictum quod vi aut clâ vsq; ad annum. postea agitur de dolo: quod expone vt plenè dixi. §. eo. l. Atteius.

S I prius.] CASVS.

Concessisti mihi ius aquæ ducendæ ex fundo tuo de nocte. postea concessisti vt de die ducerem: postea steti per x. ann. vel. xx. quod tantum duxi aquam de nocte, & non de die. Dicitur quod amisi ius ducendi de die, cum duæ essent seruitutes. Cætera dic vt in glos. vsque ad. §. licet. [LICET.] Habebam duos fundos vicinos. vnus fundus erat iuxta tuum. concessisti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuum ad meum fundum vltiorè. Dicitur quod tenet seruitus: quemadmodum si in medio inter tuum fundum & meum esset via publica, vel flumen publicum quod vado transiri potest, constitui seruitus aquæ hauriendæ potest. Si autem interueniat locus sacer vel religiosus: tunc nec aquæ ductus, nec haustus seruitus constitui poterit: Sed pone quod inter meum fundum & tuum seruientem est in medio fundus Titij: dicitur quod seruitus potest tenere. & si hic fundus medius mihi debeat seruitutem, idem est. si inter fundum meum & flumen publicum sit fundus Titij: si volo haustu ducere aquam ex flumine publico: nõ possum, nisi Titius concedat mihi seruitutem itineris. Franc.

g Si prius: hoc responsum ad primam partem tit. pertinet, quæ est de aqua simpliciter. R.

h Per constitutum tempus: decennij inter præsentès: vicennij inter absentes: vt. C. de serui. l. pe.

i Plures sunt. vt & §. quemad. ser. amit. l. si comunem. §. fin. secus si vna concessio fuisset, & sic vna seruitus: vt. §. de ser. l. iij. §. fi. & de serui. rusti. prædi. l. vna est. & quemadmo. ser. amit. l. ij. & l. nam satis. §. j. & l. si stillicidij. §. fin. & quibus modis vsusfruct. amit. is qui. Nec ob. huic. l. infra de aqua quoti. & æsti. l. cum constet. §. fi. quia ibi licet non sit vsus aliquis sua seruitute: alius tamen est vsus pro eo, vel voluntate domini sic sunt ibi vsi. Accursius.

k Per lapidem. i. non debet ille cui debetur seruitus aquæ ductus, lapidibus sed fistulis ordinare suum aquæ ductum: vt hic, & §. si ser. vindi. l. loci. §. si quis. & hoc quia domini vsus plus incommodatur ff. Nouum.

Videtur iã hoc positum supra. l. 10. §. 1. quæ ad. ser. ut. amit.

* stratum.

emptori restituere debere. **a** Sed si antequam noceatur, **b** is cum quo actum sit, **c** vendat: **d** statim agendum cum emptore: **e** vel intra annum cum eo **f** qui vendiderit, si iudicij euitadi causa id fecerit.

Per vsum seruitutis vnus, alia non retinetur. Bartolus.

XVII. PAVLVVS libro quintadecimo ad Plantium.

SI prius **g** nocturnæ aquæ seruitus mihi cessa fuerit, deinde postea alia cessione diurnæ quoque ductus aquæ concessus mihi fuerit, & per constitutum tempus **b** nocturna dumtaxat aqua vsus fuerim, amitto seruitutem aquæ diurnæ: quia hoc casu plures sunt **i** seruitutes diuersarum causarum.

Contractus factus in dubio, potest intelligi secundum consuetudinem. Bartolus.

Rectè placuit, non aliàs per lapidem **k** aquam duci posse, nisi hoc in seruitute constituenda comprehensum sit. Non enim consuetudinis est, vt qui aquam habeat, **l** per lapidem statum **m** ducat. Illa autem quæ ferè **n** in consuetudine esse solent, vt per fistulas aqua ducatur: etiã si nihil sit comprehensum, in seruitute constituenda fieri possunt: ita tamen, **o** vt nullum damnum **p** domino fundi ex his detur.

Locus publicus medius interueniens non impedit seruitutem

vt infra de riuis. l. j. §. fi. & l. Labeo. & supra eo. l. supra iter. in prin. & quia sic se habet consuetudo: vt hic dicit: quæ est seruanda: vt supra de ædil. edic. l. quod si nolit. §. quia assidua. & supra quod cuiusque vniuer. l. item. ij. respon. & de serui. vrb. prædi. l. qui luminibus. & de lega. j. l. si seruus plurium. in fin. & de testi. l. iij. §. fin. & ad legem Aquil. item Mela. in prin. Arg. contr. huic legi. C. de vsuris. l. eos. §. ceteros. in fin. & supra de serui. vrb. prædi. l. Quintus. vbi dicitur qualitercunque posse duci. Sed illam accipe secundum istam, scilicet per consuetum modum. Acc.

haustus imponi. Bartolus.

Via publica intercedente haustus **q** seruitutem constitui posse placuit: & est verum. Sed non solum si via publica interueniat, **r** sed & si flumen **s** publicum: eodem casu quo interueniente flumine publico, viæ, itineris, actus seruitus imponi potest: id est si non sit impedimento transeunti magnitudo fluminis. **t** Sic & si **u** non proximo meo prædio seruitutem vicinus debeat, sed vltiori, agere potero ius esse mihi ire agere ad illum fundum superiorem, quamuis seruitutem ipse per fundum meum nõ habeam: **x** sicut interueniente via publica vel flumine quod vado **y** transiri potest.

Locus sacer medius impedit seruitutem constitui. Bartolus.

Sed loco sacro, vel religioso, vel sancto interueniente, quo fas **z** non sit vti: nulla **a** eorum **b** **t** seruitus imponi poterit. Sed si fundus medius alterius inter me & te intercedit, haustus seruitutem fundo tuo imponere potero, si mihi medius dominus iter ad transeundum cesserit: **c** quemadmodum si ex flumine publico perenni haustu velim vti, cui flumini ager tuus proximus sit, iter mihi ad flumen cedi potest. **d**

XVIII. IAVOLENVS libro decimo ex Cassio.

SI in publico **e** opus factum est qua **f** aqua pluuiæ noceret: **f**

potest transiri ponte vel vado: aliud si pontonibus traiciatur: vt supra de ser. rusti. prædi. l. fin. & infra. l. proxi. licet & illa possit intelligi aliter, scilicet vt nulla sit differentia, possit transiri ponte vel vado, vel pontonibus. Accursius.

u Sic & §. aliàs incipit. §. licet. aliàs & melius, sic & si non proximo. Accursius.

x Non habeam. quia res sua nemini seruit: vt supra de serui. vrb. prædi. l. in re communi.

y Vado. vt supra proxi. §. dixi.

z Fas. id est licitum. Accursius.

a Nulla. vt supra de serui. l. seruitutes. §. fin.

b Earum. scilicet supradictarum. Accursius.

c Cesserit. non autem aliter: vt & §. commu. prædi. l. in tradendis. §. interpositis. & de serui. rusti. prædi. l. qui sella. §. fin.

d Potest. vt & §. de serui. vrb. prædi. l. item. §. fin. & facit ad hunc. §. §. de ser. rusti. prædi. l. tria. & l. si mihi. §. pen. Accursius.

SI in publico.] CASVS. Si opus est factum in loco publico, per quod aqua plu. mihi nocet: non possum agere hac act. secus autem est si inter meum fundum & tuum sit locus publicus in medio. nam si tu facis opus in fundo tuo per quod aqua plu. mihi nocet, teneris. & reddit rationem diuersitatis. [S I N E.] Per te videas. nam leuis est cum duabus. legibus. seq. Fran.

e Si in publico. scilicet solo vsu & proprietate. secus si proprietate tantum: vt. §. quod cuiusque vni. l. pe. quæ est contra. vel ibi in loco municipij: hic in pub. differunt enim publica à rebus vniuersitatis: vt instit. de re. di. §. flumina. & §. vniuersitatis.

f Noceret. ei qui vicinum habet prædium.

a] Concord. tex. in. ca. cū M. & ibi Pan. nor col. r. de consti. & c. 2. & ibi Inno. in gloss. su. in. ver. sigillum. ver. si nos tamè dicimus. de fide instr. & c. licet ex suscepto. de foro compe.

l Aquam habet. id est seruitutem aquæ.

m Statum. aliàs stratum: & aliàs statutu: & aliàs struibilem. & in primis duobus de lapide viuo: & in hoc vltimo, scilicet struibilem, de lapidibus coctis.

n Ferè. huius ferè, in fi. §. redditur ratio. Acc.

o Ita tamè. scilicet possunt fieri ea quæ sunt in consuetudine.

p Damnum. determinatio ferè. sic infra de aqua quotidi. & æsti. l. hoc iure. §. pen. Accur.

q Haustus. id est seruitus aquæ hauriendæ & deportandæ super colulum vel asinum: nõ ductus, nisi à principe impetretur: vt infra. eo. l. si in publico. §. fin. & supra de serui. l. seruitutes. §. pe. & l. fin. Item secus interueniente sacro vel religioso: vt. j. ca. l. §. sed loco sacro. & dicta. l. seruitutes. §. fin.

r Interueniat. vt superioris proxi. respon.

s Flumen publicum. scilicet interueniat, licet constitui.

t Fluminis. quia flumè potest transiri ponte vel vado: aliud si pontonibus traiciatur: vt supra de ser. rusti. prædi. l. fin. & infra. l. proxi. licet & illa possit intelligi aliter, scilicet vt nulla sit differentia, possit transiri ponte vel vado, vel pontonibus. Accursius.

u Sic & §. aliàs incipit. §. licet. aliàs & melius, sic & si non proximo. Accursius.

x Non habeam. quia res sua nemini seruit: vt supra de serui. vrb. prædi. l. in re communi.

y Vado. vt supra proxi. §. dixi.

z Fas. id est licitum. Accursius.

a Nulla. vt supra de serui. l. seruitutes. §. fin.

b Earum. scilicet supradictarum. Accursius.

c Cesserit. non autem aliter: vt & §. commu. prædi. l. in tradendis. §. interpositis. & de serui. rusti. prædi. l. qui sella. §. fin.

d Potest. vt & §. de serui. vrb. prædi. l. item. §. fin. & facit ad hunc. §. §. de ser. rusti. prædi. l. tria. & l. si mihi. §. pen. Accursius.

SI in publico.] CASVS. Si opus est factum in loco publico, per quod aqua plu. mihi nocet: non possum agere hac act. secus autem est si inter meum fundum & tuum sit locus publicus in medio. nam si tu facis opus in fundo tuo per quod aqua plu. mihi nocet, teneris. & reddit rationem diuersitatis. [S I N E.] Per te videas. nam leuis est cum duabus. legibus. seq. Fran.

e Si in publico. scilicet solo vsu & proprietate. secus si proprietate tantum: vt. §. quod cuiusque vni. l. pe. quæ est contra. vel ibi in loco municipij: hic in pub. differunt enim publica à rebus vniuersitatis: vt instit. de re. di. §. flumina. & §. vniuersitatis.

f Noceret. ei qui vicinum habet prædium.

a] Concord. tex. in. ca. cū M. & ibi Pan. nor col. r. de consti. & c. 2. & ibi Inno. in gloss. su. in. ver. sigillum. ver. si nos tamè dicimus. de fide instr. & c. licet ex suscepto. de foro compe.

t carum.

Quo. Ant. August. li. 2. cap. 2.

a Non potest. hac actione: vt supra eo. l. apud. §. aqua. sed quod vi aut clam: vt infra quod vi aut clam. l. vim facit. §. fin. & aliis remediis: vt dixi in. d. §. aqua.

b Interveniente. scilicet in medio inter locū vbi est opus: & locū cui nocetur: vt. §. eo. l. apud. §. aqua. & .j. eo. quod principis. §. fin. & supra. l. proxi. §. via.

c Nisi dominus. vt & d.

§. aqua. locus autē publicus nō est in bonis alicuius; siue de vero publico dicas; siue vniuersitatis. Itē intellige de directa. vtilis quandoque sic: vt. §. eo. l. si v. usufructus. est etiā & alia ratio: quia publici loci opus publica auctoritate fulcitur: vt. §. eo. l. ij. §. Cassius. Accur.

d Non potest: vt infra de aqua quoti. & aesti. l. j. §. permittitur. secus in haustu: vt. §. eo. l. proxi. §. via. & .j. de serui. l. seruitutes. iij. §. publico. Accursius.

e Labeo. aliās incipit, Labeo: & aliās Sabinus.

f Noceat. s. vicino.

g Non teneri. ad patientiam operis demolienti: ad damnum tamen agere potest: vt argu. §. communi diui. l. Sabinus. ibi, si autem facienti consenserit. & concedit. §. titu. j. l. qui bona. §. si quis iuxta. Item nota q̄ quidam habent, patiente: alij, sapiente. i. sciente. scientia enim inducit patientiam: patientia consensum ad aliquid: vt. C. de remiss. pi. l. ij. & .j. quibus mo. pign. vel hypo. fol. l. ficut. §. nō viderur. & de dona. inter vi. & vxo. l. si seruis communis.

h Sed hoc ita. Per errorem. facti. im-

peritia, iuris dicitur: vt. §. de iurif. omn. iud. l. si per errorem. Accur. **i** Errantis est. vt & .j. de iur. & fac. igno. l. error. & de iurif. omn. iud. l. si per errorem. & C. de iur. & fac. igno. l. cum testamentum. & l. non idcirco. & .j. de adqui. re. do. l. si procurator. & .j. de iud. l. ij. in princip. & de contrahen. empt. & si consensum. §. fin. & de condiēt. causa da. dedi. §. subtilius. nec ob. §. si cer. peta. l. eius. vt ibi dixi. & .j. ad leg. Falc. l. j. §. si legatarius. quia ibi in vno errabat heres, in alio bene sentiebat. Sed arg. contra. duo possunt notari. §. de sup. le. l. iij. §. fin. in fin. & .j. de confessis. l. non fatetur. in eo. quod dicit differre vnam ignorantiam ab alia. **ADDIT.** Dic secundūm Barto. quod in. d. §. fin. loquitur de errore communi, qui facit ius: hīc de errore singulari.

S In meo. **J** CASVS. In meo fundo fons oritur: venae cuius veniunt ex fundo tuo. tu incidisti venas, ita quod meus fons sicatus est. non teneris. Franc.

k Aqua erumpat. id est fons oriatur. Accursius.

l Vim fecisse. id est iniustitiam. Oth. & sic nec hac actione, nec quod vi aut clam teneris: vt subiicit, vel simpliciter expone vim. scilicet vt teneris quod vi aut clam. & facit. §. titu. j. l. Proculus. & quod ibi not. & contrarium. §. ne quid in loco pu. l. ij. §. merito. Sol. vt dixi. d. l. Proculus. Item nec ob. C. de serui. si manifestē. quia ibi praescripta erat seruitus. Accursius.

m Teneris. scilicet de dolo, si animo nocendi feceris, non aliās: vt supra eo. l. j. §. denique. Accursius.

S I usufructus. **J** CASVS. Titius legauit Sempronio vsumfruct. fundi. Dicitur quod heres Titij habet acti. aquae plu. arcend. contra illum qui facit opus in fundo suo ex quo timeat damnū: & ipse ea act. teneretur si facit opus. Secundō dicit. pone q̄ hic he-

res facit opus ex quo timet damnū fructuarius: an ager hac actione fructuarius? Dicitur quod ager interdicto quod vi aut clam, si fecit opus clam. alioquin ager vtili actione aquae plu. arcē. [N O N A L I T E R.] Ille qui teneretur hac actione, debet destruere opus, ita quod aqua pluuia mihi nō noceat. Vltimō dicit: Si fructuarius

facit opus per quod aqua plu. mihi nocet, teneretur proprietarius directa actione aquae plu. arcendae, fructuarius verō vtili. Franc.

n Actio. directa. Accursius.

o Heredi. contra aedificantem in vicino praedio: & contra ipsum si ipse facit in eo fundo opus. quasi dicat ipse habetur dominus: vt & §. ad Sil. l. j. §. domini. cum domino & in dominum tantum detur haec actio: vt. §. eod. l. apud. §. aqua. Alij exponunt quasi hic fructuarius sit dominus, vt ei cōpetat actio contra facientes opus in praediis vicinis, & econtra vicinis contra eū. quod non placet: quia cum textu non consonat.

p Ex opere. factio a proprietario in fundo in quo est legatus vsumfructus.

q Incommodum. circa vsumfructum. **r** Quod vi aut clam. si prohibitus heres fecit, vel sciens se prohibendum.

f Non competet. quia nō prohibuit: nec ille timuit se prohiberi posse: nec timere debuit. nam aliquod istorū debuit interuenire vt habeat locū hoc interdictum: vt. §. quod vi aut clam. l. iij. §. si. & l. seq.

t Quasi domino. nam

praedium fuerit. Quod si ex opere incommodum aliquod patitur fructuarius, poterit quidem interdum vel interdicto experiri quod vi aut clam. quod si ei nō competet, quærendum est an vtilis ei quasi domino actio aquae pluuiae arcendae dari debeat: an vero etiam cōtendat ius sibi esse vt frui. sed magis est vtilem aquae pluuiae arcendae ei actionem accommodare. Non aliter restituisse rem videtur is qui opus fecit, quam si aquam coerceat. Sed & si fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluuia alicui noceat: erit quidem actio legitima cum domino proprietatis: an verō etiam vtilis in fructuariū actio aquae pluuiae arcendae danda sit, quæsitū est. & magis est vt detur.

Pro opere facto auctoritate publica, non cōpetit haec actio. Paul.

xxiii. PAVLVS libro sexto-decimo ad Sabinum.

Quod principis aut senatus iussu, aut ab his qui primi agros cōstituerunt, opus factū fuerit: in hoc iudicium non venit.

Nota hīc quod appellatione domini comprehenditur etiam dominus vtilis, quia haec actio non datur nisi domino. Paulus.

Hac actio etiam in vectigalibus agris locum habet. f

Opponitur isti. §. de lege. 2. §. penult. supra eod. soluc vt hīc per Paul. de Cast.

pars dominij est vsumfructus, vt supra de vsumfruct. l. iij.

u Contendat. i. contendere debeat per confessoriam actionem.

x Vtilem. nam directam non, cum illa domino & contra dominum detur: vt. §. eo. l. apud Trebatium. §. pe. & §. si. & .j. ar. fur. ca. l. v. §. fin. vel ibi de alia actione dicit fructuario non danda. scilicet de illa arborum furtim caesa. sed & confessoriam hīc poterat intentare pro vsumfructu: vt. §. si vsumfru. peta. l. vt frui. §. vtrum.

y Non aliter restituisse. id est destruxisse.

z Videtur. quod facere debet: vt. §. eo. l. si tertius. §. officium.

D Legitima. id est aquae pluuiae arcendae actio, quae est ex lege duodecim tabu. vt. §. de statulib. l. Labeo. Accursius.

b Vt detur. vtilis, non directa: vt. §. eo. l. apud. §. fin. Accur.

c Quod principis. Senatus. parificat principē & senatum in hoc. sic. §. de legi. & senatus con. l. non ambitur. & .j. de flu. l. quo minus. & .j. a quibus appel. non licet. l. j. §. j. & .j. de postu. l. j. §. eum qui. ver. de qua autem restitutione.

d Iussu. Not. iussū maioris excusare. sic supra eod. quamquam. ij. respon.

e Constituerunt. quorum non extat memoria. & pro hoc supra ea. l. in princ. vnde antiquis temporibus orbis Romanus agris diuisus est, vt possessio sua nulli habeatur incognita, quam per tributorum qualitatem susceperat soluendam. Vel dic, constituerunt, vt quia dominus vtriusque praedij opus fecit: vt argu. §. de leg. j. l. quod in rerum. §. si quis. & hoc nisi per successores facta fuit immutatio: vt. C. fin. reg. l. successorum.

f Locum habet. siue in eo fiat opus, siue in alio, & ei noceat, & forte directa: vt infra arbo. fur. ca. l. v. §. fin. vel dic, vtilis: vt arg. supra eo. l. vsumfruct.

a In primato. puta ripa, quæ est priuata iure proprietatis: vt. s. de rerum diui. l. riparum. fecus si in publico factum sit opus: vt. s. eo. l. apud. §. aquæ. & l. si in publico.

b In arbitrium. i. iudicium. & aliàs arbitrium tutelæ. Accursius.

c Veniunt. vt ille qui fecit, suis sumptibus tollere compellatur.

d Noceant. id est nocere possint.

e Non debuerunt. iure pacti, vel naturæ, vel etiã nimie vetustatis: vt. s. eo. l. j. in fi. & l. ij. in princ.

Vicinus.] **C A S V S.** Potest quis arare fundū suū, & facere ibi fulcos causa frumenti quærendi: licet per hoc aqua pluuiã mihi noceat. Si autem facit quis fossas in fundo suo, ita q̄ aqua pluuiã mihi nocet, tūc tenet. Frã. Acc.

f Vicinus loci superioris. i. vicinus superior.

g Porcas. aliàs porcas: quia purgant agrū. aliàs portas: quia portant aquam in agrū inferiorē. & sic semper sunt quædam opera ad purgationem fundi.

h Inferiorem. s. fundum.

i In eius agrum. scilicet vicini inferioris.

k Non posse. ex ordine, i. de iure communi.

l Sed si quos. aliam format quæstionem, quando vicini fundus est ex latere: sed in principio cū inferioris est.

m Aquarios. & non quærendi frumenti causa: vt supra eod. l. j. §. sed & fossas. & §. sed & si quis. Azo.

n Agrum. id est ex latere in quem etiam aqua vadit æqualiter.

o Aqua. id est ex latere in quo aqua vadit æqualiter.

p Operiret. id est repleret.

q Cogere posse. aliàs agere hoc posse. & accipere hoc (vt dixi) quando non indigebat ager his fulcis: & sic animo nocendi.

r Noceret. id est nocere posset.

s Explere. id est replere.

t Cōdemnare. ad interesse: vel iubere cauere de damno infec. vt supra eo. l. Atteius. §. fi. sed etiam manu militari poterit compelli ad demolendum & ad deplantandum opus: vt supra de rei vindic. l. qui restituere. & de ope. noui nun. l. stipulatio. §. siue.

u Adiudicaret. aliàs iudicaret.

x Fluxisset. nam in hac actione venit damnum futurū, non præteritum: vt supra eo. l. supra iter. §. officium. & l. Atteius. §. pen. nec in spicitur si nocuit aqua: sed si nocere potuit: vt dixi. s. eo. l. j. §. ij. respon.

y Lacus. quidam habent. §. & quidam non. & habeas, lacus enim, & c. & potest legi, lacus. i. fossæ supradictæ quãdoque crescunt & & decrescunt. & hoc est damnum vicinorum, q̄ non licet facere tales fossas. Vel cum est. §. dic lacum poni propriè. i. locū qui perpetuam habet aquam: stagnū, qui temporalem: fossam, receptaculū aquæ manu factum: vt. j. vt in flu. pu. na. lic. l. j. §. stagnū. & §. lacus. & §. fossa. & secundum hoc non crescit lacus, nec decrescit: licet aqua quandoque crescat & decrescat: vt & s. de contrahen. emp. l. Rutilia. & j. de adqui. re. do. l. lacus.

z Decrescerent. quoad aquam, secundum secundam.

a Vicinis. i. dominis prædij in quo fit fossa, secundum vtramque.

b Decessionem. quoad solum, secundum secundam.

Iscuius.] **C A S V S.** Debeatur fundo meo via per fundum tuum. fecisti opus tu vel alter per quod aqua pluuiã nocet viæ meæ. teneberis hac actio. Et aquæ ductus qui perpetuò sic fuerunt, tueri debent iudices. h. d. cum. l. sequen. Fran.

c Arcendæ. vt argu. supra eo. si vsus fruct. & supra eo. l. apud §. fi. vel aliud in personali seruitute, vt tunc competat utilis. nam realis magis perpetua est: & magis terræ affixa. sic supra eo. l. quod principis. §. hæc actio. Accursius.

d Fundi. scilicet dominantis.

ff. Nouum.

c Scæuola. Præsumt. vt sunt iudices.

Sf tueri. dando actionem & exceptionem: vt infra de adqui. re. do. l. statuas. Accursius.

g Vetustas. decem annorum, quando habent perpetuam causam, vel quasi: vt plenè dixi supra. e. l. j. §. fi.

noceret, cogere oportere fossas eum explere: & nisi faceret, cōdemnare: tametsi antequã ad iudicaret, aqua per fossas nunquam fluxisset.

Licet aqua lacus crescat & decrescat, lacus tamen non dicitur crescere. Paulus.

Lacus y cū aut cresceret, aut decresceret: nunquam neque accessionem neq; decessionem a in eos vicinis b facere licet.

Si aliquid noceret viæ per quam itur ad fundū, noceret fundo. Bar.

xxv. IULIANVS libro quinto ex Minicio.

Is cui fundo via debetur, aquæ pluuiæ arcendæ c agere potest fundi d sui nomine: quoniam de teriore via facta, fundo nocetur.

Consuetudo dat iurisdictionem contentiosam. Bartolus.

xxvi. SCÆVOLA libro quarto Responsorum.

Scæuola respondit, solere eos qui iuri dicundo præsumt, e tueri f ductus aquæ quib⁹ auctoritatem vetustas g daret, tametsi ius non probaretur. h

C fecit de eo opere quod sit in publico ne per hoc damno priuati contingantur, & ex titulo de aqua, agi posse aquæ pluuiæ arcendæ etiã si ex publico oriens aqua per vicini fundū decurrat vel si publicum interueniat, non si opus in publico fiat, & posse aquæ seruitutem cedi etiã loco publico interueniente modo si per viam publicam ducatur permissu principis. Hoc etiam titulo agitur de publico, licet alio sensu, siue de eo quod publicanus eius publici nomine, & c. Sic enim lego in iuris edicti, ex Basilicis, in quibus est ὀνομαστὶ τῆς τέλης. Et publicum vectigal interpretor fisco debitum, ex mercibus quæ aduehuntur vel euehuntur, ex prædiis fiscalibus aut publicis, vel aliis rebus, cuius conductores publicani dicuntur. Hi quæ fraude, auaritia, immodestia, audaciã superent ceteros homines nemo est qui nesciat, & vel M. Postumij publicani, quæ refertur à Lamo xxv. exemplo sufficit, quæque de horum moribus à Suda descriptio his verbis, περὶ ἀρεῖς ἰαυλῶν βία, ἀνεπιτήμητος ἀσπασί, ἀναεὶ σὴλωτος πλεονεξία, προαγμάτελα, λόγον μὴ ἐχρσσε, ἀναιδίος ἐμπόρεια, qua de causa ex edicto Neronis aduersus publicanos primum prætores & præfides extra ordinem iura reddiderunt, vt Cor. Tacitus scribit, deinde prætores ipsi ordinariã actionē dederunt, qua hoc titulo proponitur, si quid publici nomine vel publicani familia eorū vi ademisset, aut damnum iniuria, furtum uel fecisset, intra annū in duplum, post annum in simplicum, quæ grauior est quàm actio damni iniuria ex lege Aquilia, & mitior quàm furti aut vi bon. raptorum, sed non ideo tamen minus tenetur furti aut vi bonorum raptorum, sicut raptor si apprehendatur præter actionem vi bon. rap. etiam furti manifesti tenetur imò vero in eo quoque grauior est hæc actio, quod si non exhibeat familiam qua damnum, vim aut furtum fecit, aut aliquid illicite exegit, in solidū suo nomine teneantur. Sed & pleraquæ alia non pertinentia ad hæc actionem hoc titulo continentur, de vectigalium locatione, & rebus immunibus à præstatione vectigalis, & de pœna fraudati vectigalis in professis mercibus, & de pœna illicitarum mercium, vt & in professæ & illicitæ fisco committantur. Commissa sunt res quæ ex his causis fisco vindicantur, vel crimina ipsa propter qua vindicantur. Cuiacius.

Retor ait.] **C A S V S.** Si publicanus vel alius eius nomine siue familia publicanorum vi ademertint aliquas res: si intra annum conuentus nō restituat, tenetur post annum in duplum, si autem post annum cōueniatur, tunc in simplicum tenetur in actione in factū ex hoc edicto. & hæc est prima pars edicti. Si serui qui ibant cū publicanis, ademertint: si publicani non exhibeant seruos, domini tenentur in solidū absq; noxæ deditio. & hæc est secunda pars. Si damnum aliquod iniuria vel furtum fecerit publicanus, vel eius familia: tenetur publicanus actione in factū.

E ij

h Probaretur. i. titulus vel cōstitutio: sed temporis diuturnitate præsumitur: vt arg. supra de vsur. l. cū de in re verso. & facit infra de itin. actūque priua. l. apparet. §. penult. & j. de aqua quotid. & æsti. l. hoc iure. §. ductus.

DE PUBLICANIS, & vectigalibus, & commissis.

Qualiter aduersus futura dāna prouidetur, dictum est in duobus precedentibus titulis: nūc qualiter aduersus dāna & illicitas extortionis factas à publicanis. Et not. quod de tribus tractat hic titulus: de publica. & hoc vsque ad §. de reb. j. eo. l. si publicanus. & etiã postea in quibusdā legib⁹. in 2. & 3. de vectigalib⁹ & cōmissis permixte tractatur.

Idem dicam de hoc titulo quod dixi primæ partis titulo ultimo, homonymiam fecisse vt titulis superioribus hic coniungeretur. Ex titulo de operis noui nūtiatione constat, operis noui nūtiationē fieri etiam si in publico opus fiat, & ex titulo de damno infec. satisfdari damni in-

† Quod est inter duos fulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumētum porrigat. Varro. 29. cap. lib. i. de re rust.

& hæc est tertia pars. [HIC TITVLVS.] Apparet quod hic titu. spectabat ad publicanos. Sed dic, qui sunt publicani? Certè illi qui fruuntur publico: & inde vocatur publicani: vt quia conduxerunt ab imperatore vel aliqua ciuitate portu Lusolini, vel alium similem, & pro eo præstât aliquod tributû fisco vel alicui ciuitati. & vt breuiter dicam,

De publicanis & vectigalibus vide Beroal. in commen. ad Casarem Tranquilli. de commissis autem vide Bud. s. de euic. l. Herennius.

Verres in octuplû dabo. Cic. s. in Verr.

Si ij ad quos. exhibebuntur.

Vide Bu. s. ex qui. cau. ma. ad. l. miles comætu s. qui operas. & Alex. ab Alexan. l. z. genalia. dic. cap. 29.

omnes qui conducunt aliquid à fisco, appellatur publicani. Secundò dicit: videtur quod superfluè hîc prætor tractat de furtis & damnis datis & factis à publicano, vel eius familia: nã & alibi puifum est circa dâtes damna, vel inferentes iniuriam, siue raptores. sed certè quia prauitas eorum erat nimis magna: & ne videatur negligere ea quæ ipsi faciebant posuit edictû speciale de his. Tertiò dicit, hoc edictû de publicanis mitius punit rapientem vel furem, quàm faciat actio vi bo. rap. vel actio furti. permittit enim rapientem vel furem restituere vsque ad sententiã: & si restituat, liberatur. Quartò dicit quod possum agere cum publicano actio. vi bo. ra. vel leg. Aquil. vel furti. & reddit rationem. [FAMILIÆ NOMEN.] Nûc lex ponit hoc verbum familiæ, quod habuimus in principio edicti. nam comprehendit seruos publicani vel alterius, & liberat personas stantes cum publicanis. seruus tamen publicani non constitutus ad officium vectigalis, non continetur. Postea exponit vltimam partem hanc. s. si serui publicani qui fecerunt rapinam, non exhibeantur: in dominum sine noxæ deditioe iudicium dabo. & dicit hoc proprium. Hîc debemus intelligere, siue eos habent in potestate: id est possibilitate dandi, siue non: vt quia serui fugerunt, nam semper publicani tenentur in solidû. & est speciale ideo, quia bonos seruos habere debent ad tale ministeriû. postea exponit illa verba, in dominos: quia hoc ita accipiendum est, vt socij ipsius vectigalis, quâuis domini non sint, teneantur. & ille qui petit exhiberi, debet dicere quos. & si ignorat nomina, petat omnes seruos exhiberi: vt sic cognoscere possit delinquentes: & auditur. & si plures sunt serui qui hoc damnum vel furtum fecerunt: tantum præstando, quâtu si vnus liber fecisset, liberatio contingit. & hoc dicit hîc. s. & sequens cum duabus legibus sequen. Franc. Accursius.

a Publicanus, quidam habent, seu publicani nomine &c. Alij hoc plus, quod publicanus eiusve familia &c. Sed tunc viderur superfluere, eiusve familia, ppter id quod subiicit, quodve familia &c. secundû Hug. Sed dic cõtra. & dicas hic quâdo iubente publicano vel ratum habere, & sic suo & familiæ nomine tenetur: vt. j. de vi & vi arma. l. j. s. deiecessit. & s. quotiens. & si fa. fur. fe. di. l. j. s. hæc autem. ver. ceterum. Si verò non iubente, vel ratum habente, tûc nomine familiæ tenetur, & hoc subiicit, quodve &c. vt. j. de vi & vi arma. l. j. s. cum autem. & s. sed & si cum. Accur.

b Eius publicani nomine, quidam alter. **c** Vi. adde ablatiua, vel compulsiua: vt. j. eo. vnde quæritur. & j. c. l. locatio. s. quod illicitè. **d** Publicanorum, scilicet ademerit. **e** Non erit, quando cunque petente actore intra annum. Accur. **f** In duplum, in casu agitur in quadruplum contra publicanû, sed illud est ex edicto de calum. vt. s. de calum. l. antep. s. fi. **g** Iudiciû, i. actio in factû. sic exponit: s. nau. cau. sta. l. ite ait. a s. j. **h** Iniuria, id est culpa, sic insti. de iniur. in princ.

DE PVBLICANIS, † & vectigalibus & commissis. TITVLVS IIII.

Pro exactis illicitè à publicano vel eius familia, datur actio ex hoc edicto in factum ad duplum intra annum, nisi exactum restituatur: post annum verò in simplum. & pro hoc facto familiæ si non exhibetur, competit hæc actio sine noxæ deditioe. Paul.

I. VLPIANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

Rætor ait: Quod publicanus, a eius publicani nomine b vi c ademerit, quodve familia publicanorum: d si id restitutum non erit, e in duplum: f aut si post annum agetur, in simplum iudicium g dabo. Itera si damnum iniuria, h furtumve factum esse dicitur: iudiciû i dabo. Si id k ad quos ea res pertinebit, l non exhibebitur: m in dominos sine noxæ n deditioe iudicium o dabo.

Publicanus dicitur qui est positus ad exigendum publicos redditus: siue exigat immediatè pro fisco: siue immediatè pro se, sed aliquid soluit fisco à quo conduxit vel emit. Paulus.

Hic titulus ad publicanos pertinet. Publicani autem † sunt, qui publico p fruuntur (nam inde nomen q habent) siue fisco vectigal

i iudicium, scilicet in factum. **k** si id. aliàs, si ij. scilicet serui. **l** Pertinebit, id est qui ea commisisse dicuntur. **m** Non exhibebitur, scilicet à publicanis. **n** Sine noxæ, licet domino ignorate deliquerint. & est ratio: vt. j. e. l. cû si exhibuissent. Ac.

pendant, r vel tributû consequatur. Et omnes qui quid à fisco f conducunt, rectè appellantur publicani.

Actio ex hoc edicto mitior est, quàm vi bo. rap. in duobus. Paul. de Castr.

Dixerit aliquis, ad quid t vtique hoc edictum propositû est? quasi non & alibi prætor prouiderit furtis, damnis, vi raptis. Sed è re putauit u & specialiter aduersus publicanos edictû proponere: quod quidem edictum in aliqua parte x mitius y est: quippe cum in duplû datur, z cû vi bonorum raptorum in quadruplû sit, & furti manifesti æquè in quadruplum. a

Et restituendi facultas publicano vi abreptum b datur: quod si fecerit, omni onere exiit, & pœnali actione ex hac parte edicti liberatur.

Auxilium extraordinarium adiuuandi causâ introductum, non tollitur per ordinarium. Bartolus.

Vnde quæritur, si quis velit cû publicano non ex hoc edicto, sed ex generali vi bonorum raptorum, damni iniuræ, vel furti agere, an possit. Et placet posse. e idque Pomponius quoq; scribit. est enim absurdum, d meliorem esse publicanorum causam, quàm

fin. & C. de anno. & trib. l. j. & ij. & C. de exact. trib. l. in fiscalib. lib. x. quotiès enim lex tractat de tributis: ponit de possessionibus & possidètib; qui coguntur ea præstare. Item tributum præstatur ratione soli proprij possidètis: sed vectigal ratione publici soli in quo portantur vel venduntur ea quæ vehuntur. Accursius.

f A fisco, vel à ciuitate: vt. j. eod. sed & hi. s. præterea. **g** Ad quid, id est cur. **h** E re putauit, vt cõprimeret eorû prauitatè: vt. j. eo. l. quantæ. & arg. s. nau. cau. sta. l. & ita. s. j. & vt nõ videretur negligere: vt. j. de iniur. l. ite apud. s. hoc edictû. & ad idè. s. de pac. iurisgen. s. idolo. **x** In aliqua parte, i. in aliquo. Accursius. **y** Mitius, i. quàm vi bono. rapto. & furti manifesti: vt subiicit. **z** Datur, i. hoc edictum de publicanis.

a In quadruplû, i. nõ per omnia equè: vt insti. vi bono. rap. in prin. **b** Vi abreptu, vsq; ad sententiã, vnde videtur arbitraria, secundum quosdã: vt dices. j. eo. l. hoc edicto. Idè in actione quod met. causa: vt. s. qd me. cau. l. si cû exceptione. s. satis. qd nõ est in furti & vi bono. rapto. vt. j. de fur. l. qui ea mète. & j. vi bono. rapto. l. pen. **c** Possè, vt & C. de fur. l. etiã sed op. q. extraordinariû non deberet dari, vbi locû habet ordinariû: vt. s. de mino. l. in causæ. sed illud quâdo extraordinariû est cõtra ius cõmune: hoc secudû ius cõmune. Sed si priº egit hoc iudicio: nõquid poterit agi vi bono. rap. vel furti in id qd excedit? Rñ. sic: vt insti. si qua. pau. fe. di. s. fin. & s. de exerci. l. si eû. s. pe. & s. fi. & j. de act. & obl. l. cû ex vno delicto. & j. vi bono. rap. l. j. arg. cõtra. s. nau. cau. sta. l. & ita. s. fi. & s. qd me. cau. l. si cû exceptione. s. eû qui. **ADDIT.** Dic secundû Barr. q. hîc vtraq; act. est de iure communi: ibi altera est cõtra ius commune.

d Absurdû, nã delinquèdo nemo facit suã cõditionè meliore: & delictû nemini immunitatè præstat: vt. j. de interdict. & relega. l. relegatorû. in fi. & s. ex quib. cau. ma. l. si cui. in princ. & s. de neg. gest. siue hereditaria. & C. de re. cre. l. fi. ar. cõtra. s. de suspes. tu. l. decreto. Itè not. q. specialis via generalè nõ excludit. & sic est arg. contra.

l. cû si exhibuissent. Ac. **o** Iudicium, i. prædictâ actionem in factum. **p** Publico, eo quod publicum est, vt portus & salina: vt. j. de verb. sig. l. eum qui vectigal. & l. inter publica. s. fi.

q Nomen habent, vnde Matthæus fuit hinc dictº publicanº. aliàs dicit publicanus. i. publicè peccans: vt in euãgelio.

r Pendant, tanquã procuratores colligèdo p fisco. & quod subiicitur, vel etiã tributa consequatur. si iure suo, b & ad suum commodum, reddendo fisco certam mercedem pro hoc. vel etiam dic quod & hic vt procuratores. & tûc dic hîc vel pro id est: & sic ponitur pro eod. Et no. differentiam inter vectigal & tributû. Vectigal enim est qd præstat ex rebus quæ vehuntur: & inde nomen assumptu: & est octaua portio eius mercis quæ vehitur, cuius nomine est præstandum: vt. C. de vect. & com. l. vniuersi. & l. ex præstatione. & l. à legatis. Sed tributum siue annona vel publica functio seu pefatio præstat ratione soli à possidètib; & dicitur etiã cõsus: vt not. C. sine cõsu vel reli. l. ij. &

Publicanus quis dicitur.

b] Ista placet Bar.

c] Displicet Bar.

Vectigal & tributû differunt.

a] & ita.

contra. C. de procu. l. maritus. & C. de pac. conuen. l. fin. **ADDIT.** Dic secundum Bart. q̄ illud generale potest intelligi primò, an specialis prouisio legis tollat generalem prouisionem legis? & certè non. sic loquitur h̄c. secundò an per specialè prouisionè hominis recedatur à generali prouisione legis: & sic loquuntur leges contrariæ.

a *Cæterorum*. id est furum, vel raptorum.

b *Cõtinebuntur*. vt & .j. eo. l. quantæ. §. j. & arg. j. vi bono. rapt. l. ij. §. familia. & facit. j. de ver. signi. l. detestatio. §. familia. & l. pronũtiatio. §. j. & .j. de vi & vi. ar. l. j. §. merito. & §. familie.

c *Cessabit*. hoc est arg. cõtra infra qui & à qui. l. prospexit.

d *Quod nouissime*. id est in vltima parte edicti. sic supra de institu. nouissime.

e *Si hi. l. serui publicani qui fecerunt rapinam.*

f *Iudicium*. id est actionem in factum ex hoc edicto. & dic propriũ.

g *Habeant*. scilicet publicani.

h *Non possint*. per accidens: puta quia sint absentes. & est ratio: vt infra eo. l. cum si exhibuissent. ij. respõ. secus si per naturam: vt quia mortui sunt: vt & infra eo. l. sed & hi. §. penulti. Accursius.

i *Ec licebit*. Absentem. qui teneatur sine noxæ deditio. & hoc est speciale, aliàs licet: & est supra de noxa. l. quoties. §. eos quorum.

k *Vm si exhibuissent*. Cõueniretur. si fuissent ignorantis.

l *Eorum*. scilicet publicanorum.

m *Bonos seruos*. conueniuntur serui ex suo quasi maleficio: vt instit. de oblig. quæ ex quasi delict. §. item is cuius. & §. cui. versi. de eo. & §. item exercitor. & est simile supra nau. cau. sta. l. fina. §. hac autem actione. & infra furti aduer. nau. cau. sta. l. j. non tamen distinguas h̄c seruos publicani ab alienis: licet ibi inter eos faciat differentiam. Item facit infra eo. l. quantæ. §. j. & l. sed & hi. §. siue.

n *Quod ait*. scilicet prætor in edicto circa fin. Accursius.

o *Socios vectigalis*. publicanos. Accursius.

p *Domini non sint*. vt supra eo. l. j. §. familia. Azo.

q *Quos desideret*. vt certi hominis factum arguat: vt & .j. nau. cau. l. licet. §. possumus. & est arg. s. de dol. l. sed si ex dolo. §. fin. & l. j. sed secus in acti. quod me. cau. vt. s. quod me. cau. l. si cum excep. §. in hac. quæ est contra. & est ratio: vt ibi. Itẽ est secus in actione vi bo. rapt. vt infra vi bo. rapt. l. ij. §. hæc actio. Vel dic quod ibi constabat quis de familia deliquisset: h̄c non. vtrobique tamen puto familiam exhibendam: vt possit dinosci quis commiserit delictum, vt h̄c subiicit, & supra de noxa. l. ij. §. si quis.

r *Agatur*. scilicet ex edicto de publicanis. Accursius.

s *Dicatur*. scilicet ob actore. aliàs dicat. scilicet actor.

t *Absolutio*. aliàs obolitio: & aliàs absolutio: & est idem sensus. & est idem. j. si fa. fur. fe. di. l. j. & .j. ad leg. Aquil. l. illud. & .j. ff. Nouum.

cæterorum ^a effectam opinari.

Nomen familie porrigitur ad seruos & liberos qui in eodem ministerio habentur. Bartolus.

Familie nomen [†] hic non tantum ad seruos publicanorum referemus: verum & qui in numero familiarum sunt publicani. Siue igitur liberi sint, siue serui alieni, qui publicanis in eo vectigali ministrant, hoc edicto continebuntur. **Proinde & si seruus publicani rapuit, nõ tamẽ in ea familia constitutus quæ publico vectigali ministrat, hoc edictum cessabit.**

Si famulus delinquens à publicano non exhibeatur, sine noxæ deditioe tenetur. Bartolus.

Quod nouissime ^d prætor ait, *Si hi non exhibebuntur, in dominos sine noxæ deditioe iudicium f dabo:* hoc propriũ est huius edicti, quod si non exhibeantur serui, competit iudicium sine noxæ deditioe: siue habeant ^g eos in potestate, siue non: siue possint exhibere, siue non possint: ^h

II. GAIVS libro vicensimo primo ad Edictum Proruinciale.

N Ec licebit domino absentem ⁱ defendere:

III. VLPPIANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

C Vm si exhibuissent, noxali iudicio cõueniretur. ^k Idcirco autẽ tam dura conditio eorum ^l effecta est, quia debent bonos seruos ^m ad hoc ministeriũ eligere.

Ex facto familie datur actio cõtra omnes socios publicanos, licet illa familia sit in dominio vnus tantum eorum. Paulus.

Quod ait ⁿ in dominos, sic accipiendũ est, in socios ^{*} vectigalis, ^o

de noxa. l. quod ait prætor. secus in albo prætoris: vt. s. de iuris. om. iudi. l. si familia. & dic plene vt ibi. Accursius.

S *Publicanus*. CASVS. Si publicanus abstulit aliquid alicui, & antequam conueniatur, decessit, tenentur eius heredes in quantum sunt facti locupletiores. [DE REBUS.] Dicitur quod si præses mandat aliquẽ pro frumẽto emendo Ferrariam: debet mittere literã ad publicanum qui stat in portu Lusolini, continentẽ quantitatem frumẽti pro quo mittit: & quod pro isto publicanus, si autẽ plus frumentis ille duceret quàm cõtineatur in litera: pro illo præstabitur bene pedagiũ. [IN OMNIBVS.] De quibus debeat præstari pedagiũ: inspicitur cõsuetudo. Franc.

licet domini nõ sint. ^p Antẽ autem actorẽ dicere oportet, quẽ vel quos desideret ^q exhiberi: vt si nõ exhibeantur, hinc agatur. ^r Sed si dicatur: ^s *Exhibe omnes, vt possim dinoscere quis sit:* puto audiendum.

Ex facto pluriũ agitur cõtra dominum, ac si vnus fecisset. Paul.

Si plures serui id furtũ vel damnum admiserint: hoc debet seruari, vt si tantũ præstetur, quãtum si vnus liber fecisset, absolutio ^t fiat. [†]

Hæc actio datur contra heredem publicani eatenus quatenus ad eum peruenit. Bartolus.

IIII. PAVLVS libro quinquagesimo secundo ad Edictum.

S i publicanus qui vi ^u ademit, decessit: Labeo ait in heredem eius quo locupletior factus sit, ^x dandam actionem.

De rebus quas rectores sui & suorum vsus gratia portant, non debet solui vectigal. Bartolus.

De rebus ^x quas in vsu aduehendas sibi mãdant præfides, diuus Hadrianus præfidibus rescripsit, ^z vt quotiens quis in vsu ^a aut eorum qui prouinciis exercitibusve præsumt, aut procuratorũ suorum, ^b vsus sui ^c causa mittet quendam empturũ: ^d significet ^e libello ^f manu sua subscripto, eũmq; ad publicanum mittat. vt si quid amplius quàm mandatum est transferret, id munificiũ ^g sit.

Consuetudo seruatur in vectigalibus. Bartolus.

In omnibus vectigalibus ferẽ consuetudo ^h spectari solet: idque etiam principalibus constitutionibus cauetur.

Si publicanus soluit ante sententiam: liberatur à pœna. Bartolus.

nicipum: scilicet si non præstetur vectigal. aliàs munificum. id est de eo fiet muneris siue vectigalis præstatio. scilicet octaua portio: vt. C. eo. de vectig. l. ex præstatione. & duas partes habet fiscus, & tertiam ciuitas vel municipium: vt colligitur. C. eo. l. fina. Et not. regulariter esse præstãdum vectigal pro qualibet re quæ vehitur de vna ciuitate in aliam causa commercij: nec per rescriptum, nec per militiam quis excusatur: vt. C. eo. de vecti. l. omniũ. & l. ex præstatione. excipiuntur ^b tamẽ illæ quæ feruntur ad vsu præsidum. scilicet iure eorum, vel suorum procuratorũ: vt h̄c. Idem si ad vsu cuiusque priuati: vt. C. eo. de vecti. l. vniuersi. in princi. & .j. de verb. signifi. in lege censoria. Idem si ad vsu suorum: vt argu. s. de vsu. & habi. l. ij. §. j. & l. plenum. §. præter. Idem de his quæ feruntur ad fiscum, vel gratia exercendi iuris: vt. C. eo. l. vniuersi. Idem in rebus fiscalibus: vt. j. eo. d. l. locatio. §. fiscus. Item nauicularij excusantur: vt. C. eo. de vectig. l. omnium. in fin. Item legati hostium pro rebus quas de nobis ad suos licite portant: vt. C. eo. de vecti. l. à legatis. Item excusatur qui præscripsit non soluere: vt. j. §. proxi. & l. locatio. §. earum. Item res paratæ exercitui, excusantur: vt. j. eo. l. locatio. §. res exercitui. Accursius.

h *Consuetudo*. Not. de consuetudine: vt. j. eo. l. locatio. §. earum. & C. eo. l. finali. sed fallit quando princeps de nouo ex causa per-

† Adde quod sub nomine familie nostræ cõtineatur agnati: non autem cognati: & etiã veniunt nascituri, nõ solum nati. Bolo. Addo. quid veniat appell. famil. per tex. meliorem de iure. l. ædiles ff. de ædil. edict. adde tu inquantũ Bolo. in hac apost. voluit dicere quod appellatione familie, nascituri cõtineantur. quod hoc est verũ sed ordine successiuo: vt not. in l. fin. de fun. inst. & in l. grege. de leg. i. C. po. in tit. de ser. vrb. c. i. Ioã. de Ana. cap. quanto. de cens. & Pa. de Cast. consi. 17.

* Albe. allegat istũ tex. ad hoc quod qui habet solcium, habet dominum.

† Concord. tex. in cap. i. & ibi Panor. extra de resti. spo. & in ca. in literis. ver. sicut. de testa. lib. 6. & in de. r. §. porro. vbi card. de stamo.

a] Quid sit libellus. pub. chre Bud in. l. nequiquã s. de offic. proconsul.

b] Ista gl est magistral. & fin. secundũ Ludo. Ro. in hoc quod ponit casus i quib⁹ quis excusatur à solutione vectigalis.

mittit solui minus quam ex consuetudine fit. sic. C. eo. l. j. & l. iij. & est sic. supra de aqua plu. arcend. l. si prius. §. placuit.

Hoc edicto.] CASVS. Restituta re subrepta, actio ex hoc edicto cessat, etiam si iam erat mota lis super hac actione. Secundò dicit: in duplo quod petitur per hanc actionem, continetur ipsa res. Fran. Accur.

a Hoc edicto. quod habes. §. e. l. j. in prin. in eo quod dicit, si id restitutum.

b Duret. de stricto iure.

c Absoluendus est. de

† Ista. l. est opti. argu. pro dicto Bar. in. l. si reus paratus §. de procur. ubi dicit quod ad euitandum infamiam iuris vel facti, vel aliam poenam, quam quis per sententiam pro delicto esset consecutus: cautela est quod ante condemnationem offerat rem statutam, dicendo se non egisse, sed malle soluere id, quam stare dubio euentui litis refert & sequitur Mathe. mathe. sing. §. l. inci. nota practicum. do. meus do. Iason May. in. l. iusturandum & ad pecunias. in ult. ver. & ibi cor. ad nauseam. §. de iureiurā. * Secundum Bar. ista. l. est sing. & meti tenenda ad id quod summa dicitur: tamen si bene & recte pōderetur, nō probat id ad quod eā ponderat Barr. ideo attende ad ea quae hīc dicuntur in nouis interpre. Bol.

æquitate. unde nota. quod non committitur cum effectu mora per litis conte. & est arg. contra. §. de ver. obl. l. si insulā. & §. de noxa. si seruus cōmunis. Item quod dicit restituere paratus. scilicet non per sententiam iudicis, & sic non est arbitraria hæc actio. nam in arbitraria duæ feruntur sententiæ definitiue: vt. §. quod me. cau. si cum. §. satis. quidam tamen dicunt eam arbitrariam.

d Præterea. id est extra duplum.

e In duplo. vt. §. eo. l. locatio. §. quod illicite. & C. de iure fisci. l. facultas. & in hoc est minus quod in actione furti. Accur.

f Multi.] CASVS. Plures publicani acceperunt aliquid illicite. nō tenetur quilibet in solidum cum effectu, sed quilibet præstabit partem: & quod vnus non poterit, supplebitur per alios. Fran.

g Quid. i. aliquid. Acc.

h Dupli actio. aliās duplicatio: & aliās dupli actio. nō ergo quilibet in duplū tenetur hac actioe, scilicet soluere: veruntamē quilibet est in solidū obligatus: quod patet in casu quādo alter non est soluēdo: quia alter totū soluit. Alij dicunt ad partē tantum esse obligatū: vt arg. §. de iure fisci. l. aufertur. §. si. Sed quicquid dicas, est arg. cōtra. §. ad leg. Aquil. l. item Mela. §. si plures. & C. de cōdic. furt. l. j. sed mitius agitur ex hoc edicto, quā illis actionibus scilicet. l. Aquil. & furti. ar. §. eo. l. j. §. quod quidē.

i Reos. id est inter eos qui soli & sine socio delinquant, & alios qui cum aliis delinquant. quasi dicat refert, solus, an cum alio delinquas. & facit. §. de iurisd. omn. iudic. l. si familia. & §. quod vi aut clam. l. semper. §. si in sepulchro. Sed videtur huic legi contra. §. de iure fisci. l. aufertur. §. si. in eo quod ibi dicit de quadruplo, hic de duplo. sed hic priuato, ibi fisco fuit iniuste aliquid ablatum. & hoc secundo casu refert an in quæsitis, & tunc in quadruplū: an in quærendis, & tunc in duplum tenetur ablator: vt. C. de iure fisci. l. facultas. & C. de acquir. possel. l. fin. vel in. l. aufertur. §. de iur. fisci. priuatus fecit fisco fraudem: hic publicanus. Accur.

k Constituerunt. quantum ex parte delinquentium, quia solus in solidum. si cum alio, quilibet pro parte. sed ex parte damnus passus semper solidum consequitur. Accursus.

l Imperatores.] CASVS. Quando debetur tributum ratione prædiorum: ipsa prædia sunt obligata, nō personæ. hinc est quod si prædium tributarium emisti, pro quo multi anni erant elapsi quod non erat solutum tributum à vendente: dicitur quod tu emptor debebis soluere tributa etiam præteriti temporis. habebis tamen tuam actionem contra venditorem tuum, si tu ignorans hoc emisti. Secundo dicit quod si pupillus habet prædium ex quo tributum debet fisco, licet non soluerit tempore quo debet tributum, & sic debet puniri: tamen remittitur sibi fauore minoris ætatis si intra diem. xxx. post soluat. Fran.

m In vectigalibus. id est pro vectigalibus. & improprie ponit. id est pro tributis: vt not. §. eo. l. j. §. j. Accursus.

n Non personas. scilicet tantum. aut dicas quod persona non obli-

V. GAIVS ad Edictum prætoris urbani titulo de publicanis.

Hoc edicto efficitur, vt ante acceptū quidē iudicium restituta re, actio euanescat, post acceptū verò iudiciū nihilominus pœna duret: b sed tamē absoluendus est c etiā qui post acceptum iudicium restituere paratus est.

Quotiens lex vel statutum dicit aliquem puniri pœna dupli, tripli, vel quadrupli, in dubio in illo computatur semper simplum, & sic non est in totum pœna, nisi expressè hoc dicatur. Bartolus.

Quæritibus autē nobis vtrum duplū totū pœna sit, & præterea d rei sit persecutio, an in duplo sit & rei persecutio, vt pœna simpli sit: magis placuit vt res in duplo c sit.

Plures officiales ex eodem edicto tenentur in solidum: sed exactio fit pro parte, nisi aliter essent non soluendo. Bartolus.

VI. MODESTINVS libro secundo de Panis.

Si multi * publicani sint, qui illicite quid f exegerunt, non multiplicatur dupli actio, g sed omnes partes præstabunt: & quod ab alio præstari nō potest, ab altero exigetur: sicut diuus Seuerus & Antoninus rescripserūt. Nam inter criminis reos, h & fraudis par-

getur. & erit speciale quod suppetit hypotheca sine personali obligatione. Or. & est sic. infra de iure fisci. l. denique. **m** Debere. vt. C. sine censu vel reli. l. fin. & §. de pact. l. inter debitorem. & §. de censu. l. cum possessor. in prin. & §. si. & l. forma. & C. de præscript. xxx. anno. competit. & §. de usufr. l. hætenus. Sed cōtra. §. de leg. j. l. apud Iulianū. * §. heres. Sol. ibi cogitur heres soluere præterita tributa à legatario, & nō à fisco. & eodē modo respondeo ad aliam. §. de pactis. l. epistola. §. pactū. quæ est similiter contraria. Itē sunt hæc verba, nisi forte publica auctoritate vendatur prædia propter tributa nō soluta: vt. C. de fun. rei publ. l. ij. in fine. Accur. rectius. **n** Habituros. scilicet possessores contra auctores eorū secundum qualitates cōtractus & fidei: vt. C. communia vtriusq; iud. l. si fratres. & C. de euic. l. si fundū. & §. de act. empt. l. Iulianus. in princ. Accur. **o** Commissi. id est delicti ex eo quod non soluit vectigal. vel dic commissi, scilicet in fiscum. nam non soluto vectigali vel tributo, committitur res in fiscum: vt hīc. Item si omisit professionem, nisi sit miles: vt. C. de vectig. & commiss. l. omnibus. vel quia illicita transuehebat: vt infra eod. l. cotem. §. dominus. Item quod dicit remittere: dic ipso iure. sed videtur quod per restitutionem: vt supra de minor. l. si ex causa. §. penul. quæ est contra. sed ibi in adulto: hīc in pupillo. vel dic vt ibi. **p** Intulisset. aliās intulisset. scilicet pupillus: aliās intulissent. scilicet tutores. & facit. d. l. omnibus. & infra. l. proximi. **q** Fraudati.] CASVS. Duobus modis pone casum, vt in glo. Primo sic. Publicanus fraudauit censum exigendo plusquam debebat. si antequam conueniatur decedat: transmittitur in heredes eius hæc actio, in quantum ex hoc sunt locupletati. potes & alio modo ponere vt in glos. [S E D S I V N V S.] Dic casum vt in glo. quæ incipit. id est rem subripuit. Fran. **r** Fraudati. à publicano. vel secundo ab eo qui soluere debet. **s** Transmittitur. cum non: & aliās, transmittitur sine non. & secundum primam dic, non transmittitur nisi in quantum ad eum peruenit: vt. §. eo. l. si publicanus. in prin. secundū aliam transmittitur. scilicet in quantum peruenit, vt ibi dicit: & sic in publicano decedente. sed & potest intelligi sine non, & cum non, de eo qui debet soluere vectigal nomine alicuius rei, & eam supprimit vt non exigatur vectigal. & secundum hoc semper dic ratione commissi. id est delicti. vel defert illicitas merces: & sic fit commissio in fiscum ipso iure: & tenetur heres si rem illam possideat: vt. §. eo. l. cotem. §. illicitarū. & l. commissi. & C. eo. de vecti. l. ij. & secundum hoc ratione commissi expone. i. rei quæ commissi est in fiscum. **t** Heredibus. ipsius publicani qui fraudem fecit superiori casu. sed hoc casu non fecit: vt supra dixi. vel ipsius priuati qui debuit præstare vectigal: vt dixi. **u** Causa vectigalis. id est rem subripuit heres quæ erat communis causa vectigalis. i. quia ex ea debebat præstari vectigal. subripuit dico vt sibi soli haberet. & in hoc differt à sequenti, ubi subripuit solū vectigal non soluendum, & nō soluit. vel dic, subripuit rem communem cum heredibus causa vectigalis subuertendi & non præstadi: & hoc expressum apparet. aliās præsumeretur causa suæ partis fecisse: vt. §. pro socio. l. rei communis. & l. meritò. **v** Portiones. quas habent in re, sed socium etiam furti possunt conuenire:

ticipes, multū esse cōstituerunt. i Onus dandi vectigal incumbit possessori. Bartolus.

VII. PAPIRIVS IVSTVS libro secundo de Constitutionibus.

Imperatores Antoninus & Verus rescripserunt, in vectigalibus k ipsa prædia, non personas l cōueniri: & ideo possessores etiam præteriti tēporis vectigal soluere debere: m eōq; exemplo † actionem, si ignorauerint, habituros. n

Pupillus euadit pœnam commissi ipso iure, si intra triginta dies soluat. Paulus.

Itē rescripserunt pupillo remittere se pœnā cōmissi o si intra diē trigensimum vectigal intulisset. P

Pœna fraudati vectigalis non transmittitur ad heredem ante litem contestatam. Paulus

VIII. PAPINIANVS libro tertio decimo Responsorum.

Fraudati q vectigalis crimen ad heredem eius qui fraudem contraxit, commissi ratione transmittitur. r

Si vnus ex dominis fraudat vectigal, portio tantum sua cōfiscatur, non socij ignorantis. Paulus.

Sed si vnus ex pluribus heredibus t rem munem * causa vectigalis u subripiat, portiones a cæteris non auferuntur.

minor. l. si ex causa. §. penul. quæ est contra. sed ibi in adulto: hīc in pupillo. vel dic vt ibi. **p** Intulisset. aliās intulisset. scilicet pupillus: aliās intulissent. scilicet tutores. & facit. d. l. omnibus. & infra. l. proximi. **q** Fraudati.] CASVS. Duobus modis pone casum, vt in glo. Primo sic. Publicanus fraudauit censum exigendo plusquam debebat. si antequam conueniatur decedat: transmittitur in heredes eius hæc actio, in quantum ex hoc sunt locupletati. potes & alio modo ponere vt in glos. [S E D S I V N V S.] Dic casum vt in glo. quæ incipit. id est rem subripuit. Fran. **r** Fraudati. à publicano. vel secundo ab eo qui soluere debet. **s** Transmittitur. cum non: & aliās, transmittitur sine non. & secundum primam dic, non transmittitur nisi in quantum ad eum peruenit: vt. §. eo. l. si publicanus. in prin. secundū aliam transmittitur. scilicet in quantum peruenit, vt ibi dicit: & sic in publicano decedente. sed & potest intelligi sine non, & cum non, de eo qui debet soluere vectigal nomine alicuius rei, & eam supprimit vt non exigatur vectigal. & secundum hoc semper dic ratione commissi. id est delicti. vel defert illicitas merces: & sic fit commissio in fiscum ipso iure: & tenetur heres si rem illam possideat: vt. §. eo. l. cotem. §. illicitarū. & l. commissi. & C. eo. de vecti. l. ij. & secundum hoc ratione commissi expone. i. rei quæ commissi est in fiscum. **t** Heredibus. ipsius publicani qui fraudem fecit superiori casu. sed hoc casu non fecit: vt supra dixi. vel ipsius priuati qui debuit præstare vectigal: vt dixi. **u** Causa vectigalis. id est rem subripuit heres quæ erat communis causa vectigalis. i. quia ex ea debebat præstari vectigal. subripuit dico vt sibi soli haberet. & in hoc differt à sequenti, ubi subripuit solū vectigal non soluendum, & nō soluit. vel dic, subripuit rem communem cum heredibus causa vectigalis subuertendi & non præstadi: & hoc expressum apparet. aliās præsumeretur causa suæ partis fecisse: vt. §. pro socio. l. rei communis. & l. meritò. **v** Portiones. quas habent in re, sed socium etiam furti possunt conuenire:

a) Idem Iunus.

+ Sic Flore. sed i manu. est ex empt. rectius.

* Sic Floren. in archetip. quod forte sit simplex, quo vultur Plautus, cuius cōpositū sit immunis, contrariæ significatio. nis. in. ver. est rē cōmunē.

conuenire: vt. supra pro socio. l. rei communis. & facit. C. de pœ. l. sancimus. & infra de reg. iur. l. non debet alteri. Accursius.

Locatio.] **CASVS.** Cùm potestas vult locare transam Lusolini, vel aliquod aliud pedagium, debet dare plus offereti, & recipiat bonâ securitatē: aliàs non det ei. [AD CONDUCENDVM.]

Nemo cōpellitur conducere vectigal: & si qui sponte cōduxerint: finito tempore conductionis si volunt iterū conducere, audiuntur, dum tamen soluerint mercedē primī tēporis. Item debitores fisci ex alia qualibet causa non cōducūt vectigalia, nisi velint dare fideiussores idoneos pro primis debitis. [QVOD ILLICITE.]

† Vide in hanc. l. Petrum Crini. li. de hōella difci xv cap. iij. & Alc. li. dispun. j. ca. xij.

* Sic M. Cic. in ora. i. cōtra Rullum, Ab iūto, inquit, emere iniuriosum est. † Vide Ant. Au. li. emēd. 3. c. 9. Vbi sic in archetypo ab initio scriptum fuisse putat.

Quod si publicanus exigit p vim cōpulsuā, tenetur in duplum cōputata re quā abstulit. si autē per vim ablatiua: tūc potest cōueniri act. vi bo. rap. in triplū præter rem quā abstulit: punietur etiā extra ordinē. [EARVM.]

De rebus de quibus nō est cōsuetū præstari vectigal, nō præstabitur: si autē est consuetū, & vna vice publicanus remisit: non præiudicat, quin alia vice possit & debeat præstari. [RES.] De rebus quę mittuntur ad exercitū, non soluitur pedagiū, nec tributa pro his fundis. [FISCVS.]

Fiscus nō præstat vectigal. [MERCATORES.] Mercatores qui emunt de fundis fiscalibus, soluent. Fran. a Locatio, aliàs, locatio. & aliàs, licitatio. b Modum. cum modus esset quadraginta: hic quinquaginta inflauit. c Paratus sit. sic enim videtur perseverare: vt infra de reg. iur. l. quicquid. Accursius.

d Compellitur. ab initio. ex postfacto sic quandoque: vt infra. eo. l. cotem. §. fin. sed & illud videtur corrigi: vt ibi dices. e Impleto tempore. quod est triennium ad minus: vt. C. de vecti. & commiff. l. iij. f Reliquatores. aliàs, litigatores: & aliàs, licitatores: & aliàs, locatores. & expone. i. cōductores: vt & §. de act. empr. l. veteres. & l. idē est. & sic omnes literæ ad idē tendūt. Acc.

g Superiori. id est superioris temporis. & est ratio, quia semel malus, &c. a vt. j. de accusa. l. si cui. §. iisdem criminibus. versi. si tamē. & facit. C. de suscept. & arca. l. neminem. li. x. & j. l. proximi. in fin. h Onerentur. facit supra proximi. §. & infra de fal. l. j. §. tutores. & de mun. & hono. l. rescripto. §. debitores. & C. ne tuto. vel cura. vectigal. conducant. l. j. i Debitis. primis. k Separatim. duo contraria videtur ponere. si enim socij erant, nō erat inter eos separatio administrationis: vel si erat, nihilominus quilibet alteri tenetur communicare: & ita portiones transferuntur: vt. §. pro socio. l. actione. §. si communis. versi. nonnunquam. Respon. socij quidem erant, quia ob cōmune lucrum vno consilio vectigalia cōduxerunt. postea tamen eis placuit vt diuiderent inter se vectigalia, & sibi quisque lucraretur, & separatim administrarent, ideoque quasi finita societate neuter portionem eius quod quærit, dare tenetur. & fa. C. de di. tut. l. ij. §. j. & secundum hoc si habes, minus idonea: non habes. j. nō iure. si autem habes, idoneo: tunc habes. j. non iure, &c. Alij autem habent, idoneo. & j. sine non, & tunc dices diuississe administrationem, nō vt societas eēt finita. & tunc est sic. C. de diu. tu. l. ij. in princ. ff. Nouum.

In locatione vectigalis non admittitur plus offerens, nisi præstet fideiussores idoneos. Paulus.

ix. PAVLVS lib. 5. Sententiarum.

Locatio a vectigaliū, quę calor licitantis vltra modū solita conductionis inflauit, ita demum admittēda est, si fideiussores idoneos, & cautionē is qui licitatione vicerit, offerre paratus sit. c

Licet nullus offerat aliquid tempore quo ponitur redditus publici ad inquam, nullus debet compelli offerre: etiam qui pro tempore præterito habuit. Paul.

Ad conducendū vectigal inuitus nemo compellitur: & ideo impleto tempore cōductionis, elocanda sunt. † Reliquatores vectigaliū ad iterandā conductionē antequam superiori cōductioni satisfaciant, admittendi non sunt. Debitores fisci, itēque reipublicæ, vectigalia cōducere prohibentur: ne ex alia causa eorum debita onerentur: h nisi fortē tales fideiussores obtulerint, qui debitis eorum satisfacere parati sint.

Si duo vel tres emerunt gabellas portarū, & postea diuidunt inter se emolumenta, quod talis habet emolumentum talis portæ, & talis, talis: non potest socius petere sibi communicari illud plus. Paul.

Socij vectigalium si separatim partes administrant: alter ab altero minus idoneo in se portionē transferre iure desiderat.

l Portionem. lucri.

A m Publice. id est à publicano, qui publica authoritate vtitur. & hoc dico publicè vel priuatim. Vel dic publicè, puta rapiendo.

n Priuatimque. furripiendo.

o Exactum est. per vim compulsuam. Azo. vt differat à lege sequen. Accursius.

Qui extorsit illicitè: ciuilitè & criminaliter punitur. Paul.

Quod illicitè publicè priuatimque exactū est: cū altero tanto passis iniuriam exoluitur: per vim verò extortū, cū pœna tripli restituitur: † amplius extra ordinem plectuntur. † alterum enim vtilitas priuatorū, † alterum vigor publicæ disciplinæ postulat.

p Tanto. & sic in duplum, computata re: vt supra eo. l. j. in princ. & l. hoc edicto. §. fin. & §. l. proximi. Accursius.

q Per vim. scilicet ablatiuam: nihilominus ex hoc edicto agi potest: vt. §. eo. l. j. §. vnde quæratur.

r Restituitur. per actionem vi bo. rap. Vel dic, restituitur. scilicet in primo casu legis quando publicanus, vel qui debet soluere tributa: hic quando vnus ex heredibus.

f Plectuntur. scilicet in fisco: vel corporaliter. scilicet per actionē vi bo. rap. Acc.

t Priuatorum. quibus est ablatū. Vel dic priuatorum. scilicet pœna tripli.

u Alterum. scilicet extraordinaria pœna. Et not. publicè dicit, ne maleficia sint impunita: vt & §. ad l. Aquil. l. ita vulneratus.

x Præstitum est. vel quia non debuit præstari: vel quia præscripta est non præstatio: vt dixi. §. eo. l. si publicanus. §. de rebus. est tamen ar. cōtra. C. de præscript. xxx. an. l. competit. Accursius.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod ibi loquitur de prescriptione priuata, hic de publica. Vel dic q̄ ibi loquitur de tributo quod soluitur in recognitione vniuersalis dominij: ideo non potest præscribi.

Licet exactio vectigalis nō possit præscribi nisi tanto tempore cuius cōtrarij memoria nō existat, ab eo cui nō est concessum per habentē potestatem: liberatio tamē à vectigalib' bene potest præscribi. h. d. Pa.

Earum rerum vectigal, quarum nunquam præstitum est, præstari non potest. Quod si præstari cōsuetum y indiligentia z publicani omiserat, alius a exercere b nō prohibetur. Res exercitui c paratas, præstationi vectigalium subiici non placuit.

Dy. notat quod si communitas vel aliquis dominus vendit gabellam salis vel vini, postea emit sal vel vinum, de qua emptione deberet solui gabella si fieret per priuatum, quod ipsa communitas vel dominus non teneatur soluere illis gabellariis. Paulus.

Fiscus d ab omnium vectigalium præstationibus immunis est. Mercatores autem qui de fundis fiscalibus mercati consueuerūt: e nullā immunitatē f soluendi publici vectigalis vsurpare possunt.

y Consuetum. aliàs consuetum: & aliàs, constitutum.

z Indulgentia. id est gratia.

a Alius. scilicet publicanus: scilicet successor primi conducentis: vel etiam ipse si non sit tempus suæ conductionis finitū. ar. C. de agric. & censu. l. quemadmodum. li. xj. Sed ar. contra. C. de vsur. l. aduersus. pœna tamen cessat propter indulgentiam: vt. §. eo. l. fi. §. si quis professus. Accur. ADDITIO. Dic secundum Bart. quod prodest eius remissio quo ad hoc vt non incidat in pœnam.

b Exercere. pro tempore futuro. Accursius.

c Res exercitui. plenē dixi. §. eo. l. si publicanus. §. j.

d Fiscus. facit quod dixi. §. eo. l. si publicanus. §. j.

e Consueuerunt. puta fructus prædiorum fisci quos emunt.

f Immunitatem. nam bene soluent vectigal.

Vectigalia. [CASVS.] Si aliquis pons vel portus principis erat, pro quo non soluebatur pedagium siue vectigal, & potestas ciuitatis alicuius, vel curator reipu. vel fisci, vel aliqua curia decurionum velit de nouo constituere: dicitur quod non potest. Vel si consuetum erat de ipsis mercibus solui vectigal, & vult reformare vt soluatur in pecunia, vel vult augere pedagium: nam vbi consuetum erat præstari pro equo transeunte. vj. denarios, nunc vult quod præstetur solidus, & sic addere: vel quod præstentur iij. denarij, & sic deminuerē, non potest sine licentia & consensu principis. [NON SOLVTIS.] Publicanus qui conduxerat à fisco portum Lusolini, locauit eum alij pro certo reditu, siue pensione soluenda certo tempore. ille conductor non soluit publicano pensionem tempore statuto. Dicitur quod publicanus potest eum expellere de conductis: vel si hoc non vult facere, potest exigere vsuras temporis præteriti. Franc.

† Quorum rerum apud Romanos vectigalia constituta fuerint, Alexan. ab Alexan. genia. die. li. 4. c. 10. indulgentia.

a *Curatori. reip. vel fisci, vel Cæsaris.*

b *Curia. decurionum vel curialium. & facit C. noua vectigalia. per totum. Accur.*

c *Constitueret. l. de nouo: vt cū esset aliquis pons vel portus principis, p quo nō soluebatur vectigal: si nūc aliquis de supradictis velit cōstituire certum vectigal, non poterit sine voluntate principis.*

d *Præcedētia. l. vectigalia. Accu.*

e *Reformare. vt cū prius accipiebat octauam de ipsis mercibus, nūc vult in pecunia: vel econtra. & sic reformare. i. in aliam formam ponere.*

f *Addere. vt cū soluebantur de æquo sex denarij: nūc vult q̄ solid⁹. & quod subiicit, vel deminueret, dic econtra.*

g *Non solutis. l. publicano secundum primum casum: vel secundum secundum dic. f. fisco.*

h *Pensionibus. ab illis quibus locauit publicanus, vel ab illis qui conduxerunt à fisco.*

i *Pellere. statim ex quo cessatū est in solutione. at in Ecclesia expectat bienniu: vt in auth. de*

alie. & emphy. §. si verò quis. colla. ix. vel fortè hic idē quod ī ecclesia: vt ar. C. de sacros. eccl. l. fi. & hoc siue sit cōduc

tor simplex, siue ius habeat in re, puta emphyteuta. secus autē in eo qui à priuato habet: quia tūc per trienniu si

habet ius ī re: puta quia sit emphyteuta. aliās bienniu expectatur: vt. §. de iur. emphy. l. ij. in fi. & §. loca. l. quaro. §. inter.

ADDIT. Dic clarior secundum Bar. hic, quod aut loquimur in simplici cōductore: aut in eo qui habet ius in re. Primo casu simplex conductor qui non habet ius in re, potest statim expelli. arg. l. idem C. locat. Fallit si est conuentum vt non expellatur: quia tunc expectatur biennium: vt dicto. §. inter. Secundo casu quando loqueris de eo qui habet ius in re: tunc in emphyteuta priuati triennium, in emphyteuta ecclesie biennium expectatur: vt. l. ij. C. de iure emphy. & auth. qui rem. C. de sacrosanct. eccl.

k *Permittitur. publicano. & sic secundum hoc publicanus locauit. Sed potest & aliter in hoc. §. poni casus. f. quod publicanus qui conduxit aliquid à fisco, non soluit pensiones fisco: vnde fiscus poterit eum expellere. sed secundum hoc exponas permittitur quod est hic in litera. f. fisco.*

k *Permittitur. publicano. Accur.*

Cotem.] **CASVS.** Dicitur quod nullus debet ausus esse vendere cotem cum qua acuuntur cultelli: nec ferrum, nec frumentū, nec sale m hostibus. qui vendit, capite punitur. [A G R I.] Agri publici in perpetuū locati, nō reuocantur per procuratorem Cæsaris, nisi auctoritate principis: & intellige sine iusta causa. [D O M I N V S N A V I S.] Si dominus nauis aliquā rem illicitā imposuit in nauē vt portetur, vel cōsensit cōductori nauis q̄ imponat, amittit nauē. si autē eo ignorate magister nauis imposuit vel cōductor, tūc ipse magister vel cōductor capite punitur: nauis autē domino restituitur. [I L L I C I T A R V M.] Si autem aliquis portat illicitas merces, merces confiscantur: & fisci petet eas ab ipso portate, vel eius herede. portas autem eas res, emere poterit per se, vel per aliū à fisco cui sic affectas fuerint. & hoc dicit. §. iste cum sequi. [Q V I M A X I M O S.] Si conductores vectigalium fuerunt multum lucrati ex illa conductione, finito tempore conductionis tenentur iterum conducere, si non inueniantur alij qui velint tantum dare quantum est prius datum. Fran. Acc.

Dicit Bar. quod qui fraudat gabellam, nō tenetur Deo, nec mūdo: quia exactio gabellarum quæ fit ab istis communitatibus, est à iure reprobata, si non interuenit consensus principis. Paulus.

x. HERMOGENIANVS lib. 5. Epitomarū.

Vectigalia sine imperatorum præcepto neque præsi, neque curatori, a neque curiæ d cōstituire, c nec præcedentia d reformare, c & his vel addere, f vel deminueret licet.

Si emptores gabellarū deficiunt soluere in aliquo termino, statim potest sibi auferri gabella, si ita placet communitati. Pau. de Cast.

Non solutis g vectigaliū pensionibus a pellere i cōductores necdum etiam tempore cōductionis cōpleto, vel ab his vsuras ex mora exigere permittitur. k

x. PAVLVS libro. 5. Sententiarum.

Cotem* ferro subigēdo i necessariā, hostib⁹ quoq; vendari, vt ferrū & frumentū, & sales, non sine periculo capitis licet.

Cōtractus facti per officiales publicos sūt seruādi per sequētes officiales: nec possunt per eos retractari sine auctoritate superioris. P.

Agri publici, qui in perpetuū m locantur, à curatore n sine auctoritate principali reuocari non possunt. o

Pro illicitis mercib⁹, bona trans-

I subigendo. aliās subigendam, & aliās subiiciendam. & sunt cotes lapides ad acuendum ferrum necessarij: & quandoque subiiciuntur ferro: quandoque ferrum coti subiicitur. has non debet quis vendere hostibus, sicut nec frumentum vel similia: vt C. quæ res expor. l. j. & ij. & C. quæ res ven. non poss. l. pen. & l. fin.

Ferētis, nō alteri⁹ publicatur. Bart.

Dominus nauis si illicitē aliquid in nauē vel ipse vel vectores p imposuerint: nauis quoque fisco vindicatur. quod si absente domino id à magistro q vel gubernatore r aut proreta t nauitave aliquo factum sit: ipsi quidē capite punitur, cōmissis l mercibus: nauis autem domino restituitur. Illicitarum mercium persecutio hereditaria u quoque affligit. *

Quādo veditur res mea, quæ fuit vel etiā durat mea, & veditur me inuito: admittor ad emendū. Bar.

Eam rem quæ commissio x vindicata est, dominus 7 emere non prohibetur vel per se, vel per alios quibus hoc mandauerit.

Tribus concurrentibus compellitur quis emere redditus fiscales, si per tēpus præteritum emerat, & maximos fructus receperit, & p futuro nō reperitur emptor. Bar.

Qui maximos fructus t ex redēptione vectigalium cōsequuntur: si postea tanto 2 locati non possunt, a ipsi b ea prioribus pensionibus suscipere compelluntur. c

Mali officarij & prauī homines sunt edictis principū vel magistratuū cōcēdi Et cōtra nō exhibentem familiā quæ in hoc edictū cōmisit, datur iudiciū sine noxæ datione. deinde ponit qui sunt fa-

ibi speciale, vt sola negligentia puniatur.

U Heredem. sic. §. e. l. cōmissa. & pone hic casum vt ibi not. Sed cōtra. §. e. l. §. pe. Sol. vt ibi.

X Commissio. i. propter commissum.

Y Dominus. quondam. nam quod commissum est, statim desinit esse eius qui crimen contraxit: vt. §. e. l. commissa. & sic bene potest postea emere per se vel per alium: vt & §. man. l. si mandauero tibi. ij. §. is cuius. & sic non ob. §. de contrahen. empt. l. suæ rei. & §. man. l. si mandauero. ij. §. si hi quorum. arg. contra. C. de ser. fug. l. mancipia. in fin.

Z Tanto. sicut prius.

A Non possunt. l. vectigalia. Accur.

B Ipsi. l. vt emanat rem commissam in fisco.

C Compelluntur. contra. §. de iure fisci. l. iij. §. cum quinquennium. Sol. illa hanc corrigit. vel hic de rigore, illa de æquitate: quod in idem recidit. vel licet sit inhumanum, vt ibi, sustinetur tamen, vt hic. vel hoc speciale propter fructus maximos quos perceperat: aliās secus: vt in cōtra. §. e. l. locatio. §. j. & C. loca. inuitos. & facit pro hoc. §. loca. l. si vno. in prin. Itē videtur semper inuitus detineri: vt C. loca. si cū Hermes. sed ibi spōte remāsit in cōductione.

Quanta.] **CASVS.** Propter malitias & fraudes publicanorū est inductum hoc edictum, in quo est dictum quod tenentur publicanus in duplum pro damno dato à familia si nō exhibeantur. & continentur appellatione familie serui & liberi qui stant cum publicano. tandem exponit qui sint publicani: & certe siue conducant aliqui publica vectigalia, siue salinas vel metalla à fisco vel à ciuitate, publicani appellantur: & habet locum hoc edictum. postea dicit: bene dixi publicanū teneri nomine seruorum. hoc est verum, etiam si eos vendiderit, vel manumiserit. secus si decesserint serui. Vltimò dicit quod hæc actio est perpetua, & heredi datur. hoc dicit hæc lex cum seq. Fran.

M In perpetuum. i. quantum soluatur vectigal & c. & hi dicuntur vectigales: vt supra si ager vecti. l. j.

N Curatore. aliās ab auctore. aliās ab actore, aliās à curatore. & semper ponitur pro procuratore Cæsaris.

O Non possunt. sine cautela, sed cum causa: vt ppter aliquod tumultuosum possunt: vt. §. de off. procu. Cesa. l. fi. & facit l. j. §. j. Azo.

P Vel vectores. i. qui vehuntur, & dic domino sciente. Accur.

Q Magistro. i. ab eo cui totius nauis anchora est mandata: vt. §. de exerci. l. j. §. j. Accur.

R Gubernatore. qui parte nauis gubernat: proreta, qui sedet in pro-ra. i. in prima parte nauis: nauta, qui nauē gubernat: vt. §. nau. cau. l. j. §. nautam.

I Commissio. in fisco: quæ ad eū pertinebant: vt C. de nau. fca. l. iij. & §. loca. l. ex conducto. §. pen. Accur.

R Restituitur. quia non potest dici ignorans de liquisse: ut. §. de acti. & oblig. l. ex maleficiis. §. si quis. & est simile huic §. in auth. de eccl. titu. §. si quis in sua. colla. ix. Sed ar. contra. C. de fal. mone. l. j. §. domus. Sed pro minori precio. Bo.

Proreta custos dicitur & gubernator in nauis pro-ra, id est primo re parte. Bu. §. nautæ. caupones & c. l. i. Flo. adfici.

Doc. hic cōmuniter, & Ale. in. l. si merces. §. vis maior. §. loc. reputat text. istū sing. ad hoc quod cōducēs re, tenetur reconducere propter magnum lucrū per eum habitum: quando alius non reperit qui velit eā cōducere nisi pro minori precio. Bo.

* Huc pertinet Timarchi decretū apud Demosth. in orat. ar. p. p. ar.

a Factiones. i. conspirationes in malum. Accur.
b Proposuit. sic. s. eo. l. j. §. dixerit. & sequentia verba ponuntur materialiter: cum quibus facit. s. e. l. j. §. penul. & fin.
c Non exhibebuntur. s. serui qui fecerunt damnum.
d Deditio. speciale: vt. s. eo. l. nec licebit.
e Fortassis. temperamentum philosophicū est. sic supra de arbi. l. si duo. nam idem in vtroque est: vt arg. s. de noxa. l. non solum.

† Insigne exemplum est apud Liviū lib. 25. Vide etiam Tacitum. lib. 13.

* ij ad quos ea res pertinet non exhibentur.

† Adde an gabellarius non restituens p. seruos suos vi vel furtim ablata, si conueniatur, sit puniendus?

& dic quod non. quod patet p. istū rex. ponde. rando istud verbū dabo: quia quoties lex. inponit pœnam per verbū futuri tēporis: nisi addatur ali- quod istorū verborum, mox, omni- nō, ipso factō, & simili- um: tunc nō incurritur pœna ipso iure: vt no. Matth. mathefi. singu. suo. 112 inci. not. quod vbiunque. & sin. 115. inci. not. q. vbi lex. Lu. Ro. singu. 1. & 2. & Fran. de Cre. sing. 7. inci. not. quod verbū. de quo per Feli. in. cap. Rodolphus col. 16. & seq. de referip. de quo per Panor. cap. in quibusdā. no. 7. & ibi nota in apo- stli. in verb. verbum futuri tempo- ris. extra de. pœ. & Phi. Frac. in. capi. 1 nu. 5. vbi etiā addidi ad eum in ver. verbum ipso iure de vita & ho- cler. lib. 6. & pro prin. atenarias.

† Locum habet. vtile, nō directum: vt. j. de verb. sign. l. eū qui vectigal. & dixi. s. e. l. j. §. j. & est sic. s. ex quib. cau. ma. l. legatis. & l. sed & si per prætozem. §. fi. & C. de sacrosan. eccle. l. fi.

† Vendidit. publican°. Factiosam. i. malam. Accursius.

† Liberari. s. de noxa. electio. §. si is. Sed con- tra. s. e. l. j. §. fin. Solu. vt ibi. Accur.

† Hanc actionem. in fa- ctū ex hoc edicto, quæ datur contra publica- num.

† Perpetuam. ratione simpli: sed pro pœna est annalis: vt supra eo. l. j. in prin.

† Successoribus. vniuer- salibus, sed in heredem in quātum locupletior est: vt. s. e. l. si publican° in prin.

† Commissa. Pone ca- sum per. l. supra vbiunque. e. cotem. in princ. & §. domin°. & §. illicitarū. vel pone in vectigali prædio. & hoc dico ve- ctigali non soluto: vt. s. eo. l. vectigalia. §. fin. & C. de adm. tu. si tutori. secundum Ir. vel etiam tertio vt loquatur de ea commissione quæ i- deo fit in fiscum, quod quis non præstat vecti- gal vti debet: imò sup- primit & occultat mer- ces quarum est vectigal præstandum: & sic sta- tim fit commissio in fiscum octauæ portionis: & ipso iure ille a- mittit dominium illius octauæ: & ipso iure quæritur fisco: pro quo est C. de vecti. & com. l. j. Vel dic q. hic in totum cōmittatur res: quia omissa fuit professio: ibi vero facta professio, sed omis- sa solutio: vt ibi diximus. **ADDITIO.** Pro veritate huius gloss. dic secundum Barr. post Dy. q. aut quis omittit scienter: & tunc glo. nostra verum dicit. aut ignorat, et tunc aut deceptus a pu- blicano: & subuenitur: vt. j. eo. l. si. §. diui quoque fratres. sed licet non a publicano decipitur, sed errore ductus: & tunc non publi- catur: vt dicta. l. si. §. diui.

† Ad heredem. i. cōtra heredem eius qui deliquit.

† Transmittuntur. s. vt emant rem commissam in fiscum.

† Statim ipso iure. sic. j. de iure fisc. l. j. §. an bona. & l. imperator. & in auth. de incest. nu. §. j. & ij. col. ij.

† Vectigalis. id est mercis illicitæ vectæ, vel prædij ex quo sol- uitur: cenius. Vel, id est ipsius octauæ quæ est vectigal, secundum

miliares: & qui publicani. Pau.

XII. VLPIANVS libro trigensimo octauo ad Edictum.

Quantæ audaciæ, quantæ te- meritatis sint publicano- rum factiones, nemo est qui ne- sciat. idcirco prætor ad compescē- dam eorum audaciam hoc edi- ctum proposuit: *Quod familia pu- blicanorū furtum fecisse dicitur, item si damnum iniuria fecerit, & id ad quos ea res pertinet, non exhibetur, in dominum sine noxæ deditioe iudicium dabo.* † Familię autem appel- latione hęc seruilem familiam cō- tineri sciendum est. Sed & si bona fide publicano alienus seruus ser- uit, æquē continebitur: fortassis & mala fide. plerumque enim va- gi serui & fugitiui in huiusmodi operis etiam a sciētibus habentur. Ergo & si homo liber seruiat, hoc edictum locum habet. Publi- cani autem dicuntur qui publi- ca vectigalia habent conducta.

XIII. GAIVS libro tertiodecimo ad Edictum Proninciale.

Sed & hi qui salinas, [& are- nas,] & cretifodinas & metalla habent, publicanorū lo- co sunt. Præterea & si quis vecti- gal conductum à republica cuius- dam municipij habet, hoc edictū locum habet.

Dominus serui delinquentis, nō liberatur ab hoc edicto licet ser- uum alienauerit, secus si mortuus sit, si appareat dominum nō fuisse in dolo. h. d.

Siue autem vendidit seruum, vel manumisit, vel etiam fugit ser- uus: tenebitur serui nomine qui tam factiosam familiam habuit. Quid tamen si seruus decesserit? videndum an publicanus tenea- tur, quasi facti sui nomine. Sed puto, quia facultatem non habet exhibendi, nec dolus eius inter- cessit, debere eum liberari.

quod diuersis modis posui casum.

x Adquiritur. fisco, & ordini ciuitatis: vt dixi. s. e. l. si publican°.

y §. j. Accur.

y Persecutio. quam habet fisco.

z Cimpeit. vt & s. e. l. cotē. §. illicitarū.

Hanc actionem perpetuam dabimus, & heredi, cæterisque successoribus.

Res quæ incidit in commissum, vindicatur ab herede, prout à quolibet possessore. Bar.

XIII. VLPIANVS libro octauo Disputationum.

Commissa vectigalium no- mine etiam ad heredem transmittuntur. Nam quod cō- missum est, statim definit eius esse qui crimen contraxit: domi- niūque rei vectigali acquiritur. eapropter commissi perse- cutio sicut aduersus quemlibet possessorem, sic & aduersus here- dem competit.

Inspicitur tempus quo quis possederit, non tempus quo quis re- pulsus per vim recessit. Bar.

XV. ALFENVS VARVS libro septimo Digestorum.

Cæsar cum insulæ Cretæ cotorias locaret, legem ita dixerat: *Ne quis præter redeptorem post idus Martias cotem ex insula Creta fodito, ne ve eximito, ne ve auel- lito. cuiusdam nauis onusta coti- bus ante idus Martias ex portu Cretæ profecta, vento relata in portum erat. deinde iterum post idus Martias profecta erat. cōsu- lebatur num contra legem post idus Martias ex insula Creta co- tes exisse videretur.* Respondit, tamen si portus quoque qui insulæ essent, omnes eius insulæ esse vi- derentur: tamen eum qui ante idus Martias profectus ex portu esset, & relatus tempestate in in- sulam deductus esset: si inde e- xisset, non videri contra legem fecisse, præterea: quod iam ini- tio euectē cotēs viderentur, cū & ex portu nauis profecta esset.

Propter rationes reddendas de- bet seruus reuendi domino. Bar.

i Insulam. id est portum.

m Si inde exisset. post idus Martij. Accur.

n Initio. i. ante idus Martij. M. sic. s. de excu. tut. l. tutor petitus. Et argu. s. de alie. iud. l. ex hoc. §. fin. & l. j. Item not. quod casus

o Euectæ. i. deportatæ.

p Profecta esset. ante idus Martij. Accur.

Interdum. CASVS. Si dominus habens seruum quem duxit se- cum, pro eo non soluit pedagium, confiscatur hic seruus. si ta- men dominus vult dare æstimationē eius fisco, & recuperare ser- uum, auditur in casibus, vt si ille seruus fuerat castaldio domini: vel iacuerat cum vxore domini, & dominus vult eum habere vt imponat ei pœnam. Secundo dicit: quando seruus cōfiscatur, vt quia non erat solutum pedagium pro eo, non per hoc peculium eius confiscabitur. [QVOTIENS.] Mercator Bononiēsis iuerat Venetias pro seruis emendis, & emit, & eos ducit Bos. cum est in

& sic cōpetit vt in here- dem tanquam in queli- bet possessore, si res ex- tat. aliās si nō extat: qui vendidit, tenetur vt he- res: vt. s. eo. l. si publica nus. sic. s. ad exhi. de eo. §. fi. & sic non ob. s. eo. l. si publicanus. in prin. & l. fraudati.

Cæsar. CASVS.

Imperator Cæsar locauit certo pretio Ti- tio ius cauandi cotes de tali insula: & tale pactū apposuit, q. nullus ex- trahat cotes de ista in- sula à medio mēsis Mar- tij vltra, nisi iste condu- ctor. accidit q. Corne- lius antē prædictū tem- p° extraxerat de illa in- sula nauim plenam de cotibus. tādē nauis à vento percussa, reuerfa est in illam insulam: & post medium mensem Martij extraxit eam na- uē ita onustā de illa in- sula. nunc querit an vi- deatur hoc fieri contra pactū? Dicitur q. nō: & reddit rationem. Fran. Creta. est nomen in- sulæ. Accur. Cotorias. i. loca vnde cotes extrahuntur. Legem. i. pactum. Redemptorem. i. con- ductorem. Post idus Martias. i. post. xv. diē mēsis Mar- tij. Io. & dicitur idus. i. diuisio: quia ibi diuidi- tur mēsis per medium: & sequentes dies men- sis denominantur à ka- lendis sequentibus. Ex portu. i. ex illo lo- co vnde cotes collige- bantur. Consulebatur. i. inter- rogabatur. Viderentur. & sic qui de portu exit post idus, de insula exire videt: & sic cōtra legē. i. pactū. Eum. repetit breuiter quæstionem. Relatus. i. reportat°.

† propterea quod.

portu Lufolini, debet profiteri publicano quot seruos secum ducit, & soluere pro his pedagium. & hæc sunt vera, si isti serui sunt nouitij: secus si veterani. [SERVI.] Serui fugitiui transeuntes fines quos non debebant transire: nõ per hoc confiscantur: & reddit rationem. Secundo dicit, si quis ignoras se debere soluere debita vel pedagia, nõ soluit, nihilo minus cõfiscantur res. Tertio dicit: cum videret publicanõ trãseuntem debere soluere pedagium, nihil ei dicit, cum nõ soluebat. dicitur quodd nihilo minus res confiscantur.

[SPECIES.] Nunc numerat quasdam res ex quibus præstatur pedagiũ. [SI PROPTER.] Si cum nauis esset onusta mercibus, timore tẽpestatis venientis deposuerunt res de nauis in loco prohibito: nõ puniuntur. Idem est si ipsa tempestas duxit nauim in loco prohibito. [DIVERS.] Si minor. xxv. ann. ducens seruos causa vsus sui, omisit professionẽ tributi soluendi pro ipsis seruis: ei parcitur propter ætatẽ. [DIVERS.] Pone casum vt in gloss. quæ incipit, Duobus modis, &c.

[SED ET MAGNVS.] Si conductor fundi ex quo præstabatur vectigal, vel seruus domini fundi in ipso fundo per furtum vel vim rem aliquam alicui acceperit ignorante domino, dominus non tenetur. [SIVT.] Debens soluere vectigal, professus est se debere: remisit tamen ei publicanus, bene potuit. [PONA.] Si publicanus deliquerit faciẽdo iniuriam vel rapinam, & sic tenebatur in duplum, non transit hæc pœna ad heredes: nisi esset lis contesta. cũ defuncto. si autẽ aliquis iã soluerat publicano pedagiũ, & iterum eidẽ soluit per errorẽ: repetet per cõditionẽ indebiti. Francisc.

- a Vendendus. à fisco. Accur.
- b Cecidit. id est quia sunt in loco publico prohibita mancipia morata: vt C. de ser. expor. l. j. vel quia dominus emens ea super octauam non exposuit professionem, vel non soluit octauam: vt j. eo. l. quotiens. & s. serui. & C. de vect. & com. l. omnibus.
- c Danda est. à fisco.
- d Rescripserunt. per sequentia verba, cum is &c.
- e Dari. f. fisco. ratione ergo actus aliquid specialiter dicit quod aliàs non diceretur: vt & s. de offic. præsi. l. fi. Item ex hoc tenetur liber factus: quod non est aliàs: vt C. de peti. here. l. fin. in fi. Item quod dicit, arbitrio boni viri: dic. i. iudicis: vt. j. de verb. obliga. l. cõtinuus. s. cum ita stipulatus. Item not. hñc, quod aliud pro alio soluitur. sic. s. de lega. j. l. si domus. s. qui confitetur. & j. proximi. s. regulariter contra: vt. s. si cer. petal. l. ij. s. j. Accur.
- f Improfessus. id est dominus non fecit professionem censualẽ, a id est quantum deberet pro seruo nomine vectigalis, & ita commissus erat in fisco: vt C. eo. de vectiga. l. omnibus. & C. de dona. censualis. Accursius.
- g Dicatur. scilicet seruus iste.
- h Procurator. fisci. Accur.
- i Causis. supradictis. Accursius.
- k Compertus. id est adinuentus.
- l Aestimetur. vt aestimatio detur fisco: vt & s. proximi. respon.

XVI. MARCIANVS libro singulari de Delatoribus.

Interdum nec vendendus est is seruus qui in commissum cecidit, sed pro eo aestimatio à domino danda est. Diui enim Seuerus & Antoninus rescripserunt, cum is seruus qui actum domini gessisset diceretur, in commissum cecidisset, venire nõ debuisse: sed pro eo viri boni arbitrato aestimationem oportuisse dari.

Propter pœnam inferendam seruus debet reddi domino, iusta aestimatione recepta. Bar.

Iidem autẽ eadẽ epistula rescripserunt, si quis improfessus seruus fuerit, & probabitur in commissum cecidisse: & aut vxorem corrupisse domini dicatur, & aut aliud quid grauius admisisse, vt cognoscat procurator: & si in his causis esse cõpertus sit, aestimetur, & ad pœnam domino tradatur.

Ad publicationẽ serui nõ sequitur publicatio peculij. Barto.

Iidẽ diui Seuerus & Antoninus rescripserunt, micipiis commissis res peculiares nõ esse in eadẽ causa, nisi hoc quod proprio nomine in causam cõmissi incidit.

Pro nouiciis micipiis debet solui vectigal: nõ pro veteranis. Bart.

Quotiens quis micipia inuecta professus non fuerit, siue venalia, siue vsualia: pœna commissi est: si tamẽ nouicia mancipia fuerint, non etiã veterana. Sunt autem veterana, quæ anno conti-

m Tradatur. nam ex hac causa m orti eum dare poterit dominus: vt. j. de ver. ob. l. qui seruum. & de leg. j. quid ergo. s. si heres. & de pig. act. eleganter. s. fi. Item poterit eum torquere, vt veritatẽ eruat, cum per familiam res melius aperiantur, quæ domi geruntur: vt C. de diuor. & re. l. con sensu. s. seruis. & de admini. tut. lex quæ. & de iur. delib. l. fi. s. licentia.

nouo in vrbe seruiert: nouicia autem mancipia intelleguntur, quæ anno nondum seruiert.

Serui fugitiui non incidunt in commissum. Bartolus.

Serui qui in fuga sunt, in commissum non cadunt: cũ sine voluntate domini fines egressi sunt. & ita principalibus cõstitutionibus cauetur, sicut diuus quoque Pius sæpissimẽ rescripsit: ne, inquit, in potestate seruorum sit, inuitis vel ignorantibus dominis fugẽ se tradendo, potestate dominorum se subtrahere.

Not. hic casum in quo non licet forẽsibus ignorare statutũ cõsuetudinis loci de gabellis soluendis. secus regulariter. P. de Cast.

Licet quis se ignorasse dicat, nihilo minus eum in pœnam vectigalis incidere diuus Hadrianus constituit.

Licet aliquis forẽsis vel alius intret portam cum salma vidẽtibus gabellariis, & nihil sibi dicẽtibus, possunt ire post eũ, & capere salmam, & auferre pœnam: nec ille potest dicere, quare à me non petebas gabellam, quia libenter soluissem: Paulus de Castro.

Diui quoque Marcus & Commodus rescripserunt, nõ imputari publicano quod non instruxit transfrediẽtem: sed illud custodiendum, ne decipiat profiteri volentis.

Species pertinentes ad vectigal, cinnamomum, piper longum, piper album, folium pen-

f Serui. pone exemplũ: vt C. si ser. expor. ve. l. j. & ij. & s. de ser. expor. l. Titius. & cũ hac ratione concor. s. ad leg. Aquil. si seruus seruũ. s. j. & s. man. cũ seruus. & j. de acqui. pos. l. Põponius. Acc.

t Fines. intra quos tantũ stare debebant.

u Dicat. fraudulẽter: & sic sunt plana omnia. vel dicit, ius ignorauit quo dicitur vectigalia fisco soluẽda. sed videtur nõ nocere in damno: vt. s. de iur. & fact. igno. l. error. in fi. Sol. hic fuit supina. sic. s. de institoria. l. sed & si pupillus. s. de quo. versic. proscribere. & de iur. & fact. igno. regula. s. sed facti. Vel dic hoc speciale propter rigorem iuris obseruandum. Vel verius hic est ius naturale vel quasi, in quo nõ permittitur errare: vt C. de in ius vo. l. venia. & pro hoc facit insti. vi bo. rap. s. ij. & C. de præscript. xxx. an. sicut. in fi. arg. cõtra. j. de decre. ab or. fac. l. fi. sed potest loqui ibi de ignorantibus. sed & hic propter ignorantiam mitius puniuntur: vt. j. eodem. s. diui quoque fratres. & j. ad legem Iuliam de adul. l. si adulterium. s. iidem imperatores. Accur.

x Transgredientem. i. contra legẽ facientẽ. vel dic. i. transeuntem.

y Custodiendum. aliàs constituendum. Accur.

z Volentis. i. eũ qui vult facere professionem censualem quid & quantũ, & nomine cuius rei debeat præstari vectigal: de qua loquitur C. e. l. ij. & de dona. censualis. & in auth. de man prin. s. coges. & s. nõ permittas. col. ij. & j. de cõsi. forma. & facit. j. de noua. l. doli. circa fin. Floren. legitur, volentis, pro volentes.

a Ad vectigal. scilicet sunt hæc. & non habent quidam hic. s. sed cum prædictis continuatur. Item & caue tibi, quia non tantũ de his

n Non esse. sic supra de contrahen. emp. l. quotiens. & de eui. l. iij.

o Non fuerit. i. non fuerit confessus quantum pro seruis nomine vectigalis debeat. ob hoc enim committuntur in fisco: vt C. e. l. iij.

p vsualia. quibus vtetur ad prædia colenda. secus si ad ipsius corpus tuendum, & seruiedum: vt & j. de ver. sig. l. in lege. & not. j. secus est in aliis rebus ad vsum deputatis sui vel agrorum, pro quibus non præstatur vectigal: vt C. eo. de vectiga. l. vniuersi. & s. eo. l. si publicanus. s. j.

q Veterana. pro quibus ne nimis grauetur subiecti sapius præstando vectigal pro eisdem sæpius emptis, forte noluit præstari vectigal.

r Anno. imò aliter dicitur veteranus, qui in vili ministerio sit: vt. s. de ædili. edicto. præcipiunt. & l. fi. s. fi. quæ est contra. sed dic ibi veterator, quod est aliud quã veteranus. Itẽ nõ videtur esse faciẽda differẽtia inter seruos: vt instit. de iur. perso. s. fi. sed hæc differẽtia fit super accidẽs, sicut si diceret, alius albus, alius niger. sed super substantia nõ fit: quia nullus est plus seruus quã alius, ex quo seruus est. Item cõtra. j. e. l. s. diuus. Sol. vt ibi. Accursius.

* volentes.

† de singulis his speciebus vide librum qui inscribitur Pãdectæ medicina, & Dioscoridẽ.

Errare in iure naturali non licet.

Facit ad gl. in l. i. in ver. rationem & ibi Bal. & docto. C. vbi de ratio. a gi oportet. & in. l. r. & ibi Nico. de Neapo. in le. Bar. de tu. & ra. distra. fa. melius quod no. Bar. Cepo. in suo trac. cau. te. cau. is. dũ dicit executionem sentẽtiaz criminalis posse differri, si condẽnatus gesserit alicuius negotia, cui non reddiderit rationem: de qua plene p. Ro. singu. 441. incip. suscipe cautelam. Ad istud facit. l. i. & ibi Alexan. post Bar. s. si fami. far. fecit. dicat. dum dicunt quod seruus pecuniariter non puniatur: quia nihil habet.

Aliud pro alio quandoque soluitur. a) Vide Bndem. s. de proba. l. cum de atate. quid sit pñteri, quid pñsile vel improfessæ merces.

his præstatur cum deferuntur, sed ex omnibus: vt C. de vectigali. l. vniuersi. sed gratia exempli de his dicit: sic infra de vi & vi arma. A l. j. §. quod vulgo.

a Folum. flos gariophylli. Accur. **b** Chalbane. vnguentum ad equos.

c Indica. quæ faciunt homines dormire. & nota quia de diuersis mobilibus dicit.

d Expositum. in loco prohibito. & facit. §. eo. l. Cæsar.

e Aetatem. xxv. ann. vt C. de his qui ve. æta. impe. l. fi.

f Errasset. dicēs se nolle præstare vectigal: cum non deberet: cū vsus sui causa duceret: vt. j. de verb. sig. l. in lege. & dixi. §. ea. l. §. quotiens.

g Ignoscendum. per integritate restitutionē, cum gestū sit cū minore: vt & §. de minor. l. ait prætor. & l. si ex causa. §. penulti. vel ipso iure in pupillo: vt. §. eo. l. imperatores. maiori autē nō succurritur: vt. §. ea. l. §. licet. & §. diui quoque.

h Diui quoque. duobus modis potest intelligi hic. §. vel q̄ publicanus reddat in duplū, vel q̄ habeat duplum. Primo ergo dic, cū quidā vellet profiteri seruū, publicanus innuit ei quod nō teneretur: & postea ademit propter omisā professionē. reddet enim seruū in duplū: vt ar. §. ea. l. §. diui quoque Marcus. in fi. §. & §. e. l. locatio. §. quod illicite. & §. ea. l. §. fin. & secundū hoc quod dicit, per errorem à publicano inductus, & quod subiicit, vt duplo & c. habeat mercator duplum vectigalis contempti, publicanus seruos vel seruum restituat: expone, id est cum duplo contempti vectigalis. à contēno contēnis. nam publicanus cōtempnit habere prima facie. Sed quare non computatur res in duplo: Respon. quia duas fraudes commisit publicanus. primam innuēdo, secundā adimēdo eā rē: aliās esset secus: vt. §. eo. l. hoc edicto. §. fi. Secūdo pones casum quod non fuit inductus ad omittendā professionem à publicano, sed suo errore. certe nō excusatur, nisi quia cum aliās tota res erat confiscanda, nunc non confiscabitur, sed duplicabitur vectigal, quod erat octaua rei, nunc ergo erit quarta rei. & hoc secundum quod subiicit, in duplo & c. habeas vt duplo. i. duplicato vectigali contenti publicani seruum restituant. & non dicitur contenti à contēno. suus ergo error non in totum, vt. §. ea. l. §. licet. sed in aliquo excusat, vt hic. vel etiam si habeas seruo, dic seruo publicani. publicani dico contenti, & c. Accur.

i Restituerent. scilicet debitor vectigalis prædictum duplum, id est soluat. & dic, secundum tertium casum, tali seruo qui ministrat ei in illo officio ad exigendum: vt. §. e. l. j. §. familiaris. Accur.

k Vel serui. scilicet publicani, non seruientes ei in eo vectigali: alioquin teneretur publicanus in duplum si eos non exhiberet: vt. §. eo. l. j. §. pen.

l Prædij. pro quo pendendum erat vectigal.

m Dominum. ignorantem: vt. §. e. l. cotem. §. dominus. in fin.

n Teneri. ex hoc edicto. Accur.

o Concedente. i. remittente. sic. C. de iura. calum. l. ij. in fin.

p Recitantur. & postea remittuntur à publicano.

taspherū, foliū barbaricū, costū, costamomū, nardi stachys, cassia turiana, xylocassia, smyrna, amomum, zingiberi, malabathrū, aroma Indicū, chalbane, b laser, alchেলucia, fargogalla, onyx Arabicus, cardamomū, xylocinnamomum, opus byssicū, pelles Babylo-nicæ, pelles Parthicæ, ebur, ferrū Indicū, carpasum, lapis vniuersus, margarita, sardonix, ceraunium, hyacinthus, smaragdus, adamas, sassinus, callainus, beryllus, che-lynix, hopia indica, c vel adserta, meraxa, vestis serica vel subserica, vela tinēta, carbacea, nema sericū, spadones, Indici leones, leznæ, pardi, leopardi, pantheræ, purpura, item marocorū, lana, * fucus, capilli Indici.

Si aliquis vecturalis trāsuit eum salmis per vnum territorium, & audito quod in illo itinere erant latrones, intrauit aliud territorium vbi erat soluenda gabella, & non soluit: non tamen debet salma confiscari. Paulus.

Si propter necessitatem aduersę tēpestatis expositum d onus fuerit: nō debere hoc cōmissio vindicari: diui fratres rescripserunt.

Licet de rebus quæ portatur, nō debeat solui gabella, debet tamen annunciari gabellariis, & recipi apodissa: aliās confiscantur, sicut si solui debuisset. Paulus.

Diuis quoq; Pius rescripsit, cum quidā intra legitimā ætatem c esse dicebatur, & vsus sui causa mācipia duxisset, & in sola professione

q Commissum. id est pœna amissionis. aliud tamen exercere non prohibetur pro futuro tēpore: vt. §. e. l. licitatio. §. eorum. sed pro præterito tēpore ipse publicanus & eius fideiussores tenentur: vt subiicit. & ad hoc C. de fun. pa. l. ij. li. xj. sed & forte ille cui est remissum, tenetur in subsidium: vt ar. §. de eo per quem fac. erit. l. fi.

r Ab heredibus. delinquentis publicani, qui tenebantur in duplum: vt. §. eod. l. licitatio. §. quod illicite. & sic etiam loquitur. §. eo. l. si publicanus. in principi. & l. fraudati. prout est ibi not. secus in re cōmissa in fiscum ob non solutū vectigal: vt. §. eod. l. commissā. & l. cotē. §. illicitarum.

Declaratur hic qualiter puniatur publican⁹ qui decipit trāscentē. P.

Diui quoq; b fratres rescripserūt, cum quidā nō per fraudē, sed per errorē in causam commissi incidisset, vt duplo vectigalis cōtenti publicani seruos restituant.

Ex delicto serui nō positi ad exigendū vectigal, publicanus nō tenetur pœna huius edicti. P. de Ca.

Magnus + Antoninus rescripsit, si colonus vel serui k domini prædij l ferrum * illicite in prædio fecerint ignorante domino, nulla pœna dominum m teneri. n

Remissio publicani excusat quē à pœna. Bartolus.

Si quis professus apud publicanum fuerit, non tamen vectigal soluerit, hoc concedente o publicano, vt solent facere: diui Seuerus & Antoninus rescripserunt, res in cōmissum nō cadere. Cum enim, inquit, professiones recitatur, p commissum q cessat, cum poterit satisfieri fisco ex bonis publicanorum, vel fideiussorum.

Pœnæ ab heredibus r peti non possunt, si non est quæstio mora viuo eo qui deliquit. & hoc sicut in cæteris pœnis, f ita & in vectigalibus t est. Si quid autē indebitum per errorem u soluentis publicanus accepit, retro eum restituere x oportere diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

DE DONATIONIBVS. TITVLVS V.

sequentibus, inter quæ est donatio causa mortis, quæ comparatur legatis: & ideo de ea, & alia quæ fit inter viuos, videamus. A. l. c.

In hac diligenti actionum omnium enarratione, quam in his Pandectis potissimum institui iam ante dixi, non erat omittenda hæc quæ occurrebat inspectio, an ex causa donationis aliqua essent actiones. donatio enim hoc iure conuentio non est, sed acquisitio civilis aut naturalis ex qua de euictione vel de rehibitione nulla est actio, sed neque alia videtur esse. Cæterum ex conuentione adiecta donationi potest esse actio de euictione & prescriptis verbis & vindicatio & condictio ob rem dati, & actio ex stipulatu, & condictio ex lege Cincia vel exceptio. Quod supra legitimum modum facta donatio est. & actio de dolo si forte is qui donauit rem alienam dolo fecerit. Et est proprie donatio, alienatio rei quæ liberalitatis causa fit hac mente vt nullo casu recipiatur. hæc est vera, absoluta, directa donatio. Donatio causa mortis vel sub modo non est proprie donatio, quia accipientem obligat. l. 19. de reb. cre. Cuius.

Donationes.] CASVS. Pluribus modis fieri possunt donationes. & ponit exempla per totam legem. nam cū dono tibi rem hoc animo, vt statim fiat tua, nec vnquā ad me reuertatur: hæc est vera donatio. si autē dono vt tūc fiat tua cum aliquid erit factū: non est proprie donatio, sed sub cōditione donatio est. si autē dono causa mortis, non proprie est donatio. vel si dono vt si Titius non erit consul intra quinquenniū, res reuertatur ad me: non est proprie donatio. Vltimo dicit, si donat sponsus sponsæ: si quidem pure, vera est donatio: nec reuocatur, etiam si non sequatur matrimonium. si vero hac mente donat, vt si matrimonium non sequatur, reperatur: reuocatur donatio condit. non secuta. nec est contrarium priori: quia ibi pura, & eo

* r essiteret

+ Sed & magis.

* r fursum.

lib. 47. Burtio tit. i. Harme. lib. 6. titu. r.

† Vide Ruellum de natura stirpiū, & Beroal. in commen. ad Tranquillū, in vita Cæsaris: Alcia. li. prætermis. in dictione, species ad vectigal. pri-nētes. Pium Ant. Bar. in anno ad. ll. ca. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 27. & Nebra. in lexi. iur. ciui. in dictione Bylfinus. nos enim hic literā Florē. omnino expressimus. * Ocyppum voluit exprimere, de quo Dioleco. cap. 284. ex Hermo. interpretatio-ne. & Hermolaus in corolla. cap. 224. † Adde. l. pe. §. fi. & ibi Bar. §. l. c. et. Bal. in. l. & ita §. i. §. nau. cau. stab. & Ale. i. l. si cū dotem. solu. amat.

animo: hic non eo animo. Franci. Accursius.

a Donationes. in genere dicit. sicut enim donantium voluntates diuersæ sunt, ita donationes inter se differunt.

b Reuerti. C. de reuoc. dona. l. si. contra. sed illud fit ex potestate legis, non contrahentium. Item cōtra supra si cer. peta. l. si tibi. in fin. sed ibi de æquitate.

ADDITIONE. Dic melius, secundū Bar. quōd ibi fuit datio ob causam, quæ est impropria donatio: vt. l. Atrilius. j. e. hæc propria. **b**

c Liberalitatem. i. animi voluntatem ab auaritia & aliis vitiis liberam: vt. j. eod. l. donari. & laus inest donanti: vt. j. de verbo. signifi. l. munus propriè. §. j. & hæc propriè dicitur donatio: vt subiicit. & simplex: vt C. de dona. ante nup. l. fin. §. j. in fin. & s. fami. erci. l. si filia. §. si pater. Item absoluta: vt j. titu. j. l. senatus. §. j. & inter viuos: vt instit. eo. §. alia. & omnia hæc verba ponunt quandoque notarij in contractu talis donationis. quandoque tamen quæ non habet liberam cōcessionē, dicitur donatio: sed improprie: vt. s. ad le. Aquil. l. si seruus seruus. §. si oliuā. & j. de re. iur. l. cuius per errorem.

d Exerceat. s. donator. Accursius.

e Secutum. cuius inuitu donat. M. hoc est ad vtilitatem vel affectionem donātis. & da

exemplū quādo expressè hoc dicitur: vt. j. e. l. hoc iure. §. fin. Item in dote: vt. s. de iur. do. l. sed nisi. Item quando tacite: vt in dona. seu proficuum dantis, sed aliquam apposuit conditionem: vt si nauis ex Asia venerit: Respon. secundum Azo. & Hug. illam esse simplicem & liberam: cum possit fieri donatio pure, & in diem. & sub conditione: vt C. eo. l. donatio.

f Fuerit. vt in exemplo. j. statim in fi. huius ver. posito.

g Non fuerit. vt si Titius non erit consul intra quinquennium, reddes mihi.

h Mortis causa donatio. vt & j. tit. j. l. senatus. §. j. est & aliud exemplum. s. de codic. cau. da. cau. non secu. l. si donaturus. j. & ij. resp. itē aliud. j. e. l. §. si. & ex his pactis tacitis vel expressis oritur actio personalis, aliàs conditio, scilicet ob causam: & actio ex stipulatu, si stipulatio intercessit: vel præscriptis verbis, si solū pactum non rei vindicatio. vt. j. ti. j. l. senatus. §. j. in fi. §. d. l. si donatur. & C. de pac. inter emp. & v. di. qui ea. & C. de iure do. l. etiā. & C. eo. l. legem. f. nisi in casu, fauore alimentorum: vt C. de dona. quæ sub modo. l. j. Item nota quōd ad id quod hic & superiore respō. dicitur, facit quod dicitur de pacto additionis in diem, quod quandoque facit venditionem conditionalem resolui sub cōditione: vt. s. de in diem additione. l. ij. sic & pactum legis commissoriæ facit resolutionem cōditionalē: vt. s. de le. com. l. j. & in illis casibus datur quandoque in rem. nam si dico, sit inempta, datur rei vindi. vt C. de pact. inter emp. & vendi. l. commissoriæ. Si dicam dominium rei ad me venditorem pertinere: nō potest agi rei vin. sed actione ex eo contractu: quia verbum pertinere, latissime patet: vt. j. de verbo. signi. l. verbum pertinere. Et semper in obscuris quod minimum est sequimur: vt. j. de regu. iur. l. semper in ob. & ar. C. de iure do. etiā. & de dona. ante nup. l. sicut. Idem si dicā, res me sequatur: vel mihi restituat: vel ad me reuertatur: vt C. de pac. inter emp. & vendi. l. j. & ij. Argu. contra. j. de dona. cau. mor. l. si mortis causa res.

i Propria. id est mera.

k Factum. id est liberalitatem.

a] Imò donatio nō est genus, sed verbū multiplex, quod proprie & improprie sumitur.

b] Nec glossa nec Barto. rectè respōdent, nā illa lex ait datio- nem quidē ob causam esse ex sub- lilitate Iuris, sed ex æqui- tate donatio- nem esse. dic- ergo esse qui- dem dona- tionem, sed donationem sub cōditio- ne vt hic. §. r. vt illa lex eiusdem au- ctoris ex hac l. interpreta- tione reci- piat Cōtius.

† Simplicis huius dona- tionis festi- uam & ele- gamentem de- scriptionem vide apud Martialem lib. r. epigrā. in Gargilia- num.

c] rectè Cō- tius.

d] Bar. hic in. 2. col. ver- si. venio ad tertiam par- ticulā: repu- tat istā gloss. valde no. & sing. ad hoc quod dona- tio pura, quæ sub condi- tione est re- soluenda, est propriè do- na. quæ glo. Bar. & sequa- ces in hoc er- rant: quia est de dire- cto contra- tex. Bolo. ad- do qd Bart. est hic viti- tus: nam di- cit, non est propriè do- natio.

e] Idē Barto. Callren & c. sed contra- sentio. Cōt. f] nihil ad re- pertinet.

Minimum in obscuris sequendum est.

Donatio propria est quæ fit ex liberalitate, & irreuocabiliter: sed quæ fit sub conditione, vel pure, soluenda sub conditione, donatio impropria appellatur. Bar.

I. IULIANVS libro septimede- cimo Digestorum.

Donationes complures sunt. Dat aliquis ea mēte, vt statim velit accipiētis fieri, nec vllō casu ad se reuerti: **b** & propter nullā aliā causam facit, quā vt liberalitatē & munificentiā exerceat. **d** hæc propriè donatio appellatur. Dat aliquis, vt tunc demū accipiētis fiat, cū aliquid secutū fuerit. nō propriè donatio appellabitur: sed totū hoc donatio sub cōditione est. Itē cū quis ea mēte dat, vt statim quidem fiat accipiētis: si tamē aliquid factum fuerit, **f** aut nō fuerit, **s** velit ad se reuerti: nō propriè donatio dicitur, sed totū hoc donatio est quæ sub cōditione soluat: qualis est mortis causa donatio. **h** Igitur cū dicimus inter spōsum & spōsam donationē valere, propriā appellatōne vtimur: & factū demonstramus, quod ab eo proficiscitur, qui liberalitatis gratia aliquid dat, vt confestim faciat

I Nec unquam. nam non habet tacitam conditionem si sequatur matrimonium, nisi fuerit expressa: vt hic subiicit: & C. de don. ante nup. si filia. & l. si tibi. & l. si ante. & l. si mater. & l. præsi. & l. cum veterū. in prin. hodie habet, si modo per alterum remanet: vt in. l. cum veterū. & hoc non interueniente osculo. aliàs serua

accipientis, nec vnquā vllō facto ad se reuerti velit. Cū verò dicimus, si hac mente donat sponsus spōsæ, vt nuptiis nō secutis res auferatur, posse repeti: non cōtrarium priori dicimus, sed concedimus inter eas personas fieri donationem eam, quæ sub conditione soluat. **P**

Filius potest voluntate patris donare: & pater delegado filiū suū debitore, vel extraneū qui sibi donare velit, donare potest: & exceptio quæ obstat delegati, obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucratiua, vel ex onerosa putatiua. B.

II. IDEM libro sexagesimo Digestorum.

Si cum filiusfamilias pecuniam donare vellet, patris iussu eam promisit: valet donatio perinde ac si fideiussorem dedisset. Si verò pater donaturus Titio pecuniam, iusserit filium suum eam promittere: poterit dici interesse, debitor filius patri suo fuerit, necne. Nam si tantūdem filius patri debuit, quantum promisit: valere donatio intellegitur perinde, ac si quēlibet alium debitorem pater iussisset pecuniam promittere. **x**

titio cui donare volebā: dicitur quod tu habes exceptionem cōtra Titium petentem, & etiā conditionē sine causa: vt ab ista promissione libereris. Item credo me tibi debere. x. cum non debeam, & promisi ea cuidam quæ credebam creditorem tuum, pro te, cum non esset. habeo excep. si petat: & conditionem sine causa, vt liberet me à promissione. [S I P E C V N I A M.] Donasti mihi decē eo pacto vt tunc hæc pecunia fieret mea, cum Seius cōsul fieret. dicitur quōd si Seius efficitur cōsul quādoquē, siue te viuo, siue post: pecunia prædicta mea fiet. secus autem erit si cū tu volēs donare mihi. x. mihi ea per quendā mandabas. & antequā daret decessisti. nam reuocatur donatio. [T I T I O.] Titio. x. donauī, vt inde emeret sibi Stichum. antequam eum emat, decessit Stichus. an repetam pecuniam, quæritur. Certē si hæc causa siue conditio si autem & aliàs habebam voluntatem donandi, sed citius dedi, quia videbam quōd volebat emere Stichum: in hoc casu non repetam: quia fuit impulsua. h. d. hæc. l. & seq. Franc. Accur.

q Si cum filiusfamilias pecuniam. patris vel filij. §.

r Donatio. & tenetur pater quod iussu, & etiam filius tenetur in solidum: licet aliàs, id est sine consensu patris donando non posset deminuere peculium: vt. j. eo. l. si. Accur.

f Dedisset. cum donasset sine voluntate patris, tenetur scilicet fideiussor: vel repete, patris iussu. vel dic verius ipsum patrem. primo ramen casu quod iussu: secundo, ex stipulatione conuenitur pater: vt C. quod cum eo. l. si mandator. & j. de verbo. obl. l. cum filius. circa princip. nam aliud est iubere, & aliud fideiubere: vt. s. quod iussu. l. j. §. quid ergo. Accur.

t Debuit. naturaliter.

u Debitorem. scilicet suum.

x Promittere. nam tunc valet, & videtur pater donare. secus si nil debuit patri. vt hic innuit. & probatur ex aduersatiua supra posita, si vero & c. & ex inferiori, cū vero. nec obst. j. e. l. in ædibus. §. pe. quia ibi tradidit: hic promisit tantū filius. vel ibi filius donat: hic pater donare voluit: quod sic non potuit, cū filius patri donare non potuit. sed si potuisset, tunc secus: vt. j. eod. prox. §. Alij dicunt

quod dicitur in eo. titu. C. de dona. ante nup. l. si à sponso.

m Res. i. species data.

n Priori. vbi diximus eam non reuocari: vt. s. prox. respon.

o Eas personas. s. inter sponsum & spōsam.

p Soluatur. nam statim fuit res facta accipientis: vt & s. §. item.

S cum filiusfamilias.]

S C A S V S. Si filiusfamilias promisit animo donandi Titio. x. iussu patris: valet promissio perinde ac si fideiussores dedisset. quæ verba expone vt in glo. Si autem pater volens donare Titio, iubeat filium suum promittere Titio. x. ex causa donat. dicitur quōd tenetur filius si ipse debeat tantum patri quantum pro eo promisit: aliàs non. quod expone vt in gloss. [C V M V E R O.] Volebam Titio donare. x. & tu mihi. x. mandato meo promissisti Titio pro me. dicitur quōd donatio vtraque est perfecta, scilicet mea & tua. sed si tu credēs te debere mihi. x. cum non debeas, promissisti ea p me Titio cui donare volebā: dicitur quod tu habes exceptionem cōtra Titium petentem, & etiā conditionē sine causa: vt ab ista promissione libereris. Item credo me tibi debere. x. cum non debeam, & promisi ea cuidam quæ credebam creditorem tuum, pro te, cum non esset. habeo excep. si petat: & conditionem sine causa, vt liberet me à promissione. [S I P E C V N I A M.] Donasti mihi decē eo pacto vt tunc hæc pecunia fieret mea, cum Seius cōsul fieret. dicitur quōd si Seius efficitur cōsul quādoquē, siue te viuo, siue post: pecunia prædicta mea fiet. secus autem erit si cū tu volēs donare mihi. x. mihi ea per quendā mandabas. & antequā daret decessisti. nam reuocatur donatio. [T I T I O.] Titio. x. donauī, vt inde emeret sibi Stichum. antequam eum emat, decessit Stichus. an repetam pecuniam, quæritur. Certē si hæc causa siue conditio si autem & aliàs habebam voluntatem donandi, sed citius dedi, quia videbam quōd volebat emere Stichum: in hoc casu non repetam: quia fuit impulsua. h. d. hæc. l. & seq. Franc. Accur.

g] imò filij tarum. Cōt.

dicunt hoc etiam casu valere. & quod dicit interesse, exponunt quoad hoc ut quis donet: & in expresso casu pater, in subauditō A filius donet. pro quibus est infra. e. l. in ædibus. §. pe.

a *Perfecta est.* nā breui manu tu videris mihi donasse, & ego Titio: vel longa manu: ut supra de dona. inter vir. & vxor. l. iij. §. fi. & de iure do. licet. §. quotiens. & §. si cer. petra. l. singularia.

b *Existimabam.* cum nō debebam.

c *Iussu tuo.* & sic fuit delegatus à te donante donatario, scilicet creditori putatio. secus si esset tuus creditor. §. de noua. l. si quis delegauerit. & l. si nō debitorem. & l. doli. & l. si Titius. & de excep. doli. l. pure. §. si eum. & l. Iul. & §. de condic. cau. da. l. si donaturus. §. j. & l. qui se. & de iur. do. cum in fundo. §. fi. & infra de re iudi. l. Nescennius. in princ. ar. C. de iure delibe. l. fin. §. sed si legatarij. in fin. §.

d *Incerti.* i. cōditione sine causa: quæ dicitur incerti: quia ad incertū cōpetit. f. ad factum: quod si nō fiat, fit cōdemnatio ad interesse: ut. §. de condic. sine cau. l. j. & l. pe. & §. de verb. obli. l. vbi autē. §. qui id. & de re iudi. l. si quis ab alio. in fi. & facit. §. l. proxi. & C. de cōdic. indebi. l. cum & soluta. Accur.

e *Putabas.* cum non esset. Azo.

f *Existimabam.* cum vere non debebam.

g *Incerti.* i. sine causa: ut. §. proxi. §. & concordantię ibi positæ, & hic possunt poni. Accur.

h *Vlla stipulatione.* reddendi.

i *Conditione.* expressa.

k *Mortuo.* scilicet donatore. Accursius.

l *Mea fiet.* potest ergo dominium sub conditione transferri, sicut & possessio: ut hic, & infra de acqui. poss. l. qui absentis. §. si quis. licet sit arg. contra. §. de solu. l. si sub conditione. sed dic vt ibi. Facit ad hoc responsum infra rem. ra. habe. l. pe. & §. de manu. vin. l. si pater j. respon. Sed arg. contra. supra si cer. pe. l. eius qui. §. quas vero. Sed videtur non fieri mea, nisi heres de nouo velit, ut. §. de iur. do. l. si ego. §. si res. cum speciale sit in dote: ut ibi dicitur. Sed sol. vt ibi.

m *Pecuniam dedit.* simplici procuratori. secus si in eum transfuisset dominium: ut in contrario: ut infra eo. l. hoc iure. §. si quis dedit. Item & si donatoris fuerit procurator. secus si donatarij: vel etiam si donatoris, sed donatarius habuit ratum ante mortem donatoris: ut supra de dona. inter vi. & vxor. l. sed interim. §. idem Marcellus. & §. si vxor. & l. si sponsus. in princ. & supra de neg. gest. l. si ego. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. quod quādoque datio & donatio est simplex: & tunc sufficit conditionem existere post mortem donatoris: ut hic. quandoque non est donatio simplex, sed donatio ob causam: & tunc loquitur. l. si ego. §. si res supra de iure do. cum enim tunc sit contractus innominatus: sicut pœnitētia reuocatur, ita morte: fallit fauore dotis: ut hic patet.

n *Perferret.* scilicet nuncius.

Cum verò ego Titio pecuniā donaturus, te, qui mihi tantundem donare volebas, iussero Titio promittere: inter omnes personas donatio perfecta est. **a**

Exceptio quæ obstat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucratiua: & etiam ei cui ex causa onerosa, putatiua tamen, & non vera. Paul. de Cast.

Aliud iuris erit, si pecuniam quā me tibi debere existimabā, **b** iussu tuo **c** sponderim ei cui donare volebas. exceptione enim doli mali tueri me potero: & præterea incerti **d** conditione stipulatorem compellam, ut mihi acceptum faciat **e** stipulationem. **e**

Item si ei quem creditorem tuū putabas, **c** iussu tuo pecuniā quā me tibi debere existimabam, **f** promisero, petētem doli mali exceptione summouebo: & amplius incerti **g** agendo cum stipulatore, consequar, ut mihi acceptū faciat stipulationem.

Donatio simplex conditionalis, valet conditione existente post mortem donatoris. Bartolus.

Si pecuniam mihi Titius dederit absque vlla stipulatione, **h** ea tamen conditione, **i** ut tunc demum mea fieret, cum Seius consul factus esset: siue furente **e** eo, siue mortuo **k** Seius consulatū adeptus fuerit, mea fiet. **j**

Mandatum de soluēdo ex causa donationis, morte mandantis finitur. Bartolus.

Sed si quis donaturus mihi pecuniam, dederit **m** alicui ut ad me perferret, **n** & antē mortu^o erit, **o** quā ad me perferat: nō fieri pecuniam dominij **p** mei constat. **q**

Defectus causę finalis parat donatori conditionem ob causam.

o *erit.* scilicet donator.

p *Dominij.* quamuis mihi dictam pecuniam postea tradat.

q *Constat.* hoc etiam casu loquitur. §. si cer. pe. l. eius. §. quasi vero. & est ratio. quia ius dandi non habuit procurator, cum mandatum morte finitum est: ut hic, & §. de leg. j. l. cum pater. §. Maruio. Sed cōtra. C. de dona. illam. Solue plene vt dixi. C. de act. & ob. si quidem. Si autem nō esset reuocatum mādātum, vt quia viueret donator: qui accepit, tenetur donatario actione neg. gest. vt supra de nego. gest. l. si pupilli. §. j. Item furti: vt. C. de fur. si is. Itē videtur non finiri morte: vt. §. de acqui. poss. l. fundi. circa fi. Sol. refert an mandatum consistat circa id quod mandato necesse habet facere, **a** & nō finitur morte, vt ibi: alia sic: vt hic, & supra si cer. petra. l. eius. §. quas vero. & de do. inter vi. & vxor. sed interim. §. idem Marcellus. vel in l. fundi. fuit interpositus ab vtraq; parte: hic à mandante tantum.

secus in defectu causę impulsuæ. Bartolus.

Titio decē donauit ea cōditione, vt inde Stichū sibi emeret. quēro, cū homo antequā emeretur mortuus sit, an aliqua actione decē recipiā. Respondit, Facti **r** magis quā iuris quęstio est. nam si decē Titio in hoc dedi vt Stichū emeret, aliter nō daturus: mortuo Sticho cōditione **r** repetā. Si verò aliā quoque donatur^o Titio decē, quia interrim Stichū emere proposuerat, dixerim in hoc me dare, vt Stichū emeret: causa magis donationis, **r** quā cōditio dādæ pecuniæ existimari debet, & mortuo Sticho pecunia apud Titium remanebit.

III. VLP IANVS libro septuagesimo sexto ad Edictum.

ET generaliter **u** hoc in donationibus definiēdum est, multum interesse, causa donandi fuit, an conditio. **x** si causa **y** fuit, cessare repetitionem. si conditio, repetitioni locum fore.

IIII. PAVLVS libro septimo decimo ad Sabinum.

ETiam per interpositam personam **z** donatio consummari **a** potest.

Si repetitur in instrumēto quod Titius motus affectione quā habebat ad Sciū, quia erat suus cōsanguineus, vel amicus, vel propter eius benemerita, donauit sibi centū, ista est donatio simplex: & ideo requiritur insinuatio, si est ultra quingentos aureos. Pau. de Cast.

V. VLP IANVS libro trigensimo secundo ad Sabinum.

Affectionis gratia neque honestæ neque inhonestæ donationes sunt prohibitæ. honestę, erga bene merentes amicos **b** vel necessarios: **c** inhonestę, circa meretrices. **d**

D & §. de condit. & demonst. l. si Titio. j. respon. & §. sed cum ante nuptias. circa fi. l. vbi dicitur quod purum legatum est: vt. C. de iur. do. l. si mulier. Sed ar. contra. C. de dona. l. pen. §. si ibi, nulla eis licentia danda. sed illud est speciale. vel ibi expressum fuit in dona: vt non in aliam causam nisi in illam erogaret.

u **E**T generaliter. coniunge cum superiori. & potes hic dicere quæ ibi in §. fina. dixi.

x *Conditio.* scilicet finalis: & ita causa fuit finalis.

y *Causa.* scilicet impulsua.

z **E**Tiam per interpositam personam ex vtraque parte: vt per nuncium: & ita inter absentes: vt & C. eod. nec ambigi. & l. si aliquid. Accursius.

a *Consummari.* id est perfici, siue fieri.

b *Affectionis. Amicos.* dic quis sit amicus. §. de ver. signi. l. lata. §. amicos. & quod dicit, merentes: idem si nō mereantur: vel etiam si sint incogniti: vt. C. eo. l. in extraneos.

c *Necessarios.* id est consanguineos. sic. §. de iusti. & iur. l. fi. & ad hoc supra de tute. & ra. dist. l. sed nonnullos. Accursius.

d *Meretrices.* Hæc donatio valet ad exceptionem, non ad actio-

na. illam. Solue plene vt dixi. C. de act. & ob. si quidem. Si autem nō esset reuocatum mādātum, vt quia viueret donator: qui accepit, tenetur donatario actione neg. gest. vt supra de nego. gest. l. si pupilli. §. j. Item furti: vt. C. de fur. si is. Itē videtur non finiri morte: vt. §. de acqui. poss. l. fundi. circa fi. Sol. refert an mandatum consistat circa id quod mandato necesse habet facere, **a** & nō finitur morte, vt ibi: alia sic: vt hic, & supra si cer. petra. l. eius. §. quas vero. & de do. inter vi. & vxor. sed interim. §. idem Marcellus. vel in l. fundi. fuit interpositus ab vtraq; parte: hic à mandante tantum.

r *Facti.* id est voluntatis. M.

s *Conditio.* ob causam. §. de cōdic. ob cau. l. fi. & l. si donaturus. ij. respon. & de iure do. l. si ego. in princ. & C. de condic. ob cau. l. cū ancillam & l. datam. & de iure do. l. si mulier. & §. de manu. test. l. libertas. §. ij.

t *Causa me. do.* b. i. modus liberalitatis: & sic fuit impulsua, nō finalis causa. aliā haberet locū repetitio, sicut & pro condic. ob causam: vt. C. de condic. ob cau. l. si repetendi. & §. de cōdic. ob cau. l. dedi. §. si quis quasi statuliber. & infra tit. j. l. vbi. & §. de condic. inde. l. damus. & l. in summa. §. j. & ij. & iij. In dubio autem præsumam nō finalem, arg. §. de dona. inter vi. & vxor. sed si mors. §. fi.

& §. de condit. & demonst. l. si Titio. j. respon. & §. sed cum ante nuptias. circa fi. l. vbi dicitur quod purum legatum est: vt. C. de iur. do. l. si mulier. Sed ar. contra. C. de dona. l. pen. §. si ibi, nulla eis licentia danda. sed illud est speciale. vel ibi expressum fuit in dona: vt non in aliam causam nisi in illam erogaret.

u **E**T generaliter. coniunge cum superiori. & potes hic dicere quæ ibi in §. fina. dixi.

x *Conditio.* scilicet finalis: & ita causa fuit finalis.

y *Causa.* scilicet impulsua.

z **E**Tiam per interpositam personam ex vtraque parte: vt per nuncium: & ita inter absentes: vt & C. eod. nec ambigi. & l. si aliquid. Accursius.

a *Consummari.* id est perfici, siue fieri.

b *Affectionis. Amicos.* dic quis sit amicus. §. de ver. signi. l. lata. §. amicos. & quod dicit, merentes: idem si nō mereantur: vel etiam si sint incogniti: vt. C. eo. l. in extraneos.

c *Necessarios.* id est consanguineos. sic. §. de iusti. & iur. l. fi. & ad hoc supra de tute. & ra. dist. l. sed nonnullos. Accursius.

d *Meretrices.* Hæc donatio valet ad exceptionem, non ad actio-

a] Concor. rex. in. cap. gratū. & in. c. licet. extra de offi. dele. & in. c. fi. & ibi Card. in 3. oppo. de procu. & ibi gl. & in. ca. dicitur: de of. sic. dele. & c. fin. de fo. compe.

b] Hæc glo. dicit do. Ni. co. Bærij in additi. ad Dy. in reg. non decet. I addi. si. esse ad hoc sing. quod i dubio præsumitur causa esse impulsua, & non finalis.

† Pōponius sic in Bærij.

† acceptam fac.

a *que spectat ad reuocandam.*

* viuente.

aj istam glo. comuniter reprehendit do. in. l. 3. C. de edic. ob tur. cau.

nem: a vt hic, & s. de condic. ob tur. cau. l. idem. §. sed quod me- retri. & de condic. ob turpem cau. l. cum te. & l. mercalem. Item edcubinae potest donari: vt. j. e. l. donationes. in prin. nisi a milite, qui talibus donare non potest: vt. C. de dona. inter vi. & vxo. l. ij. Itē quod dicit hic, donationes affectionis causa non esse prohibi- tas, fallit in minore: vt s. mādati. l. si verō non remunerādi. §. si adoles- scens. Itē fallit hęc lex ppter matrimoniū: vt s. de dona. inter vi. & vxo. l. hęc oratio.

Vis saxum.] CASVS.

Q Titus pmisit mihi ex causa dona. eximere saxū ex fundo suo. dicitur q statim cū exemi, licet nondum portaue- rim, factus est meus. idē si alius eximit pro me, vt mercenarius meus. Secundo dicit, iure em- ptionis, siue conductio- nis eximere debebas sa- xum ex fundo meo. an- tequam eximas, pœni- teo. dicitur q possum. si autem iam eximeras, & sic factus est tuus: non possum amodo pœni- tere. & quod dixi in sa- xo, idem intelligas in ar- bore. Franc. Accur.

a. Donationis causa. vel alio titulo. M.

b. Exemptus est. hoc ipso mihi possessus. Ir.

c. Prohibendo. scilicet is qui permisit.

d. Euehere. i. exportare.

e. Mihi exemit. vt perin- de sit ac si ego exemis- sem. Azo. Vtroq; ergo casu meus factus est: vt hic, & infra proxi. ibi, si postea &c. & s. de præ- scrip. ver. l. promisiisti. §. quod si post.

f. A me. mutat perso- nam. Accur.

g. Conduxerat. l. prædiū, vt tamē suus esset lapis. si autē lapidem locatū intelligeres, non fieret dominiū conductoris: vt. s. loca. l. non solet. vel dic locatū opus fo- diendum, hoc acto, vt lapis esset suus.

h. Durat. & hoc casu teneor de dolo: vt supra de dolo. l. si cū. que signatur contra. in eo quodd ibi de dolo, hic in rem datur. sed certe hoc casu non datur in rem. & plene dic vt ibi. Item cōtra supra de Publiciana. l. si quis. Solu. vt ibi.

i. Postea. i. post emptionem. Accursius.

k. Voluntate. & etiam iniuriarum tenetur qui non patitur expor- tari: vt supra de act. emp. l. qui pendentem. Accursius.

l. Cafa. si sic fuit facta permissio. Accursius.

Filiusfamilias.] CASVS.

Filiusfamilias nō potest donare etiam si liberam peculij administra. habeat: nisi iusta ratione motus donet, vt matri, vel similibus coniunctis personis. Secundo dicit. pone, filiofamilias concessit pater liberam peculij administra. & permisit expresse vt possit donare. dicitur quod poterit donare. idem si tacite permittat: quod est eo ipso si pater est senator, & cō- cedit filio admini. peculij. Tertio dicit, sicut regulariter filiusfami- lias non potest donare simpliciter: ita nec causa mortis nisi con- sentiente patre. Quarto. si pater concedit filio vt donet: intelligi- tur de simplici dona. non de ea quæ fit causa mortis. Quinto dicit quodd hoc habet locum in pagani bonis. at illi filiofam. qui habent peculium castrense vel quasi, bene possunt donare simpliciter, & causa mortis, cum & possint de his testari. Franc. Accur.

Qui volente domino de fundo ipsius aliquid eximit, ex causa habili ad transferendum dominium, statim efficitur dominus: nec ex poenitentia domini reuocatur dominiū, vel asportare prohibetur, sed si poenitentia superueniat antequam eximat, non efficitur dominus postea eximēdo: nec aspor- tare potest. Pau. de Cast.

V I. I D E M libro quadragesimo se- cundo ad Sabinum.

Q Vis saxum mihi eximere de suo permisit donationis a causa, statim cum lapis exēptus b est, meus fit, neque prohibendo c me euehere, d efficit vt meus esse desinat: quia quodammodo tra- ditione meus factus est. Planē si mercenarius meus exemit, mihi c exemit. Sed si is qui a me f eme- rat, siue mercede conduxerat g vt paterer eum sibi iure eximere, si antequam eximat, me poenitue- rit: meus lapis durat. h si postea, i ipsius factum auocare nō possum. quasi traditio enim facta videtur, cum eximitur domini volunta- te. k Quod in saxo est: idem erit etiam si arbore cæsa l vel empra acciderit.

Filiusfamilias qui habet liberam peculij administrationem, non potest donare, nisi ex iusta causa, vel patris permissione, vel ex qua- litate personæ aliud præsumatur. Item causa mortis donare non po- test sine expressa patris concessio- ne, nisi in castrēsi vel quasi castrē- si. Bartolus.

V II. I D E M libro quadragesimo- quarto ad Sabinum.

Filiusfamilias donare non po- test neque si liberam peculij

m vt perdat. vt. s. de pac. l. contra iuris. §. si filius. & ad Mac. l. si fi- liusfamilias. & quæ res pig. ob. pos. l. j. §. j. & qui. mo. pig. vel hy- po. sol. l. sicut. §. an. pacisci. & s. de his quæ in frau. cre. l. si pater. & argu. infra de fur. l. si quis vxori. §. si seruus meus. & quod vi aut clam. l. iij. §. plane. & s. de pecu. l. qui peculij. & de procu. l. procu- rator cui generaliter.

administrationē habeat. Non e- nim ad hoc ei cōceditur libera pe- culij administratio, vt perdat. m

Quid ergo si iusta ratione n motus donet? nunquid possit dici locū esse donationi? Quod magis o probabitur. Itē videamus, si quis filiofamilias liberā peculij admi- nistrationem cōcesserit, vt nomi- natim adiiceret, sic se ei concede- re, vt donare quoque possit: an lo- cū habeat donatio. Et non dubito donare quoq; p eum posse. Non- nunquam q etiā ex persona r po- terit hoc colligi. f pone enim filiū esse senatoriæ t vel cuius alterius dignitatis: quare non dicas, videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademit, hoc quoq; u concessisse, dum liberam dat pe- culij administrationē? x Pari au- tē ratione qua donare filiusfami- lias prohibetur, y etiā mortis cau- sa donare prohibebitur. z Quāuis enim ex patris voluntate a mortis quoq; causa donare possit: b attamen vbi cessat volūtas, c inhibe- bitur hęc quoq; donatio. d Sed e- nim meminisse oportebit, si cui e donare quoq; permissum est: nisi

specialiter * etiā mortis causa do- nare fuerit permissum, non posse mortis causa donare. f Hęc om- nia locū habebūt in paganis. g Cæ- terū qui habent castrēse peculij, vel quasi castrēse: in ea conditione sunt, vt donare & mortis causa, & non mortis causa possint: cum te- stamenti factionem h habeant.

specialiter * etiā mortis causa do- nare fuerit permissum, non posse mortis causa donare. f Hęc om- nia locū habebūt in paganis. g Cæ- terū qui habent castrēse peculij, vel quasi castrēse: in ea conditione sunt, vt donare & mortis causa, & non mortis causa possint: cum te- stamenti factionem h habeant.

V III. P A V L V S libro quintodeci- mo ad Sabinum.

Q Væ† liberti i imposita li- bertatis causa præstant, ea

c voluntas. patris. d donatio. causa mortis. e si cui. l. filiofamilias. f donare. sic. j. tit. j. l. seia. in fi. Sed cōtra. j. de ver. si. l. alienatum. §. donationis. vbi continetur vtraq; donatio sub conditione. Sol. hic ab homine; ibi a lege simpliciter verbū donationis profertur: cum qua lege benignius proceditur: vt. s. de arbit. l. Celfus. Alij di- cunt ibi loqui de illis qui habent castrense vel quasi peculium: hic de aliis: quod nihil est. Accursius.

g In paganis. filiiisfamilias. h Cum testamēti factionē. i. quia. & accipe in passiuā & actiuā signi- ficatione: vt insti. qui. nō est permis. fa. testa. in prin. & j. ti. j. l. Mar- cellus. & C. de inoffi. testa. l. fi. & l. testamentum militis. s. de do. inter vi. & vxo. cū hic status. §. si miles. Sed quid aduentitio pecu- lio: Dixit P. q possit donari, cum patri nō paretur præiudicium in peculio quoad vsumfructū. sed lex expresse dicit q nō potest, nisi pater permittat: vt. C. de bo. quæ lib. l. fi. §. filij autem familias.

Q Væ statuliberi.] CASVS. Si seruus iustus est esse liber si det. x. ista. x. si dat, non dicitur donare simpliciter, sed dare ob cau- sam. Franc. Accursius.

i Quæ statuliberi. Quidam habent, quæ statuliberi imposita, &c. Alij

n Iusta ratione. vt matri vel similibus cōiunctis personis donare potest: vt. s. de tu. & ra. di. l. j. §. sed nonnullos. & s. de admi. tut. l. cum plures versi. in primis.

o Quod magis. f. quā contrarium.

p Donare quoq; nō solū administrare: vt intelli- gas de donatiōe iter vi- uos: vt. s. ea. l. §. pen. Ac.

q Nonnunquam. id est a- liquando.

r Ex persona. nō solum ex permissione.

f Hoc colligi. vt possit donare.

t Senatoris. cui concessa est peculij administra- tio libera. M.

u Hoc quoque. vt possit donare &c. & ad hoc. s.

de iudi. l. si lōgius. circa fin. & de iudic. l. sed & si suscepit. §. pen. & de leg. j. l. si seruū pluriū. §. si. arg. cōtra. s. ad Mace. l. j. §. fina. ADDIT. Dic secundum Dy. quodd ibi est odio feneratorum.

x Administrationē. q. d. non video contrarium.

y Prohibetur. inter vi- uos. Accursius.

z Prohibebitur. quia sim- pliciter prohibitus, de quolibet videtur pro- hibitus: vt. j. de verb. si- gnifi. l. alienatum. §. do- nationis.

a Volūate. expressa. Ac.

b Possit. vt & j. titu. j. l. tam is. §. filiusfamil. sed legare nō: quia is demū legat. qui testatur: vt. s. de le. j. l. iij. sed nō testa- tur etiā patre volēte fi- liusfamilias, ergo nō le- gat: vt insti. qui. non est permis. face. test. in pri. & d. l. tam is. §. j.

c Voluntas. patris.

d Donatio. causa mortis.

e Si cui. l. filiofamilias.

f Donare. sic. j. tit. j. l. seia. in fi. Sed cōtra. j. de ver. si. l. alienatum. §. donationis. vbi continetur vtraq; donatio sub conditione. Sol. hic ab homine; ibi a lege simpliciter verbū donationis profertur: cum qua lege benignius proceditur: vt. s. de arbit. l. Celfus. Alij di- cunt ibi loqui de illis qui habent castrense vel quasi peculium: hic de aliis: quod nihil est. Accursius.

g In paganis. filiiisfamilias.

h Cum testamēti factionē. i. quia. & accipe in passiuā & actiuā signi- ficatione: vt insti. qui. nō est permis. fa. testa. in prin. & j. ti. j. l. Mar- cellus. & C. de inoffi. testa. l. fi. & l. testamentum militis. s. de do. inter vi. & vxo. cū hic status. §. si miles. Sed quid aduentitio pecu- lio: Dixit P. q possit donari, cum patri nō paretur præiudicium in peculio quoad vsumfructū. sed lex expresse dicit q nō potest, nisi pater permittat: vt. C. de bo. quæ lib. l. fi. §. filij autem familias.

i Quæ statuliberi. Quidam habent, quæ statuliberi imposita, &c. Alij

† Martialis tamē, Extra fortunā est si quid dona- tur amicis. Quas dede- ris solas sem per habebis opes sed ci- uilis vita a- liud spectat.

* Iste text. non est ali- bi, secundū Bal. ad hoc quodvbi ex- presse conce- ditur alicui donare, non venit dona- tio causa mortis, nisi nominatim & in specie exprimat.

† quæ statuliberi.

Alij, quæ liberis statuliberi &c. & tunc dic, liberis testatoris. item si aliis sint iussi aliquid dare causa implendæ conditionis.

a Non donantur. proprie, sed ob causam: & hoc subiicit, res. l. libertas &c. & sic est ob causam datio: vt. s. eo. l. j. §. j. & ij. est tamē mortis causa capio: vt. j. tit. j. l. mortis causa, capitur. §. sine.

IN *adibus.*] **CASVS.**

Si cōcedo tibi gratis habita. domus meæ: tibi videor donare mercedē: & sic donatio valet etiam sine tradi. rei. sic & aliās cum pacifcor animo donādi ne petā à debitore meo vsq; ad annum. [EX REBUS vs.] Pone casum vt in gloss. Ac. [QVOD FILIVS FAMILIAS.] Filius familias iussu patris donat. pater videtur donare: & tenet donatio, perinde ac si mea volūrate rem meā tuo nomine dones. [DONARI.] Res sacra non potest donari, quia non fit, id est nō potest fieri eius cui donatur. Fran. Accur.

b Donatio videtur. vsus vel mercedis: res autem dicitur cōmodari: vt. s. commo. l. j. §. j. in fi. vel precario concedi: vt. s. de præscript. verb. l. si gratuitam. in prin. quæ sunt contra. vel in. l. cōmodati. de seruitute habitandi dicit: aliās nihil ibi adderet Iulia. præcedentibus.

c Capere videtur. causa donationis. & facit ad hoc vt sciamus an sit facienda insinuatio, vel non. & facit. j. eo. l. à quibus.

d Corporis. i. corporalis rei. Accur.

e Donatio. vt superiori respō. & statim probat per aliud exemplum.

f Ex rebus. dic casum duobus modis. Primo, q̄ si tradidi ex causa donationis fundū sine insinuatione, ex quo postea per plures annos percepisti fructus, ita q̄ excedat legitimam summā: nō cōputantur vt vitiēt donationē. sic C. e. l. sancimus. §. fi. & ar. C. de vsur. l. si ea lege possessionē. Secundo, secundū Ir. & M. si p̄missi ex causa donationis fundū, & fui in mora tradēdi: non tenebor ad fructus, siue agatur ex stipulatione vt olim, siue hodie cōdi. ex. l. qua agitur etiā nudo pacto: vt C. e. si quis argentum. §. pe. & est ratio: quia stricti iuris sunt. vnde nisi petam quod est vel fuit meū, non veniūt fructus ante lit. cōtest. sed post sic: vt & s. de vsu. l. videam. §. si actionē. & s. si cer. pe. cum fundus. & his duobus modis intellige. j. e. l. cū de donatione. Sed H. dicit hic q̄ cū hodie pactum donationis sit contractus nominatus: vt no. s. de pac. iur. §. circa prin. q̄ sit bonæ fidei cōdictio ex lege hoc casu: & veniūt fructus tam percepti ante lit. cōte. q̄ post: quod non placet. sed secundum positionem secundam est cōtra. j. de re iudi. l. Nefennius. §. j. sed & ibi erat lis cōte. vel tradiderat donator: sed cū res ad eum rediisset, conueniebatur rei vindi. vnde veniūt fructus: vt ibi dicitur.

g Fundum. vt superiori casu.

h Perceptionem. præsentem puta messē vel vindemiam. idem tamen & si dixit messē, vel vnam decem ann. Accur.

i In computationem. ita vt si excedat legitimā summam, non valeat quo ad superfluum: nisi scriptura interueniat. In. & erat summa olim ducentorum, hodie quingentorum solidorum: vt C. eod. l. si quis pro redemptione. §. fin. Accur.

k Voluntate. id est mandante vel ratum habente. nam differt

non donantur. **a** res enim pro his intercessit.

Qui donat habitationem: videtur donare mercedem. Bar.

IX. POMPONIVS libro trigentesimo tertio ad Sabinum.

IN *adibus* alienis habitare gratis, donatio videtur. **b** id enim ipsum capere videtur **c** qui habitat, quod mercedem pro habitatione non soluit. Potest enim & citra corporis **d** donationem valere donatio: **e** veluti si donationis causa cum debitore meo pacifcor ne ante certum tempus ab eo petam.

Cum donatur fundus: quantum ad effectum insinuationis inspicitur æstimatio fundi, nō fructuum qui postea recipiuntur: sed si donantur fructus, fit æstimatio ipsorum fructuum. Paulus.

Ex rebus **f** donatis fructus perceptus, in rationē donationis nō cōputatur. Si verò nō fundū, **g** sed fructus perceptionem **h** tibi dones: fructus percepti venient in computationem **i** donationis.

Si filius donat nomine patris: ipse pater videtur donare. Bar.

Quod filius familias patris iussu aut voluntate **k** donauit, perinde est ac si pater ipse donauerit: **l** aut si mea voluntate rem meam, tu nomine tuo **m** Titio dones.

Donatio nō dicitur, nisi cū trāsfertur dominiū actu, vel habitu. P.

Donari nō potest, nisi id quod eius fit cui donatur.

Res donata non quæritur absenti

iussu à mandato: vt. s. quod iussu. l. j.

l Donauerit. qui enim per alium &c. vt & s. de adm. tu. l. ita autem. §. gessisse. Sed videtur contra. s. eo. l. ij. ij. respon. vbi dicit inueniundo non valere. Sol. vt ibi.

m *Nomine tuo*. hic tamen duæ donationes sunt: superiori casu vna: vt. s. eo. l. ij. §. cum vero. Accur.

ti per seipsum: sed per seruum suū, si tradens hoc agat. Bar.

X. PAVLVS libro quintodecimo ad Sabinum.

Absenti siue mittas **o** qui ferat, siue quod ipse habeat, sibi habere eum iubeas: donari recte potest. **q** Sed si nescit rem quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi nō acceperit: donatæ rei dominus non fit, etiam si per seruū **r** eius cui donabatur, missa fuerit: nisi ea mente seruo eius data fuerit, vt statim eius fiat. **r**

In æstimatione donationis, fructus non computantur. Bar.

XI. GAIVS libro tertio de legatis ad Edictum Prætoris urbani.

Cum de modo **f** donationis quæritur: neq; partim nomine, neque fructuum, neque pensionū, neque mercedum vlla donatio facta esse videtur.

Donator tenetur in quantum facere potest deducto ære alieno. Bartolus.

XII. VLPPIANVS libro tertio Disputationum.

Qui ex donatione se obligauit: ex rescripto diui Pij in quantum facere potest conuenitur. **c** sed enim id quod creditoribus debetur, erit detrahendum: **u** hæc verò de quibus ex eadem causa **x** quis obstrictus est, nō debet **y** detrahere.

Rei donatæ nobis dominiū quæritur per seruū, & per procuratorem nostrū, si tradens hoc agat, licet recipiens machinetur. Bar.

XIII. IDEM libro septimo Disputationum.

nisi hoc animo dederim seruo eius, vt statim fieret sua. Frā. Acc.

o Absenti siue mittas. subaudi aliquem.

p Recte potest. vt & s. e. l. etiā. p. & C. e. l. nec ambigi. & l. si aliquid.

q Per seruum. quod magis videbatur. & facit supra de condic. ob cau. l. si procuratori.

r Fiat. quo casu domino statim quæritur: vt & j. l. qui mihi donatum. Accur.

Cum de donatione.] **CASVS.** Cūm quæritur an donatio sit facta ultra modum, an non: non inspicitur si ancilla donata pariat, vel fructus rei donatæ, vel mercedes: vt per hoc videatur maioris quantitatis. Fran. Accur.

f Cum de modo. hanc expone vt paulo ante not. in. l. in *adibus*. §. ex rebus. & facit. j. e. l. eum qui.

q Vi ex donatione.] **CASVS.** Donator qui ex dona. cōuenit, debet cōdēnari in quātū facere potest deducto quod creditoribus debet: nō autem deducet quod debet aliis ex simili causa.

r Conuenitur. vt & j. de reg. iur. l. diuus. & s. de iure do. l. si extra.

u Detrahendum. vt & j. de re iudi. inter eos. in princ. & s. soluto matrimonio. l. maritus facere.

x Causa. large accipe hic ex eadē causa. vere enim est alia propter rem, & propter personam. sic. s. de inofficio. testa. l. circa. aliter ponitur. s. de excep. rei iudi. l. cum quæritur.

y Debetur. l. occupatis est melior cōdi. **b**. vt. j. de re iud. l. inter eos.

superiori casu vna: vt. s. eo. l. ij. §. cum vero. Accur.

n Non potest. directo, sed per obliquū sic: vt insti. qui. mo. tol. ob. in prin. & j. de sol. l. si debitor tu. Er dic casum huius. §. tribus modis. Primo, vt ea res quæ non fit, i. non potest fieri in bonis donatarij, nō potest fit donari: vt sacra vel religiosa: sicut nec in stipulationē deduci: vt insti. de inuti. stip. circa pri. Secūdo fit &c. quo ad opinionē saltē & affectionē tradētis: vt. s. de Publ. l. quæcūque. §. j. in fi. §. & s. de cōtra. emp. l. pe. §. fi. & erit locus titu. pro dona. Tertio, secundū literā vt alienę res nō possint donari. sed secundū hoc nō habet locū **a** titu. p. dona. Sed rñ. dupliciter dicitur donatio: stricte & large. Strictē, vt datio doni: vt. j. ti. j. fenat. §. j. & secundū hoc aliena res non poterit donari: vt hic, & insti. de act. §. sic itaq; Secūdo large: vt etiā aliena res possit donari: & habet locum tit. p. dona. sed an de euietione agatur euietia re donata, dices. j. c. Aristot. §. fi. Accur.

o Absenti possū donare: puta per nuntiū. Itē si re meā quæ est apud eū, donē ei: nō tñ efficitur sua, si nolit eā accipere à nūtio quem mittebā, aut ignoret re illā sibi donatā, etiā si p seruū suū ei mittebam:

q Recte potest. vt & s. e. l. etiā. p. & C. e. l. nec ambigi. & l. si aliquid.

r Fiat. quo casu domino statim quæritur: vt & j. l. qui mihi donatum. Accur.

Cum de donatione.] **CASVS.** Cūm quæritur an donatio sit facta ultra modum, an non: non inspicitur si ancilla donata pariat, vel fructus rei donatæ, vel mercedes: vt per hoc videatur maioris quantitatis. Fran. Accur.

f Cum de modo. hanc expone vt paulo ante not. in. l. in *adibus*. §. ex rebus. & facit. j. e. l. eum qui.

q Vi ex donatione.] **CASVS.** Donator qui ex dona. cōuenit, debet cōdēnari in quātū facere potest deducto quod creditoribus debet: nō autem deducet quod debet aliis ex simili causa.

r Conuenitur. vt & j. de reg. iur. l. diuus. & s. de iure do. l. si extra.

u Detrahendum. vt & j. de re iudi. inter eos. in princ. & s. soluto matrimonio. l. maritus facere.

x Causa. large accipe hic ex eadē causa. vere enim est alia propter rem, & propter personam. sic. s. de inofficio. testa. l. circa. aliter ponitur. s. de excep. rei iudi. l. cum quæritur.

y Debetur. l. occupatis est melior cōdi. **b**. vt. j. de re iud. l. inter eos.

a] Alex. hic in apostil. ad Barto. istam gl. dicit fin. ad hoc quod donatio rei alienę non requirit insinuationem: sed aduertatis quia gl. hoc nō dicit, vt dicitur hic in nouis interpreta. Bolo.

b] Cōcor. tex. in de. r. §. abbates. & ibi Card. post gloss. de excel. præla. & in. cap. olim. r. extra de restit. spo.

Harmenop. li. 3. tit. 1. th. 9

Casum ponit.

Casum ponit.

a] Alex. hic in apostil. ad Barto. istam gl. dicit fin. ad hoc quod donatio rei alienę non requirit insinuationem: sed aduertatis quia gl. hoc nō dicit, vt dicitur hic in nouis interpreta. Bolo.

b] Cōcor. tex. in de. r. §. abbates. & ibi Card. post gloss. de excel. præla. & in. cap. olim. r. extra de restit. spo.

Vi mihi. CASVS. Volebas mihi .x. donare: dedisti ea seruo communi meo & Titij, hoc animo vt statim fieret mea: seruus autem habuit animum adquirendi Titio tantum, vel vtrique. i. mihi & Titio. Dicitur quod non nocet opinio serui quin mihi totum adquiratur. Secundo dicit: quod dixi in seruo, idē in procuratore meo. Fran. Accur.

a Donatum volebat. id est donare.

b Rem tradidit. vt statim res mea fieret: vt. s. e. l. absenti. in fi. aliās secus: vt. j. eo. l. si tibi dederim rem.

Fl. agere.

c Socio. tantum, & nō mihi. M.

d Ageretur. id est quid iuris esset.

e Meo. tantum.

f Acquiri. preualeret em donatoris voluntas.

g Mihi. s. domino.

h Ille. s. procurator.

i Adquiri. imō non statim: vt. j. de fur. falsus. §. j. Sed ibi erat falsus procurator, hic verus. Itē contra. j. de solu. l. cū quis. §. j. sed ibi reuocatum erat mādātū. Itē cōtra. s. de neg. gest. l. si ego. Sol. secundum quosdā ibi loquitur in procuratore debitoris: argu. s. de dona. inter vir. & vxor. l. si sponsus. in princ. sed nō placet: quia ibi dicitur creditorem inuito debitorē posse habere ratū. Alij dicunt ibi loqui in generali procuratore: hic in speciali. tu dic in gestore loqui. & sic dicitur procurator. i. pcurās negotia creditoris. sic ponitur. s. de procu. l. Plautius. vel erat procurator ad alia: non ad illā pecuniam accipiendam. Item contra. j. de acquiren. re. do. l. res ex mandato. & C. de his qui à non dō. manu. l. ij. quibus dicitur non statim fieri domini. Solu. secundum Azō. ibi in generali procuratore: hic in speciali. nam plerūque plus operatur speciale mādātū: vt. s. de procu. l. Pomponius. Sed certe tantum operatur regulariter generale mādātum quo ad omnia, quantum speciale quo ad speciē: vt. s. de admi. tu. l. si duo. Tu dic ergo, aut vterque gessit tradens & accipiens: seruus. s. vel procurator meus, vt mihi quærat: aut alter tantū: aut neuter. Primo & secūdo casu mihi quæritur statim: vt hic, & j. de acqui. re. do. l. per seruum. §. fi. & l. si procuratorem. & C. si quis alteri vel sibi. l. fi. Tertio. s. quando neuter: non statim, nisi quando mihi domino tradetur: vt in contrariis, & j. de acqui. pos. l. j. §. hęc quæ de seruis. & C. e. l. per procuratorem. quæ sunt eodē modo contrariæ. & hoc siue ex donatione, siue ex alio cōtractu fiat traditio seruo meo vel procuratori.

k Expēzæ culturæ factæ causa donationis, non repetuntur. Bar.

Vi mihi donatum volebat, seruo communi meo & Titij rem tradidit: b seruus vel sic accepit, quasi socio c adquisiturus: vel sic, quasi mihi & socio. quærebatur quid ageretur. d * Et placet, quamuis seruus hac mente accepit, vt socio meo, e vel mihi & socio adquirat: mihi tamen adquiri. f Nam & si procuratori meo hoc animo rem tradiderit, vt mihi g adquirat, ille h quasi sibi adquisiturus accepit: nihil agit in sua persona, sed mihi adquiri. i

Expēzæ culturæ factæ causa donationis, non repetuntur. Bar.

XIII. IULIANVS libro septimo decimo Digestorum.

Vi alienum fundum donationis k causa excolit, nullā retentionem propter impensas l faciet: quia domini m res ab eo iniectas continuō efficit.

Reus potest donare post crimē contractum, & ante sententiam condemnatoriam: post non. Bar. tolus.

Qui animo donandi colit fundum meum: non habet retentionem propter impensas: cum eas donauerit. Fran. Accur.

l Donationis. veræ vel interpretatiuæ: puta cum malæ fidei possessor est qui excolit: vt institu. de re. diui. §. ex diuerso. & supra ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. si oliuam. & facit ad hoc C. de neg. gest. l. alimentaria. Accur.

m Impensas. necessarias.

n Domini. scilicet fundi. Accur.

o Post contractum. CASVS. Si fecisti delictum, & postea donasti de bonis tuis alicui: valet donatio. sed postquam esses condemnatus: donare non posses. Fran. Accur.

p Crimen. nisi sit læsæ maiestatis: vt. j. eod. l. donationes. §. perfectæ. & C. ad. l. iul. maie. l. pe. & fi. & de bo. pscr. l. si quis posthac.

q Valer. nā & soluere, & solui ei potest: vt & j. de sol. reo. & l. se.

r Secuta sit. scilicet crimen antequam fieret donatio: quia tunc non valet: vt hīc dicitur. & distingue inter donationem inter viuos, & inter coniuges, & causa mortis: vt plene not. C. de do. inter vi. & vxor. l. res. & fa. j. tit. j. l. si aliquis. in fi. Accur.

s Ex hac. CASVS. Testator in testamento dixit. sciant heredes mei me vestem vniuersam ac res cæteras quascunque in

die mortis meæ mecum habuero, libertis meis donasse. dicitur quod per hæc verba videtur donare libertis. Fran. Accur.

q Ex hac scriptura. scilicet quæ sequitur.

r Pertinere. nam per talem scripturā videtur donare causa mortis: vt plus videatur dictū. & minus scriptum: vt. s. de here. instit. l. j. §. pe. & §. fi. & Co. de testa. l. errore. & supra de leg. ij. vnū ex famil. §. fin. & sic valet vt donatio causa mortis, vel legatum. sic & C. eo. l. si donatio. & Cod. de fal. cau. ad. leg. l. j. vel quia cōfiteretur ex certa causa se debere. præiudicat enim talis confessio: vt s. de procur. l. cū de indebito. §. fi. & C. de nō nu. pecu. l. generaliter. & s. de pos. l. Publia. §. fin. & sic valet donatio inter viuos. Sed contra videtur. s. de heredi. instit. ex facto etiam agitatum. prout est ibi in litera, quem instituerā. Solu. hic de benignitate, ibi de rigore. Vel aliud est in institutione heredis, vbi maior solennitas exigitur, quam in donatione. Alij habent ibi, quem non instituerat: secūdu quos non est contra. Item est huic. l. contra. s. de leg. ij. l. Titia. circa princip. Solu. hic testator vsus est verbo præteriti temporis: ibi futuri. s. legauero. pro qua solutio

XV. MARCIANVS libro tertio Institutionum.

Post contractum capitale crimen n donationes factæ non valent o ex cōstitutione diuorum Seueri & Antonini: * (nisi) condemnatio secuta sit. P †

Verba enunciativa in vltimis voluntatibus dispositionem inducunt. Bar.

XVI. VLPIANVS libro secundo Responsorum.

Ex hac scriptura, q sciant heredes mei me vestem vniuersam, ac res cæteras quascunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis viuum donasse: dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere. r

Donatio potest fieri liberando debitorem. Bar.

XVII. IDEM libro quinquagesimo octauo ad Edictum.

Si in stipulatum, iudicatum c nouationis causa deductum sit, & stipulatio donationis causa accepto lata: dicendum est locum liberationem t habere.

Contractus innominatus qua-

ne est. s. de here. inst. qui volebat. & de testa. mili. l. testamēto militis. in vtraque enim verbum est præteriti temporis. at vbi est verbum futuri tēporis, obrinet vim conditionis: vt. s. de lega. j. l. vj. & de condic. indebi. qui promisit. Vel dic secundo, hic de benignitate: ibi de rigore iuris. Vel ibi non fuit expressa species vel quantitas, hic sic. & est argu. l. j. rem ra. ha. l. ne satisfatio. & C. de arbi. l. ne in arbitris. Item contra. s. de condit. & demon. cum tale. §. fi. sed ibi demonstrando dixit, ex centum quæ tibi legauī, da illi decē. & magis animo deminuedi. hīc volēdo dare dixit. Item contra. s. de lega. ij. Titia. §. Gaius. Solu. non debentur illata in prætorium vxoris ipsi vxori: quia adhuc erant penes testatorem, & ciuilitate & naturaliter possidebat. præterea non expressit certam speciem vel quantitatem. Item mēs testatoris erat ibi exonerare vxorem de illis rebus de quibus heredes eam suspectam habebant: vnde ad ea tantum se retulisse videtur. Itē arg. contra. C. de testa. l. verba. sed ibi est casus econtrario: quia dixit se non donasse. Item arg. contra huic. l. j. eo. l. nuda. Accur.

Si in stipulatum. CASVS. Si quod debebas ex causa iudicati, promissisti mihi per stipu. animo nouādi factam: & postea accepto fero tibi stipulationē animo nouādi factam, fuisse factam d animo donandi: dicitur quod liberatus es. Fran. Accur.

f Iudicatum. id est quod debetur ex causa iudicati. Accur.

g Liberationem. & per liberationem donationem. Sed quid si non animo nouandi stipulor iudicatum: & accepto fero stipulationē? Respon. remanet actio ex sententia: vt arg. j. de re iudi. l. iij. §. si ex conuentione. & s. de pact. l. postquam. & s. de iureiu. l. si actor deferat. Sed arg. contra. s. si quis cau. l. ij. in princ. & de pact. l. La-beo. & de iureiu. duobus. §. exceptio.

h Risto. CASVS. Si dono tibi seruum non simpliciter, sed cum causa: dicitur quod non es mihi obligatus prout referatur ad donationem. vnde si dono tibi seruum vt post quinquennium manumittas: antē quinquennium est donatio: & nō possū agere contra te. secus autem esset si tibi donauī hoc pacto vt incontinētī manumittas. nam tunc statim possū agere, cum non dicatur donatio. hoc autem quod dixi in prima parte, est verum nisi ego retinuissem vsufru. Secundo dicit: pone quod donauī tibi seruum alienum hoc pacto vt eum manumittas post quinquennium. nunquid interim poteris vsucapere? dicitur quod sic, si donarem tibi causa mortis. [L A B E O.] Donauī tibi fundum alienum

* si cōdemnatio.

† Adde q imō post cōdemnationē intra decē dies, qui dau sunt ad appellādum per tex. sing. secūdu doc. ibi in. l. si quis filio. §. hi autē omnes. s. de in. iu. testa. & melius per gl. singu. secūdu Dy. ibi in. l. ex iud. ciorum. in ver. secuta. de accu. quā ad hoc dicit singu. Io. de Imo. in. c. 2. col. 8. extra de testa. refert & sequitur Feli. in rubri. de ap. col. 2. ver. ad secūda. Phil. Fran. in. c. nō solum. nu. 2. vbi illū tex. alle. ad hoc pro sing. & ibi notauī in apot. ad ipum in ver. intratēpora ad appellādū. de ap. l. vj. quē ante eū ad hoc allegauī pro sing. An. Corl. in sing. suis in ver. appellatio. inci. Idē operatur & te. igi plene in apot. ad Gui. de Cūg. in. l. ad dictos. nu. j. in ver. tempus quod datur ad appellandum. C. de epif. audiē. a] Hęc glō. cōmuniter reprobatur. Nā cum accep. ilatio solutio vim habeat, vt. j. de nouā. l. qui rem. §. finā. sicut enim per verā solutionem ambæ obligatio. nes tollūt vt. d. l. qui rē. §. fin. ita per acceptilatio nē: vt. l. non solum. §. r. de libe. le. secundum Io. de Imo.

alienum. in eo fecisti expensas. nunc euidetur est à te: an habeas regressum cōtra me, quæritur. Dicitur q̄ non, nisi sciēs alienum donauit. nam tunc teneor act. de dolo ad expensas quas fecisti. Fran. ^A

^a *Cum mixtum.* quia non est simplex donatio, sed cum causa: vt. ³. eodem. l. j. §. j. & ij.

^b *Non contrahi.* i. non obligo eum cui dono, in eo in quo est donatio, nisi secundum M. naturaliter. quod non placet, nisi intelligatur de illa naturali quæ ad antidora obligat: vt. ³. de peti. here. sed & si lege. §. consuluit.

^c *Denique.* ecce exemplum.

^d *Quia donatio.* s. ministerij quinquennalis. & idè antè quinquenniū nec pœnitere nec agere possum. & sic nō est cōtra. ³. mada. l. si quis alicui. §. j. & de condic. ob cau. l. iij. §. j. quia ibi nō fuit mixtū negotiū, sed simplex datio ob causam, non habēs animū liberalitatis. & idè pœnitere & agere ante tēpus possum. hīc verò aliquatenus est liberalitas: & idè cessat pœnitentia: vt & C. eo. l. siue emancipatus. vel refert cuius gratia tempus sit appositum: ar. ³. de leg. ij. l. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. l. eum qui. aliās, lauolenus. Acc.

^e *Tradidissim.* s. seruū. Accursius.

^f *Continuo.* i. statim.

^g *Obligationem.* sed quomodo agitur si non manumittatur, cum iam liber sit ex constitutione post moram: vt. C. si manci. ita fue. ali. vt manu. l. ij. & ³. de condic. ob cau. l. si pecuniam. §. j. & ³. qui sinè manu. ad liber. perue. l. Latinus. Econtra si non fuit in mora: agere non possum? Respon. non dicitur hīc quòd agatur, sed cōtractam esse obligationem quæ fuit per constitutionem sublata. & sic per momentum durauit hæc obligatio. vel dic quòd hīc fuit actum vt manumissio fieret per vindictam. & sic non succedit constitutio: vt. ³. de ver. obli. l. qui Romæ. §. Flavius Hermes. & sic potest intelligi. ³. si cer. pe. l. nō omnis. circa prin. & de condic. ob cau. dedi. iij. respon. & de ser. ex. l. seruus. & de præscript. verb. l. naturalis. §. at cum do. & secundū hoc expone superiore literam non posse agi ante quinquennium. s. vt fiat manumissio: & quòd hīc dicit esse obligationem: dic. s. vt fiat manumissio. Vel dic tertiò quòd hīc erat talis seruus qui non poterat ad libertatē peruenire: & idè non potest succedere constitutio, & tūc expone superiore literam non posse agi ante quinquennium & c. s. ad repetendum. & hīc esse obligationem, scilicet ad repetendum condic. ob causam.

^h *Vt aliquid.* puta si sibi retinuit vsum siue ministeriū quinquennale, vel voluit vt illo quinquennio esset in pœna. & ita hoc casu poterit agi ante quinquennium cum gratia dantis, non accipientis, sit positum.

ⁱ *Alienus.* id est non tradentis.

^k *Vsucapiatur.* ante quinquennium. quod olim anno, hodie triennio fit: vt instit. de vsucap. in princi.

^l *Quia.* quod videtur, quia & c. q. d. videtur vsucapi, quia titulus donationis adest, scilicet donatio.

^m *Interuenit.* idem vbi nil donationis interuenit, vt in superiori respon. quia animum habuerit transferendi dominium: vt dixi. ³. eo. l. in ædibus. §. fin.

ⁿ *Pomponius ait.* scilicet an vsucapi possit antequam donator cōualuerit. Azo. & quòd vsucapi potest, patet. ³. tit. j. l. qui alienam. & l. si alienam. in princi.

^o *Vsucapionem.* antequam conualescat.

^p *Sequitur.* pro donato. sic infra pro dona. l. prima. in fine. j. resp.

^q *Competere.* sed per retentionem seruabo sumptus: vt. ³. de fur. l. ff. Nouum.

tenus continet donationem: non potest ex pœnitentia reuocari.

XVIII. IDEM libro septuagesimo primo ad Edictum.

Aristo ait, cum mixtum ^a sit negotium cum donatione, obligationem non contrahi ^b eo casu quo donatio est. & ita & Pōponius eum existimare refert. Denique ^c refert Aristonem putare, si seruū tibi tradidero ad hoc, vt cum post quinquennium manumittas, non posse ante quinquennium agi: quia donatio ^d aliqua inesse videtur: aliter atque, inquit, si ob hoc tibi tradidissim, ^e vt cōtinuò ^f manumitteres. hīc etenim nec donationi locum esset & idè esse obligationem. ⁵ sed superiore casu, quid acti sit, inspiciendū Pōponius ait. potest enim quinquennium non ad hoc esse positum, vt aliquid ^h donetur.

Ex traditione etiam reuocabili transfertur vsucapiendi conditio, si tradens non erat dominus: sed eo casu quo fuisset dominus, fuisset translatus dominium. Pau. de Ca.

Idem Aristo ait, si donationis causa in hoc tradatur seruus, vt post quinquennium manumittatur,

qui iniuriæ. §. fina. & ³. de rei vindi. l. sumptus. etiam à donatore, si is fuit qui donationem potuit reuocare: vt infra de excep. doli. apud Celsum. §. si minor.

^r *Eum.* donantem.

^f *Si dolo fecit.* scienter donando rem alienam: vt & ³. de ver. obli. l. si id quod. sed videtur de dolo non posse agi: quia aut sciuit donatarius rem alienā: & tunc est quod sibi imputetur. aut ignorauit: & tūc quia potuit expensas conseruare: deneganda est de dolo. Respon. pone non potuit: quia nō possidebat: sed alio possidente res ei euicta est: vt & ³. de euic. l. euicta. §. j. vel quia tales sunt sumptus quos euincens non habet necesse reddere: vt quia laribus auitis careret: vt. ³. de rei vindi. l. in fundo. Vltimò si quæras, an donator de euic. teneatur: dic secundum

tur, sit autem alienus: ⁱ posse dubitari an vsucapiatur: ^k quia ^l aliquid donationis interuenit. ^m & hoc genus quæstionis in mortis causa donationibus versari Pomponius ait: ⁿ & magis putat, vt si ita donetur, vt post quinquennium manumittatur, posse dici vsucapionem ^o sequi. ^p

Donator nō tenetur de euictione: sed de dolo, si intercesserit.

Labeo ait, si quis mihi rem alienam donauerit, inque eā sumptus magnos fecero, & sic euincatur, nullam mihi actionem cōtra donatorem competere: ^q planè de dolo posse me aduersus eum ^r habere actionem, si dolo fecit. ^f

Donatio reipublicæ sine causa fieri non potest. Bart.

XIX. IDEM libro septuagesimo sexto ad Edictum.

Hoc iure vtimur, ^r vt in rebus publicis, ^t cum de donatione quæritur, illud solum spectetur, vtrum ob causam aliquam iustam reipublicæ promittat ^u quis, vel polliceatur, ^x an non: vt si ob honorem ^y aliquem promittat, teneatur. ^z sin minus, non. ^a

pautione: & tunc agi potest: vt hīc, & C. de iu. do. l. j. & ³. de ædil. edict. l. ad res. & ³. de verbo. oblig. l. vbi autem. §. fin.

Hoc iure. []] CASVS. Si promitto causa dona. alicui ciuitati. c. ita demum teneor, si ob causam iustā promisi, puta ob honorem. [LABEO AIT.] Cōuenisti mihi dare. x. si ero aduocatus tuus, vel procurator tuus, vel si satisfido pro te. dicitur quòd nullus istorum contractū est donatio: sed dicas q̄ est contractus inno-minatus. [NON POTEST.] Donatio facta inuito, non tenet. [SI QVIS DEDERIT.] Mutuauit tibi. x. vt redderes Seio, cui donare volebam prædicta. x. dicitur quòd si soluas Seio mortuo me, effecta est Seij pecunia, siue sciebas, siue ignorabas me mortuum. & tu ibi demum liberaris à me, vel ab heredibus meis, si ignorabas me mortuum dedisti, habes obligatos heredes meos act. mādati. si sciebas & soluisti, tibi imputes. [SI QVIS SERVO.] Seruus mutuū quod acceperat in serui. liber factus promisit. dicitur q̄ non est donatio, sed debiti promissio. idè in pupillo: si quod ipse mutuo acceperat auctore tutore, promisit: non est donatio. Vltimò dicit: donatio quæ fit cum causa, non est vera donatio. vnde si dono tibi. x. si iures te nomen meum laturum. i. exaltaturū: non dicitur pura donatio: sed ob causam. Franc. Accursius.

^t *Hoc iure vtimur.* construe: vt cū quæritur de donatione. s. facta in rebus publicis. i. in ipsas respub. aliquarum ciuitatum.

^u *Promittat.* per stipulationem. Accursius.

^x *Polliceatur.* nuda promissione: vt. ³. de polli. l. pactum.

^y *Ob honorem.* vel aliam iustā causam: vt prædixit. & ³. de polli. l. j. in prin. & est sic in authen. de san. epif. §. si quis autem episcoporum. & §. pro consuetudinibus. Sed nonne cadit in. l. Iul. de ambitu: vt. ³. ad. l. Iul. de ambi. l. j. in prin. quæ est contra? Respon. hic palàm: ibi clàm. arg. ³. de admi. tut. l. non existimo. & ³. de ri. nup. l. si. in fi. & ad hoc. ³. de offic. præ. l. Barbarius. vbi de hoc dixi. & de neg. gest. quæ vtiliter. in prin. & ³. de polli. l. j. & l. totiens. & l. ex pollicitatione. & l. si quis ob honorem. & de mu. & hono. l. existimationem. §. qui pro honore.

^z *Teneatur.* nō tñ est simplex donatio, sed ob causam: vt. ³. e. §. fi.

^a *Sin minus.* nō. nisi facere cœperit: vt infra de polli. l. j. §. item sine

con mndat Bart. sic. y. 9

a] Tu vide glof. in l. 2. & ibi Bal. C. de euict. & in l. si pro re. §. i. vbi per Bar. ff. e. tit. & in l. Iulianus. §. i. j. de verbo obliga.

† De exerceda liberalitate in rep. & quibus de causis, pulchre Cic lib. 2. offic.

causa. sed quare non potest fieri donatio sine causa in rem pub. cum possit fieri in priuatam: & satis est causa ipsa liberalitas? Respon. vt. C. de cadu. tol. l. j. in fin. & in authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio.

a Adfuero. puta aduocatus vel procurator pro te.

b Dedito. fideiubendo pro te. Accursius.

c Fueris. supple dabis mihi decem. predicta quidem non faciunt donationem: sed contractum innominatum do ut des, vel facio ut des: vt hic, & §. de præscrip. ver. l. naturalis. §. at cum do. & §. quod si faciã. & §. ca. l. §. fi. & §. e. l. Aristo. & facit. §. e. l. j. §. j. & ij. & §. tit. j. l. mortis causa capitur. §. sine donatione. alij sic ponunt, vt nec iure donationis nec alio iure valeat: vt si erã miles qui tanta tibi face-re debebam: quod non poteram: vt. C. locati. l. miles. & C. de condiçt. ob cau. l. si militem. vel clericus: vt in authenti. de san. epif. §. alium. vel procurator fisci: vt. C. ne fiscus vel respub. per totum: vel potentior ratione officij: vt. C. ne lice. po. l. j. & ij. & sic est secundum istos extra donationem, & extra aliam obligationem, s. huiusmodi pactum de quo dicitur in litera.

d Non potest liberalitas. id est donatio: sic dicta quia libere fit: vt. §. e. l. j. in princip. necessitate remota: vt. §. eo. l. donari. alij etiã hoc de priuilegio intelligunt: quod non placet: sed tunc loquitur. §. de reg. iur. l. inuito. vbi plene dices.

e Adquiri. dicitur, sed per obliquum sic: vt. §. de so. si debitor tuus. & §. de acqu. re. do. etiam.

& de ver. ob. seruus vetante domino. quæ sunt contra. & fa. C. de iur. delibe. l. nec emere. & §. de bo. pol. l. iij. §. inuito. & §. de regu. iur. inuitus. §. fina.

f Mortuum. scilicet donantem. Accursius.

g Dabat. Seio. nec tamen ex hoc pacto Seio acquiritur actio: quia alteri stipulari vel pacisci & c. vt. C. de contrahen. stipu. l. iij. quæ est contra.

h Fuit dantis. hæc est solutio contrarij: vt. §. e. l. ij. §. pe. & §. si cer. pet. l. eius qui. §. quas verò. in quibusdã tamen concordat lex illa.

i Liberatus. secus si sciuit, quia mandatum morte finitum fuit. Ir.

k Vt pecuniam tuam. non mihi debitam.

l Actionem. propter iustã ignorantiam: licet mandatum sit morte finitum. & fa. §. pro emp. l. qui fundum. §. seruus meus. & §. de leg. ij. l. cum pater. §. Mæuio. & insti. manda. §. recte. & §. seq. & §. manda. l. inter causas. §. j. & de sol. l. cum quis. §. j. & l. si seruus. Accursius.

m Si sciens. scilicet me mortuum, soluisti Titio.

n Non habebis. s. aliquam actionem contra heredes meos.

o Non erit donatio. Naturalis obligatio impedit donationem, vt hic, & §. eo. l. donari. nã dicit, nullo iure & c. sic ergo seruus naturaliter obligatur etiã in seruitute: vt hic, & insti. de fideiuf. §. j. & §. de condiçt. inde. l. si id quod. & de pec. l. nec seruus. & §. de neg. gest. eũ actum. & l. Proculus. & l. at qui natura. Idem in pupillo, vt naturaliter obligetur etiam sine tutore: licet non sit locupletior: vt hic subiicit, & §. de noua. l. j. & §. de so. in numerationibus. §. j. & §. de rescin. v. l. si id quod. §. j. & §. ad. l. Fal. si pupillus. & quãdo di. le. ce. l. cũ illud. §. fi. Sed contra. §. de act. & oblig. l. pupillus.

Obligatio naturalis donationem impedit.

Quod ob causam datur, non est donatio. Bart.

Labeo scribit, extra causam donationum esse talium officiorum mercedes, vtputa si tibi adfuero: a si satis pro te dedito: b si qualibet in re opera vel gratia mea vsus fueris. c

Causa interdum ponitur pro causato: nam liberalitas non est donatio, sed virtus animi. Pau.

Non potest liberalitas dolenti acquiri. c

Mandatum morte finitur: sed propter ignorantiam eius effectus durat quoad liberationem. & quoad actionem. Bart.

Si quis dederit pecuniam mutua Titio, reddendam Seio, cui donatum volebat: deinde Titius mortuo donatore Seio dedisse proponatur: erit consequens dicere, pecuniam Seij fieri: siue mortuum f sciuit, siue ignorauit is qui dabat, g quia pecunia fuit dantis. h sed si quidem ignorauit mortuum: erit liberatus i si sic mutua pecunia accepit soluendam Seio. Sin autem madauero tibi, vt pecunia k Titio des, cui donare volebam: & tu ignorans me mortuum, hoc feceris: c habebis aduersus heredes meos mandati actionem: l si sciens, m non habebis. n

Solutio naturalis debiti non est donatio. Bart.

Si quis seruo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam expromiserit: non erit donatio, o sed

ubi nec naturaliter dicit teneri: sed hic proximus pubertati, ibi proximus infantia: vel ibi cum tutore contraxit, hic cum alio: vnde tenetur naturaliter, licet non sit locupletior, nec iteruenerit tutor: vt dixi. p Idem & in pupillo. vt debitum videatur soluere. & sic. s. quia videtur soluere debitum: non queritur vtrum excedat legitimam summam,

vel non: quod in donatione queritur. nã semper tenebitur. q Sed & hæc non solum superiores.

Stipulatio ob causam, non est donatio. Bartolus.

Sed & hæc stipulationes quæ ob causam fiunt, non habent donationem. r Denique Pegasus putabat, si tibi centum spondero hac conditione, si iurasses te nomen meum laturum, s non esse donationem: quia ob rem t facta est, [&] res secuta est.

Promissio facta per errorem non preiudicat patrono in portione sibi debita: sed heredi bene preiudicat in Falcidia. Bart.

xx. MARCELLVS libro vicesimo secundo Digestorum.

Si patronus ex debita u parte heres instituitur, x & libertus fidei eius y commisit vt quid daret, z & hoc stipulanti fideicommissario promiserit: a non erit cogendus soluere: b ne pars ex legibus * verecundia c patronali debita minuatur. d De illo dubitari potest, qui quod per Falcidiam e retinere poterat, voluntate testatoris secutus spondit f se daturum. Sed magis est, vt non possit suæ confessioni obuiare. g quemadmodum enim si soluisset, fidem testatori suo adimpletisse videbatur, & nulla ei repetitio concessa fuerat: h ita & stipulatione præcedente, * contra fidem testatoris quam adgnouit, i venienti ei merito occurreretur. k

a Promiserit. patronus errans in iure, vel facto: vt ar. §. vt in poss. leg. l. j. in princ. & §. de fideiuf. l. si quis postquam. & §. ad Trebell. l. patronus. & l. si eius. §. fi. & l. ita. §. si patronus. & §. de inoffi. testa. l. mater. Sed argu. contra. §. si quid in frau. pa. l. si patronus. in prin. item. §. proximi. §. Sed hic magis est debitum patrono. habetur enim vt æs alienum: arg. §. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. si quis impubes. & §. ad. l. Fal. in ratione. §. quod vulgo. Sed huic. l. videtur contra. §. fami. erc. l. qui erat heres. §. si autem. Sed hic præcedebat aliud debitum. s. bonorum poss. debita patrono. Accur.

b Soluere. quia vt dixi, habetur vt æs alienum, quia promisit liberto viuente hic patronus. s. fideicom. vt. §. ad. l. Fal. quod de bonis. §. j. & de acquir. her. l. qui superstitis.

c Verecundia. id est reuerentiæ. Accursius.

d Minuatur. quod esset si deberet præstare hoc fideicommissum.

e Per Falcidiam. iure institutionis, non etiam iure naturæ. R. Acc.

f Spondit. sciens vel errans in iure: quia non certat de damno vitando: vt. §. proximi. respon. secus si in facto: vt. C. ad. l. Falci. l. error. Item post mortem testatoris, non antè: vt supra ad. l. Falci. l. quod de bonis. §. j.

g Obuiare. sic. C. de pact. l. pe. & de nõ nume. pecu. l. generaliter.

h Concessa fuerat. vt & C. ad. l. Falci. l. j. & l. fi. & de fideicommiss. l. j. & ij. & C. de testa. l. non dubium. §. illud. & supra de condiçt. inde. l. fideicommissum.

i Adgnouit. id est agnouisse videtur.

k Occurreretur. id est contradicetur. aliter accipitur vel etiam sic. §. de verb. oblig. vbi autem non apparet. §. qui verò.

vel non: quod in donatione queritur. nã semper tenebitur.

q Sed & hæc non solum superiores.

r Donationem. simplicem, sed ob causam: vt. §. e. l. j. §. ij. & l. Aristo. & §. e. l. j. §. j.

s Laturum. i. exaltaturum: vel diuulgaturum. Vel aliter. i. si velles decetero meo nomine appellari: de qua vocatione fit metio. §. ad Trebell. sed sciendum. & l. facta. §. si verò nominis. Acc.

t Ob rem. s. futuram: tamè in præteritum respicit: vt. §. de condiçt. inde. l. damus. Accursius.

S I patronus.] CASVS.

Si patronus ex debita parte instituitur heres à liberto, & grauatur fit vt aliqd ex hac parte daret Titio cuidã extraneo: & patronus etiam promisit illi fideicommissario dare, dicitur q non tenetur. [DE ILLO.] Id quod heres poterat per Falcidiam retinere, volens adimplere voluntatem defuncti promisit legatariis in solidum dicitur q tenetur: quia & si soluisset, non reteret. Fr. Accursius.

u Si patronus ex debita. olim dimidia. hodie tertia: vt insti. de suc. lib. in prin. & §. sed nostra constitutio.

x Instituitur. à liberto.

y Eius. s. patroni.

z Daret. s. patronus ex portione sua cuidã extraneo.

* Iulian. & Papia. Insti. de succes. liber.

† Concor. e. si cautio. & quod ibi nota extra de fi. instrua. l. quid. in ca. nauig. s. de vsur. de qua per Alexan. post Ioã. de Imo. in. l. à Titio. de verbo. oblig.

* Flo. procedente.

vt mihi.

V *Tibi.] CASVS.* Si quod volebas mihi donare, creditori meo delegante me promissisti: dicitur quod valet donatio. Secundò dicit: si habeo debitorem qui debet mihi ultra quingenta, & eum animo donandi tibi delecto: nec interuenit scriptura: si tu agas contra eum: an poterit opponere except. quasi donatio non teneat in eo quod est ultra quingentos solidos? Et dicitur quod nō. & reddit rationem. ego autem contra debitorem meum quorundam agam si nondum soluit tibi id quod est ultra quingentos solidos: vel si iam tibi soluit, agam contra te ad illud superfluū condic. sine causa. Accursius.

a *Delegante.* scilicet te.

b *Valeat.* scilicet donatio. & aliàs est in litera donatio.

c *Suum.* id est sibi debitum. & ideo exceptio non repellitur etiam si excedat legitimum modum: vt. j. de excep. do. pure. §. si eū. & de noua. l. si Titius. & j. de re iudi. l. Nefennius. in prin.

d *Immodica.* id est ultra quingentos solidos: & non interuenit scriptura. Accursius.

e *Exactam.* s. à me.

f *Credideris.* breui manu: quo casu nō posset repetētem repellere: vt & .s. e. l. ij. & .ij. j. respō. & sic est in cōtrario casu: vt. s. proxim. respon. notauit.

g *Sint.* illi cui promiserat ex voluntate mea.

h *Rescissoria.* id est veterē actionē quæ prius competeat. & datur ei à lege. & sic erit perpetua: vt in Velle. vt. s. ad Velle. hæ actiones. & l. debitor. §. fin. vel datur in integ restit. offic. iudi. ex clausula generali, si qua iusta causa & c. vt supra ex quib. cau. maio. l. j. §. fin. & l. sed & si per prætozem. §. si. ad hoc scilicet vt ei restitatur actio verus, quæ dicitur rescissoria, eo quod rescissa liberatione quæ contigerat per delegationem, datur.

i *Tantummodo tibi.* cui promissit.

k *Conditionem.* sine causa. Et not. quod tantū quod ultra legem est vitiat: vt & .C. e. sancimus. in prin. & .§. si autem. & facit ad hanc. l. s. e. l. ij. vsque ad. §. si pecuniam. & j. de excep. do. Iulianus. & .s. de iure do. l. si mulier. §. ex affe. & l. licet. §. fin. & .C. de iu. do. l. fin. in prin.

l *Summa aequitatis est.* vt & .s. de vsur. l. videamus. §. si actionem. & .s. eo. in ædibus. §. ex rebus. & l. cū. de donatione. etiam lit. conte. vt. C. de condic. in deb. l. j. licet quidam vt Roge. in hoc casu contra. vt. s. de vsur. l. lite. Sed videtur ex sola mora: vt. s. de vsur. l. cū quidam. §. si. & j. de polli. l. j. in prin. Solu. speciale ibi fauore reipub. vt post moram debeantur etiam antè lit. conte. non antè. f. moram: vt. s. de vsur. l. liberalitatis. in prin. Accursius.

m *Maximè.* abundat. sic. C. de manu. testa. l. fina. §. j. nam secus si bonæ fidei esset: vt. s. de vsur. l. mora. §. in bonæ fidei.

n *Non deputetur.* etiam hodie, licet solo consensu contrahatur: vt hypotheca. Azo. licet quidam contra: vt not. s. eo. l. in ædibus. §. ex rebus. Accursius.

M *Odestinus.] CASVS.* Debebam alicui pecuniam sub vsuris ff. Nouum.

Potest quis donare patiendo se delegari. Item verus debitor delegatus nō habet exceptionem donationis immodicæ, nisi rescissoria sit conuentus. Bart.

XXI. CELSVS libro vicesimo octauo Digestorum.

V *T* mihi donares, creditori meo delegante me promissisti. factum valet. **b** ille enim suū **c** recepit. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicæ **d** causa promittere iussi: an summouearis donationis immodicæ **e** exceptione, necne, tractabitur. Et me **o** quidem debitor exceptione te agentem repellere non potest: quia perinde sum quasi exactam **c** à debitore meo summam tibi donauerim, & tu illam ei credideris. **f** Sed ego, si quidem pecuniæ à debitore meo nondum solutæ sint, **g** habeo aduersus debitorem meū rescissoriam **h** in id quod supra legitimum modum tibi promissit: ita vt in reliquum **t** tantummodo **i** tibi maneat obligatus. Sin autem pecunias à debitore meo exegisti, in hoc quod modum legis excedit, habeo contra te conditionem. **k**

Donatio est contractus stricti iuris: ideo non veniunt vsuræ ex mora. Bartolus.

XXII. MODESTINVS libro octauo Differentiarum.

E *V* m qui donationis causa pecuniam vel quid aliud promissit, de mora solutionis pecuniæ vsuras non debere, summæ æquitatis est, **i** maximè **m** cū in bonæ

omni mense currentibus. dicitur quod bene potest remittere mihi vsuras futurorum mensium, & minorare, nec dicas quod sit ultra modum si coaceruentur summæ vsurarum omnium mensium futurorum. nam spectantur singulæ summæ. [MODESTINVS.] **M**ente captus, quia sensu caret, donare non potest. Franc. Accursius.

fidei contractibus donationis species non deputetur. ^a

Vsuræ possunt ex causa donationis remitti sine insinuatione. Bar.

XXIII. IDEM libro quintodecimo Responsorum.

M *O* destinus respondit, creditorem futuri temporis **o** vsuras & remittere & mutuere pacto posse: nec in ea donatione ex summa quantitatis aliquid vitij **p** incurrere. Modestinus respondit, mente captū donare non posse. **q**

Exceptio donationis immodicæ competit fideiussori inuito reo. B.

XXIII. IAVOLENVS libro quartodecimo ex Casio.

F *I* deiusso **r** eius qui donationis causa pecuniam supra modum ***** legis promissit, exceptio dari debet **t** etiam inuito reo: **u** ne si fortè reus soluendo non fuerit, pecuniam fideiussor amittat. **u**

Qui suo nomine donauit quod alieno debetur, non facit accipientis pecuniam de rigore: & furti tenetur: secus de æquitate. Bart.

XXV. IDEM libro sexto Epistularum.

S *I* tibi dederim **x** rem, vt Titio tuo nomine eam ei dederis: an factam eius putes? Respōdit, Si rem tibi dederim vt Titio meo nomine donares, eamque tu tuo nomine ei dederis: quantū ad iuris subtilitatem, accipientis **†** facta non est, & tu furti obligaris. **y** Sed benignius est, si agam **z** contra eum qui rem accepit, exceptione **a** doli mali me summoueri.

compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi fideiussit? Respō. fortè secus: vt. s. de pact. l. quod dictum.

S *I* tibi.] **CASVS.** Tradidi tibi rem vt eam Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine. dicitur quod tu teneris mihi furti, & illa res non est facta Titij. & hoc de rigore. de æquitate autem si agam contra Titium rei vindi. me repellat excep. doli. Franci. Accursius.

x *Si tibi dederim.* id est tradiderim. si autem esset facta huius, in alium dominium transtulisset: vt. s. eo. l. hoc iure. §. si quis. in fin. §. quod. j. negat.

y *Obligaris.* per hoc patet quod non feci rem tuam. nam suæ rei non facit quis furtum, vt patet in definitione furti: vt. j. de furt. l. j. §. si. Item quod dicit teneri furti, de rigore intellige, secundū B. de æquitate secus: vt subiicit. & sic nec furti, nec mandati, nec condic. furti, vel rei vindi. agi potest. Vel dic qualibet istarum agi cū effectu, etiam si habet ratum ille cui est datum. vel dic verius, si habet ratum: vt. j. de fur. l. si quis vxori. §. Iulianus. & l. falsus. in prin. & .§. j. & .C. de fur. si is cui. & .s. manda. l. si verò non remunerandi. §. dedi. nulla istarum agitur, nisi fortè furti: quæ competit etiam si interesse desinat: vt. j. de fur. inter omnes. Sed arg. cōtra. j. e. ti. is cuius. Accursius.

z *Agam.* rei vindi.

a *Exceptione.* eo ratum habente & volente habere meo nomine: aliàs non habet except. & sic incipit possidere ex alia causa: quod fieri potest: vt. j. de acqui. pos. l. ij. §. ex pluribus. & de vsuc.

o *Futuri temporis.* idem fortè præteriti: argu. C. de vsur. l. vsuræ. Acc.

p *Vitij.* vt dicatur immodica donatio. spectatur enim singulæ summæ singulorum temporum: vt. C. eod. l. sancimus. §. fin. & facit supra eo. l. in ædibus. §. ex rebus.

q *Non posse.* consentire enim nō potest: & ideo nil alienat: vt infra de verborū oblig. l. is cui. Accursius.

F *I* deiusso **r**.] **CASVS.** Conueni tibi dare pecuniam ultra legitimum modum ex causa dona. & dedi fideiussorem. in eo quod est ultra modum, habeo excep. & etiam fideiussor meus etiam me inuito, me existente non soluendo. Fr. Accur.

r *Fideiussori.* secus in delegato: vt. s. eod. l. vt mihi.

s *Debet.* in eo quod excedit legitimā summā. Accursius.

t *Inuito reo.* vt & infra de exceptio. l. exceptiones. §. rei. & l. omnes exceptiones. & Cod. de excep. defensiones. & j. de fideiuss. ex persona. & l. si quis postquam. & .C. de non nume. pecu. l. si. & .s. vt in possess. leg. l. j. in prin.

u *Amittat.* arg. contra. huic rationi supra quæ quisque iur. l. ij. §. si is. est & alia ratio, quia interest nostra potius nō soluere & c. vt supra de

† *Addetur,* ne erres, quod istud dictū debet intelligi quo ad dominium: nam quo ad titulum secus, per. l. post mortē. in fi. & quo dicitur no. Pal. s. C. de fideiuss. p. quo facit. c. quod autē. & quod ibi not. Panor. extra de iure repar.

† *ex quibus* causis maior. Inst. de act. §. Rursū.

† *olim vsque* ad. cc. aureos. l. pe. §. vlti. C. de don.

† *Addetur,* ne erres, quod istud dictū debet intelligi quo ad dominium: nam quo ad titulum secus, per. l. post mortē. in fi. & quo dicitur no. Pal. s. C. de fideiuss. p. quo facit. c. quod autē. & quod ibi not. Panor. extra de iure repar.

non solum. §. j. & .s. de euc. l. si vendideris mihi. & .l. non tamen. facit. §. de neg. gest. l. si ego. & .j. de solu. Cassius. Sed contra. j. de acqui. re. domi. l. per seruum. §. si. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo cui debebat fieri traditio. vnde statim quesitum ei dominium. hic à me: vnde licet ego tradens hoc in animo gestiam: non tamen statim quaeritur illi dominium: vt dixi. §. eod. l. qui mihi. Itē not. æquitate præualere stricto iuri. sic. C. de iudic. l. placuit. & .C. ad exhi. si res. & supra si cer. pe. l. si ego.

Nuda ratio.] CASVS. Si in animo meo concipiam me velle tibi donare decem, non obligor per hoc etiam si scriberē in libro meo rationum. Francisc. Accursius.

a Nuda ratio. quia non interuenit cōfessus duorum vel pactio vel contractus: sicut aliās respēctiue dicitur nudum aliquid: vt. C. de pact. traditionibus. & .s. de cōtrahen. empt. l. nuda. & .j. de acqui. rer. domi. l. nunquam.

b Libero. idē est in seruo: vt supra de pecu. leg. l. vj. §. penul. & .s. de pecu. l. non solum. §. si. Accursius.

c In rationes. i. in librum rationum. Accursius.

d Intelligitur. ergo non obligor. Sed arg. cōtra §. de eden. l. si quis. §. rationem. & .C. de eden. l. j. & .s. de negot. gest. l. Nefennius. sed illæ erant cum causa: hinc sine causa. Item facit. j. de except. doli. l. ij. §. j.

Aquilus.] CASVS. Quidam iuuenis nomine Aquilius Regulus magistro suo donauit & concessit habitationem cuiusdam cœnaculi: eo quod magister ille eum bene instruxerat. Regulo defuncto mota fuit quæstio illi magistro de isto cœnaculo, quasi hæc donatio non valuerit, quia erat facta præceptori, vel quia erat vltra legitimum modum. queritur, quid iuris? Et dicitur quod hæc donatio non est mera, sed ob causam præcedentem facta, vnde tenet. & si magister deiiciatur de possess. cœnaculi: habet interdictum vnde vi vtile. ad similitudinem fructuarij. Fr. Acc.

e Rhetorem. aliās præceptorem. Accursius.

f Patiebatur. ab heredibus Reguli. M. vel ab aliquo ext raneo.

g Non meram. quia ob præcedentem causam erat facta. si enim esset mera, nulla esset: vt. C. de contra. iudi. l. j. §. prouincias. Itē exigeretur a insinuatio si excederet legitimum modum: quod hinc nõ exigitur. Accursius.

h Mercede. quæ siue fuerat promissa, siue non, præstanda est hoc casu: vel vltimo quando non promissa, per offic. iudi. vt. j. de var. co. l. j. & ideo dicitur debiti solutio. Accursius.

* Vulg. Atilius. Vide Alcia. lib. 2. pa. rer. c. 49. † genere Macedonē Romæ sub Caracalla docentē inter 10 postiores Rhetores à criticis nominatū, qui & scripsit orationē de laudibus Diui Marci.

a] Gl. ista est sing. ad hoc quod donatio ob causam nõ requirit insinuatio. nē: pro qua est text expressus & fin gu. in. l. si pater. §. si. j. eo. Boio. Tu limitabis hoc dictū, & gl. & Bold. per ea quæ not. Pau. de Cal. conf. mihi ro. nisi in donatio ob causam de futuro: quia tūc insinuatio est op.

By Ant. Bar. ad l. m. ruy. sent. Barbo. in Reg. no. 30

Ex ratione sine partis consensu confecta donatio non perficitur. Bartolus.

xxvi. POMPONIUS libro quarto ad Quintum Mucium.

NVda ratio a non facit aliquē debitorem: vtputa quod donare libero b homini volumus, licet referamus i rationes c nostras, debere nos, tamen nulla donatio intellegitur. d

Ab eo cui facultas inhabitandi ex causa remunerationis confertur, non debet reuocari: & sibi expulso, iudicis officio subuenitur. Bartolus.

xxvii. PAPIANVS libro vicen-simonono Quæstionum.

Aquilus Regulus iuuenis ad Nicostratum † rhetorē c ita scripsit: Quoniam & cum patre meo semper fuisti: & me eloquentia & diligentia tua meliorem reddidisti: dono & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoque vti. defuncto Regulo cōtrouersiam habitationis patiebatur f Nicostratus: & cum de ea re mecum contulisset, dixi, posse defendi nõ meram g donationem esse, verum officium magistri quadam mercede h remuneratū Re-

uocari potest. Accursius.

k Proponitur. f. vnde vi vtile: vt. j. de vi & vi at. l. iij. §. vnde vi. **l** Constitutum. habet enim naturalē pos. fructuarius. M. vt. j. de acqui. pos. l. naturaliter. Alij dicunt quod nec naturalē habet possessionem. & secundum hoc per officium iudicis defendetur in suo

usu. nã rei est commodatū: donatio est vfus: vt. §. e. l. in ædibus. **H**ereditatem.] CASVS. Pater hered. sibi delatam donauit filia suæ emancipatæ. hoc pacto, vt ipsa satisfaciat creditoribus hereditariis. dicitur quod ipsa debet satisfacere. & nisi satisfaciat, & creditores veniant cōtra patrem: pater agere potest contra filiã act. præscriptis verbis, vt defendat eū cōtra creditores. Et donare dicor, quod nullo iure cogente tibi do. h. d. cum. l. seq. Accursius.

m Filia. f. suæ. Acc. **n** Effecta. alioquin nulla fuisset donatio: vt. C. de dona. siue. & facit ad l. §. de procura. l. feruū. §. fina.

xxviii. IDEM libro tertio Responsorum.

Hereditatem pater sibi relicta, filia m sui iuris effecta n donauit. Creditoribus hereditariis filia satisfacere debet: o vel si hoc p minimè faciat, q & creditores cōtra patrem veniant: cogendam r eam per actionem præscriptis verbis patrem aduersus eos c defendere.

xxix. IDEM libro duodecimo * Responsorum.

Donari videtur, quod nullo diure cogente conceditur. Per responsonem factam in iudicio inducitur confessio: & qui confitetur debitorem suum sibi non teneri, videtur ipsum liberare ex causa donationis. Bart.

& ibi dedit mulier omnia bona sua, & ea intelliguntur deducto ære alieno: vt. j. de ver. signi. l. sub signatum. §. bona. sed hereditas habet in se debita & credita: & etiam damnosa hereditas, hereditas dicitur: vt. j. de ver. signi. l. hereditatis appellatio ne.

p Vel si hoc. f. creditoribus huiusmodi satisfacere.

q Faciat. scilicet filia.

r Cogendam eam. hic est contra. C. de pact. l. ij. & .C. de here. vend. l. ij. in fi. vbi dicitur accipientē non cogi. Sol. hic cōueniunt b inter se pater & filia vt ipsa satisfaciat, ex quo agit pater præscript. ver. ad hoc vt eum defendat: vt. C. eo. l. cum res. Item condit. ob causam pro ipsa hereditate, causa cessante: vt. C. de cōdic. ob cau. l. ij. sed à creditoribus non potest agi vt in contrariis. & sic etiam potest solui dicta lex. §. de iure do. l. mulier. Vel dic speciale i donatione, vt in fisco: vt. C. de here. ven. l. j. Vel non cogitur à creditoribus præcisē: vt in contrariis, sed alternatiuē sic, vt vel actionē suscipiat, vel interesse præster: vt hinc. an autē à patre præcisē possit cogi, quidam dicunt quod sic: vt. §. de ope. no. nun. stipulatio. §. siue. & .s. de procu. sed & hæ. §. præter. vel fortē nõ præcisē, nisi eatenus vt præster interesse per act. præscr. ver. vt. §. de præscript. ver. l. naturalis. §. at cum do. nam tunc potest quis alium præcisē cogere ad factum, cum sibi vult fieri, non cum alij. Vel potest cogi præcisē, quando est actum vt respondeat. f. creditoribus hereditariis. aliās non, sed ex tacito pacto ad interesse cōuenietur per act. præscr. ver. nam secundum Azo. tacitē videtur pacisci filia de oneribus subeundis: arg. §. communia prædio. l. si ei. & facit. §. de leg. j. l. apud Iulianum. §. heres.

f Eos. scilicet creditores hereditarios.

t Donari iure. ciuili, secundum quosdam, quod non placet: vt §. e. l. hoc iure. §. si quis seruo. & plenē dic vt. j. de regu. iu. l. donari. item facit. §. loca. l. si vno. §. sed si verbo.

Quidam.] CASVS. Quidā maior factus egit contra heredes tutoris sui lite cōtestata cōfessus est animo donandi nihil sibi debere tutoris heredes. dicit q præiudicat sibi. [DONATIONEM.] Cōueni tibi dare animo donandi partē bonorū talis meæ cognata viue, cui spero succedere. dicit quod si decedat cognata, & debeo succedere de iure: tamē mihi aufertur hæc hereditas vt indigno: & pactū donationis non valuit. & h. d. cum. l. seq. Fr. Accursius.

Quidam.

b] Ista glos. vult quod quis teneat præcisē ad factū quādo hoc est actū: de qua materia not per dom in. l. stipulatio: nõ diuiditur. j. de ver. obli. Bolog.

Cogi præcisē ad factum an quis possit.

a *Quidam*, aliàs est. §. aliàs lex.

b *Heredes*, scilicet animo donandi eis.

c *Non posse*, nisi prætendat facti errorem: vt. j. de confes. l. non factetur. & hoc vsque ad sententiam, non post regulariter: vt. C. de iur. & fac. igno. l. error facti. & hoc si confiteatur post lit. cõtesta. si autẽ ante, non potest

† Perperam hic noua lex inchoatur in vulg. editio. Ant. August. li. 3. c. 1.

infirmari: siue prætendat facti vel iuris errorem: vt. s. de interro. ac. l. de ætate. §. qui iusta. & §. seq. & facit. C. de pact. postquam. & de non nume. pecu. l. generaliter. & de repu. here. l. iij. & s. de pact. l. tale. in princ.

d *Cõstabat*, vt & C. de pact. l. fin. & de inut. sti. l. ex eo. Sed contra. C. de act. emp. l. si quis seruum, vbi valet pactum super bonis viuẽtis. Sed solu. vt ibi. Itẽ cõtra. s. de here. ven. l. ij. §. illud. sed ibi abũdat maximẽ. vel aliter vt ibi notauit.

e *Donauit*, quãtum ad propositum. Acc.

f *Succesit*, scilicet cognatã. Accursius.

g *Gentium*, quo prohibitũ erat donari quod superstitis erat.

h *Festinaffet*, s. donare. sic. s. de vulg. substi. l. ij. §. interdum. Accursius.

i *Denegandas*, vt & j. l. proximi. Sed contra. C. de capti. & postli. re. l. nec nos. vbi videtur nõ nocere quod sic gesserit. Sed solue vt ibi: & iunge seq. l. cum ista.

k *Am ei vt indigno*, vt. s. de his quib. vt indigni. l. ij. in fin. & sic filio applicabitur: vt. s. de inoffi. testamẽ. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his qui. vt indigni. l. j.

D *Onationes*. [C. A. S. V. S.] Dicitur quod scho-

laris vel aliquis ali^o potest donare amasiq̃ suę: & licet matrimonium post sequatur inter eosdem: non vitiatur donatio. si autem dubitatur fuerit vxor eius antẽ donationem factam, vel non: tunc inspiciendum est & c. [S. P. E. C. I. E. S.] Mater filiam suam cũ Titio matrimonio collocauit, & dedit dotem. Item dedit viro filię suę, & nomine eius filię quasdam res extra dotem in presentia filię suę. & ipsa filia videtur commississe viro custodiam earum rerũ. postea vir cauit se habere eas res extra dotem vsibus filię deputatas. nunc mater aliquantulum irata cum filia, vult reuocare has res. non potest, neq̃ obest filię id quod vir fuit confessus se habere illas res ad vsum filię suę vxoris suę, quasi proprietates remanserit penes matrem, quia non hoc portant hæc verba, sed peculiũ filię a dote disce rñunt, siue separant. si autem filia magnã offensam fecisset matri, tunc mater bene potest reuocare. [P. A. T. E. R. Q. V. I. F. I. L. I. A. E.] Pater donauit filię suę existenti in potestate m̃cipia. postea pater emancipauit filiam. videtur confirmasse donationem, ex quo nihil in em̃cipatione dixit. [E. I. V. S. M. O. D. I. L. E. G. E. D. E. P. O. S. I. T. A.] Deposui penes te mille, hoc acto, vt reddas ea tantũ mihi: aut Aelio post mortem meam. non videtur donatio facta in Aelium. [P. E. R. F. E. C. T. A. E. D. O. N. A. T. I. O. N. E. S. E. S. S. E.] Ille qui commisit crimen læsæ maiestatis, non potest decetero donare de suis bonis. Fran. Accur.

l *Conuenit*, vt & s. eo. l. affectionis. nisi a milite: vt. C. de dona. inter virum & vxor. l. ij. & nisi erat vt vxor, quã vxor esse non poterat: vt. s. de dona. inter vi. & vxor. l. hæc oratio. §. ij.

ff. Nouum.

Quidã^a † in iure interrogatus, nihil sibi debere tutoris heredes^b respondit. Eum actionem iure amississe respondi. Licet enim non transactionẽ, sed donationis hæc verba esse quis accipiat: attamen eũ qui in iure confessus est, suam confessionẽ infirmare nõ posse. ^c

Qui donat bona viuentis, eius hereditate est indignus. Bart.

Donationem quidem partis bonorum proximã cognatã viuentis nullam fuisse constabat: ^d verũ ei qui donauit, ^e ac postea iure prætorio successit, ^f quoniam aduersus bonos mores, & ius gentium^g festinaffet. ^h actiones hereditarias in totum denegandas ⁱ respondit:

XXX. MARCIANVS libro singulari de Delatoribus.

NAm ei vt indigno^k aufertur hereditas.

Donatio facta in concubinam, non reuocatur secuto matrimonio. cũ dubitatur, personã conditionis inspicitur. Bart.

XXXI. PAPINIANVS libro duodecimo Responsorum.

Donationes in concubinam collatas non posse reuocari^c conuenit: ^l nec si matrimonium inter eosdem postea fuerit cõtractum, ad irritũ recidere, quod antẽ iure^m valuit. An autem maritalis honor & affectio pridẽ præcesserit: ⁿ personis comparatis, ^o vitẽ coniunctione cõsiderata, pendendum^p esse respondi: neque enim tabulas^q facere matrimonium.

Si res donatur ad vsum, videtur

m iure. sic. C. de administra. tuto. l. sancimus. & j. de reg. iur. l. in ambiguis. §. j. & j. de itine. a cũ que priua. l. ij.

n *Præcesserit*, antẽ perfectas donationes. Accursius.

o *Comparatis*, nam^a in liberã mulieris & c. vt. s. de ritu nupt. in liberã. & in dubiis quod verisimilius est, inspicitur: vt infra de reg.

donari proprietates: nec reuocatur nisi ex magna offensa. h. d.

Species^x extra dotem à matre filię nomine^r viro traditas: filię quẽ præfens fuit, donatas, & ab ea viro traditas videri respondi: nec matrem offensam^f repetitionem habere, vel eas rectẽ vindicare, quod vir^t cauisset extra dotẽ vsibus puellã^u sibi traditas: cum ea significatione non modus^x donationis declaretur, nec ab vsu proprietates separetur, ^y sed peculiũ^z à dote puellã distinguatur. iudicẽ tamen æstimaturum, si mater iure contra filiam offensa, ^a † eas reuocare velit: & verecũdiã maternã congruam, bonique uiri arbitrio competentem ferre sententiam.

Sicut donatio facta filio in potestate, confirmatur post mortem donantis si moriatur antẽ filiũ: ita confirmatur si filium emancipat, & donationẽ non reuocat. Pau.

Pater qui filię quam habuit in potestate, mancipia donauit, & peculium emancipatã non ademit: ^b ex postfacto donationẽ videbatur perfecisse. ^c

Pactum quod depositum restituatur alteri quã deponenti, nõ inducit donationem in personam illius. Paulus.

Eiusmodi lege^d deposita in æde arca, vt eã ipse solus qui deposuit, tolleret, aut post mortẽ domini^o Aelius Speratus, non videri celebratam donationem^f respondi.

Reus criminis læsæ maiestatis nõ potest donare, etiam si non sit de crimine accusatus. Pau.

de lega. j. si seruus plurium. §. fina.

x *Modus*, talis ex quo facile possit fieri reuocatio.

y *Separetur*, quã videbatur penes matrem remansisse vsufructu marito competente.

z *Sed peculium*, i. res paraphernales: vt. s. de iur. do. l. si ego. §. dotis. aliàs aliter hæc dictio ponitur: vt. s. de pecu. in ipsa rubri. no.

a *Offensa*, aliàs offensa, & aliàs offensam. i. offendentem. reuocat ergo, vt subiicit. & C. de reuocan. do. his solis. sed hodie ex tribus tantũ causis: vt in auth. de nup. §. matertera.

b *Non ademit*, cum emanciparet. Azo.

c *Perfecisse*, vt & C. eod. siue emancipatis. ij. respon. & facit. C. de pecu. eius qui me. li. l. j. & instit. de leg. §. peculium. & C. de eman. li. l. fi. Sed arg. contra. C. de bo. quã lib. l. cum oportet. §. pen. sed ibi in præmium emancipationis, scilicet vsufr.

d *Eiusmodi lege*, id est pacto: vt. s. depositi. l. j. §. si conueniat.

e *Domini*, id est deponentis.

f *Donationem*, in Aelium, vel depositarium: & sic Aelius nõ agit vt ille depositi, vel alia actione: vt instit. de inuti. stipu. §. alteri. nec ob. s. depositi. l. Publia. in prin. vt ibi dixi. nam ibi filio, hic extraneo. Item nec ob. C. ad exhi. si res. in fin. quia ibi speciale: vt & s. solu. matri. l. Gaius. vel hĩc de rigore, ibi de æquitate. sed certẽ nil impedit agere Aelium vt ille depositi: vt. d. l. cum res. & tamen nõ est sibi donatum. quia id reddit heredi deponentis. & facit. s. de po. l. j. §. pe. & s. proximi. §. Accursius.

a] Ad hæc gl. vide plenẽ illud. extra de præsum. vbi traditur quibus indicis vxor p̃sumi queat. * Bal. in l. cũ virũ. in. 3. co. C. de fid. ic. vers. quãro nõquid donatũ & Ale. in. l. si donatione. C. de col. i. ro. col. reputat istũ text. sing. ad hoc, quod si mater det filio dotalia bona in peculiũ: dicitur donatio inter viuos. tamẽ iste text. nihil facit ad propõsitũ, prout videre poteris hĩc in nouis interpretat. Bolo. † rectẽ sic Flo. perperã legitur in vulg. offensam, & c.

Ad hæc gl. vide plenẽ illud. extra de præsum. vbi traditur quibus indicis vxor p̃sumi queat. * Bal. in l. cũ virũ. in. 3. co. C. de fid. ic. vers. quãro nõquid donatũ & Ale. in. l. si donatione. C. de col. i. ro. col. reputat istũ text. sing. ad hoc, quod si mater det filio dotalia bona in peculiũ: dicitur donatio inter viuos. tamẽ iste text. nihil facit ad propõsitũ, prout videre poteris hĩc in nouis interpretat. Bolo. † rectẽ sic Flo. perperã legitur in vulg. offensam, & c.

p *Perpendendum*, id est, inspiciendum.

q *Tabulas*, scilicet tantum, vel solas: vt. C. de nupt. l. si vicinus. & l. neque. & j. de reg. iur. l. nuptias. Acc.

r *Nomine*, sic. j. e. l. si pater. & l. fi. §. fin. & C. fa. erc. l. filię cuius. & ad hoc operatur presentia, de qua subiicit: vt & j. de solu. l. qui decem. §. j. in fi. §. & de fur. falsus. §. si is qui. & s. de dona. inter virũ & vxor. l. si seruus communis. & s. de pos. l. in diem. in prin. & s. de neg. gestis. l. fideiussor. §. fina.

s *Offensam*, leui offensa, secus in graui: vt in fine huius. §. Acc.

t *Quod vir*, id est quod vir & c.

u *Puella*, per quã verba videbatur vsus tantum vel vsufructus filię datus: vt sic posset reuocare per pœnitentiam, sed aliud est. nam appellatione vsus quãdoq; plena proprietates significatur: & per præcedentia verba, sequentia intelliguntur: vt. s. de auro & arg. leg. species. & de vsufr. earum rerum quã vsu con. l. fin. & s. de vsufr. l. Proculus. & s. de feruit. rufi. prædio. l. qui duo. &

a Perduellionis. id est maiestatis: vt. j. de verb. signi. l. quos nos. id est in similibus casibus, quos notauit. j. de act. l. ex iudicioru. nec ob. s. eo. l. post contractum. quia hic speciale.

b Teneat. vt bona paterna eis auferantur: vt instit. de here. ab intest. s. per contrarium. & C. ad. l. Iul. ma. l. pe. & l. fi. Accursius.

c Postulatus. i. accusat. Accursius.

L Vcius.] CASVS. Cōcessi tibi precario, vt quādiu volueris vtaris domo mea. hoc possunt reuocare heredes mei. Fran.

d Vtaris. precario.

e Ex voluntate. hic declarat esse precarium, quod ex voluntate durat, & reuocatur: vt. j. de precario. l. j. s. j. & l. ij. Accursius.

f Mutare. sic & j. de acquir. pos. l. fundi. s. j. nam & ipse defunctus posset. Itē est cōtra. s. e. l. Aquilius. Solu. vt ibi.

Q Vi id quod.] CASVS.

Quod ex causa donationis tibi dare promisi, nunc constitui hoc idē me soluturum. dicitur qd si conuenior de cōstitutā, nō teneor in solidū: quia inspicitur origo cōtractus. Secūdo dicit, ex causa dona. condēnatus in solidū, si conuenior iudicati: nō fiet exactio nisi in quantū facere possim. [E A L E G E.] Numerauit tibi. x. ex causa dona. hoc acto vt incontinētī mihi eadē mutues. dicitur qd donatio est, & tu mihi mutuādo mutuū facis. [M V T V S.] Mutus potest donare. Itē surdus. [S I C V M P R I M V S.] Cū velles mihi donare decē, & ego Titio: dixi, vt promitteres illa decē Titio. promissisti. dicitur quod teneris in solidum. idem si promissisti creditori meo. Fran. Accursius.

g Conuenitur. sic & in dote: vt. s. de cōsti. pec. l. qd si maritus. in princ. l. qd si maritus. in princ.

h Non iudicij. i. actionis de constituta in iudicium deductae. & est sic. C. ad Ma. l. si filius. j. de fideiuf. l. tutor. circa princ. & s. de iur. dot. l. si ex lapidicinis. & C. si cer. pe. l. si ex precio. & j. de priuile. cre. l. ij. s. parūque. Sed arg. contra. s. de pec. l. iij. s. sed & si filius. in fi. s. & j. de noua. l. pen. & de re iud. l. Nefennius. in princ. & s. de neg. gest. l. diuortio. sed in hac vltima ex culpa vel dolo sequēti nascitur hęc actio neg. gest. in solidum. Accursius.

i Donationis. in solidum.

k Iudicati. quae dicitur in factum: vt. C. de reb. cre. l. actori.

l Conueniri. vt. j. de re iudi. l. Nefennius. s. fin. & not. post sententiam opponi peremptoriam. & sic est contra. C. sen. rescind. non poss. peremptorias. sed hic speciale. vt & in aliis casibus quos notauit. C. de iur. & fac. ign. l. j. & est ratio huius specialitatis, ne ex libera & c. vt. j. de re iudi. ne ex liberalitate. & s. de ædil. edict. l. ad res. ij. respon. Accursius.

m Translatio. à donatore in donatarium, sed certē imò impeditur: vt. j. de solu. l. qui sic. quae est contra. Solu. ibi de rigore: hic de æquitate: vt. s. si cer. pet. l. si tibi. & facit. s. e. l. j. s. item cū ipse.

n Donare non prohibentur. nec pacisci: vt. s. de pact. l. item quia cō-

uentiones. & intellige hoc cū infortunium est discretum: vel concurrat, casu tamen: quia si à natura sit simul & surdus & mutus, inter viuos donare nō potest: vt arg. C. qui testa. fa. pos. l. discretis. & facit. j. de act. & obli. l. in quibuscunque. Accursius.

o Si cum primus. propria nomina sunt primus & secundus, vel appellatiua.

p Perficitur donatio. inter omnes personas: vt & s. eo. l. ij. cū verò.

q Conuenitur. ex stipulatu. Accursius.

r Custoditur. vt in solidū teneatur delegatus. & facit. j. de re iudic. l. Nefennius. in princ. & s. de doli excep. pure. s. si eū. & de noua. si quis dele. & l. pen. & s. eo. l. ij. circa prin. & l. in ædibus. s. pen.

S i pater.] CASVS. Pater suam propriā pecuniam nomine filij emancipati mutuauit: & animo donandi eūdem filiū passus est stipulari illam pecuniam sibi reddi. dicitur quod donatio hęc tenet. [S I Q V I S.] Dedisti mihi. x. vt te captū ab hostibus extraherem, & extraxi. dicitur quod hęc donatio irreuocabilis est, & quasi merces laboris mei videtur. Fran.

f Pecuniam. etiam suā.

t Stipulatus est. idē si nō fuit stipulatus: vt. s. si cer. pe. l. certi codicilio. s. si nummos. Accur.

u Non potest. vt & infra e. l. fi. s. fi. & ar. s. e. l. donationes. s. species. & C. de iure do. l. ij.

x A lat. vel host. differunt enim: vt. j. de cap. l. hostes. Accursius.

y Pro eo. i. quia eripuit.

z Irreuocabilis. etiā in gratitudine secuta. M. cū nec prætexitur metus rescinditur: vt. s. quod met. causa. l. metū. s. sed licet. nisi ipsemet fraudem participauit: vt. C. quod metus causa. l. nō interest. quae est contra. & facit. s. de neg. gest. l. nam & Seruius.

a Certo modo. à legibus taxato. aliās. s. vsque ad quingentos solidos. Mar. sicut enim homo nō æstimatur: vt. s. de ædil. edic. iustissimē. sic nec quod salutis eius causa datur: vt hęc.

A dum.] CASVS. Manumisi Stichum. eidem epistolam mādaui, in qua inter cætera hoc continebatur: cū hoc sit quod re manumisi: concedo tibi omne tuum peculium quicquid habes tam in nominibus quā in rebus mouentibus: siue in numerato, id est in pecunia. tandem lapsu temporis eundem Stichum heredem institui in beffe: Sempronium ex triente: nec de peculio Stichi aliquid dixi in testamēto: nec iussi act. peculiare cedi Sticho. quæritur an actiones peculiare Sticho possit in solidum intentare contra debitores peculiare, an pro parte hereditaria. & dicitur quod pro parte hereditaria tantū. & de hoc dic plenē vt in gl. Accur. [L V C I V S.] Ego Sempronius proponēs in corde meo fundum donare Mæuiæ: antequam donem & tradam eum, obligauit pro centum cuidam feneratori, puta Lozolo Florentino: tādē eum fundum tradidi Mæuiæ ex causa dona. & in vacuam possess. fundi eā induxi. dicitur quod donatio est perfecta, aut quod Lozolo habet illum fundum obligatum. Franc.

Quando fit ex causa remunerationis donatio, non eget insinuatione. Barto.

Vide ad huius. s. sententiā Alex. ab Alex. lib. v. genia. die. ca. 1.

Si quis aliquē à latrunculis vel hostibus eripuit, & aliquid pro eo ab ipso accipiat: hęc donatio irreuocabilis est, non merces eximii laboris appellāda est, quod contemplatione salutis certo modo æstimari non placuit.

Mandarum in rem suā ex causa donationis, morte finitur secundum hęc tempora. Bart.

Si quis aliquē à latrunculis vel hostibus eripuit, & aliquid pro eo ab ipso accipiat: hęc donatio irreuocabilis est, non merces eximii laboris appellāda est, quod contemplatione salutis certo modo æstimari non placuit.

Mandarum in rem suā ex causa donationis, morte finitur secundum hęc tempora. Bart.

a Ista gl. exclamāt sing. R. & Alex in l. discretis. C. qui testa. face. pos. ad hoc quod dicitur in d. l. discretis. habet locū in contractib. inter viuos.

p Perficitur donatio. inter omnes personas: vt & s. eo. l. ij. cū verò.

q Conuenitur. ex stipulatu. Accursius.

r Custoditur. vt in solidū teneatur delegatus. & facit. j. de re iudic. l. Nefennius. in princ. & s. de doli excep. pure. s. si eū. & de noua. si quis dele. & l. pen. & s. eo. l. ij. circa prin. & l. in ædibus. s. pen.

S i pater.] CASVS. Pater suam propriā pecuniam nomine filij emancipati mutuauit: & animo donandi eūdem filiū passus est stipulari illam pecuniam sibi reddi. dicitur quod donatio hęc tenet. [S I Q V I S.] Dedisti mihi. x. vt te captū ab hostibus extraherem, & extraxi. dicitur quod hęc donatio irreuocabilis est, & quasi merces laboris mei videtur. Fran.

f Pecuniam. etiam suā.

t Stipulatus est. idē si nō fuit stipulatus: vt. s. si cer. pe. l. certi codicilio. s. si nummos. Accur.

u Non potest. vt & infra e. l. fi. s. fi. & ar. s. e. l. donationes. s. species. & C. de iure do. l. ij.

x A lat. vel host. differunt enim: vt. j. de cap. l. hostes. Accursius.

y Pro eo. i. quia eripuit.

z Irreuocabilis. etiā in gratitudine secuta. M. cū nec prætexitur metus rescinditur: vt. s. quod met. causa. l. metū. s. sed licet. nisi ipsemet fraudem participauit: vt. C. quod metus causa. l. nō interest. quae est contra. & facit. s. de neg. gest. l. nam & Seruius.

a Certo modo. à legibus taxato. aliās. s. vsque ad quingentos solidos. Mar. sicut enim homo nō æstimatur: vt. s. de ædil. edic. iustissimē. sic nec quod salutis eius causa datur: vt hęc.

A dum.] CASVS. Manumisi Stichum. eidem epistolam mādaui, in qua inter cætera hoc continebatur: cū hoc sit quod re manumisi: concedo tibi omne tuum peculium quicquid habes tam in nominibus quā in rebus mouentibus: siue in numerato, id est in pecunia. tandem lapsu temporis eundem Stichum heredem institui in beffe: Sempronium ex triente: nec de peculio Stichi aliquid dixi in testamēto: nec iussi act. peculiare cedi Sticho. quæritur an actiones peculiare Sticho possit in solidum intentare contra debitores peculiare, an pro parte hereditaria. & dicitur quod pro parte hereditaria tantū. & de hoc dic plenē vt in gl. Accur. [L V C I V S.] Ego Sempronius proponēs in corde meo fundum donare Mæuiæ: antequam donem & tradam eum, obligauit pro centum cuidam feneratori, puta Lozolo Florentino: tādē eum fundum tradidi Mæuiæ ex causa dona. & in vacuam possess. fundi eā induxi. dicitur quod donatio est perfecta, aut quod Lozolo habet illum fundum obligatum. Franc.

Quando fit ex causa remunerationis donatio, non eget insinuatione. Barto.

Vide ad huius. s. sententiā Alex. ab Alex. lib. v. genia. die. ca. 1.

i Istū tex. cū sua gli sing. exclamauit R. in suis sing. fo. 19 sing. 504. Sed aduerte quia R. nimis largē intellexit istū tex. vt vt dere potes hęc in nouis interpretat. Bolo. Adde qd voluit allegare Ro. sing. 514. in. cip. donatio reuocatur. quē ad hoc allegauit p. sing. Guil. de Cūg. in. l. si tibi. si certū pe. Quod tamen limita vt procedat i donatione remunerato ria, si merita erāt obligatoria. ita etiā limitat Bal. in. l. si donatione. to. 2. C. de col. & Cy. in. l. vlti. ber. eo. tit. & omnino per Ale. in. l. iustigentū. s. quinimo. s. de pact. vbi etiā Bar. & in præalleg. l. si donatione. & consi. 42. volu. 4. nam.

In

a In nominibus id est actionibus.
b In numerato in pecunia Accursius.

c An utrisque id est utriusque.

d Portionibus s. in nominibus. non enim per tale epistolam aliquid fuit quaesitum liberto in nominibus & est ratio: quia huius mandatum per epistolam morte finitur: vt. C. de act. & obli. l. si quidem. & s. de pecu. l. si Stichus. secus si fuissent cessae, & sic facta procuratio in re sua: vt. C. de dona. illam. unde caute dicit concedere, non cedere. & sic not. concedo, sed non cedo, secundum Bul. vel si diceris hic fuisse cessionem: dices non finiri morte. & quod dicit in fi. dic. stricto iure, secus de aequitate, secundum Ir. per. d. l. illam. & quia non est traditio, sed cessio esset loco traditionis: non dicitur nulla, quasi nudo pacto facta. Item est secunda ratio: quia tempore huius legis non fiebat donatio nudo pacto, sed ita, si interueniret stipulatio, vel traditio: quae traditio in nominibus fieri non poterat: vt. j. de acquir. pos. possideri. in principi. sed corporaliu sic: quae videtur fieri etiam si apud libertum erant res tempore emissae epistolarum: vt. j. de acquir. re. do. qua ratione. §. interdum. & s. eo. l. absenti. quod non sic esse potest in corporalibus. hodie autem haec secunda ratio non obesset: vt. C. eo. si quis argentu. §. pe. Item non ob. contra quod signatur Cod. de iur. dot. l. ij. quia ibi donatarius est stipulatus a nomine. i. a debitore. Accursius.

e Donauit quantum ad destinationem.
f Obligauit quod utpote dominus facere potuit iste donans.

g Perfectam maxime ea ratione quia postea in vacuum possessionem induxit. sed & idem dicitur & si hoc non fecisset, nam donatione facta licet postea obliget, non reuocat eam per hoc: vt. C. de lega. l. ij. & insti. de lega. §. si rem suam. sed personaliter tantum ageretur: vt. C. de dona. si quis argentu. §. pe. & C. de rei vin. l. seru. sed videtur reuocari per obligationem: vt. s. de dona. inter vi. & vx. l. cum hic status. §. si maritus. & C. de dona. inter virum & vx. l. si maritus. quae sunt contra. Sol. illa odiosa, haec fauorabilis. quod non placet quod illa sit odiosa: vt. s. de don. inter vi. & vx. l. si id quod. §. si quas. sed illa est sol. quia haec tenuit ab initio, illa non: unde facilius illa reuocatur quam haec. sic potest notari ex duabus legibus. Nam praeterito nato. i. illo qui iam est natus: ipso iure non tenet testamentum: & etiam si decedat viuo patre, non confirmatur. Sed praeterito posthumo valet testamentum: & licet eius natiuitate rupatur: si viuo patre decederet, recoualescit: vt. insti. de exhe. libe. in prin. & s. de iniusto testa. l. posthumus.

h Habere quia transiit cum sua causa: vt. s. de pigno. actio. l. si conuenit. §. si fundus. & C. de distr. pig. l. si debitor. & C. de dona. inter vi. & vx. l. si quidem. Accursius.

i Pecuniam dedit s. nomine eius: & sic quaesuit certi condic. directam: vt. s. si cer. pet. l. certi condic. §. si nummos.

k A Labeone alias ad Labeonem i. ad Labeonis utilitatem, & eius nomine, vt dixi, animo donandi.

l Sine auium, vel Labeonis.

ff. Nouum.

m Perfectam vt. s. eo. l. si pater in prin. & l. donationes. §. species. & argu. j. tit. j. l. mortis causa. §. Titia chirographa. & s. de nego. gest. l. Nefennius. circa fin. vbi dicit maxime si etiam in ratione & c. Sed argu. contra. s. eo. nuda. sed hic non est nuda. Accursius.

DE MORTIS CAUSA DONATIONIBUS ET CAPIONIBUS.

Dixit de donatione inter viuos, nunc de ea qua fit causa mortis.

Donatio causa mortis est liberalitas qua ita fit vt non nisi morte donatoris confirmetur. qua de causa legato comparatur, & donatario res ita donata mortuo donatore ipso iure acquiritur etiam si tradita a defuncto non fuerit l. ij. De publ. in rem act. & penitentia reuocatur, sicut legatum, & l. Falcidia minuitur, & si res tradita non fit a donatore interdicto. Quod legatorum continetur. Continetur etiam actione Falciana. Mortis causa capio, legato non comparatur, id est adquisitio qua propter mortem alterius obueniens alio nomine non appellatur, vt si moriens legauerit Titio fundum sub conditione si deris Gaio decem, ea pecunia Gaius capio mortis causa, non iure legati vel fideicommissi vel donationis mortis causa. haec enim peti possunt. mortis causa capionis petitio non est, & ex his Falcidia detrahatur, non ex mortis causa capione, atque ideo male in l. in quartam. Ad l. Fal. sed & quod implenda conditionis causa fideicommissi heredi datur & c. Diuersa enim haec sunt, Fideicommissum & mortis causa capio, nec cadere simul in eandem speciem possunt, ac praeterea uersus ille τωρεγυραφος est. Cuius.

Inclusa de sunt in indice titulorum.

Subaudi magis, sicut Graeco dicitur di genere. Aug. lib. 4. e. mend. ca. 8. Odyssea felicit. 17. circa principi. cum inquit, αειραι 3 7 2 p 2 id est & c. vltique ibi, ε δ' εχ τωδ τω τοιου πορον νου νρα qu- τωδ & c.

Suspicio ne, in iure §. i. quae opponitur metu. l. metum §. quod metus caus.

meta debitorum a Labeone recepit: quae in hereditate eius inuenta sunt. quaero, an donatio perfecta esse videatur. Respondit, cum debitor Labeoni obligatus esset, perfectam donationem esse.

DE MORTIS CAUSA DONATIONIBUS, & CAPIONIBUS.] TITVLVS VI.

Nota quod ille qui donat causa mortis, vult quod donatio non habeat effectum se viuente, sed demum eo mortuo viuente donatario. Pau. de Cast.

I. MARTIANVS lib. 9. Institutionu.

Mortis causa donatio est, cum quis habere se vult, quam eum cui donat: magisque eum cui donat, quam herede suum. Sic & apud Homerum Telemachus donat Piraeo.

Licet ista lex ponit tres species donationis: possunt tamen reduci ad duas principales. Pau. de Castr.

II. VLPIANVS lib. 32. ad Sabinium.

Vlpianus libro septimodecimo digestorum tres esse species mortis causa donationum ait. Vna, cum quis nullo praesentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. Aliam esse specie mortis causa donationum ait, cum quis imminente periculo comotus ita donat, vt statim fiat accipientis. Tertium genus esse donationis ait, si quis periculo motus non sic det, vt statim faciat accipientis: sed tunc demum, cum mors fuerit infecuta.

Ista lex cum sequentibus declarat secundam speciem donationis, de qua in l. praecedenti. Pau. de Cast.

quam heredem meum. Franciscus Accursius.

Quam heredem suum. vt. & j. e. l. senatus. §. j. & insti. de don. §. j. sed nonne hoc idem est in legato? Certum sic: vt. s. de condit. & demon. l. si quis eum. unde vt hic differat a legato, dic tradedo in vita. vel obligando se legatario. nam tunc est donatio causa mortis. at quando nullum istorum est, dicitur legatum: ne attentata ratione huius. l. non differat a legato: vt plenè not. j. eo. l. Marcellus. §. Paulus.

Vlpianus. Mortalitate donat. & haec secundum P. non reuocatur. Accipientis. sed reuocatur eo conualescente: vt. & s. tit. j. l. j. §. item cum ipse.

Tunc demum. Sic ergo actus morietis pendet. & sic est contra. §. commu. praedi. l. si. in fi. Sol. nec hic pendet. nam statim tenet donatio, sed dominij translatio suspenditur: vt. & s. tit. j. l. ij. §. si pecuniam. at ibi non pendet teneat vel non. ex quo enim cedit dies legatae seruitutis, statim certum est cedat vtiliter, vel non: vtile fit legatum, vel non: quod non est si vnus socius imponat inter viuos seruitutem rei communi: vt in prin. l. receptum. & ideo ibi dicit actum viuentium suspendi, & non actum defunctorum.

Mortis causa. CASVS. Ille dicitur donare causa mortis, qui timore infirmitatis & per consequens mortis donat: vel qui timet occidi ab hostibus, aut iturus per loca dubia timet mortem, & propter hoc donat: vel aetate confectus donat: vt quia adeo senex est vt quotidie expectet mortem. haec enim omnia instans periculum demonstrant. & h. d. haec. l. cum tribus. ll. seq. Fr. Accur. F. iij

Mortis causa. ICAVS. Donatio causa mortis dicitur, quando id quod dono, volo magis habere pro me, quam eum cui dono: & magis eum

Mortem actus an suspendi possint.

^a Valetudinis. praesentis.

^b Propinqua mortis. speratae subaudi ab hoste &c. non autem per valetudinem. & coniunge tres sequentes leges cum ista. Ad hoc autem pertinet attendere: quia statim cum est liberatus eo periculo cuius metu donauit, reuocata est donatio: ut arg. si cer. per. l. non omnis. & j. eo. l. si mortis causa.

^c **A** *Ut aetate fessus.* cum sit adeo senex, quod quotidie credat mori. Accursius.

^d **H** *Aec enim. Periculum demonstrat.* licet valetudo cesset. Rogerius.

^e **S** *I aliquis. CASVS.* Si aliquis commisit delictum propter quod timet mori: & causa mortis donauit aliquid alicui, & postea fuit decapitatus: dicitur quod reuocatur dona. praedicta: licet secus sit in donatione simplici sine suspicionem poenae facta. Fra.

^f **D** *onauerit.* timore poenae a iudice inferendae, vel alia ratione: ut. s. de iniust. test. l. si quis filio ex. s. irritum. Accursius.

^g **V** *t imperfecta.* quia extrema confirmatio deficit. secus in ea quae fit a viro in uxorem: ut. C. de dona. inter virum & vxor. l. res vxori.

^h **D** *onationes.* inter viuos. Accursius.

ⁱ **S** *uspicionem.* maxime subaudi: ut. s. ti. j. l. post contractum. in fin. quae est contra: vel hoc determinat, ut si fiat in fraudem, non teneat. & plenè dic ut ibi.

^j **P** *oenam.* nisi sit crimen perduellionis.

^k **Q** *ui pretio.* CASVS.

^l **H** *eres institutus habitis.* c. repudiavit hereditatem. & sic peruenit bona ad substitutum vel agnatum defuncti. dicitur quod heres repudiat illa. c. q. habuit ob hoc, videtur causa mortis capere. Item seruus in testamento domini iustus esse liber si dedit mihi. x. & dedit: videor illa. x. causa mortis capere. Item si relictum est tibi legatum puta fundus a testatore, si dederis. x. mihi, & dedisti: videor illa. x. capere causa mortis. & intellige in omnibus supradictis exemplis quod videor capere illud lucrum causa mortis testatoris. Item si pater causa mortis filij sui donauit mihi. x. vel causa mortis cognati: videor causa mortis capere. sed si donauit pater causa mortis filij sui mihi. x. hoc pacto, ut si conualescat filius, ei donanti reddam: tunc demum dicitur quod haec donatio tenet. Franc.

^m **H** *ereditatem.* scilicet sibi delatam.

ⁿ **P** *raetermisit.* id est repudiavit.

^o **V** *idetur.* aliud est mortis causa donatio, quae a defuncto quandoque traditur, vel permittitur: ut. s. l. j. aliud mortis causa capio, quae ab alio datur: ut patet per haec exempla. & j. e. l. mortis causa capitur. & l. mortis causa capimus. Item prima semper ex voluntate: haec quandoque etiam sine voluntate: ut hic patet: & j. e. l. si mulier. & tunc non habet locum Fal. aliàs quando ab herede sic: ut. C. ad. l. Fal. l. pen. Accursius.

^p **S** *tatulibero.* qui pro libertate praestat: ut supra tit. j. l. quae statuliberi. & j. eo. quod conditionis. & l. quod statuliber. & ad. l. Fal. cid. l. id quod.

III. PAVLVS libro septimo ad Sabinum.

Mortis causa donare licet non tantum infirmavaletudinis causa, sed periculi etiam propinqua mortis, vel ab hoste, vel a praedonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineunda,

IIII. GAIVS libro primo rerum cottidianarum siue aureorum.

Vt per insidiosa loca iturus,

V. VLPIANVS libro secundo Institutionum.

Vt aetate fessus.

VI. PAVLVS libro septimo ad Sabinum.

Haec enim omnia instans periculum demonstrant.

Donatio causa mortis, etiam facta ante crimen commissum, & non cogitatione criminis: secuto crimine, & etiam condemnatione, rescinditur. Pau.

VII. VLPIANVS libro trigensimo secundo ad Sabinum.

Si aliquis mortis causa donauerit, & poena fuerit capitis affectus: remouetur donatio ut imperfecta: quamuis caetera donationes sine suspicionem poenae factae valeant.

Quicquid occasione mortis alterius capitur, causa mortis capio nuncupatur. Bart.

VIII. IDEM libro septimo ad Sabinum.

Qui pretio accepto hereditatem praetermisit: siue ad substitutum peruentura sit hereditas, siue ab eo ab intestato successurus, mortis causa capere videtur. Nam quidquid propter alicuius mortem obuenit, mortis causa capitur. quam sententiam &

^o Filij. ad hoc facit. j. e. l. mortis causa filij. & C. e. l. nec fratris.

^p Mortis causa capi. quo etiam casu ad confirmationem donationis vtriusque mortem exigam: ar. s. de dona. inter vi. & vxor. l. cum hic status. s. oratio non solum. & s. in hac. & l. mortis suae causa. & l. si cum. s. ex quibus. & C. de dona. inter vi. & vxor. l. si vt proponis. vel hic sufficit solius filij vel cognati mors: cum donator non possit solus reuocare: vt. C. eo. l. nec fratris.

^q Si conualuerit. scilicet filius.

^r Recipiat. scilicet is qui donat, tunc demum subaudi. ad quod facit infra. eod. l. si alienam. s. Marcellus.

IX. PAVLVS libro tertio ad Sabinum.

Omibus mortis causa capere permittitur, qui scilicet & legata accipere possunt.

Donatio causa mortis potest substitui. Bart.

X. VLPIANVS libro vicensimo quarto ad Sabinum.

Ei cui mortis causa donatum est, posse substitui constat in hunc modum, ut promittat alicui, si ipse capere non possit, vel sub alia conditione.

XI. IDEM libro trigensimo tertio ad Sabinum.

Mortis causa filij sui pater recte donare poterit etiam constante matrimonio filij.

Mortis causa capi dicitur id quod capitur occasione mortis alterius, etiam si illicite & per calumniam, & praeter voluntatem defuncti. Pau. de Cast.

XII. IDEM libro quadragensimo quarto ad Sabinum.

Si mulier ventris nomine per calumniam, ut in possessionem mitti desideret, pecuniam accepit, forte dum substituto patrocinator, ut institutum ali-

stipulationem ergo fit substitutio. sed an aliter, dixi. C. eod. l. j. Accursius.

^x **C**onditione. praeterquam illa, si donatarius substitutus voluerit, quae legatario imponitur: ut. s. de leg. j. l. si ita. s. j. & de condit. & demonstra. l. si ita expressum. Ex quo enim stipulatur: iam agnoscit. sed in legato secus: in quo non oportet quod stipuletur.

^y **M**ortis causa. CASVS. Pater potest donare nurui, id est vxori filij sui, causa mortis filij. Fr. Accursius.

^z **D**onare. nurui: ut bene conueniat sequentibus. & facit. s. eod. l. qui pretio. in fi. & quod ibi not.

^z **S**i mulier. CASVS. Quidam erat institutus, & datus erat substitutus. nunc substitutus dedit pecuniam vxori testatoris, ut illa diceret se praegnantem, & peteret se mitti in possess. bonorum defuncti nomine ventris: ut sic interim institutus forte decederet, & sic substitutus haberet bona. postea illa non apparet praegnans. pecuniam quam accepit a substituto, dicitur capere causa mortis defuncti. Fr. Accursius.

^z **A**ccipit. a substituto. Io. Et quando dicitur facere per calum. habes. s. si mat. ven. no. l. j. s. per calumniam. & efficitur infamis, si pronuntietur per calum. in possessionem missa: ut. s. de his qui no. infam. l. notatur. & l. seq.

Ratione.

† Iste tex. videtur innuere quod illa dicitur donatio causa mortis, quae fit mortis metu: sed tunc ne fallare, aduerte quod etiam si fieret in mortis articulo nulla facta mentione de morte nihilominus praesumeretur & diceretur esse donatio inter viuos. ita concludit Alex. consi. r. v. l. i. per. l. v. ubi ita donatur infra eo.

Mortis causa donatio & mortis causa capio differunt.

Recipiat.

a Ratione, vt moriatur antequam adeat, vel efficiatur non capax.
b Mortis causa. id est occasione mortis: non autem est donatio causa mortis: & non poterit hoc casu Fal. detrahi: vt no. 5. cod. l. qui pretio. facit. j. eo. l. cum qui.

S I alienam rem.] **CASVS.** Donauit tibi rem alienam causa mortis: & eam tu vsucapisti. dicitur quod si co ualesco, reuocabo illam rem a te condict. ob causam, vel sine causa. [MARCELLVS.] Dicitur quod in dona. causa mortis possunt apponi pacta que sunt extra naturam donationum, vt si dicatur vt valeat donatio morte donantis: siue decedat ante eum ille cui donatur, siue post: seruabitur quod dictum est. Item si est dictum vt reddatur quandoque donantem pœniteat: tenet quod dictum est. Item si est dictum quod non aliter reddatur, nisi eum cui donatur, contingat prius mori: & hoc seruabitur. Vltimo dicit: pone quod donatum est causa mortis, & hoc pacto quod nullo modo reuocetur quod factum est: dicitur quod valet hæc donatio. Fran. Accursius.

c Conualuero. codic. ob causam, vel sine causa condicam: vt & infra eod. l. senatus. §. j. & l. quod mortis. & supra de condict. in debi. l. in debiti. §. j. & vt accensione sui temporis contra dominum si a me petat. argu. infra de acquir. posses. l. Pomponius. §. in dote. & facit infra eodem. l. qui alienam.

d Marcellus notat. esse verum quod sequitur.

e Quæstiones. quia aliquid potest agi extra naturam donationis per pactum. & facit supra tit. j. l. Aristo. Accursius.

f Omnimodo. etiam donatario præmoriante.

g Voluntate. id est, hoc actum fuit quod si mutaret voluntatem esset res restituenda, & non aliter. Accursius.

h Prior. quam ille qui donat. Accursius.

i Qui acceperit. Sed an tunc potest pœnitere? innuit quod no. arg. 5. de le. j. si mihi & tibi. §. j. sed dic contra, si modo totius primæ voluntatis pœniteat: vt arg. 5. de leg. iij. si quis. in prin. & de codicil. l. diui. §. licet. Accursius.

k Nullo casu. sed tunc non erit mortis causa donatio, sed inter viuos: vt. j. eo. l. vbi ita. & facit. j. eo. l. senatus. §. mortis.

l Donator. reuocabitur. alias deest istud reuocabitur.

S I mortis.] **CASVS.** Donatus est fundus Titio causa mortis, & traditus: tandem Titius in hoc fundo fecit expensas necessarias, vel vtilis: postea reuocata fuit donatio, forte donatore pœnitente, vel alio iusto modo: & sic donans petit fundum a Titio sibi restitui rei vindi. dicitur quod Titius non cogitur reddere fundum, nisi expensas quas fecit in fundo, ei reddantur. Fran.

m Vindicantes. donator & eius heredes: cum donatio sit reuocata

n Earum. impensarum. Sed nunquid fiet compensatio cum fructibus: respon. sic. de rei vin. l. emptor. & l. sumptus. & ar. infra de reg. iur. in eo quod.

M Arcellus notat.] **CASVS.** Sicut filiusfamil. miles potest testari: ita & donare causa mortis. Vltimo dicit quod donatio causa mortis est redacta ad similitudinem legatorum. Fra. Accursius.

o Marcellus notat. esse verum quod sequitur.

p Liberam. qualitercunque velit, etiam ommissa solennitate iuris: vt. C. de testa. mili. l. milites.

q Facultatem. de castris, vel quasi.

r Etiam. quæ de solennitate aliam exiguntur in filiosfamil. puta de consensu patris. Item quod possit capere donatario licet tempore mortis inueniatur non capax. Item de quinque testibus presentia: qui aliam exiguntur: vt infra eod. l. tam is. §. j. & l. in mortis & C. eod. l. fina. & facit supra eod. titu. l. filius. in fin. item. j. de re. iur. l. non debet cui quod plus est & c.

s Remissa. i. permissa sine solennitate fieri.

t Quæ. alias, quæ etiam in donatione. Accur.

u Paulus notat. esse verum quod sequitur. Acc.

x Reuocata sunt. id est redacta: vt & j. eod. l. si debitor. & l. illud. & s. eo. l. omnibus. & C. eo. l. fin. Differunt tamen in quibusdam: vt ecce filiusfamil. causa mortis donat. non legat etiam consentiente patre: vt. j. eo. l. tam is. Itæ hæc quandoque a defuncto, quandoque ab herede: legatum semper ab herede: vt instit. de leg. §. j. sunt & alia differentia quas non vt insti. eo. §. j. Item in donatione obligatur donatarius ad reddendum rationem possessionis: non in legato.

M Ortis causa.] **CASVS.** Si aliquis donauit causa mortis suæ: potest reuocare. Fran. Accursius.

y Mortis causa. aliam. §. idem Paulus. & aliam incipit lex, mortis causa.

z Potest. per pœnitentiam. Item & per hoc quod præmoriatur donatarius: vt & s. si cer. pe. l. non omnis. in prin. Sed argu. contra. s. de rehibitoria. l. bouem. §. fin.

A Marcellus notat. esse verum quod sequitur.

P Liberam. qualitercunque velit, etiam ommissa solennitate iuris: vt. C. de testa. mili. l. milites.

titur mortis causa donare. Barto.

xv. IDEM libro vicenimo septimo Digestorum.

M Arcellus notat: o Cum testamento relinquendi cui velint adepti sint filiosfamilias milites liberam facultatem: q credi potest ea etiam remissa, quæ donationes mortis causa fieri prohibent.

Donata, & legata, æquiparantur. Bartolus.

Paulus notat: u hoc & constitutum est, & ad exemplum legatorum mortis causa donationes reuocata sunt. x

xvi. IDEM libro vicenimono Digestorum.

M Ortis causa donatio etiam dum pendet an conualescere possit donator, reuocari potest. z

Non valet donatio causa mortis ultra vires hereditatis. Barto.

xvii. IDEM libro quadragensimo septimo Digestorum.

E si debitor consilium a creditorum fraudandorum non habuisset, b auelli c res mortis causa ab eo donata debet. Nam cum legata ex testamento eius qui soluendo non fuit, omnimodo inutilia d sint: possunt videri etiam donationes mortis causa factæ rescindi debere: quia legatorum instar obtinent.

Potest quis donare causa mortis suæ & alterius. Bartolus.

xviii. IDEM libro sexagesimo Digestorum.

M Ortis causa capimus non tunc solum, cum quis suæ mortis causa nobis donat: sed & si propter alterius mortem

incipit lex, mortis causa.

z Potest. per pœnitentiam. Item & per hoc quod præmoriatur donatarius: vt & s. si cer. pe. l. non omnis. in prin. Sed argu. contra. s. de rehibitoria. l. bouem. §. fin.

D Et si debitor.] **CASVS.** Debitor multorum donauit Titio causa mortis fundum. dicitur quod creditores reuocabunt istum fundum, sicut & si legasset, & hæc sunt vera etiam si non in fraudem creditorum hoc fecit: dum tamen hoc eis noceat. Fran. Accursius.

a Et si debitor consilium. quod est ex animo: vt infra de regu. iur. l. fraudis.

b Non habuisset. cum donaret causa mortis.

c Auelli. a donatario.

d Inutilia. vt & C. de leg. l. si vniuersæ. & s. de here. insti. l. ex facto. §. vnde scio. & s. ad leg. Fal. l. in ratione. §. quod vulgo. & ad Trebel. l. j. §. si is qui quadraginta. & s. si cui plusquam per. l. Falc. l. j. §. in quibus. & C. de testa. mili. l. in testamento. & idem ergo in donatione causa mortis: vt hic, & s. si quid in frau. pa. l. j. §. j. nã & aliam in titu. lucratiuo etiam inter viuos sufficit solus euentus: vt. j. que in frau. cre. l. qui autem. §. hoc edicto. & §. similitque modo. & facit ad hoc. j. que in frau. cre. l. omnes. §. Lucius. & C. qui manu. non poss. l. j. & l. si. & quando exigatur fraus vel euentus, plenè dic vt no. insti. de act. §. item si quis.

e Obtinent. vt & s. eo. l. Marcellus. §. Paulus.

Perperam Haloander hanc legem cum superiore committit contra fidem Flor. & vulg. Anto. August. lib. 3. cap. i.

a) Legatum & mortis causa dona. conueniunt & differunt. Tu vide melius quam alibi in l. senium. §. si. C. qui test. fa. pos. & in l. Stichum qui meus erit. s. de l. i. & in l. cum hi. in prin. & ibi Bar. de tract. act.

Vide leg. 27 infra. que est decisiva. et Gomez de donation. n. 22.

Mortis causa. CASVS. Mortis causa videor capere, siue mihi dones causa mortis tuæ, siue causa mortis alterius: puta, si donasti mihi fundum causa mortis filij, vel fratris tui, vel similibus: hoc actio vt si conualescat ille ob cuius mortem erat donatum, reuocetur donatio, aliàs non reuocetur. [S I DONATVRVS.] Tu volens mihi donare decē causa mortis, debitorem tuum in decē delegasti pro me creditori meo me volente. dicitur quod tantum videtur mihi donatum in quantum sum liberatus à creditore meo, etiam si delegatus non sit soluendo. si autē ego tui stipulatus à debitore tuo quod tibi debebat, mihi dari te patiente hoc fieri animo donandi, mortis causa mihi tantum videtur donatum, in quantum est soluendo iste debitor. vnde si tu donans conualuisti, & sic vis reuocare donat. à me: intantum teneor, vt cedam act. quam habeo cōtra istum debitorem. [TITIA.] Titia habens debitores & instrumenta de eis, existens infirma dedit instrumenta Ageriæ hoc pacto, vt si cōualesceret Titia, reddat sibi instrumenta: si verò contingat eā mori, instrumenta det causa mortis debitoribus. dicitur quod hæc talis donatio tenet: & Mæuia filia heres Titia nō potest reuocare. [QVI HOMINEM.] Donasti mihi causa mortis seruum tuum qui fecerat alicui delictum: vel quē alicui obligaueras. dicitur quod tantum videris donasse, quātum talis seruus possit vendi. idem in fundo obligato quem mihi donas causa mortis. Fran. Accursius.

A Alteruter eorum, cuius intuitu donatur, & facit. s. eo. qui pretio in fi. & quod ibi no. & quod etiam in prin. eiusdem. l. dixi.

B Delegaueris. iussu meo. Accursius.

C Liberatus. etiam si non sit soluendo delegatus: quia bonum fecit nomen qui accepit: vt. s. man. l. inter. s. abesse. & j. de fideiuf. l. qui debitorem. & j. eo. l. mortis causa. s. Iulianus. & s. fin. in fi. & s. ad leg. Falci. l. Nescennius. s. fina. & l. quærebat.

D Ab eodem, debitore tuo: vt. s. Accursius.

E Stipulatus fuero. cum eum mihi delegares, volens mihi mortis tuæ causa donare: vt & j. e. l. mortis causa. s. fi. in prin. Accursius.

F Conditione. ob causam, vel sine causa: vt. j. eo. l. qui mortis. & l. senatus. s. j. & s. si cer. pet. l. non omnis in prin. Accursius.

G In factum. generali, quæ datur alia deficiente: de qua dicitur. C. de sac. fan. eccl. l. sancimus. & hoc si dicatur competere sine causa. Accursius.

H Donatura illis. causa mortis: quia mortis statim fecit mentionē, alioquin præsumetur donatio inter viuos: vt. j. e. l. Scia. s. fi. & s. de dote præle. l. Scia. Accursius.

I Deceisset. Titia. Accursius.

K Illis. debitoribus. Accursius.

L Petat. cum sit heres. Accursius.

M Pacti. vt & s. de pactis. l. Labeo. & C. de remis. pi. l. creditorē. & argu. s. de leg. j. l. seruum. s. eum. & C. de dona. l. j. & j. e. l. auiculo. & C. de Lati. liber. tol. s. ille.

N Doli mali. quæ generalis est: vt. j. de do. excep. l. ij. s. generaliter & supra de li. leg. l. iij. ij. respon. sed videtur finire morte huiusmo-

id faciat: veluti si quis filio vel fratre suo moriente donet Mæuio ea conditione, vt si conualuerit alteruter eorum, reddatur sibi res: si decefferit, maneat apud Mæuium.

Ex donatione causa mortis in tantum quisque capit, in quantum quis debito liberatur, vel ex actione percipitur. Bartolus.

Si donaturus mihi mortis causa, debitorem tuū creditori meo delegaueris: omnimodo capere videbor tantam pecuniam, quantum à creditore meo liberatus fuero. Quod si ab eodem ego stipulatus fuero: eatenus capere existimandus ero, quatenus debitor soluendo fuerit. nam & si conualuisset creditor idēque donator conditione, aut in factum actione debitoris obligationē dūtaxat reciperet.

Mandatum quod cōfertur post mortem, non finitur morte. Bart.

Titia chirographa debitorum suorum Septitij & Meuij donatura illis, Ageriæ dedit: & rogauit eam, vt ea si deceffisset, illis daret: si conualuisset, sibi redderet. morte secuta, Mæuia Titia filia heres exitit: Ageria autem vt rogata erat, chirographa Septitio & Mæuio superscriptis dedit. quæritur, si Mæuia heres summam quæ debebatur ex chirographis superscriptis petat, vel ipsa chirographa: an exceptione excludi possit. Respondit,

domino vel à patre. in prin. & s. j.

R Repetitur. i. rem ipsam donator repetit. non tamen ideò dico quod arrogator teneatur de peculio ex ante gesto: vt. s. de pecu. l. in arrogationem. & insti. de acqui. per arro. s. fi. nam res ipsa non videtur esse in peculio: vt supra de pecu. l. deposui. in prin. & s. j. itē facit bene. s. de capi. demi. l. tutel. s. pen.

S Sed pretium. imò videtur quod rem: quia ea est in obligatione, nō pretium: ut. j. de verb. obl. l. si seruum stipulatus fuero. s. fi. & l. eum. s. fin. sed certē bene cōdicet pretium: quia illud necesse habet dare, cum iā rē dare nō possit: licet ipsa res sit in obligatione: vt. s. de consti. pe. l. promissor. & s. de cōd. fur. in re furtiua. & C. de compen. l. fin. in prin. idem erit in seruo manumisso: vt. j. eo. l. si is cui. vel forte fauore libertatis non erit seruus in obligatione: sed pretium tantū: vt arg. C. de his qui à non do. l. j. Item ad hoc quod dicit rem non posse cōdici, sed pretiū: est contra. j. eo. l. illud. s. Iul. scribit si quis. sol. vt ibi. Item quare hic secus quàm in superiori proxi. Respō. vbi repetitur res? Respon. quia supra rem potest præstare: & ideò ad eam præcise tenetur: hīc non: vt. s. de rei vind. l. qui restituere.

E I qui. CASVS. Legauit tibi fundum, si decem dedisses heredi meo: nunc non potes capere, nisi dimidiam fundi forte propter Falci. vel quia eras filius naturalis defuncti. dicitur quod ex quo non potes habere nisi dimidiam fundi: dimidium grauaminis sustinebis: & sic dabis tantum quinque Fran. Accursius.

P Poterat. puta filio naturali: qui quantum capere possit, habes C. de na. li. authen. nunc liberi. & authen. licet. vel in eo cui per Falci. subtrahitur, potes ponere: vt. C. eod. l. ij. & facit bene ad. l. istam

di mandatum: & sic eos non liberati: & sic est contra. j. de solu. l. fina. ij. respon. Solu. hīc donauit post tempus: ibi mandauit: vel hīc iam erat in possess. cui dare debuit: ibi non. vel verius dic, hīc fuit collatum mandatum post mortē quo casu non finitur morte: vt & s. man. l. si verò non. s. fina. ibi mandauit vt solueret in vita: & mādarius soluit post mortē meā: & sic verba post mortem determinant ibi verbū soluitur & c. vt & ibi nota. & facit. s. titu. j. l. hoc iure. s. si quis dederit. Accursius.

Mæuiam vel pacti conuenti, vel doli mali exceptione summoueri posse.

Res tantum valet, quantum vendi potest scienti eius conditionem, & recipienti in se periculum rei. Bartolus.

Qui hominem noxæ nomine, vel aliàs obligatum, mortis causa acceperit, tantum accepisse intellegendus est, quanti is homo venire potuisset. Idem in fundo qui obligatus est, obseruari poterit, vt pretium excutiatur.

Contra patrem naturalē datur actio de peculio: contra arrogatorem, utilis vindicatio: & cū res nō potest restitui, pretiū cōdicitur. B.

XIX. IDEM libro octogenesimo Digestorum.

Si filiofamilias res mortis causa fuerit donata, & conualuisset donator: actionē de peculio cū patre habet. At si paterfamilias cū mortis causa donationē accepisset, in adoptionē se dederit, res ipsa à donatore repetitur. Nec huic similis est is qui rē quā mortis causa acceperat, alij porro dedit. nam donator huic non rem sed pretium eius condiceret.

Dandum causa conditionis implendæ, minuitur legato. Barto.

XX. IDEM libro primo ad Vrsellium Ferocem.

E I qui non amplius parte capere poterat, legatus est fundus, si decem, dedisset heredi. non totam summam is dare debet vt

o Potuisset. homini scienti eius conditionem. & sic. s. ad le. Fal. l. in quantitate. s. magis. & l. querebatur. circa prin. & s. de cōd. fur. l. si seruus. Accursius.

P Vt pretium. quanti posset vendi sic obligatus: & hoc quando luitio non pertinet ad heredem. quod quādo fit, dic vt dicitur in legato: vt. s. de le. j. si res. obli.

S I filiofamilias. CASVS. Si filio Titij donauit rē causa mortis meæ & cōualescā: repetā quod donauit, ab ipso Titio act. de peculio. Sed pone quod ipsi Titio donauit causa mortis meæ: & ipse dedit se postea in arrogationē: dicitur quod si conualescā, repetā ipsam rē: secus autē esset si Titius rē sibi donatam causa mortis alij dedit. nā ego petā à Titio non rē, sed eius pretium. Fran. Accursius.

Q De peculio. i. cōdictione sine causa in peculio. sed & si proponat vtilē in rem, quod potest: vt. j. e. l. si mortis. & l. quæ mortis, conuenit patrē, vt quemlibet possidentem. & facit ad ista. supra de peti. heredi. l. si à

a] Intellige istā secundū illā, secundū B. hīc.

istam. §. de condit. & demon. l. qui heredi. §. pe. & §. fin. & l. Plautius. §. item rescinditur. & l. sed & si hoc. & §. ad Trebel. l. Lucius. §. heres. & ad l. Fal. l. in ratione. §. ij.

E *vm qui.* CASVS. Heres institutus nolens adire hereditatem accepit decem à legatariis, vel à creditoribus hereditariis. ad hoc vt adiret: & adiuit dicitur quod hæc decem videretur habere causa mortis, & subaudi, testatoris. Fran.

a *Accepisset.* à creditoribus, vel legatariis: cū legata non valent hereditate non adita: vt insti. ad le. Falci. §. ex diuerso.

b *Capere.* latius patet. mortis causa capio quā mortis causa donatio. Ir. vt dixi. §. c. l. qui pretio. Accursius.

I *N mortis.* CASVS. In donatione causa mortis inspicitur tēp^o mortis donatoris: vt si tunc donatarius sit capax, satis sit: licet tempore donationis non esset capax: vt quia fortè tunc captus ab hostibus erat vel alia de causa. Franc. Accursius:

c *Sed mortis.* vt quia in potestate hostium erat qui tempore mortis redierit, secundum Azo. Idem in legaro. ar. infra de iu. fil. l. non intelligitur. §. quando. & supra de le. præstan. l. interuenit. & de le. iij. l. si deportati seruo. Alij dixerunt, & tempore facti testamenti: arg. §. de re. Cato. l. j. & de reb. du. l. si cognatis. sed nō placet: quia reg. Cato. locū non habet quando ex persona legatarij tantū deficit legatum: sed cū propter rem ipsam, vel personam legantis, vel legantis & legatarij mixtim. in hereditate autem quandoque tria tempora, quandoque etiam vnum spectatur: vt not. insti. de here. quali. & dif. §. in extraneis. Item no. hīc R. idem esse ecōtra an quis possit donare: arg. §. de leg. iij. l. j. §. si filius. Accursius.

d *Competere.* aliter in vsufu. vt. C. de vsufu. l. fin. vel ibidem etiā hoc distinguere potest: sed loquitur ibi cū incertum est cuius contemplatione relinquit. licet huic solutioni videretur repugnare finis illius. l. vbi dicit: cū plerumque verisimile sit. & c.

S *I filiofamilias.* CASVS. Donauit filiofamilias fundū causa mortis. tandem decessit hic filius me viuo. dicitur quod donatio est extincta: nisi contemplatione tui patris esset facta. tunc enim mors patris, nō filij, spectatur ad hoc vt extinguatur donatio. Vltimò dicit, ea quæ dixi in filio donatario: habent locum in seruo donatario. Franc. Accur.

e *Ministerio.* sic. §. quod iussu. l. fin. in prin. & insti. quod cum eo. in fine. Accursius.

f *Eius.* scilicet filij.

g *Quaratur.* nam eodem modo distinguitur cuius contemplatione. & sic intellige. j. eo. l. fi. Accursius.

Q *uod debitoris.* CASVS. Tenebaris mihi act. temporali, puta redhibitoria. existens infirmus liberaui te per accep. causa mortis. dicitur quod si conualescam, condicam à te quod mihi debes: nec inspicitur quantum tempus interim cucurrerit. Frā. Accursius.

h *Liberato.* i. liberando, si acceptilatio non interuenisset: vt quia redhibitoria tenebatur. nunc autem, cum sit acceptilatio subla ta, non potest actio plus tempore tolli.

i *Abitum.* id est recessum.

partem fundi haberet, sed partem duntaxat pro rata qua legatū cōsequitur.

XXI. IDEM libro secundo ad *Vrseum Feroem.*

E *vm qui vt adiret hereditatem,* pecuniam accepisset: ^a plerique (in quibus Priscus quoque) responderunt mortis causa eum capere. ^b

Capacitas vel incapacitas donatarij inspicitur tempore mortis: non tempore donationis. Paulus de Castro.

XXII. AFRICANVS libro primo *Questionum.*

I *n mortis causa donationibus non tempus donationis, sed mortis ^c intuentum est, an quis capere possit.*

In donatione facta filiofamilias inspicitur cuius contemplatione sit facta donatio. Bartolus.

XXIII. IDEM libro secundo *Questionum.*

S *i filiofamilias mortis causa donatū sit, & viuo donatore moriatur filius, pater viuat: quæsitum est quid iuris sit. Respondit, morte filij conditionē competere, ^d si modò ipse potius filio, quàm patri donaturus dederit. alioquin si quasi ministerio ^e eius ^f pater vsus sit: ipsius patris mortem spectandam esse. Idque iuris fore & si de persona serui quæzatur. ^g*

Qui est liberatus acceptilatione: non potest vt præscriptione, qua

E *amque.* i. pristinam obligationem. Accursius. **l** *Conditionis.* quæ erit perpetua: argu. §. de constitu. pecu. l. item illa. §. quod adicitur. & facit ad istam translationem supra de condic. ob cau. l. si quis accepto tulerit. & de condi. fur. l. parui. & supra manda. l. qui negotia.

uteretur si liberatus nō esset. Bart.

XXIII. IDEM libro nono *Questionum.*

Q *uod debitori acceptum factum esset mortis causa, si conualuerit donator, etiam tempore liberato ^h ei potest condici. namque acceptilatione interueniente abitum ⁱ ab iure pristinæ obligationis: eamque ^k in huius ^{*} conditionis ^l transfusam.*

Sicut possunt fieri codicilli ex testamento. i. factio testamento, & etiā ab intestato. i. nō factio testamento, ita & donatio causa mortis. Paul.

XXV. MARCIANVS libro nono *Institutionum.*

T *Amis quitestamentum facit, quàm qui non facit, ^m mortis causa donare potest.*

Filius potest donare causa mortis patre volente. Bartolus.

Filius familias qui non potest facere testamentum nec voluntate patris: ⁿ tamen mortis causa donare patre permittente potest.

Ad confirmationem huius donationis sufficit donatorem non superuivere donatario. Bartolus.

XXVI. IDEM libro secundo *Regularum.*

S *i [†] qui inuicē sibi mortis causa donauerunt, pariter decesserūt, neutrius heres repetet: quia neuter alteri superuixit. ^o Idem iuris est si pariter maritus & vxor sibi donauerunt. ^p*

Conuentio contra substantiam contractus facit cōventionem in

ras: vt. C. de codi. l. fi. §. fin. Item nūquid poterit hodie filiusfami. legare consentiente patre, cū etiam sine testamento possit legari: vt inst. de leg. §. nostra autem? Respō. non: quia licet sit deminuta solēnitas quo ad numerum testium, & voluntatis solēnitate: non tamen in solēnitate personæ condentis vltimam voluntatem inuenimus aliquid deminutum: vnde stamus veteri iuri: vt C. de ap. l. præcipimus in fin. Itē qua actione petetur donatio causa mortis? Respon. vt dixi. C. eo. l. j.

S *i qui.* CASVS. Si duo donauerunt inter se causa mortis, & vterque simul decessit: donationes confirmantur. idem est in marito & vxore. si inter se donent causa mortis. Fran. Accursius. **o** *Superuixit.* & est ratio, vt magis valeat quàm pereat: vt arg. supra de reb. dubiis. l. quotiens.

P *Donauerunt.* causa mortis, vel inter viuos: vt & §. de re. dub. l. si inter virum. & §. de dona. inter vi. & vxor. l. cū hic status. §. si maritus. & est hic etiam illa ratio præter superiorem, quia non amare & c. vt. §. de dona. inter vi. & vxor. si id quod. §. si quis serui operas. & caue tibi: quia speciale est in his duabus donationibus. s. causa mortis, & inter coniuges: fecus in aliis cōtractibus: vt si stipuletur vxor dotem à viro, si præcedat vir: vt in contrario: vt. §. de reb. dub. l. qui duos. §. si maritus. Illud autem constat, quod ex qualitate personæ vel ex aliquo alio lex præsumit alterum primò decessisse: vt in illo. §. si maritus & §. fin. & §. de pact. do. l. inter. in prin. & §. de relig. l. si possessor. §. j.

V *bi ita.* CASVS. Donauit tibi fundum causa mortis, & tradidit, hoc acto, & nulla de causa possit reuocari donatio. dicitur quod ratio donandi magis videtur inter viuos quàm causa mortis: & sic hæc donatio æquiparatur donationi inter viuos. Vnde

T *Amis.* CASVS.

Dicitur quod donare potest quis causa mortis, siue faciat testamentum, siue non. [FILIVS-FAMILIAS.] Filiusfami. nō potest testari etiam patre volente: donare tamen causa mortis potest patre volente. Frāc. Accursius.

m *Non facit.* de facto. de iure autē facere potest. sic. §. de iu. codi. cōficiuntur. §. j. si autē de iure non posset testari nec donare causa mortis potest: argu. §. de iu. codi. l. diuus Seuerus. §. pe. nisi esset filiusfami. vt statim subiicit.

n *Patris.* vt & insti. qui. non est permis. fa. test. in prin. & §. de testa. l. qui in potestate. & C. qui testa. fa. pos. l. iij. in fine. & l. si tamen & c. vt subiicit. & §. tit. j. l. filius. §. pari ratione. sed non legare, etiā patre permittente: vt. §. de lega. j. l. ij. & est ratio, quia legata in testamento relinquuntur, quod nō debet ex alieno pēdere arbitrio: vt insti. de fideicom. here. §. pterea. & §. de here. insti. l. illa. Sed an erit codicillus hæc voluntas qua filiusfami. donat patre consentiente? Videtur quod sic: cum quinque testes ibi sint: vt. C. eo. l. fi. sed dic quod non: vt. §. de codi. l. diui. §. pe. sed dicitur vltima volun-

* huiusmodi conditionē.

† In vulg. Si hi qui. * Coniunge l. 54. ad Trebel.

* Coniunge. l. filiofam. de cond. & demonst.

Regula Cationiana quando locū habeat.

inter virum & vxorem talis donatio facta non tenet. Item de tali donatione non detrahit heres donantis Falcidiam : quod faceret si esset donatio causa mortis. Franc. Accursius.

a Reuocetur. quod potest fieri: vt & .s. eo. l. si alienum. in fin. & .j. eo. l. senatus. §. mortis causa. in fi.

b Causa. id est ratio, siue occasio.

c Magis. l. inter viuos. Accursius.

d Causa. l. quaedam impulsua: nō finalis. sic. s. titu. j. l. & generaliter.

e Ideoque. l. quia est donatio inter viuos. Acc.

f Non valet. vt tūc trāscat dominium, sed poterit morte confirmari: vt. j. e. l. si mortis.

g Et ideo. l. quia nō est huiusmodi donatio causa mortis, sed inter viuos.

h Donatione. in mortis causa donatione locū habet Fal. & in illa quæ fit inter coniuges, quādo morte confirmatur vt. C. ad. l. Fal. l. pe. & .l. in donationibus.

A Vnculo.] CASVS. Tabulæ & chirographa eorū quæ debet mihi auunculus meus, volo q̄ sint inanes: & id quod ipse mihi debet, nolo eū soluere: & hoc dixi animo volēdi illa debita donare ei causa mortis. dicitur q̄ donatio tenet. vnde si heredes mei petant hæc debita ab auunculo: ipse habet excep. doli. Frac.

i Donaturus. nepos.

k Debebat. auunculus.

l Heredes. scilicet istius nepotis.

m Possit. scilicet auunculus.

n Possit. aliās est posse. aliās deficit posse: & debet deficere enim.

o Ab eo. auunculo. & facit. s. e. l. mortis causa. §. Titia. & qd̄ ibi no.

S I mortis.] CASVS. Si donauit tibi fundū causa mortis: si postea cōualecā, quæ actio mihi dabitur, quæritur. Et distinguitur. nā si donauit vt tūc demū fieret tuus cum moreretur: in hoc casu si cōualecā, habeo act. in rē. si nō cōualecā, tūc tu eris dominus. & si definas possidere, habebis rei vind. si autem sic donauit, vt statim fieret tuus, redeat autem ad me si cōualecā: tūc dominium statim est tuum, & interim habeas rei vind. si definas possidere, & si cōualecā: datur mihi vtilis in rem. idē est & si tu præmoriaris antequam ego. nam habeo vtilem. Fran. Accursius.

p Habeat in rem actionem. l. directam.

q Contigisset. l. donanti. Accursius.

r Tūc haberet. l. demum: si accipitur tūc vt extremum tempus capiat: vt & .s. de condit. & de. l. iij. §. fi.

s Donator. cōualecens. a

t Vindicare. directa in rē, cum dominium ab eo nō decessit. Acc.

u Mortuo. l. qui donauit. Accursius.

x Donatum est. l. poterit vindicare, si à possessione cadat. nā mortuo donatore transiit in eum dominium.

y Sic. l. donauit. Accursius.

z Iam nunc. i. statim fieret donatarius dominus: sed redderet in defectum conditionis: vt subiicit. Quid autem in dubio? Respō. dominium transfertur statim: vt arg. s. de iure do. l. dotis fructus. §. fi. & .l. sequen. Accursius.

a Conualisset. l. qui donauit.

b Donatori. act. l. vtilē: vt. j. l. prox. no. & ex vi pacti. nec ob. C. de pac. l. traditionibus. quia aliud est in vltimis voluntatib⁹, vt possit redire dominium. & ideo nō obstat similiter. C. de pac. inter em. & ven. l. j. & .ij. & .iij. verumetiam in pactis inter viuos potest distinguī: vt no. s. ti. j. l. j. §. itē cum ipse. & fa. s. de do. inter vi. & v-

xo. l. si interim. in prin. & .s. j. & .j. eo. l. senatus. §. mortis.

c si quid horum. l. supradictorū: quia si donauit causa infirmitatis quā habebat, ex qua si moreretur, fieret res donata donatarij, & factus est sanus: vel si donauit causa prelij ad quod ibat, in quo timebat mori: & si moreretur, fieret res donata donatarij: & non est mortuus, & reuersus est san⁹: vel si donauit cū volebat ire vltra mare: & antequā reuerteretur, credebatur mori: & tūc fieret donatarij & reuersus est: in omnib⁹ supradictis casib⁹ poterit vindicare rē donatā.

d Interim. i. antequam veniret cōditio in qua debebat reddere.

e Donatū. l. cōpetit in rē si à possessione cadat.

f Adhuc quis. l. iuriscōsultus. & lege interrogatiue, & habeas sic: quod dubitet in rem donatori competere: q. d. nullus. aliās deest competere: & tūc habeas, quis dabit in rem. & c. & dic quis. i. aliquis iuriscōsultus: vt. s. Accursius.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

Q Vi mortis causa donauit, ipse ex pœnitētia & t̄ cōditionem, h vel vtilem actionē habet. Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bartolus.

↑ Iste tex. est fin. secundum Imo. in. l. si socer. §. Lu. ci. in. iij. col. s. solur. ma. ad vnum qd̄ ibi vult & post eum, se cūdū Alexā. hic in addit. ad Barr.

* Exemplar Vaticanum. in ne esse volo. & post en heredes eius. & postea, respōdit tueri posse. deest autē particula tot. * Vulg. possit.

a] Sentit hæc gl. quod donatio causa mortis reuocatur per donatoris cōualecētiā. ista est veritas, pro quo a lego bonū te. in l. nō omnis. si cer. pet. quē ad hoc allegat Bar. in. l. j. in iij. q. prin. C. de sa. san. ec. & pleni⁹ per Alex. post Fal. in. l. fi. C. de posth. he. re. instit. & confi. lxxj. volumi. j.

† Nam. l. i. limitabis per l. si cui. s. eo. dum videtur hæc. l. sentire quod donatio causa mortis reuocatur ex donatoris pœnitētia: quæ est verum secundum Alex. in. l. non omnis si certū petat. nisi donans sine herede decesserit, secundū Ange. in. in. l. circa. §. si cui. ad. l. Fal. & in. l. qui Romæ. §. Flauius. vbi dicit esse casum inauditum. & ibi omnino Alex. ad fin. de verb. obli.

Defini